

ÇEVRE VE HUKUK

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA SEMPOZYUMU

EDİTÖRLER

Doç. Dr. Süheyla Suzan ALICA

Av. Prof. Dr. Necdet BASA

ANKARA 2014

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ

Türkiye Barolar Birliği Yayınları : 298

*Çevre ve Hukuk
Atatürk Orman Çiftliğinden
Gezi Parkı'na Çevre ve Planlama
Sempozyumu*

ISBN: 978-605-9050-28-9

© Türkiye Barolar Birliği
Eylül 2015, Ankara

Türkiye Barolar Birliği
Oğuzlar Mah. Barış Manço Cad.
Av. Özdemir Özok Sokağı No: 8
06520 Balgat - ANKARA

Tel: (312) 292 59 00 (pbx)

Faks: 312 286 55 65

www.barobirlik.org.tr

yayin@barobirlik.org.tr

Baskı

Şen Matbaa

Özveren Sokağı 25/B

Demirtepe-Ankara

(0312. 229 64 54 - 230 54 50)

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN
GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA
SEMPOZYUMU

EDİTÖRLER

Doç. Dr. Süheyla Suzan ALICA

Av. Prof. Dr. Necdet BASA

ANKARA 2014

İÇİNDEKİLER

Açış Konuşması

Av. Prof. Dr. Metin FEYZİOĞLU <i>Türkiye Barolar Birliği Başkanı</i>	11
Av. Güneş GÜRSELER <i>Türkiye Barolar Birliği Genel Sekreteri</i>	15

I.Oturum

Oturum Başkanı:

Av. Prof. Dr. Necdet BASA <i>Türkiye Barolar Birliği Başkan Başdanışmanı</i>	21
---	----

Plan Değişiklikleri, Çevre ve Etik

Prof. Dr. Çağatay KESKİNOK <i>ODTÜ Öğretim Üyesi</i>	24
---	----

Çevre ve Planlama Beraberliğinin Belirsizliği

Feridun DUYGULUER <i>Yüksek Şehir Plancısı, ODTÜ Öğretim Görevlisi</i>	30
---	----

Cumhuriyetin Mimari Mirası ve Planlama Süreci

Tezcan Karakuş CANDAN <i>Mimar, Mimarlar Odası Ankara Şubesi Başkanı</i>	48
---	----

II. Oturum

Oturum Başkanı:

Necdet PAMİR

TMMOB Petrol Mühendisleri Odası Enerji

Politikaları Çalışma Grubu Başkanı 65

Plan Değişikliklerini Besleyen Politikalar

Ayşe Işık EZER

Yüksek Şehir Plancısı,

Şehir Plancıları Odası 2. Başkanı 67

ÇED Süreci ve Planlama

Murat Sungur BURSA

Türkiye Sürdürülebilirlik Akademisi Başkanı 91

III. Oturum

Oturum Başkanı:

Prof. Dr. Çağatay KESKİNOK

ODTÜ Öğretim Üyesi 107

“Çevrenin Planlama Yoluyla Korunmasında İdari Yargının İşlevi”

Doç. Dr. Süheyla Suzan ALICA

Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Çevre Hukuku Öğretim

Üyesi, YAYED Başkanı 108

Planlamaya İlişkin Kararların Yargısal Denetiminde Çevresel Değerlerin Korunmasına İlişkin Yansımalar

İsmet CAN

Danıştay 6. Dairesi Tetkik Hakimi 133

IV. Oturum

Oturum Başkanı:

Doç. Dr. Süheyla Suzan ALICA

*Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Çevre Hukuku Öğretim Üyesi,
Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği*

(YAYED) Başkanı 165

AOÇ ve Kaçak Sarayın Yargısal Süreci

Av. Gökçe BOLAT

Mimarlar Odası Ankara Şubesi Avukatı..... 165

Hukuk Devleti ve Yargı Kararlarının Erozyonu

Av. Koray CENGİZ

Şehir Plancıları Odası Avukatı..... 179

Tarım Topraklarının Planlanması

Av. Zuhâl DÖNMEZ

Ziraat Mühendisleri Odası Avukatı 197

SONUÇLAR..... 209

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ..... 217

ÇEVRE VE HUKUK

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN
GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA
SEMPOZYUMU

Açış Konuşmaları

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ BAŞKANI AV. PROF DR. METİN FEYZİOĞLU'NUN ÇEVRE VE HUKUK SEMPOZYUMU AÇIŞ KONUŞMASI*

Değerli katılımcılar Çevre ve Hukuk Sempozyumuna hoş geldiniz. *Öncelikle böyle önemli bir konudaki sempozyuma ev sahipliği yaptığımızdan dolayı mutlu olduğumuzu bildirmek isterim.*

Türkiye Barolar Birliği, üstlendiği toplumsal sorumluluk gereği şimdi de Türkiye'nin en önemli konularından biri olan "çevre ve planlama" konusunu hukukla bağlantılı olarak ele alıyor. Bu sempozyumun gerçekleştirilmesinde emeği geçen Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi *öğretim üyesi* Sayın Doç. Dr. Süheyla Suzan Alica ve Türkiye Barolar Birliği Başkan Başdanışmanı Sayın Av. Prof. Dr. Necdet Basa olmak üzere emeği geçen herkese çok teşekkür ediyorum. Türkiye Barolar Birliği olarak çok özel teşekkürümüz ise özellikle son dönemde ülkemizde yakıcı ve yıkıcı sorunlar yumağı olarak ön plana çıkan çevre ve planlama konusunu ve bu bağlamda yaşanan hukuksuzluğu yetkinlik ve cesaretle ele alıp, bugün burada değerli görüşlerini paylaşacak olan tüm konuşmacılar içindir.

Türkiye'de son yıllarda toplumsal vicdanı yaralayan ve önemli bir gündem oluşturan ağaç kesiminden ulaşım, enerji yatırımlarından kentsel dönüşüme, AVM yapımından kaçak saraya kadar çevresel değerlerin talanı sonucunu doğuran ve kamuoyunda tartışılan pek çok konunun gerisinde imar plan değişiklikleri bulunmaktadır. Ülke gündemini oluşturan ve çevremizi doğrudan etkileyen bu sorunları görmezden gelmemiz mümkün değildir.

---

* Türkiye Barolar Birliği Başkanı Av.Prof.Dr.Metin Feyzioğlu, bir meslektaşın cenazesi nedeniyle bu konuşmayı yapamamıştır.

Ülkemiz mevcut planlama sistemi ile kurumsal yapılanmasındaki sorunlar hepimiz tarafından bilinmektedir. Çıkar çatışmaları ve rant kavgasına dayalı yanlış politikalar bugün gelinen durumu yaratmıştır. Sorunların çok büyük ve karmaşık olmasının ötesinde, siyasi iktidarın hukuk tanımaz tavrı da bu durumun sebebidir, ayrıca sorgulanmasını ve tartışılmasını gerektirmektedir.

Dünya mirası olan canlı, cansız doğal kaynakların giderek azaldığı bir dönemde bulunmaktayız. Diğer taraftan da sanayileşme, enerji açığı nedeniyle yatırım yapma zorunluluğu, hızlı nüfus artışı ve yanlış kentleşme gibi açmazlarla karşı karşıyayız. Halen devam eden bu süreç, dünyada olduğu gibi ülkemizde de insan faaliyetlerinin çevre üzerindeki baskısının giderek artmasına ve doğal kaynakların sorumsuzca yok edilmesine neden olmaktadır. Çevresel değerlerin ve doğal kaynakların korunmasının en önemli araçlarından birinin planlama olduğu bilinmektedir. Çevreyi koruyucu planlamanın, planlama araçlarına ve bu konuda yetkili kurumlara yönelik önemli beklentileri bulunmaktadır. Bu çerçevede doğal ve kültürel değerleri koruyan, mülkiyet hakkına duyarlı, toplumsal menfaati gözeten, disiplinler arası uzmanlıkları içeren bir planlama anlayışına ihtiyaç duyulmaktadır.

Ülkemizde yürürlükte olan planlama sistemi, uzun yıllara dayanan deneyime sahip olmasına rağmen, önemli bir sorun alanı olarak ortaya çıkmış ve süregelmiştir. Bu sorunların çözüme kavuşturulamaması sonucunda da ranta dayalı imar uygulamaları artmış, çevremiz gittikçe yaşanamaz bir hale gelmiştir.

Bunu yanı sıra son 12 yılda kamu yönetimi, kentleşme ve planlamaya ilişkin yeni yasal düzenlemeler yürürlüğe girmiştir. Ancak bu yeni yasal düzenlemeler, ilgili ve yetkili tarafların bilgi ve deneyimlerinden yararlanılmaksızın hazırlanmış ve tartışmaya açılmamıştır.

Ayrıca plan değişikliklerinin yarattığı olumsuzluklara karşı toplumsal muhalefet çok sert biçimde bastırılmak istenmiş,

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

örneğin gezi parkı olaylarında olduğu gibi toplumsal olaylar meydana gelmiştir. Bu nedenle bir araya gelmek ve örgütlenmek zorunlu hale gelmiştir. **Türkiye Barolar Birliği olarak bu önemli sorunları** tartışmak için bir araya gelmiş bulunuyoruz. Bu anlamlı sempozyumu, çözüm önerilerini de içerecek biçimde bir sonuç bildirgesi tamamlayacak ve tümü kitap olarak basılarak dağıtılacaktır.

Tekrar tüm konuşmacılara ve katılımcılara en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ GENEL SEKRETERİ AV. GÜNEŞ GÜRSELER'İN ÇEVRE VE HUKUK SEMPOZYUMU KONUŞMASI

Günaydın, hoş geldiniz. Katkılarınız için hepinize çok teşekkür ediyoruz. Burada hepsi çevre konusunun birbirinden değerli uzmanları var. Türkiye’de yıllardır sürdürülen ve oluşturulmaya çalışılan çevre bilinci, çevre hukuku anlayışı, enerji çevre ilişkisi konusunda katkıları olan değerli konuşmacılarımız bu oturumlarda bizimle birlikte olacak.

Bu etkinliğin gerçekleştirilmesinde ve bundan önce yaklaşık 15 gün kadar önce “Enerji ve Çevre” konulu bir toplantımız da vardı. Onları gerçekleştiren başta başkan başkanışmanımız Sayın Prof. Dr. Necdet Basa’ya Sayın Necdet Pamir’e ve özellikle de bu toplantı için büyük katkıları olan Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Çevre Hukuku Öğretim Üyesi Sayın Doç. Dr. Süheyla Suzan Alıca’ya çok teşekkür ediyoruz.

Ben çok fazla sizlerin önünde haddimi aşmadan, biraz bu çevreyle geçmişte ilgilenmeye çalışmış birisi olarak, birkaç şey söyleyerek sözü sizlere bırakmak istiyorum. Tabii çevre ve hukuk olarak konulan başlıkta, çevre hukukunun gelişimi ve çevresel değerlere hukuksal güvenceler kazandırması yolunda örneklerin yaygınlaşmasıyla birlikte, biliyorsunuz çevre insan hakları felsefesi alanında tartışılmaya başlandı ve üçüncü kuşak insan hakları ve dayanışma hakları çerçevesinde değerlendirildi ve UNESCO insan hakkı olarak çevre hakkını genel bir kabulün içine aldı. Barış hakkı, gelişme hakkı, insanlığın ortak mirasından yararlanma hakkıyla birlikte değerlendirilen bir yapıya kavuştu ve 1968 Tahran Bildirgesinde belirtildiği gibi, insan hakları ve temel özgürlükler bölünmez olduğundan, ekonomik sosyal ve kültürel haklar tanınmaksızın, kişi hakları ve siyasal hakların tam olarak gerçekleşmesi mümkün değildir.

Bu nedenle insan haklarının sınıflandırılıp sınırlandırılması, birbirleriyle ilişkilerinin olmadığı anlamına gelmez. Çevre tüm hakların kullanılabilmesi için yaşam ortamını ifade ettiğinden, çevre hakkı da bütün bu ayrımlara karşın tüm hak ve hürriyetlerin varlık ve geçerlik şartıdır. Haklar ancak yaşanabilecek bir ortamda kullanılacaktır. Bunun için işte çevrenin, çevre hakkının çevre hukukunun diğer disiplinlerle ilişkileri, ekonomi ekoloji ilişkisi bu kapsamda değerlendirmek gerekir diye düşünüyorum.

Tabii bugünkü toplantının hukuk başlığı altında şu dört tane güncel hukuk katliamı olayından yola çıktığımızda, planlamayla da ilgisi ortaya çıkıyor. Tabii ve şehircilik hukuku, imar hukuku, idari yargı hukuku, hepsi şu dört olayda var.

Önce şunu söylemek istiyorum. Türkiye Barolar Birliği olarak bizim çevre ve kent hukuku komisyonumuz var. Çok yoğun çalışan avukat arkadaşlarımız var bu komisyonda ve bu belirtilen dört olayın hemen hemen hepsiyle ilgili onların açtığı ve sonuç aldığı davalar var. Onları da buradan saygıyla selamlıyorum.

Tabii Türkiye "*plan mı pilav mı?*" geçmişinden geldiği için, planı kolay kolay kabul etmek, hele genlerinde hâlâ göçebelikli taşıyan bir ulusta planı kolay kolay kabul etmek mümkün olmadı ve olmuyor. Biz "İstanbul'u şöyle yıkacaksınız, burası cadde olacak" diyen Başbakan gördük. Biz "Çankaya'nın bahçesini de veririm" diyen Cumhurbaşkanı gördük. Biz "*ne olacak patates yetişen yerde otomobil yetişiyor*" diyen Başbakan gördük. Şimdi de "*ben yaptım, gel yık bakalım*" diyen Başbakan ve Cumhurbaşkanı görüyoruz.

Ama şimdi planlama deyince, belki espri diyeceksiniz. Aslında hepimizin genlerinde biraz mimarlık filanı var. Bu göçebelikten kaynaklanıyor diyorum. Üç kuşak aynı evde oturduğumuz yok bir kere bu göçebelik nedeniyle. Artı ben dahil, hiçbirimiz hemen hemen aldığımız ya da oturduğumuz evin planını değiştirmeden oturmadık. Kimimiz kış bahçesi yapıyoruz. Bu binada da öyle, biz bu binayla da her dakika oynu-

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

yoruz. Yani kimimiz kış bahçesi yapıyoruz, kimimiz odanın duvarını değiştiriyoruz.

Bu şeylerde de öyle, şehir yönetimlerinde de öyle. Bizzat tanık olduğum belediye başkanları var. *“Bu cebimde 10 tane mimar, bu cebimde 10 tane mühendis var”* diyen belediye başkanı var. Adam oturuyor, şehir lambalarının şeyini çiziyor, taslağını çiziyor; yani bu anlayışları yaşayan bir ülkede, hepimizin işi çok zor. Çevre hukukunu geliştirmek, çevre planlamasını, yatırım kararları verecek noktada planlamanın içine alabilmek, hepsi çok zor. Ama tabii bunun çözümü yok mu? Çözümü var. Çözümü de nasıl olması gerekiyor? Ekonomi ekoloji bilincini topluma yaymamız gerekiyor. Onların arasındaki ilişkiyi ve çevrenin kalkınmanın hem kaynağı, hem sınırı olduğu bilincini yerleştirmemiz gerekiyor ve eko politikaları geliştirecek eko partiler oluşturmamız, eko partilerde çalışacak eko politikacılar oluşturmamız. Ama bütün bunları destekleyecek ve çevresel kaygıyla oy verecek eko seçmen haline gelmemiz gerekiyor.

Ben çok teşekkür ediyorum katılımlarınız için. Hepinize başarılar diliyorum ve tekrar bu toplantıyı gerçekleştiren değerli arkadaşlarımıza teşekkür ediyorum. Saygılar sunuyorum.

ÇEVRE VE HUKUK

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN
GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA
SEMPOZYUMU

Birinci Oturum

Oturum Başkanı:

Av. Prof. Dr. Necdet BASA *Türkiye Barolar Birliği Başkan Başdanışmanı*

Plan Değişiklikleri, Çevre ve Etik

Prof. Dr. Çağatay KESKİNOK *ODTÜ Öğretim Üyesi*

Çevre ve Planlama Beraberliğinin Belirsizliği

Feridun DUYGULUER *Yüksek Şehir Plancısı, ODTÜ Öğretim Görevlisi*

Cumhuriyetin Mimari Mirası ve Planlama Süreci

Tezcan Karakuş CANDAN *Mimar, Mimarlar Odası Ankara Şubesi Başkanı*

Av. Prof. Dr. Necdet BASA (Oturum Başkanı)- Efendim günaydın. Sayın Genel Sekreter, değerli konuklar; hepiniz hoş geldiniz. Bundan kısa bir süre önce Türkiye Barolar Birliği olarak “**enerji ve hukuk**” konusunu ele almış ve başta meslek odaları yetkilileri olmak üzere konunun uzmanlarının da katılım ve katkıları ile önemli bir sempozyum gerçekleştirmiştik. Bu sempozyumda işlenen konuları da, değerli dostum Necdet Pamir ile birlikte derleyerek; bir “**sonuç bildirgesi**” ve “çözüm önerileri”ni de içeren “**Enerji ve Hukuk**” başlıklı bir kitapçık olarak hazırlamış ve tüm Türkiye’ye dağıtımını sağlamıştık.

Enerji konusuyla ilgili tüm paydaşların, herhalde çok sık rastlanmayan katılımları ve müşterek görüşlerini toparlayan bir kitapçıktır o. Web sayfamıza girerek, o kitapçıkta neler yazdığımıza bakmanızı rica ediyorum. Öyle zannediyorum ki, enerjiyle ilgili, her zaman kolayca ulaşamayacağınız birçok bilgiyi o küçük kitapçıkta bulacaksınız. Hem sorunlarıyla, hem sorunlara yönelik çözüm önerileriyle birlikte bulacaksınız. Ayrıca ülkemizin özellikle alternatif, yenilenebilir enerji kaynaklarına ilişkin çok net bir tabloyu da orada göreceksiniz.

Yine o toplantıda ki, toplantıyı birlikte düzenlediğimiz değerli arkadaşlarım da şimdi burada. Necdet Pamir burada, Murat Sungur Bursa burada ve beraber çalıştığımız diğer değerli arkadaşlarımız. O toplantıyı açarken Türkiye Barolar Birliği Başkanı Av. Prof. Dr. Metin Feyzioğlu, özellikle çevre, enerji ve ekonomi ilişkisine dikkat çekmişti. Sayın Genel Sekreter de biraz önce benzer atıflarda bulundu.

Çevreyle alakası olmayan herhangi bir şey yok. Zaman zaman aklıma gelince, biraz da hafif üzüntüyle belli bir tespiti yapmak mecburiyetinde kalıyorum. Efendim “Türkiye Barolar Birliği’nin çevreyle ne alakası var” gibi fevkalade niteliksiz bazı değerlendirmelere şahit oluyoruz.

Değerli arkadaşlar, Türkiye Barolar Birliği’nin çevreyle alakasını söyleyeyim hemen size; Türkiye Barolar Birliği, hem Avukatlık Yasası’ndan kaynaklanan görev ve yetkileri çerçevesinde, hem de üstlendiği toplumsal sorumluluk gereği,

öncelikli olarak insan hak ve özgürlüklerine sahip çıkarken, hukukun üstünlüğünü de korumakla yükümlüdür. Bütün bu kavramları bir araya getirdiğinizde, karşınıza bir cümlecik çıkıyor; **“insana dokunmak”**. İnsana dokunuyorsunuz, daha bunun ötesi yok. İnsana dokunulan her yerde, kim ne derse desin **Türkiye Barolar Birliği** yetkili ve görevlidir; o görevin bilinciyle **“hak da der hukuk da der; ama bunun yanında enerji de der, çevre de der”**. İşte bu çerçevede bugün **“çevre diyoruz”** değerli arkadaşlar.

“Çevre nedir?” sorusunu tabii ki uzmanlar cevaplayacaklar, ama ben bir hukukçu olarak algıyı bir cümleyle söyleyeyim size. Bana göre çevre, **“florasıyla faunasıyla tabiatın bütçesidir”**. Bundan ne anlıyorsanız çevre odur bana göre. İşte o bütçe, tıpkı bizim kendi bütçemiz gibi çok ciddi biçimde açık veriyor. Niçin açık veriyor? Bütün bunları bugün değerli arkadaşlarımızla birlikte konuşacağız. **“Plan değişiklikleri çevre etik”** diye bir başlığımız olacak burada. Zaten insana dokunulan her yerde mutlaka bir etik sorunuyla karşı karşıya geliyoruz. Bu önemli hususu, ODTÜ Öğretim Üyesi değerli hocamız Prof. Dr. Çağatay Keskinok Hoca ele alacak ve bu konuya ilişkin değerlendirmelerini bizlerle paylaşacak. Hoş geldiniz Hocam.

Bugün burada ‘çevre ve planlama **beraberliğinin belirsizliği**’ne de değineceğiz. zaten böyle bir belirsizlik olmasaydı, davetiyede de özellikle vurguladığımız gibi, **“ne gezi parkı demek zorunda kalırdık, ne topçu kışlası, ne ak saray, ne ODTÜ yolu, ne de kesilen zeytin ağaçları...”** Bunları söylemek ihtiyacını herhalde duymazdık. Yetkin bir biçimde bu önemli konuyu da Yüksek Şehir Plancısı ODTÜ Öğretim Görevlisi Feridun Duyguluer Hocamız ele alacak ve bu konuda görüşlerini bizlerle paylaşacak.

“Cumhuriyetin mimari mirası ve planlama süreci”; böyle bir mimari mirasın bilincinde miyiz değil miyiz? Bu mirastan neler kaldı geriye? Bu önemli konuyu da Mimarlar Odası Ankara Şubesi Başkanı **Tezcan Karakuş Candan** Hanımefendi ele alacak ve değerli tespit ve görüşlerini bizlerle paylaşacak. Ama gördüğünüz gibi hep yakıcı konular.

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

NECDET BASA'NIN
KONUŞMASI

Değerli arkadaşlar, tabii ki biz bu gün burada hukuk zemininde kalacağız; çünkü bütün bu tahribatlar, hep hukuk âdeti alet gibi kullanılarak gerçekleştiriliyor ne yazık ki! Planlama diyoruz değil mi? Çevre planlaması. Oradaki ma'yı ayırın lütfen. Planlama bir iş eylem aksiyon, bir projeksiyon, yaptığınız herhangi bir şey. Ma'yı koyduğunuz zaman, emir kipiyle birlikte işte bugünkü tabloyu ortaya koymuş oluyorsunuz. Adeta emrediyor size, '**planlama!..**'

Peki, bu nasıl yapılıyor? Ne yazık ki, bir hukuk devleti olması arzusuyla yola çıkılan ve bunun için çok ciddi mücadelelerin verildiği ülkemizde, yine hukuk yoluyla yapılıyor. Yasalara aykırı bu ve benzeri uygulamalar, büyük ölçüde Kanun Hükmünde Kararnameler'le (KHK) gerçekleştiriliyor.

Peki bu sistem nasıl işliyor? 1982 Anayasasının 91. maddesiyle hukukumuzda girmiş olan bir kanun hükmünde kararnameler uygulaması var bu memlekette ki, 2000'li yılların başına kadar yaklaşık 96 KHK çıkarılmış. Sadece mevcut iktidar döneminde çıkarılan KHK sayısı ise 36. Anayasa'ya göre kanun hükmünde kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulmak mecburiyetindedirler. Yoksa aynı gün yürürlükten kalkmış addedilirler.

Bütün bunlar yapılıyor mu? Hayır. Peki, yetki kanununda zaman, süre, amaç her şey belirlenmek mecburiyetindedir. Uygulama böyle mi? Ne yazık ki hayır! Peki, yetki kanunlarında belirlenen o sınırlara uyularak mı çıkarılıyor kanun hükmünde kararnameler? Buna da hayır demek zorundayız.

Şimdi geldik 2011'e; konuştuğumuz konularla ilgili olarak bu yıla kadar yetki sahibi olan Bayındırlık Bakanlığı kaldırıldı, onun yerine Çevre ve Şehircilik Bakanlığı kuruldu. Önce kuruldu, dört gün sonra ayrıldı, sonra bir daha birleştirildi filan... Böylece otlak, yaylak, kışla, mera ne dersiniz deyiniz, bütün bunlar, turizm alanı dahil TOKİ'nin 'insafı'(!) eline teslim edildi!.. Şimdi sormak zamanı: böylesine büyük tahribatlar, yasal dayanaktan yoksun olduğuna göre, kimden ya da nereden, nasıl alınan talimatlarla uygulanmaktadır? Burada bizim bilemediğimiz bir "üst otorite" mi mevcuttur?

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

NECDET BASA'NIN
KONUŞMASI

Unutmayalım ki, çağdaş dünyanın kabul etmediği bir hukuk garabeti olan '**torba yasa**'lardan birinin içine bir gece yarısı ilave edilen bir hüküm ile "**TOKİ'nin uygulaması**" dediğinizde, mahkemelerimizin yürütmeyi durdurma kararı verme yetkisi de kaldırılmıştır. Yani artık "**tuz kokmuştur**"!.. İşte bu günlere geldik!..

Değerli Hocam, işte varılan nokta burası. geldiğimiz noktada neredeyiz? Buyurun efendim söz sizin.

ÇAĞATAY
KESKİNOK'UN
KONUŞMASI

Prof. Dr. Çağatay KESKİNOK (ODTÜ Öğretim Üyesi)- Benim konuşmamın başlığı; **Plan Değişiklikleri, Çevre ve Etik.**

Planlama ve şehircilik esas olarak kamusal yararların, kamusalılıkların üretilmesiyle ilişkilidir. Kent denen toplumsal ve mekansal birliktelik, toplu yaşama düzeni ile, bu nedenle de kamusal kaynağın yaratılması ve geliştirilmesiyle ilişkilidir. Tanımı gereği kent planlama ya da geniş anlamı ile şehircilik bu kaynağın tüketilmesiyle ilişkili olamaz. Şehircilik, öncelikle toplumsal ve mekansal bütünleşme kanallarının, omurgalarının ve ortak bağların yaratılması, ortak mekanların geliştirilmesidir.

Planlama ve şehircilik, yerleşmeler sistemlerinin, yerleşmelerin bütününe ilişkin, tutarlı ve akılcı, bilimsel temellere dayanan, sanatsal ve estetik değerler üreten, toplumsal, iktisadi ve mekansal yapı, korunması gerekli doğal varlıklar, kültürel miras, altyapı, ulaşım, ekolojik denge, yapılaşma, açık alanlar, sosyal ve teknik donatı alanlarına ilişkin düzenlerin kurulumasıdır. Bölgesel düzeyde planlama, yerleşme sistemlerinin yaratılmasıdır. Planlama bu düzeyde, toplumsal ve iktisadi gelişmenin ürünlerinin ve sonuçlarının bölgesel düzeyde belirsiz dağılımını ortadan kaldırmaya yönelmelidir. Eşitlikçi bölüşümlerin geliştirilmesi planlanmış yerleşme düzenlerinin geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Burada, belirli bir kesimin değil, tüm toplumun esenliğinden, uzun erimli ve kuşaklar ötesi yararlarından söz ediyoruz. Toplumsal gereksinimler dile getirilen kapsamda uzun erimli olarak doğru ve gerçekçi biçimde saptanmalıdır.

Kentlerin bölünmesi, toplumsal eşitsizliklerin derinleşmesi, kentsel merkezlerin niteliksizleşmesi ve mekanın çöküşüne yol açan, kentsel mekanın tarihselliğini, yaşanabilirliğini yok eden uygulamalara karşı, kentlerin bütünleştirilmesi, ortak bağlamaların yaratılması, ortak mekanların geliştirilmesi kamusal yararlıdır. Bu nedenlerle, kent ve bölge planlama, mekansal boyutlu, uzun erimli, uzun erimli olduğu için de kamusal yarar kavramı çevresinde şekillenen meslek alanlarıdır. Tanımı gereği uzun erime yönelik planlama etkinliği kamusal yararların alanı ile ilişkilidir; yarar kavramını ve toplumun esenliğini kuşaklar ötesi yararları taşımaktadır. Bu ise, özel çıkarlara dayalı birikim koşulları ile ilişkili Dünya Bankası ve IMF güdümlü özelleştirme siyasaları ile zıtlık oluşturuyor.

Kamusal yarar bakış açısını yerden yere vuran yeni liberal ideoloji, ülkemizde kent planlamanın belirli bir dönem için öngörü ya da kestirime dayanan planlama etkinliğinin yerine her ne koşulda olursa olsun, öncelikle kamunun mülkiyetindeki arsa ve arazilerden başlayarak arsa ve araziler üzerinde imar hakları konusunda denetimin gevşetilmesine yönelik bir planlama etkinliğini geçirmiştir. Bu ise, Türkiye örneğinde, temelleri Cumhuriyetin kuruluş döneminde atılan ulusal üretim ekonomisinin yerine uluslararası piyasaların tüketim ekonomisini geçiren “küreselleşmeci” (emperyalist) siyasaların sonucudur.

Plan değişiklikleri ve plan ikilemi, milli iktisadı yıkıma uğratan bu liberal siyasaların önümüze koyduğu bir ikilemdir. Bu liberal saldırı, plan değişiklikleri konusunu lanetlenmiş ve kirliliğe dönüştürmüştür. Özelleştirme siyasaları, kamusal alanın yıkımını, özel çıkarların kamusal yararın önüne geçirilmesini beraberinde getirmiştir. Afet tehlikeleri gerekçe gösterilerek gerçekleştirilen “kentsel dönüşüm” uygulamalarının ardında hep bu gerçek vardır. Oysa hukuk sistemimizde ve öğretilerde, planlama, plan ve plan değişikliklerini birlikte içermektedir. Plan değişikliklerinin, planın ana çerçevesi ve yaklaşımı ile tutarlı, planın tutarlıklarının sağlanmasıyla ilişkili düzenlemeler olması gerekir.

Günümüzde siyasi iktidar, Cumhuriyet tarihi boyunca yaratılmış olan kamu emlakının tümünün elden çıkarılmasına yönelik bir özelleştirme politikası ile ayakta duruyor. Bu işe, kent planlamasının uzun erimli kamusal yarara yönelmesi gereken anlamını ve kapsamını ortadan kaldıran, kamusal yararları bütçe açıklarının kapatılmasına indirgeyen bir politikadır. Koruma hedeflerini çiğneyen bu ideolojik ve siyasal çerçeve, kısa erimli ve siyasal iktidarın gününü kurtarmaya yöneliktir.

Kuruluş dönemini saymaz isek Cumhuriyet tarihinde imar ile ilişkili en fazla yasal düzenlemenin yapıldığı dönem AKP Dönemidir; yani 2002 ve sonrasıdır. Plan ve plan değişiklikleri ilişkisini doğru anlamından koparan gelişmeler kuşkusuz meslek insanının etiği/ahlakı ile sınırlı olarak ele alınamaz. Meslek ahlakının aşınması konuları, onu yaratan toplumsal ve iktisadi siyasa koşulları içinde ele alınmalıdır.

Özalcılık ile başlayıp Çillerler ile sürdürülen ve Erdoğan İktidarı ile doruğuna ulaşan; milli iktisadı yıkıma uğratan siyasal çizgi, ülkeyi üretim ekonomisinden koparmış, temel sektörler yerine inşaat ve gayrimenkul sektörlerinde, gereğinden fazla imarlı alan, gereğinden fazla yapı stoğu üretimine yol açan bir spekülasyon gelişmeyi tetiklemiştir. Kuşkusuz bu gelişme, işi kentsel mekânı tasarlamakla ve planlamakla ilişkili olan meslek çevrelerinde içselleştirildiği ölçüde önemli mesleki etik/ahlak bozulmalarını beraberinde getirmiştir. Gereğinden fazla imarlı alan üretimi, gereğinden fazla yapı üretimi, rantlar uğruna yıkıp yeniden yapmaların hepsi söz konusu meslek çevrelerinin pastadan alacağı payları belirliyor.

Ülkemizin kentsel ve bölgesel gelişme, imar ve yapılaşma ile ilgili sorunları bilinmektedir. Bu sorunlar yasal çerçeveye sınırlı sorunlar olarak görülemez. Bu sorunlar gerekçe gösterilerek gerçekleştirilen yasal düzenlemelerin nedenleri başka yerlerde aranmalıdır. Oysa, ülkemizin yerleşme, kentsel ve bölgesel, mekansal gelişme, yapılaşma ve imar sorunlarını Özal ile özdeşleşen liberalleşme dönemi öncesindeki 6785 sayılı İmar Yasası ile çözmek bile olanaklıdır. Yeter ki doğru siyasetler olsun. Ülkemiz şehirciliğini çok olumlu noktalara çek-

ÇEVRE VE HUKUK

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

ÇAĞATAY
KESKİNOĞLU
KONUŞMASI

mek hukukun alanı ile değil hukukun alanını belirleyen siyasi alan ile ilişkilidir.

Bunun kökleri, Türkiye'nin iktisadi kalkınma açısından kırılma dönemini oluşturan 1980'li yıllara uzanmaktadır. Ülkemizde şehircilik alanındaki darbenin kökleri 1980'li yılların ortasında Özalçılık ile birlikte yaşama geçirilen Dünya Bankası ve IMF'nin Türkiye için yeniden yapılanma (kapitalist yeniden yapılanma) öngörülerine dayanıyor. Özal Dönemi ile başlayan kentsel hizmetlerin özelleştirilmesinden Çiller Dönemi ile birlikte KİT'lerin özelleştirilmesine geçilmiştir. "Üretimde verimliliğin artırılması" sözde gerekçeleriyle özelleştirilen KİT'ler, gerçekte arsalarının sunduğu rant olanaklarının ele geçirilmesi uğruna yıkıma uğratılmıştır. Özelleştirilen Devlet Fabrikalarının hemen hemen hiçbirinde üretime devam edilmemiştir. Özalçılık ile başlayan ve Erdoğan iktidarı ile zirveye ulaşan, milli üretimi yıkıma uğratan bir iktisadi siyasa söz konusudur. Kentsel rantlar üzerinden kurulan iktidar ilişkileri, Türkiye'de planlama alanının yıkılışına yönelik süreci yaratmıştır.

Buna karşın, doğru ilkeler ve esaslar çerçevesinde, planlama ve şehirciliği çok parlak bir gelecek bekliyor. Çünkü, temel üretim sektörleri ile inşaat ve gayrimenkul sektörleri arasında tutarlı bir ilişki kurmayan, kaynakları toplumsal gereksinimler çerçevesinde akılcı biçimde kullanmayan gelişme siyasalarının sonu hem iktisadi hem de çevresel açıdan tam bir yıkım olacaktır. Sorunun çözümü, emperyalist stratejilerden yani küresel piyasa ekonomisinin kurallarından kopmadan ve temel üretim sektörleri ile ikincil sektör yani inşaat ve gayrimenkul sektörleri arasında tutarlı, halkın yararına ve esenliğine yönelik akılcı ilişkileri kurmadan olanaklı gözüküyor. Bu ise ulusal bağımsızlık temelinde bir iktisat inşa etmekten geçiyor.

Hukukun alanı kamusal alanın üretimi ile, bilimsel, sanatsal ve statejik düşünce üretme alanı ile ilişkili şehirciliğin alanı ile ortaktır. O nedenle sorunlar da ortaktır. Şehirciliğin hukuksal çerçevesinin ve kurallarının oluşturulması, mesleki ve teknik bilginin hukuğun diline çevrilmesi ve hukuk düzeninin kurallarına dönüştürülmesi uzun erimli düzenlerin kurulması açı-

ÇEVRE VE HUKUK

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

ÇAĞATAY
KESKİNOĞLU'NUN
KONUŞMASI

sından son derece önemlidir. Hukukun tarihselliği ve gerçekliği vardır. Bunu yıkmaya yönelik siyasi müdahale bir gerçeklik ise de toplumlar yollarına tarihsel olarak oluşmuş zemin üzerinde devam ediyorlar.

Şehircilik ile ilişkili çerçevemiz ülkemizin kapitalizm ile tanıştığı dönemden sonra, Cumhuriyet Devriminin de etkisiyle tarihsel olarak, kamusal yarar amacıyla özel mülkiyetin sınırlanması üzerinde gelişmiştir. Toplumsal gelişme ile kapitalist mülkiyeti kısıtlayan bir kalkınma çizgisi günümüzde mülkiyet kutuplaşmasına yönelik siyasi baskı altındadır. Halkın ve toplumun mülkiyeti ile özdeşleşen devletin mülkiyeti özel mülkiyete konu olmaktadır. Bu gelişme kamusal yararları baskı altına almaktadır.

Çevre ve Hukuk, Atatürk Orman Çiftliği'nden Gezi Parkı'na Çevre ve Planlama Sempozyumu'nun ana konusunu oluşturan AOÇ nedir? Gezi Parkı nedir?

Gezi Parkı kentlerin merkezine, özelleşmiş kullanımları değil tersine halkın ve milletin feodal yaşam ve ilişkilerden özgürleştirilmesine yönelik toplumsallaşma mekanlarını yerleştiren Cumhuriyet Rejiminin mekana yönelik en önemli ideolojisinin sayısız ürünlerinden biridir. Benzeri park ve ortak alanlara ülkenin hemen hemen her kentinde ortak bir şehircilik yaklaşımı olarak rastlayabiliriz. Bu ideoloji tarihseldir; geriye dönülemez bir toplumsal zemin üzerinde kökleşmiştir: Kent merkezleri halkındır! Kentin ortak mekanları kamusaldır, özelleştirilemez!

AOÇ, Cumhuriyet Devrimi'nin, Atatürk'ün bireysel girişimiyle gerçekleştirilen en büyük eseridir; kırsal kesimin özgürleştirilmesi ve toplumsal kalkınmasına yöneliktir. Bu büyük ve devrimci tasarıda Özgürleşme, Aydınlanma ve Kalkınma düşünceleri iç içedir. Çiftlik, üretim ile dinlenme, kırsal ile kentsel yaşam, kent kültürü ile üretim kültürü arasında bütünleştirmenin sağlanmasına, kırsal kesimde örgütlenme yoluyla özgürleştirme, çevre bilinci ile çevrenin ıslahı ve ormanların geliştirilmesi düşüncesine dayalı somut bir uygulamadır.

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

ÇAĞATAY
KESKİNOK'UN
KONUŞMASI

AOÇ'nin doğal ortamını yıkıma uğratarak inşa edilen, tasarımı ile yer seçimi ile insan emeği ile bozkırda yaratılan orman yok edilerek inşa edilen o görgüsüzlük örneği bina yıkımlı, burası yeniden ormanlaştırılmalıdır. Bu yapının inşası için ayrılan kaynaklar ve yıkımın bedeli, bu yapıyı hukuksuzca inşa edenlere yüklenmeli, buranın yeniden ormanlaştırılması görevi, AOÇ Ormanı'nın yan başında bulunan ve ülkenin ormanlarını korumakla görevlendirilmiş olan T.C. Orman Genel Müdürlüğü'ne verilmelidir.

Prof. Dr. Necdet BASA (Oturum Başkanı)- Çok iddialı bir cümleyle hocam birinci bölümdeki sunuşlarını tamamladılar. Yasal düzenlemeler gayet açık. Şimdi birazdan “çevre ve planlama beraberliğinin belirsizliği” diye bir başlığa geçeceğiz, ama o belirsizlikten önce neleri tam olarak belirlediler? Onu bir hatırlayalım kısaca hep birlikte.

Biraz önce Kanun Hükmünde Kararnamelerden söz etmiştim. En radikal değişiklik, biliyorsunuz kaldırılan Bayındırlık ve İskân Bakanlığında yaşanmıştı. Onun yerine kurulan Çevre ve Şehircilik Bakanlığında yaşanmıştı. Yine hatırlayalım, 4 Temmuz 2011 tarihinde 644 sayılı ünlü bir kanun hükmünde kararname çıkarıldı. O kanun hükmünde kararnameyle Çevre ve Şehircilik Bakanlığı kuruldu, ondan sonra 657 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyle de Orman ve Su İşleri Bakanlığı kuruldu.

Peki neden böyle bir uygulama ihtiyacı doğdu? Çünkü çevre tahribatında değerli arkadaşlar, en çok paya sahip olan imar yapılanması, doğanın korunması, ormanlar, su yönetimi gibi konular iki ayrı çatı altında toplanmak suretiyle, kontrolü zor alanlar haline getirildi. Merkezi kontrol bu şekilde paramparça edilmiş oldu. Konuya ilişkin tüm yasal düzenlemeler etkisiz hale getirildi böylece. Verilmiş olan bu yeni yetkiler münasebetiyle kontrol mekanizması fiiliyatta kaldırılmış oldu. Bu bağlamda “**kentsel dönüşüm**” sözcüğünün, ayrıca mercek altına alınacak önemde olduğunu da hatırlatalım!..

Kıyılarda, yaylaklarda demin dediğim gibi, kışlak, otlak filan bütün buralarda öngörülen projelerin önu açılmış oldu ta-

mamen; Önünde ne gibi engeller vardı? Mesela doğal, kültürel ve tarihi miras gibi bir engel vardı. Bu engeli tamamen ortadan kaldırmış olduk. Diğer birçok yetkiler, işte parselasyon filan. Bütün bunlarla ilgili yetkiler tek elde toplandı. Son bir cümle; **Türkiye Cumhuriyetinin tapusunu babasından devraldığı çiftliğin tapusu gibi kullanma yetkisi Çevre ve Şehircilik Bakanlığına verildi.**

Şimdi konuşma sırası Feridun Duyguluer Hocamda. Buyurun Hocam söz sizin.

FERİDUN
DUYGULUER'İN
KONUŞMASI

Feridun DUYGULUER (ODTÜ Öğretim Görevlisi)- Beni tanımayanlar için adım Feridun Duyguluer, 37 yıllık memuriyetim var. 2,5 yıldır emekliyim. Bu arada Orta Doğu Teknik Üniversitesinde part time öğretim görevlisi olarak çalışıyorum.

Biz teknisyenler kendi aramızda imar hukukunu tartışan çeşitli toplantılar yaparız ama bugün hukukçuların arasındayım. Hukukçuların çok güzel bir binası var. Hep ticaret odalarının yapıları dikkat çekirdi. Ama hukukçuların bu binası da çok dikkat çekici. Güzel olmuş. Güle güle oturun.

Süheyla Hanım benimle konuştuğunda, ilk önce, çevre ve planlama bağlamındaki tarihi gelişim üzerinde bazı hatırlatmalarımın olacağını ve özelleştirmeye ilişkin örnekler vereceğimi belirtmiştim. İkinci konuşmamızda ise “imar mevzuatındaki yetkileri” de konuşmaya katar mısınız deyince, bazı değişiklikler yaptım. 20 dakikalık bir zamanımız var. Ayrıca, Süheyla Hanım, kendileri Çevre Bakanlığında çalışırken, bizim eski tartışmalarımızdan beni hatırladıklarını belirtmişlerdi. Çevre ve Bayındırlık Bakanlıklarının Danıştay'daki davalarda karşılıklı hasımlar olarak görüşmelerimizi hatırlattılar. 1999, 2000, 2001 yıllarında iki bakanlığın tartışmaları önemli bir gündem oluşturmuştu ve giderek yargı platformunda karşı karşıya gelmiştik. Bana göre hatırlanması gereken anılardır. O iki bakanlık bu yetki konusunu tartışırken, Danıştay'da yan yana sıralandığımızda, iki bakanlık çok ciddi ve sayfalar dolusu savunmalar yapıyorduk. İki taraf da plan yetkisinin kendinde olduğunu belirtiyor ve klasörler dolusu belge sunuyorduk. O sırada tanı-

madığım, zannımca Danıştay'ın içinden olan bir kişiydi, çünkü konularımızı biliyordu; bunu da birkaç yerde anlattım; dedi ki; “ya niye uğraşıyorsunuz kardeşim, bırak planı kim onaylarsa onaylasın” dedi. Yani niye bu kadar uğraşıyorsunuz?. Çünkü biz her duruşmaya en az 20 sayfa savunma getiriyoruz vs vs. Süheyla Hanım'lar da öyle; biz 9 kişi onlar 5 kişi, hâkimin karşısında diziliyoruz. Süheyla Hanım hatırlıyor muhakkak. 2000 ve 2001 yılları.

Ancak, o Danıştay'daki kişinin anlatmak istediği şeydu: “Niye uğraşıyorsunuz?; herhalde sizin bir çıkarınız var bu işlerden” deyince, hiç aklıma gelmemişti bu tür bir yorum olacağı. Yani bir çıkarımız var ki bu işten (yetki konusundan), bu nedenle böylesine uğraşıyoruz vs vs... Böyle bir değerlendirme karşısında, sonraları, şahsen biraz frene basmıştım. Demek ki böyle bir algılama da yaratıyoruz. Yani bir yetki tartışması yapıyoruz, ama başkaları bu konuyu çok farklı şekilde algılayabiliyorlar. Ve bunu da söyleyen Danıştay'ın içindeki bir kişi. Eski binasında, hatta zemin kattaydı duruşma salonu. Bunlar o salonun koridorlarında konuşulmuştu.

Bugünkü konumuzda, “çevre” ve “planlama”, önemli iki başlık; birincisi “amaç” odaklı, diğeri ise bir “araç”. İkisinin yan yana gelmesi de son derece olumlu, ama birisi “**koruma**” fikrini diğeri de “**kullanma**” fikrini barındırıyor. İki kavramın arasında da bir mücadele var ve bu ikilem, koordinasyon ve bütünleşme sağlanamadığı takdirde, çeşitli belirsizlikleri doğuruyor.

HAVZA PLANLARINDAKİ BELİRSİZLİKLER : Bir tarihi bilgiyi hatırlayalım. 1976'da, İmar ve İskân Bakanlığı'ndayken, havzalara ilişkin bir belge yürürlüğe konuldu. Bakanlığımızla Sağlık Bakanlığı ve DSİ'nin imzaladığı bir protokoldu bu. Bakanlık'ta çevre düzeni planları hazırlanırken, “sulak alanların da korunma durumu” ortaya çıkıyor. Ben de iki yıllık memurum. Henüz bilgim yok ve o tarihte bir değerlendirme yapmamışım. Kurumlar arası ortak imzalanan belge: “**İçme ve Kullanma Suyu Temin Edilen Yüzeysel Su Kaynaklarının Kirlenmeye Karşı Korunması Hakkında Protokol**” ismini

taşıyordu. Günümüzde de yürürlükte olan koruma kuşaklarına ilişkin “mutlak”, “kısa mesafeli”, “orta mesafeli” ve “uzun mesafeli” koruma alanları ilk olarak o tarihte hükümlendirilmişti ve yürürlükte olan 2004 tarihli Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği'nde, hâlâ o “koruma mesafeleri” aynı şekilde yer alır ve 16. Madde'nin özel hükümleri vesaire..vesaire....

Yani planlamayla çevre konularının başlangıç tarihi 1976. Söz konusu Protokol, su kaynaklarının korunmasını belirlerken, çevre düzeni planlarının da dikkate alınmasını hüküm altına alıyordu. 1988 yılında Devlet Bakanlığı söz konusu protokolü yönetmeliğe dönüştürüyor ve “Su Kontrol Yönetmeliğini” yürürlüğe giriyor. Bu yönetmeliğin içinde de çevre düzeni ve imar planı konuları geçiyor. Havza planlarının valilikler ve DSİ tarafından yapılma durumu var. 2004 değişikliğindeyse, “havza planını” DSİ yapıyor, Bakanlık da “havza koruma planı”nı üstleniyor. 2008'de ise, yine biraz önce söylediğim 16. Maddede, bakanlık, valilikler ve büyükşehir belediyelerinin havzalara ilişkin özel hükümler getirebileceği ve bu hükümlerin imar planlarında ve çevre düzeni planlarında yer alabileceği belirleniyor. Burada, bir yönetmeliğin genel hükümlerinden sıyrılarak, mahalli ihtiyaçlara göre uyarlama yapabilme özgünlüğü durumu var. Yani mahalli özelliklere göre koruma kuşakları belirleyebilmek önemli bir yaklaşım. 2012'de ise, Orman ve Su İşleri Bakanlığı kurulduktan sonra, “havza yönetim planları” kavramıyla yeni bir kavram geliyor. Aslında bu daha önce de akademik çevrelerde çok konuşulan bir kavram. Su Kanun tasarısında da var, havza yönetim planları bakanlıkça hazırlanır şekliyle tasarıda yer almış.

2013'teki Ulusal Havza Yönetim Stratejisinde ise, çok ilginç, havza bağlantılı çeşitli kavramlar sıralanıyor. Altı tane planı sayılıyor; havza koruma, havza yönetim, havza mastır, çevre düzeni, arazi kullanım ve bu planlar “hatalı arazi kullanımlarını önleme açısından önem taşıyan planlardır” şeklinde bir ifade yer alıyor. Yani o zaman altı tane planın hep birlikte önem taşıdığı belirlenirken nasıl bir entegrasyon içinde olacakları ise hiçbir şekilde detaylandırılmıyor. Çok önemli bir belirsizlik.

Şu anda, Orman İşleri Bakanlığının kararnamesi içinde “entegre havza planları” diye bir kavram da var. Fakat entegrasyonun nasıl sağlanacağı belli değil. Bu konular hep belirsizlik anlamında çoğalıyor ve belirsizlikler devamlı artıyor....

İSKİ YÖNETMELİĞİ: 1981’de askeri dönemde, İSKİ Kanunu çıkıyor. Su kaynaklarının korunmasına ilişkin “İSKİ İçme ve Kullanma Suyu Temin Edilen ve Edilecek Olan Yüzeysel Su Kaynaklarının Kirlenmeye Karşı Korunması Hakkında Yönetmelik” de 1984’te yürürlüğe konuyor. Ama bu yönetmelik 2003 yılında “mastır plan” (İSKİ mastır planı) şekliyle bütün İstanbul sınırları içinde (hatta İSKİ havza sınırları içinde) yer alan bütün planlama işlemlerinin bu Mastır Plana uygunluğunun zorunlu olduğunu söylüyor. Nihayet, İSKİ yönetmeliğine, 2014 yılı Temmuz ayı değişikliğiyle iki ilginç (ama çelişki yaratabilecek iki) madde getiriliyor. Bir tarafta Madde 6 diyor ki; “mevcut Çevre Düzeni Planları, İSKİ görüşlü imar planları ve BŞB imar planları idare uygulamalarında esas alınır. Diğer tarafta Madde 9 ise, İçmesuyu havzalarında, ÇDP dâhil, her ölçekteki imar planları hazırlanırken veya revize edilirken **İSKİ görüşü alınması mecburidir**. İSKİ kendi dışındaki planlamalara tabi olmak durumunda, ama 9. Madde ise, diğer kurumların İSKİ’ye tabi olması zorunluluğunu getiriyor. İSKİ yönetmelikleri Resmi Gazetede değil, değişik yerel gazetelerde yayınlanıyor. Merkezi hükümet havza konularına ilişkin kavram kargaşası ve belirsizlikler yaratırken, bir tarafta da büyükşehirler havza konusunda mevzuat yönüyle dikkatli davranmıyorlar. İSKİ Kanunu, her ne kadar “İstanbul” ismini taşısa da, diğer büyükşehirler de (2560/Ek Madde 5 ile) aynı Kanunu kullanıyorlar ve kendi yönetmeliklerini hazırlıyorlar.

ÇED YÖNETMELİĞİNDEN İMAR PLANININ AYIKLANMASI: Şimdi ÇED Yönetmeliğine geliyorum. Sayın Sungur buradalar, ben fazla detaya girmek istemiyorum. Süheyla Hanım da bu konuları çok iyi biliyor, Bazı tekrarlarım olacak..

1993 ve 1997 yönetmeliklerinde ÇED süreci imar planları ile ilişkilendirmişti. Sabahki kahve arasında Ayşe’yle de ko-

nuştuk. ÇED ne zaman yapılır? İmar planından önce mi sonra mı? 1993 ve 1997 yönetmeliklerinde: ÇED, “**imar planı**” ile **ilişkilendirilmişti**; ÇED'in plandan önce yapılması gerekiyordu . 2002 tarihli üçüncü yönetmelikte ise, “imar planı” ifadesi yer almadı; ve “faaliyet” ifadesi, “proje” ifadesine indirildi. İmar planı bitmiş ve proje aşamasına getirilmiş olan işler anlatılmak istendi. Ancak, ÇED kararı alınmadan hiçbir onay işleminin yapılamayacağı ifade edildiğinden, imar planı onayının da, **ÇED'den** önce yapılamayacağı yorumu getiriliyordu. 2003 tarihli Yönetmelikte de imar planı ifadesi yer almadı. Ancak 6. Madde'de, ÇED kararı alınmadıkça, projelere hiçbir izin ve onay verilemez denildi. 2003'te de imar planı yer almadı, ama çevre düzeni tadilatı ifadesiyle parantez içinde bir belirleme konulmuştu. Yani az da olsa, planlamayla ilgili bir bağlantı bulunuyordu. Nihayet 2004'te o da kalkarak, ÇED Yönetmeliğinin imar planıyla hiçbir alakası kalmadı. 2004 yılındaki değişiklikle, “çevre düzeni planı” ifadesi iptal edildiğinden, artık **ÇED Yönetmeliği'nin planlama ile hiçbir ilgisi kalmamış oldu**. Sadece proje sürecinde yer alan bir yönetmelik haline indirildi. Ama ayrıca, Çevre Bakanlığındaki arkadaşlarımızın önemli bir hazırlıkları da vardı; “Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği Taslağı”. 2006 yılında Çevre Kanunu'nda yapılan değişiklikler kapsamında Kanuna giren “stratejik çevresel değerlendirme” kavramı ve bu amaçla hazırlanan taslak yönetmelik, ne yazık ki 9 sene geçmesine rağmen hala taslak olarak, yürürlüğe girmeyi bekliyor.

Bugün, ÇED muafiyetleri ile ilgili sorunlu-popüler konunun detayına girmeyeceğim, ama şunu soruyorum. Burada Sayın Sungur Hocam da var. Anayasa Mahkemesi, meşhur Geçici 3. Madde “muafiyetleri”ni iptal etti. İşletmeye açılmış, ruhsat almış, planlama aşamasında olanlar ve ihalesi olan işler ÇED'den muaf tutulmuştu, hatırlıyorsunuz. Ama Anayasa Mahkemesi dedi ki - *bu da şimdi bir belirsizlik* - planlama aşaması geçmiş ve ihale süreci başlamış olan konular, ÇED'den muaf değildir dedi. Gerekçesi henüz yayınlanmadı. O zaman ben şimdi soruyorum. Planlama aşamasında olan ve ihale sürecinde olanlar faaliyetler ÇED'e tabi mi değil mi? Kanunu mahke-

me iptal ediyor ve bakanlık öncelikli davranarak yönetmeliği değiştiriyor, yeni bir hüküm getiriyor. Ama orada da hâlâ işletmecilik, ruhsat vs..konuları devam ediyor. Yönetmeliğin Ek listelerinde yapılan değişikliklerle ilgili ayrı sorunlar da var tabii. Neyse ÇED konusunu burada kesiyorum.

PLAN KADEMELENMESİ (planlara temel oluşturma ve entegrasyon sorunu): 1989'da, Çevre Müsteşarlığının Kuruluşu Hakkında KHK ile Bölge planlarına, Çevre Düzeni Planlarına, Nazım imar planlara **temel teşkil edecek "Ülke Çevre Master Planı"** hükmü getirilmişti.

2005'de ise, 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanununda (Madde 10), Arazi kullanım plânı ile **ülkesel ve bölgesel plânlamalara temel oluşturan..** uygun arazi kullanım şekilleri belirlenir denildi. 2012'de de, "Su Havzaları Korunması Hakkında Yönetmelik" ile **her türlü planda** "Havza Yönetim Planları"nın **dikkate alınması hükmüne yer verildi.**

Nihayet 2013'de, Ormancılık Ve Su Şurası, "Havza Yönetimi Ve Su Bilgi Sistemi Çalışma Grubu" Ülke Mekansal Strateji Planları (Başbakanlık)

Bölge Mekânsal Strateji Planları (Çev.Şeh. Bk. ile Kalkınma Bk. ortak),

Çevre Düzeni Planları (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı),

Büyükşehir Bld Çevre Düzeni Planları,

Çevre Düzeni Planları (statülü alanlar: turizm , özel çevre vb.),

Nazım İmar Planları

Uygulama İmar Planları

ile Havza Yönetim Planlarının **entegrasyonu** gerekliliktir şeklinde bir cümle yer aldı. "Havza Yönetim Planları **diğer planlara girdi veren** ve onları denetleyen rolünü üstlenmektedir" şeklinde bir belirleme yapıldı. Söz konusu Şura'nın sonuç Raporunda da, (Karar 2 içinde) yer aldığı şeklinde "*Nehir Havzası Yönetim Planları üst planlarla entegrasyonu sağlayacak şekilde*

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

FERİDUN
DUYGULUER'İN
KONUŞMASI

hazırlanmalıdır” cümlesi yer aldı. Bunlar doğru yaklaşımlar ama etkinliği oluyor mu? Sözü edilen “temel oluşmalar”, “dikkate almalar”, “entegrasyonlar” ve “girdi vermeler” yerine getiriliyor mu? Hayır.

Kısaca, çeşitli dönemlerde, üst ölçekler düzeyinde, karmaşa ve belirsizlik yaratan çeşitli kural örneklerimiz var. Bunlar sadece havzalarla ilgili olan konular. Diğer, planlarla ilgili karmaşayı şimdilik burada anlatmıyorum. Hukukçu arkadaşlarımıza bir özet olarak belirtmem gereken şudur. Plan hazırlayan ve onaylayan şu anda (en az) 19 tane kurum bulunuyor. Planlamayla ilgili “plan hazırlayan ve onaylayan kurumlar” olarak, çoklu bir yapı var ve aşağıda tabloda belirtiyorum.

PLAN HAZIRLAYAN VE ONAYLAYAN KURUMLAR	
Yüksek Kurullar	Boğaziçi İmar Yüksek Koor. Kurulu
	Özelleştirme Yüksek Kurulu
	Bölgesel Gelişme Yüksek Kurulu
Başbakanlık	TOKİ
	Afet ve Acil Durum Yönetim Kurumu Bşk.
Bakanlıklar	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
	Bilim Sanayi Ve Teknoloji Bakanlığı
	Eneji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (BOTAŞ veya Lisans sahibi firma)
	Kalkınma Bakanlığı
	Kalkınma Ajansları
	Kalkınma İdareleri
	Kültür ve Turizm Bakanlığı
	Kültür Varlıkları Bölge Koruma Kurulu
	Orman ve Su İşleri Bakanlığı
	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
Ulaştırma, Denizcilik ve İletişim Bakanlığı	
Valilik	İl Özel İdaresi (İl Genel Meclisi)
Belediye	Belediye
	İl Belediyesi
	Büyükşehir Belediyesi

Bunlar tabii zenginliğimiz (!), yetki zenginliğimiz. Ayrıca, arkadaşlarıma planlarla ilgili bir bilgi de vereyim. Şu anda 70’den fazla plan çeşidi var. Bunu da tabloda gösteriyorum.

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

FERİDUN
DUYGULUER'İN
KONUŞMASI

PLAN ÇEŞİTLERİ	
<ul style="list-style-type: none"> • 1/100000 ölçekli Çevre Düzeni Planı (Bir den çok ill) • 1/25000 ölçekli Çevre Düzeni Planı (BİE) • 1/50000 ölçekli Çevre Düzeni Planı (Örnek : Kocaeli) • Acil Durum Planlaması • Acil müdahale planı • Afet ve acil durum planı • Arazi Kullanım Planı • Arsa Üretim Alanı planı • Atatürk Kültür Merkezi Alanı planı • Bölgesel Alanı Planı (Sahilşerhidi / Öngörünüm) • Bölgesel Alanı Planı(Geriğörünüm / Etkilenme) • Boğazlarda Güvenlik tesis yeri planı • Bölge Eylem Planı • Bölge Planı (İmar Kanunu) • Bölge Planı (Kalkınma Ajansı- Düzey 2 bölgeler) • Bölgesel nitelikte fiziki plan (644KHK) • Bütünlük Kyy Alanları Planı • Doğal afetlerle ilgili planlama • Doğalgaz Boru hattı imar planı. • Endüstri Bölgesi imar Planı • Gecekondu Önleme Bölgesi imar planı • Havza Planı • İl Çevre Düzeni Planı • İl Stratejik Planı (ve Belediye Stratejik Planı) • İslah İmar Planı • Kentel Dönüşüm ve Gelişim Bölgesi planı • Kıyı Uygulama İmar Planı (Bay. Ve İsk. Bak) • Kıyı Yapıları Master Planı • Koruma Amaçlı İmar Planı • Köy İmar planı • Köy Yerleşik Alan İmar planı • Köy Yerleşme Planı • Kuzey Ankara Girişi Kentel Dönüşüm Planı • Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim B. İmar planı • Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi ÇDP 	<ul style="list-style-type: none"> • Mekansal Strateji Planı • Metropoliten Nazım İmar Planı • Mevzi İmar planı • Milli Park Uzun Devreli Gelişme Planı • Milli Park İmar planı • Mücavir Alan İmar planı • Mücavir Saha planı (Çev. Düz. Planının ilk ismi) • Nazım İmar Planı • Organize Sanayi Bölgesi İmar planı • Özel Çevre Koruma Bölgesi Çevre Düzeni Planı • Özel Çevre Koruma Bölgesi İmar Planı • Özel Çevre Koruma Bölgesi Kıyı İmar planı • Özelleştirme Alanı Çevre Düzeni Planı • Özelleştirme Alanı İmar planı • Özelleştirme Alanı Kıyı İmar planı • Patlayıcı Madde Sahası İmar Planı • Plan değişikliği • Resen tasdik edilen planlar (Bakanlık) • Revizyon İmar planı • Sakınım Planı • Sulama Alanı Uygulama Bölgesi köy İmar planı • Sulama Alanı Uy. Blg. Tarımsal Arazi Kullanım Planı • Tarımsal Amaçlı Arazi Kullanım Planı • Teknoloji Geliştirme Bölgesi İmar planı • Toplu konut İskan sahası planı • Turizm amaçlı Kıyı İmar planı • Turizm Master Planı • Turizm Merkezi İmar planı • Türkiye Turizm Stratejisi Eylem Planı • Ulaşım Ana planı • Ulaşım Master Planı, • Ülke Planı (İmar Kanunu) • Ulusal nitelikte fiziki plan (644KHK) • Uygulama İmar planı • Yenileme Alanı İmar planı

feridunçevreplan2014

İmar Kanununda yapılan değişiklik ve ilgili yönetmeliği ile, yeni bir kademelenme tanımımız oldu. Mekânsal strateji planları, çevre düzeni planı ve imar planı hususlarını tabloda özetliyorum.

PLANLAMA KADEMELENMESİ 2014	
Mekansal strateji planları	<ul style="list-style-type: none"> • Ülke Mekansal Strateji Planı • Bölge Mekansal Strateji Planı
Çevre Düzeni Planı	
İmar planları	<ul style="list-style-type: none"> • Nazım İmar Planı • Uygulama İmar Planı

İmar Kanunu'ndaki yeni kademelenmenin yanında, ben ayrıca bir kademelenme daha yapıyorum. Tabloda sıraladığım sekliyle, mevzuatımızda yer alan "**plan ifadeleri**"ni_kademe-lendiriyorum.

PLAN İFADELERİNİN KADEMELENMESİ

ÜLKE ÖLÇEĞİ	GENEL PLANLAR	Ülke planı Ulusal Nitelikte Fiziki Plan Mekânsal Strateji Planı (yeni kavram) Ülke (düzeyi) Mekansal Strateji Planı (yeni kavram)
	SEKTÖREL PLANLAR	Turizm Master Planı Ulaşım Master Planı Ulaştırma Kıyı Yapıları Master Planı Turizm Kıyı Yapıları Master Planını
		Bölgesel Nitelikte Fiziki Plan Bölge (düzeyi) Mekansal Strateji Planı (yeni kavram) Kalkınma İdaresi Eylem Planı Bölge Planı (Kalkınma Ajansı ve İdaresi))
		ALT-BÖLGE ÖLÇEĞİ
İL ÖLÇEĞİ		il Çevre Düzeni Planı
KENT ÖLÇEĞİ	Belediye ve Büyükşehir Belediyesi	Metropolitan Nazım İmar Planı Nazım İmar Planı Uygulama İmar planı
		KIRSAL YERLEŞİMLER Mahalleye Dönüşen Eski Köyler
KÖYLER		Köy Yerleşme planı; Köy İmar Planı; Köy Yerleşik Alan İmar Planı; Sulama Alanı İçinde Köy İmar Planı

İMAR KURUMUNUN MUĞLAK KAVRAMLARI (Kanunlarda yer alan ancak hukuki olarak açıklanmayan önemli kavramlar ve ifadeler): Kanunlarda mesleki olarak teknik kavramların çoğalmasında dikkat çekmeye başlamıştı. Yeni kavramlar kanunlara eklenirken, bazılarının zaman içinde yoğunluklarının da arttığı belirlenebiliyordu. Akademisyenler bu kavramları biliyor, ama bunlar yargı çevrelerinde, bilirkişi raporlarında, savunma metinlerinde vs. istismar edilen kavramlar. Tanımlamaları ve açıklamaları olmayan bu mesleki kavramlarının itibarı kalmıyor ve giderek yaptırım gücü de yok oluyor...

1956 yılından başlamak suretiyle bir “içerik analizi” yaptım. Çeşitli kanun incelemesini bitirdikten sonra, 75 adet kanunun “muğlak kavramları” barındırdığı belirlendi. Bir yazı kapsamına alınabilecek ölçüde kısaltarak ve puntoları küçülterek bir tablo (2014’ün başında yaptığım çalışmadaki Tablo:1) hazırladım. Muğlak kavramları, kavramın ilk defa kanunlarda yer almasından itibaren, alt alta sıralarken, tarih sırasına göre frekanslarını da (sonradan diğer kanunlardaki yer alma durumlarını da) belirleyerek tabloya yerleştirdim. Bu tablo ile

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

FERİDUN
DUYGULUER'İN
KONUŞMASI

TABLO 2: İMAR KURUMU içinde yer alan MUĞLAK KAVRAMLARIN KÜMELENMESİ 17. Ocak 2014

KAVRAMLAR	YILLAR														
	1999	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Kentleşme kavramları	genel ve mahalli seviyede	1129													
	düzeni belirleme		3709	1194	1388	791						4301	3709		
	Etilerle çemrenin yapılabilir olması (fiziki durum)						1.072						1124		
	herdengreyi yönlendirmek								4402					4389	
Bütünlüğü önemseme	kent vizyonu		1616				1641				4481	1488	3471	3402	
	2. bütünlük (bütünlük) (bütünlük)					1388									
Yerel özellikleri önemseme	Sektörler arası entegrasyon												4279		1344
	çevre imar düzeni						4648	2194					1142	1385	1385
	genel imar düzeni	4736	1616		1194					4388	2194				
Çevresel koşulları önemseme	şehircilik gruplara ayırma		1616												
	çevre şartları (çevre sektörü)		1616	1194		1388								1344	
	dengeli çevre (ekolojik denge)		3709	1072		1318									
	koruma ve kullanma esasları (denge)			1072	1418						4481	4401	4401		1344
	koruma ve kullanma esasları (denge)			1072	1418	1443									
Toplumu dikkate alan kavramlar	çevreye uyum (çevreye duyarlılık)		3402						4602					3402	3404
	koruma ve kullanma esasları (denge)				1072	1418					4481	4401	4401		1344
	çevreye uyum (çevreye duyarlılık)		3402						4602						3404
	kullanılabilir									4481	4401	4401			1344
Plan konuları	katma yapının gerektirdiği İYI gerektirmemesi		4481				4481								
	katma (katman)							1344			1010	1344	1401		
Planlamanın kolaylaştırılması	planlama esasları		1616						4481					3402	
	planlama periyodu (ikinci)			2709											
	genel imar düzeni			2709											
	planlama esasları												4401		
	planlama esasları													1344	1344
	planlama esasları (mülkiyet pl.)														1344
	planlama esasları (mülkiyet pl.)														1344
Araşsal teknik koşul oluşturma	her ölçekli plan yapma									4481	1104	1104			1344
	her ölçekli plan yapma									4481	1104	1104			1344
	her ölçekli plan yapma									4481	1104	1104			1344
	her ölçekli plan yapma									4481	1104	1104			1344
Araşsal teknik koşul oluşturma	her ölçekli plan yapma									4481	1104	1104			1344
	her ölçekli plan yapma									4481	1104	1104			1344
	her ölçekli plan yapma									4481	1104	1104			1344
	her ölçekli plan yapma									4481	1104	1104			1344
	her ölçekli plan yapma									4481	1104	1104			1344
	her ölçekli plan yapma									4481	1104	1104			1344
	her ölçekli plan yapma									4481	1104	1104			1344
	her ölçekli plan yapma									4481	1104	1104			1344
	her ölçekli plan yapma									4481	1104	1104			1344
	her ölçekli plan yapma									4481	1104	1104			1344
her ölçekli plan yapma									4481	1104	1104			1344	

Kümelenme için aşağıdaki başlıklar oluşturulabiliyor:

1.Kentleşme kavramları: şehircilik, şehircilik sektörü, düzenli kentleşme, fiziksel çevrenin yaşanabilir olması, fiziki durum, kentleşmeyi yönlendirmek, kent vizyonu;

2.Bütünlüğü ifade eden kavramlar: imar uygulamalarında bütünlük sağlamak, bütüncül bir anlayışla koruma, bütünlük sağlama, bütüncül yönetim, sektörler arası entegrasyon, çevre imar bütünlüğü, genel imar düzeni

3.Yerel özellikleri önemseyen kavramlar: mahalli hususiyet, bölgesel şartlar, şehirleri gruplara ayırma;

4.Çevresel koşulları önemseyen kavramlar: çevre şartları, çevre değerleri, çevre sektörü, dengeli çevre, ekolojik denge, koruma ve kullanma esasları,, koruma ve kullanma dengesi, çevreye uyum, çevreye duyarlılık, sürdürülebilirlik;

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

FERİDUN
DUYGULUER'İN
KONUŞMASI

5.Toplumu dikkate alan kavramlar: kamu yararının gerek-tirmesi, kamu yararını gerektirmemesi, katılım, katılımcı;

6.Plan konularını ifade eden kavramlar: planlama esasları, planlama çerçevesi, planlama ilkeleri, şehirlerin özelliklerini gözeten planlama, planlamaya temel oluşturma, sakınım pla-nı, mekansal planlama, mekansal strateji planı, mekansal geliş-me stratejileri;

7.Planlamanın kolaylaştırılmasını sağlayan kavramlar: her ölçekte plan yapımı, imar planına işleme, plan notuna işle-me, imar mevzuatı kısıtlamalarına tabi olmama;

8.Araçsal teknik koşul oluşturan kavramlar: fen ve sağlık şartları, yapılanma hakkı, imar hakkı, rasyonel arazi kullanımı, fen ve sanat kuralları, imar esasları, risk yönetimi, çevre düzeni planı ile belirlenen kentsel asgari standartlar;

Kentleşme kavramları	şehircilik ,şehircilik sektörü, düzenli kentleşme fiziksel çevrenin yaşanabilir olması, fiziki durum, kentleşmeyi yönlendirmek, kent vizyonu
Bütünlüğü önemseme	bütünlük ,bütüncül, bütünlük, sektörler arası entegrasyon çevre imar bütünlüğü, genel imar düzeni
Yerel özellikleri önemseme	mahalli hususiyet, bölgesel şartlar, şehirleri gruplara ayırmak
Çevresel koşulları önemseme	çevre şartları ,çevre değerleri, çevre sektörü,dengeli çevre ,ekolojik denge, koruma ve kullanma (esasları) (dengesi) (geliştirme), çevreye uyum (çevreye duyarlılık, sürdürülebilirlik
Toplumu dikkate alan kavramlar	kamu yararının gerektirdiği (Kamu yararı gerektirmedikçe, katılım, katılımcı
Plan konuları	planlama esasları , planlama çerçevesi , planlama ilkeleri ilkeleri, şehirlerin özelliklerini gözeten planlama, planlamaya temel oluşturmak, sakınım planı, mekansal planlama (mekansal strateji planı, mekansal gelişme stratejileri
Planlamanın kolaylaştırılması	her ölçekte plan yapımı, imar planına işlemek (plan notuna işlemek, imar mevzuatı kısıtlamaları
Araçsal teknik koşul oluşturma	fen ve sağlık şartları (normu), yapılanma hakkı, imar hakkı, rasyonel arazi kullanımı, fen ve sanat kuralları (ve sağlık), imar esasları, risk yönetimi, çevre düzeni planı ile belirlenen kentsel asgari standartlar

Bunların içinde, planlamanın kolaylaştırılması için belirle-diklerim (7. küme) hariç, diğerleri planlama ve şehircilik için olumlu destekler sağlayabilecek konuları içermektedir. Ancak, böylesine olumlu kavramlar çokluğunun, uygulamalarda et-

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

FERİDUN
DUYGULUER'İN
KONUŞMASI

kisi gözlenmemektedir. Bunların hukuki zeminde tanımları yoktur. **Amaç/araç** kriteriyle baktığımızda, ilk önce amaçsal kurgu oluşturan kavramların, diğer bir anlatımla performans kriteri olacak kavramların zenginliğini görebiliyoruz. Kanunlarımızda **amaçsal** ağırlık taşıyan kavramlar olarak, bölgesel şartlar, bütünlük, çevreye uyum, çevre şartları, çevre imar bütünlüğü, dengeli çevre, fen ve sağlık şartları, fiziksel çevrenin ulaşılabilir ve yaşanabilir olması, kamu yararı, kent vizyonu, koruma ve kullanma dengesi, planlama ilkeleri, sürdürülebilirlik ilkesi, şehirçilik bakımından mahsurluluk, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözetten bir planlama, gibi konular dikkat çekmektedir. Araçsal olarak, katılım, plana temel oluşturma, plana veri teşkil etme, sektörler arası entegrasyon, şehirleri gruplara ayırma, şehirlerin özellikleri, gibi kavramlar da mesleki yönden bir kazanç unsurudurlar. Ancak araçsal olanlardan, her ölçekte plan onayı, imar planı notuna işleme, imar planına işleme, imar mevzuatı kısıtlamalarına tabi olmadan plan onayı, gibi 7. kümede yer alan ve ilgili kurum için planlamanın kolaylaştırılmasını sağlayan hükümler ise kurumlara istisnai yetkiler veren konulardır.

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMININ ETKİSİZLİĞİ : Çevre konusuyla bağlantılı en çok önemsenen konu "sürdürülebilirlik"tir. Tabloda kolaylıkla gözlenen, söz konusu kavramın kanunlarda 2003-2007 yılları arasında yoğun olarak yer almasıdır. Hangi kanunlarda yer aldığı, kanunların numaraları yazılmak suretiyle belirtilmiştir.

Çevre bağlamlı kavramların yer aldığı kanunların yıllara göre dağılımı

ÇEVRE KAVRAMLARI	82	83	85	87	88	89	91	92	94	97	98	2000	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	2003	
çevre şartları (çevre değerleri çevre sektörü)	2709		3184			K383 K388										5202					5940					
dengeli çevre ekolojik denge	2709	2872																								
koruma ve kullanma (esaslan) (dengesiz) (geçişime)		2872 2873 2960			3415	2872	K383	K443							4856		5403	5491						K644		
çevreye uyum (çevreye duyarlılık)		2960									4533						5177	5383	5488				5995	K644		
sürdürülebilir						K 3 8 9					4572				4856 4915 4957 5015 5018	5225 5216 5226 5251	5307 5393 5403	5449 5488 5491	5488 5686							5495

Sürdürülebilirlik kavramı ilk defa 1989 yılında girdi kanunlarımız içine. 1989 yılında Çevre **Müsteşarlığının kuruluşu (KHK389) ile** “sürdürülebilir kalkınma” amacı ifade edildi. 1991 yılında 49. Hükümetin (Demirel) Koalisyon Protokolünde (DYP - SHP) “sürdürülebilir kalkınma” yaklaşımı yer aladı. 2006 yılında Çevre Kanunu’nda değişiklik ile “sürdürülebilir çevre” kavramına yer verildi ve tanımlama yapıldı. 2006 yılındaki, 5491 sayılı Kanunla Çevre Kanunu’nda yapılan değişiklik ile: **“Sürdürülebilir çevre:** Gelecek kuşakların ihtiyaç duyacağı kaynakların varlığını ve kalitesini tehlikeye atmadan, hem bugünün hem de gelecek kuşakların çevresini oluşturan tüm **çevresel değerlerin** her alanda (sosyal, ekonomik, fizikî vb.) ıslahı, korunması ve geliştirilmesi süreci” ve **“Sürdürülebilir kalkınma:** Bugünkü ve gelecek kuşakların, sağlıklı bir çevrede yaşamasını güvence altına alan çevresel, ekonomik ve sosyal hedefler arasında denge kurulması esasına dayalı kalkınma ve gelişme” olarak tarif edildi. Bu yazıda konu ettiğim tanımsızlık hususuna ilişkin eleştiriler, “sürdürülebilirlik” için yapılmaması gerekir tabi ki. Çünkü bir tanımlama yapıldı. Ancak, bu tanımlamanın da bir etki yarattığını, maalesef söylemek çok zor. Göstereceğimiz en belirgin örnek, Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğinin, geçirmiş olduğu sayısız değişiklikler nedeniyle, çevresel olarak sürdürülebilir olma durumunun kalmadığıdır. Kanundaki sürdürülebilir çevre tanımına koşut bir yönetmelik değildir.

ÇEVRE ve İMAR BÜTÜNLÜĞÜ KONUSUNDA BİR OKSİMORON: Mevzuatımızda yer alan kavramların içinde en ilginç olanı, özelleştirme uygulamaları için mevzuata yerleştirilen ifadedir. Kanun ile yürürlüğe girdiğinde gülümsemiştik. Şaşırдық, nasıl böyle bir cümle kullanılır diye. Kavram şuydu: Çevre imar bütünlüğünü bozmayacak mevzi imar planı. 4046 sayılı Özelleştirme ile ilgili Kanunla (RG: 27.11.1994) getirilmiş bir cümleydi. Tam anlamıyla bir oksimoron. Mevzi imar planı zaten çevre bütünlüğünü bozan, çevresiyle bağlantısı olmayan (tanımı da böyledir) bir plan türü olduğundan, bu Kanunun da planlama disiplini yönüyle olumlu bir etkisinin olamayacağı belliydi. Özelleştirme politikalarının zorlamasıyla İmar Kanununa yerleştirilmişti.

Bu cümlecğin kanunda yer alması 1994 yılında idi ve sonra 2005 yılında önemli bir kapsam genişlemesi yaşandı. “Mevzi plan” kaldırıldı, yerine “her tür ve ölçekte” ifadesi konuldu: “çevre imar bütünlüğünü bozmayacak her tür ve ölçekte imar planı” oldu. (5398 sayılı **Özelleştirme ile ilgili değişiklik getiren Kanun ;RG: 21.07.2005**) Planı hem mevzi yapacaksınız ve hem de her ölçekte yapacaksınız ve hiçbir şekilde çevre bütünlüğü de bozulmayacak!!!.. Gene özelleştirme politikaları zorluyor; özelleştirme uygulamalarının hızlandırılması isteniyor ve planların engel oluşturmaması için Özelleştirme Kurumu Başkanlığı çok özel bir yetkiyle donatılıyor. Planlama bağlantılı benzer hukuki metinler TOKİ'nin, Karayollarının ve Devlet Demiryollarının kanunlarında da var. Böylesine özel yetkilere sahip olan kamu kurumları kendi projelerinin hızlandırılmasında kullandıkları planlama işlemlerini gerçekleştirirken, çevre bütünlüğünü de koruduklarını iddia etmeleri zor.

ÇEVRE VE KENTSEL DÖNÜŞÜM: Kentsel dönüşüm tabii bugünkü konumuzla da bağlantılı. Meralar, doğal sit alanları, 2/B ormanları vs vs.. Zaman darlığı nedeniyle bir iki örnek vereceğim. Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Kanunuyla su havzalarının planlanabilme konusu 2004 yılında gelmiş idi. 5104 sayılı Kanunun 5. Maddesinde, “Proje alanı sınırlarında kalan ve içme suyu kullanımından vazgeçilen baraj ve koruma kuşaklarındaki su havzalarını plânlamaya ve bunlara ilişkin sınırları belirlemeye Belediye yetkilidir” ifadesi yer aldı. “İçme suyu kullanımından vazgeçilen baraj” ifadesi oldukça ilginç. Bir barajın varlığını, sadece “içme suyu” kriteri ile bağdaştırmak doğru mu? Barajın oluşturduğu doğal çevre, peyzaj, iklim vs ekosistemin bağlantılı olduğu pek çok değer var. Ayrıca, bir barajdan “içme suyu nedeniyle vazgeçilse de”, sulama ve enerji amaçlı kullanılabileceğini de değerlendirme dışı bırakmamak gerekir. Kentsel dönüşüm için, böylesine kolaycı bir usulle (bir kanun cümlesi ile) havzaların yapılaşmaya açılması, yukarıda çeşitli bölümlerde belirttiğim ve kamu kurumlarının mevzuatında ve raporlarında yer alan “entegrasyon” konularına da zarar vermiyor mu?

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

Ayrıca, kentsel dönüşümde en etkin kurum olan TOKİ'yle ilgili ilginç bir şey söyleyeceğim. Kamu İhale Kanunu'nda TOKİ'nin ihale biçimi nasıl yazılmış? Uygulamaya ilişkin bir örnek görmedim ama yazılı kural olarak çok dikkat çeken bir durumu var. Kamu İhale Kanununun temel hükmü; kamulaştırma, mülkiyet, imar işleri proje bitirildikten sonra ihaleye çıkarılabileceğidir. Yani, yer seçimi/planlama/proje süreci bitirildikten sonra ihaleye çıkabilirsiniz. Fakat bu süreç 2003 yılında yapılan değişiklikle değişti. 4964 sayılı Kanunla yapılan değişiklik ile, "Toplu Konut Kanunu kapsamındaki projelerde, kamulaştırma, mülkiyet, arsa temini, imar işlemleri ve uygulama projesine ilişkin sartlar aranmaksızın ihaleye çıkılabilir" hükmü getirildi. Peki bunun anlamı ne? Yani hiçbir işlem yapmadan sadece yer seç ve ihale yap.

FERİDUN
DUYGULUER'İN
KONUŞMASI

Av. Prof. Dr. Necdet BASA (Oturma Başkanı)- Projesiz de olabilir yani.

Feridun DUYGULUER (ODTÜ Öğretim Görevlisi)- Efendim projesiz değil, imarsız da olabilir. Yani bırakın projeyi. İmarsız olabilir. Kamulaştırmaz da olabilir. İmar süreci nedir? Yer seçimi, kadastro, harita, nazım imar planı, kamulaştırma, proje vs. vs... Mevzuatı konuşuyoruz. Ben genellikle yazılı kurallar üzerine çalışan birisiyim, uygulamaya ilişkin örnek vermiyorum. İşlerin çok hızlı bitirilmesi için getirilen yazılı kurallar.

FERİDUN
DUYGULUER'İN
KONUŞMASI

Bu "acelecilik" hususu, kamulaştırmalarda da var biliyorsunuz. Resmi gazetede çıkan "acele kamulaştırma" kararlarını da saydım. Bakın şimdi ne göstereceğim size. Üç sene önce dikkatimi çekmişti. Resmi Gazetede, devamlı acele kamulaştırmalar liste halinde çıkıyor. Tek karar da değil. Yani bir günde, örneğin 10 adet acele kamulaştırma kararı yayınlanabiliyor. O zaman ben bunları sayacağım dedim. Oturdum, 1978'den beri olan acele kamulaştırmaları saydım. 1978'den itibaren 2002'ye kadar 13 adet var. Yani 24 senede 13 adet acele kamulaştırma yayınlanmış. Ama 2004'ten itibaren artarak, her yıl 4-7-8-15-17-11-18-32 ve 2012 yılında 169 ve nihayet 2013 yılında 236 adet acele kamulaştırma kararı Resmi Gazetede yayınlanıyor.

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

FERİDUN
DUYGULUER'İN
KONUŞMASI

BAKANLAR KURULUNUN ACELE KAMULAŞTIRMA KARARLARI									
SEKTÖR YIL	ENERJİ	ULAŞTIRMA	KENTSEL DÖNÜŞÜM YENİLEME TOKİ İSKAN	BELEDİYE ALTYAPISI, Katı ATIK İSLAH	ÜNİVERSİTE	SPOR	OSB SERBEST BÖLGE	GÜMRÜK SINIR KAPISI	YIL TOPLAM
2013	176	18	16	23		1	2		236
2012	124	10	25	4	4	1	1		169
2011	14	8	7	2	1				32
2010	4	4		6	1	3			18
2009	2	4	2	1		2			11
2008	5	6	1	3			2		17
2007	3	5	2	4			1		15
2006	1	2	2	3					8
2005		2		5					7
2004	1	1		2					4
2002-1978	8	1					2	2	13

Bir arkadaşım beni ilaveten şu şekilde aydınlatıyor , “Feridun sen sadece Resmi Gazete’yi saydın, aslında Enerji Piyasası Düzenleme Kurulunun, Resmi Gazete’de yayınlanma zorunluluğu yokken aldığı kararlar da var” diyor. Önceleri, acele kamulaştırmayla ilgili işlemleri, EPDK kendisi yapıyormuş. Resmi Gazetede yayımlanmıyor. Bir yargı kararından dolayı bu konu Bakanlar Kurulu Kararına ve Resmi Gazete’de ilan zorunluluğuna tabi tutuluyor. EPDK’nın kendi kararlarına dayanan acele kamulaştırmaları bilmiyoruz şu anda. Benimki sadece Resmi Gazete’de çıkanlar... Size iki dakikada anlattığım bu çalışmam, benim 6 ayımı aldı. Enerji, ulaştırma, kentsel dönüşüm, üniversite, spor, OSB, gümrük...vs..vs..

Konuşmamı bitirirken şöyle bir özet yapabilirim. Sektörel uygulamalar içinde turizm, sanayi, tarım, özelleştirme, konut vs..vs.. sektörlerin özel imar kuralları, özel bölgelemeleri ve özel yönetim biçimleri gibi hususların imar konularına, mekan düzenlemelerine ve giderek çevreye ilişkin olumsuz etkileri oluyor. Bu haliyle planlamanın çoklu hukuk yapısından ve planlamada aşırı parçalanmasından söz edebiliriz. Ama bunlar, “yeni merkezîyetçilik” yaklaşımı olarak değerlendireceğim bir politik yönelmenin alt başlıklarıdır. “Yeni merkezîyetçi parçalanma” da diyebiliriz. İlaveten, planlamada kolaylaştırma-

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

FERİDUN
DUYGULUER'İN
KONUŞMASI

lar, istisnalaştırmalar, muafiyetler ağırlıklı olarak yer almaya başlayınca, o çok yeğlediğimiz sürdürülebilirlik konusu da, ne yazık ki, “sürdürülemeyen çevre” olarak gündemlerde yerini alıyor. Çok doğaldır ki, bu durumda çevre ve planlamanın olumlu bir beraberlik içinde bulunması da mümkün olmuyor.

2003'te Mersin'deki Şehircilik Kongresinde söylemiştim. Şimdi tekrar edeceğim. Planlamanın zararı da var. Plancıyız, ama planlamanın zararını da (zararlarını da) görmek zorundayız. Planlama kamu yararını gözeten bir araç, ama özel yarar için kullanılırsa planlamanın zararı da var ve bu süreç olumsuz biçimde öncelikle çevreyi etkiliyor. Hepinize teşekkür ediyorum.

Av. Prof. Dr. Necdet BASA (Oturum Başkanı)- O kadar önemli şeyler söylüyor ki arkadaşlarımız, o nedenle sizlerin de hoşgörüsüne sığınarak ben sözlerini kesmemeyi tercih ediyorum farkındasınız. Ama soru cevap faslında arkadaşlarımız ilave açıklama yapma fırsatı da bulacaklar. Hoca bu kadar uğraştı, yarım saat burada planlan programdan söz etti. Yarım saatte anlattıklarını 3-5 saniyeye sığdırma cüreti sergileyeceğim, göreceksiniz nasıl olacak.

Şimdi merkezi idarenin yerel idareler üzerindeki vesayet yetkisini olabildiğince genişletmiş olduğunu biz burada ifade ediyoruz. Özellikle enerji ve telekomünikasyon yatırımları faaliyetleriyle ilgili olarak, işte ne diyorsunuz ona siz? Üst ölçekli plan yapmaktan parselasyon projelerine ve nihai ruhsatlandırma safhasına kadar her süreçte Çevre ve Şehircilik Bakanlığı yetkili kılınmak suretiyle merkezi idarenin yerel yönetimler üzerindeki vesayet yetkisi sınırsız denilebilecek ölçüde genişletilmiştir. Bu tespiti bir kere yaptık. Helikopterle imar planı yapılmasına şaşırды hoca. Bir noktayı unuttu ama orada; kartal gözü. Hocam kartal gözü, imar planı yapmanın son dönemde en etkili yöntemi odur; kartal gözü.

Hoca ne dedi? 19 kurul var dediniz değil mi? Peki, 75 değişik plan yapıyor dediniz öyle mi? Şimdi o cümleye geldim. Benim çok sevgili bir arkadaşım, çok demokrat bir çocuk. De-

mokrasinin tüm kurum ve kurallarıyla işlemesine çok yürekten inanmıştır. Öyle olması için de çok ciddi çaba sarf eden bir zatı muhteremdir bu. Kendi ofisinde arkada büyük bir şeyi vardır onun; büyük bir böyle hoş şık bir yazı gibi bir şey pano üzerinde. Orada yazıyor; burada demokrasi tüm kurum ve kurallarıyla işler. İşte şimdi o özet cümleye geldim. Altında karınca gibi, okumanız mümkün değil. “Burada şef ne derse o olur” oldu mu?

Şimdi akarsuda ormanda, kentsel dönüşümde şurada burada, yapılacak olan HES'ler nedir o öbürleri Necdet? Nükleer tesisler, öbür o termik santraller filan, bütün bunlarla ilgili engeller aşağı yukarı tümünden kaldırılmış durumda, ama en önemlilerinden bir tanesi, doğal kültürel ve tarihi miras engel olmaktan kaldırılmıştır.

Lütfen buyurunuz, oradan başlayınız şimdi. Böyle bir engel yok şu anda önünüzde. Cumhuriyetin mirasından söz etmiyor muyuz? Böyle bir miras yok. Buyurun söz sizin.

TEZCAN KARAKUŞ
CANDAN'IN
KONUŞMASI

Tezcan KARAKUŞ CANDAN (Mimarlar Odası Ankara Şube Başkanı)- Merhabalar, Tezcan Karakuş Candan, Mimarlar Odası Ankara Şubesi Yönetim Kurulu başkanlığını yürütüyorum bu dönem. Atılım Üniversitesinde yarı zamanlı öğretim görevliliği yapıyorum, ama teknik bir alanın dışında yüksek lisansımı sosyal bir alanda tamamladım. Latin Amerika çalışmalarında Şili Pinochet darbesi ve Allende dönemini.

Planlama ve mimarlık salt bir teknik süreç değildir. Dönemsel olarak uygulanan ekonomik ve siyasal politikalar, mimarlık ve kentleşme sürecini yakından etkilemektedir. Bu etkilenme durumu her dönem, siyasetin yapılı çevreye müdahalesi ile birlikte, kendi planlamasını, kendi çevresini ve kendi hukukunu oluşturan bir uygulama süreci ile ortaya çıkıyor. Siyaset hem yasal düzenlemelerle, hem fiili yaptırımlarla, mimarlık ve planlama alanına sistematik olarak müdahale ediyor. Kentsel ölçekte, derinlikli bir şekilde bu tür sistematik müdahaleler ancak köklü değişimlerin ve bir alt üst oluşun yaşandığı dönemlerde karşımıza çıkar. Böylesi dönemler ya bir devrimin yada karşı devrimin yaşandığı anlardır.

ÇEVRE VE HUKUK

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

TEZCAN KARAKUŞ
CANDAN'IN
KONUŞMASI

Bugün kentsel ölçekte ağırlıklı olarak yaşadığımız, AKP hükümetinin mekana yansıyan uygulamaları ile birlikte, bir yandan neoliberal politikaların uygulanması ile kentsel rantta el koyulması, öte yandan siyasal İslam motifleri, Cumhuriyet ile hesaplaşmanın, bir “karşı devrimin” kentsel mekana müdahalesidir. Bu siyasal bakış açısı ile birlikte, Cumhuriyetin mimari mirası ve yapılı çevresi, kentlerimiz ve yaşam alanlarımız çok ciddi tehditlerle karşı karşıyadır. Gelecek günler, bu tehditlerin daha da artacağı günler olacaktır. Bu açıdan biraz bu süreci derinleştirerek arka planına değinmek oldukça önemli.

Yapılı çevre iktidarların hep ilgi alanı olmuştur. AKP hükümeti sermaye birikimini inşaat sektörü ile sağlıyor. Kentlerin kültürel ve doğal mirasına el koyulması, talan edilmesi bundan kaynaklıdır. Öte yandan temsil ettiği siyasal İslam'ın, çevresel ve kentsel ölçekteki izlerini oluşturmak için mimarlık ve planlama süreçlerine müdahale ediyor. Kentsel rant ve siyasal İslam rantının birleşmesi ile birlikte ortaya çıkan durum yaşam alanlarımızı daraltıyor, tekdüzeleştiriyor, geçmişimizi siliyor, toplumu belleksizleştiriyor.

Bu belleksizleştirme operasyonu planlama ve mimarlık süreçleri Cumhuriyetle hesaplaşmanın mekânsallığına dönüşüyor. Cumhuriyetin ilk kuruluş yıllarında, Cumhuriyetin çağdaşlaşma öyküsü, özgürlükçü değerlerin ifadesi kendisini yeni şekillenen yapılı çevre ile de şekillendirmiştir. Cumhuriyetin başkenti olarak Ankara'nın seçilmesinden, Cumhuriyetin hangi değerler üzerinde yükseldiğinin ifadesi olarak karşımıza çıkan Ankara planlanması ve imar edilmesi bu açıdan oldukça önemlidir. Cumhuriyetin özgürlükçü değerleri, insana verilen önem, kamusal alan yaklaşımı, insan doğa ilişkisi, yeşil ve kültür aksı ile birlikte dönemin tüm yapılanmasında, çağdaş bir bakış açısının izleri görülebilmektedir.

Dolayısıyla bugün yaşadığımız süreç, 12 yıllık AKP hükümetinin Neoliberal politikaları ve Cumhuriyetle hesaplaşmasının ürünüdür. Neoliberal politikaların ikinci kuşak dediğimiz sağlık eğitim, sosyal güvenlik, kent alanındaki dönüşümlerin hayata geçirilmesi AKP hükümeti eliyle uygulanmaktadır. Ne-

oliberalizmin birinci yapısal değişikliklerini Turgut Özal döneminde yaşadık. İkinci yapısal değişim dediğimiz, bizim doğrudan yaşamımıza müdahale eden, konut eğitim sağlık gibi bütün dönüşümler AKP hükümetinin döneminde gündeme geldi. Kendi siyasal iktidarının sürekliliğini sağlayan ekonomik politikasını inşaat piyasası üzerinden sürdürmesi, doğal ve kültürel miraslarımızın, kentlerin sermaye birikimini sağlayacak birer araca dönüşmesi bu neoliberal politikaların bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır.

İkincisi ise temsil ettiği siyasal İslam ideolojisinin uygulamalarıdır. AKP hükümeti neoliberal politikaların siyasal İslam sosuyla süslenerek hayata geçirilmesinin temsilini sağlamıştır. Bir yandan neoliberal politikalarla kentsel ranta el koyma sürecini hayata geçirirken, siyasal İslam'ın Cumhuriyetle hesaplaşmasını gündeme getirdi. Cumhuriyetin kurum ve kuruluşlarını ortadan kaldırırken, bir taraftan da bütün çıkarttığı yasal düzenlemelerle birlikte, planlama kentleşme ve mimarlık süreçlerine de Cumhuriyetin mekansallığına müdahalenin aracı haline getirdi. Nasıl getirdi bunu? Merkezi yönetimlerin çıkarttığı kanun ve yasalarla, yerel yönetimlerin uygulamalarıyla.

Böylesi bir noktada demokrasi ve özgürlük mücadelesi, işte belki de ilk defa bu kadar çok net bir şekilde kent mücadelesiy-le kesişmiş oldu. Mimarlık ve kent alanı hiç olmadığı kadar savaş alanı haline geldi. Meslek odalarının ve mesleğin siyasetin kendisinden uzak olmadığı, bizatihi onun belirleyeni olduğu da AKP hükümetinin 12 yıllık icraatında güçlü bir gerçekliğe dönüştü. Siyasetten bağımsız bir mesleki süreç, bir planlama, bir mimarlık süreci tanımlanamaz. Çünkü zaten onun üst aklını üst yapısını oluşturan bir siyasi bakış açısı var.

Siyasal İslam soslu neoliberal AKP hükümetinin, kentsel ranta el koyma ve Cumhuriyetle hesaplaşması; afet yasası, bütün şehir yasası, torba yasalar, 2/B Kanunu Mekânsal Planlama Yönetmeliği, ÇED Yönetmeliği, İmar Kanunundaki değişiklikler gibi, yasal düzenlemelerle birlikte TOKİ uygulamalarıyla hayata geçirilmeye, ama bunların da çok çok ötesinde

ÇEVRE VE HUKUK

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

TEZCAN KARAKUŞ
CANDAN'IN
KONUŞMASI

bir yaklaşımla hukuksuzlukla, yeni bir hukuk oluşturmaya başlıyor. Kanunların, yönetmeliklerin mahkeme kararlarının uygulanmıyor olması bu sürecin en önemli karakteristik özelliklerinden birisi.

Bu dönemde Neoliberalizmin kentsel ranta el koyma sürecinin en önemli kentsel örnek mekânı İstanbul oldu. İstanbul küresel sermayenin etkisi altında kozmopolit yapısıyla kentsel rantın en azgınca paylaşılan yeri olarak, dikey büyümelerle, rant artışı sağlayan projelerle, emsal değişiklikleri ve planlama süreçlerinde siyasetin doğrudan müdahaleleriyle gündem oluşturdu. Bu açıdan da mesela Cumhuriyetle mekansal hesaplaşmanın siyasal islam motifi ile süslenmiş çevrelerini cephelelerini Ankara kadar göremiyoruz orada. Yine de bu noktada siyasal İslam'ın planlama sürecindeki motiflerini görmüyor değiliz. Çamlıca Tepesine cami yapılması, Taksim'de topçu kışlası yapılması, aslında oralarda da siyasal İslam motiflerinin izlerini planlama ölçeğinde koyulması anlamına geliyor.

Öte yandan AKP hükümetinin Cumhuriyetle hesaplaşması, Cumhuriyetin mimari mirası, kentsel ölçekte bize bıraktığı yapıları çevrenin güçlü temsiliyetinin örnek mekânı Ankara oldu. Bugün belki de Ankara'da bu kadar dehşetengiz şekilde yaşadığımız sürecin kendisi, AKP Hükümetinin neoliberalizmle birlikte siyasal İslam'ın Cumhuriyetle hesaplaşma mekânı olarak Ankara'yı seçmiş olması. Yani Jansen 1929 yılında Ankara'nın planını yaparken, Berlin'de bir günlük gazete Başkent, Mustafa Kemal'in Türkiye'yi yeniden inşa etmesinin simgesidir, bunu da Jansen'e verdi diye bunun altını çizmiş. Gerçekten o dönem Mustafa Kemal'in Türkiye'yi yeniden inşa etmesinin simgesi, yani Cumhuriyetin simgesi başkentti. Kamusal alanlarıyla, yeşil alanlarıyla, eğitim alanlarıyla, konut alanlarıyla, sosyal donatıları ile birlikte, Cumhuriyet rejiminin modernitesini ve özgürlüklerinin simgesel anıtlarıyla birlikte Cumhuriyetin başkenti olma özelliğini, planlama ve mimarlık aracılığı ile yarattığı yapıları çevresiyle ortaya çıkarttı.

Bugüne geldiğimizde, kentsel ölçekte bütün bu planlamalar, bu hesaplaşmalar ne anlama geliyor ve nerelere dokunma-

ya çalışıyorlar. Bu sürecin aktörleri ve teknik insanlardan oluşan bir üst aklı var. Kentsel ölçekte meslek alanımıza müdahale eden, simgesel nokta vuruşlar üzerinden giden bu hesaplaşmada, bu üst aklı da açığa çıkartmak; bunu teşhir etmek, kendi meslek alanlarımızda mahkum etmek de meslek odalarının önümüzdeki dönemdeki en önemli görevlerinden birisi olmalı.

Cumhuriyetle birlikte öne çıkan kamusal alanlar değiştirilmeye başlandı. Yapılı çevre değiştiriliyor, çünkü çehremiz değiştirilecek, rejim değişiyor. İşte, Gençlik Parkı, Güvenpark, Kurtuluş Parkı gibi aslında daha büyük ölçekli yeşil alanların hepsi şu anda tehdit altında. Gençlik Parkı ruhsuz bir hale dönüştürüldü. Güvenpark keza yine öyle ve işte günümüzde hazırlanan çevresel etki değerlendirme raporları ya da SİT derecesinin değiştirilmesine ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanlığında hazırlandığını bildiğimiz raporlar.

Meydan kavramı yok ediliyor. Bakın Cumhuriyetin Ankara'da önemli üç meydanı; Zafer Meydanı, Kızılay Meydanı ve Ulus Meydanı. Bu meydan kavramı, aslında bir taraftan bir cemaat ve buluşma kavramlarına dönüştürülmeye çalışılıyor. Yani bir taraftan cumhuriyetin mimari mirasını yok ederken, bir taraftan da planlama ölçeğiyle yaptığı müdahalelerle birlikte kentin muhafazakârlaştırılmasına olanak sağlayacak nokta vuruşları yapmaya başlıyor. Yani neredeyse her 200 metrede bir cami yapılması ve caminin etrafındaki yeni düzenlemelerle birlikte var olan yapıların yok ediliyor olması, bunların önemli nedenlerinden birisi. Şu anda çok yoğun bir şekilde gündeme gelen Ulus yıkılacak kavramının arkasında yatan şey bence o. Ulus yıkılacak diyor, ama Ulus yıkılacak algısının hemen insanlarda farklı bir şeye dönüşebilmesi için Atatürk Heykelini koyuyor mesela. Ulus yıkılacak, çevresindeki binalar yıkılacak; SGK'yla Büyükşehir arasındaki protokolden kaynaklı diyor. Dolayısıyla bu yapının kendisini yapılı çevrede var edebilmesi için, var olan izleri silmesi gerekiyor. Evet, Ulus'u yıkmaya girişimleri var.

Aynı şekilde dönüyoruz Zafer Meydanı'na geliyoruz. Zafer Meydanı önce bölge parkı ilan edildi. Önce 1/5.000 lik planları

ÇEVRE VE HUKUK

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

TEZCAN KARAKUŞ
CANDAN'IN
KONUŞMASI

geçti, şimdi 1/1000'likleri askıda. Zafer Meydanı da aslında o kendi anıtıyla birlikte kurduğu o meydan özelliğini kaybeden bir noktaya geldi. Sonrasında geliyoruz Kızılay Meydanı'na. Kızılay Meydanı dediğimiz aslında Güvenpark ile oluşan, Devlet Mahallesi dediğimiz Cumhuriyet döneminin ilk toplu konut alanı olan her bir ağacı ve binaları tescilli Saraçoğlu Mahallesiyle hayat bulan yerd. Şimdi Güvenpark'ın da tehdit altında olduğu çok açık. İşte dolmuş duraklarının aşağıya alınması planları. Ve sonrasında muhtemelen üzerine bir cami yapılarak, o meydanın da bir cemaat avlusuna dönüşmesinin kentsel ölçekte sağlanması gündemimize gelirse şaşırmayalım.

Cumhuriyetin kültürel ve mirasına yönelik tehditler, yok etme girişimleri bitmiyor. Etibank binası yıkıldı biliyorsunuz. İller Bankası binası yine bir planlama kararıyla, Gençlik Parkının karşısında bir cami ibadethane alanının yapılması için plan değişikliği yapıldı. İller Bankasının ek binaları yıkıldı, avlusunda da işte 1935'li yıllarda Seyfi Arkan tarafından yapılmış Cumhuriyet döneminin önemli bir mimari mirası olan İller Bankası kaldı. O zaman da işte caminin avlusunda kaldı. O zaman bunu yıkmak gerekiyor, çünkü caminin açılması gerekiyor. Ulus'taki o kentsel mekânın muhafazakârlaşmasının cami simgesiyle kendisini gösterebilmesi için, o köşede kalan tescilli iller bankası binasının yıkılması gerekiyor. Dolayısıyla binanın tescilinin kaldırılması süreçleriyle ilgili hareketlenmeler başladı. Büyükşehir Belediye meclisi karar aldı, koruma kurulu bu kararın neresinde ne kadar arkasında duracak duramayacak, ama şu anda henüz tescili kaldırmadı. Büyükşehir Belediyesi yıkılması için uğraşılıyor. Bütün bunlar planlama süreçleri ile programlanıyor ve Cumhuriyetin mekânsal planlaması, değiştiriliyor, yıkılıyor ve izler silinmeye çalışılıyor.

İller Bankasının ilerisinde yine Cumhuriyetin önemli yapıtlarından olan Opera binası var. Yönetmelikler cami şu kadar metrede yapılacak diyor sonrasında Caminin çevresinde müzik yapmak caiz değildir diye opera binasının yıkımının tartışıldığı bir ülkedeyiz. Önce kararlar veriliyor arkasından planlama süreçleri başlıyor. Opera binasının yıkılması tartış-

ÇEVRE VE HUKUK

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

TEZCAN KARAKUŞ
CANDAN'IN
KONUŞMASI

maya başlanıyor. Bakın bunların hepsi, Atatürk Bulvarı aksı üzerinde yürüyen Cumhuriyetin aslında nasıl kurulduğunu ifade eden, Çankaya Köşkü'ne kadar çıkan bir aksın üzerindeki yapılar.

Sonra su süzgeci yapısını bir gecede yıktılar mesela. Sonra tiyatro mekânları üzerinden söylemek gerekirse, yine cumhuriyetin o kültürel mekân, kültürel dönüşümle birlikte sanatsal boyutuyla hayatımızı dönüştürmeye çalıştığı o modernitenin ürünü olan bütün tiyatro mekânları şu anda tehdit altında. İşte Akün Şinasi satıldı. Küçük Tiyatro Vakıflar Genel Müdürlüğü üzerinden başka bir tartışma süreci üzerine giriyor. Türk Ocağı binası artık kamuya açık toplantılara kapatılıyor. Bütün bunlarla birlikte, işte Saraçoğlu Mahallesi, belki de kentsel ölçekte Güvenpark'ta ya da Kızılay'da bir özgürleşme alanı, bir kamusal kullanım alanı olabileceken, aslında burası da belki bir muhafazakârlaşmanın mekânının bir parçası olma noktasında ilerleyip gidiyor.

Cebeci stadı, hava gazı fabrikası, Çubuk Barajı, Cumhuriyetin modernite ve kalkınma programının mekanları arasında. Atatürk Bulvarı üzerinde yapıların cephelerini değiştiriyorlar. Bu cephe değişiklikleri, aslında tek başına teknik bir şey değil. Hani karar alıyorsunuz, değişikliğini yapıyorsunuz ve değiştiriyorsunuz. Her binanın bir kimliği vardır. Bir varlıktır o, bizim hayatımızın bir parçasıdır, bir anısı vardır bize. Değiştirilen şey, sadece o binanın yüzü değildir, bizim yaşadıklarımızdır, anlarımızdır, değerlerimizdir. O binanın üzerindeki taşıdığı varlıktır.

Bir ülkenin siyasi sisteminin hepsini mekânın kendisinden, kentin kendisinden okuyabilirsiniz. Diktatörlüğünü de okuyabilirsiniz, özgürlükçü yanını da okuyabilirsiniz, rant yanını da okuyabilirsiniz, kamusal yanını da. O zaman bu okuma yüzlerini değiştirmeye başladılar. İşte kapılar yapılıyor biliyorsunuz. Tarihini anlayamadığınız kapılar. Yani çocuklarımız bir süre sonra sahte tarihlerle yetişmeye başlayacak.

Binaların cepheler değişiyor, önce çevremizi değiştiriyorlar, sonra çehrelerimiz değişecek. Belli ki sıra bizim cephelerimizi

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

TEZCAN KARAKUŞ
CANDAN'IN
KONUŞMASI

ze de gelecek Çocuklarımız anaokulunda besmeleyle eğitime başlıyor. Dördüncü sınıftan sonra herkes isterse başörtüsü takıyor. Kentsel ölçekteki bu değişim, bu çevre değişimi, bizim çehremizi değiştiriyor. Biz bunlara dur demez isek, zaten en son noktada kendimize geldiğinde çok geç olmuş olacak, bunu söylemekte fayda var.

Mesela Milli Eğitim Bakanlığı yerleşkesinin olduğu şu andaki Beşevler'in çehresi değişiyor. Yani orası bir üniversiteler bölgesidir değil mi? Üniversiteler bölgesinde Milli Eğitim Bakanlığı, yerleşkesinin olduğu yüksek öğretmen okulunun alanında plan değişikliğiyle kullanımını değiştirdi, kamu kurumu alanı yaptı. Sonra yine Diyanet İşleri Başkanlığının orada otelcilik ve yüksek meslek okulunun olduğu bir alan var. O alanı biz burada bir kampüs oluşturalım diye Diyanet İşleri istedi ve nasıl verdiler biliyor musunuz? Müdürün öğretmenin *-birlik-*sinin değil- İfadeleri üzerine, işte bina çok kullanışlı değil her an yıkılabilir filan gibi böyle teknik ve bilimsel herhangi bir bağlamı olmayan bir süreçte Diyanet İşleri Başkanlığına devretmeye çalışıyorlar, Yani üniversiteler bölgesinin yapısını değiştiriyorlar, nokta atışla yapılan planlama değişiklikleriyle.

Atatürk Kültür Merkezi alanları ile ilgili Çevre ve Şehircilik Bakanlığında bir çalışma başladı. Yarışma yapalım filan gibi yaklaşımlar var, ama bunların hepsinin aldatmaca olduğunu görmek gerekiyor. Bu hükümet ile evet işbirliği içerisinde iletişim içerisinde olmak gerekli, ama bütün bu arka planını bilerek, ilkelerinizden ödün vermeyerek girmek gerekli. Çünkü buradan iyi bir şey çıkamayacağını, ama bu çıkmama sürecinde de onların bütün argümanlarını boşa çıkaracak süreçleri örerak elini taşın altına koymanın gerekliliğini de bilerek hareket etmek gerekiyor. Bu açıdan bence, 2012-2014 yılında nasıl Atatürk Orman Çiftliğinin en büyük talanının yaşandığı dönemse, Atatürk Kültür Merkezi alanları da muhtemelen 2014-2016 yılındaki aynı hızla tahribatın karşı karşıya olacağı bir alan olacak.

Yine Cumhuriyetin Başkenti Ankara'da kentsel ölçekte yapılan planlama ile Cumhuriyetin nasıl şekillendiğini, Cumhu-

ÇEVRE VE HUKUK

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

TEZCAN KARAKUŞ
CANDAN'IN
KONUŞMASI

riyetin nasıl kurulduğu bize her adımında anlatan bir mekan-sal aks oluşturuldu. Çankaya köşküne kadar giden protokol yolu. Siz Esenboğa'dan indikten sonra Ulus'tan Kızılay'dan geçip Çankaya sırtlarına çıkarken, Cumhuriyetin nasıl kurulduğunu mekândan okuyabiliyorsunuz. Atatürk heykelleriyle, Güven Anıtıyla, Zafer Meydanıyla, etrafındaki opera binasıyla, İller Bankasıyla, Dil Tarih Coğrafya Fakültesiyle. Bütün bu zorlu sürecin hepsini aslında bu aks üzerinden görebiliyorsunuz. Şimdi bu aks değişiyor. Çankaya'nın yeri değişti. Halkın içerisinde geçip giden bir Cumhurbaşkanlığı aksı yok artık. Uçaktan inip, Çankaya Köşküne çıkana kadar Cumhuriyetin şekillenışı ile mirasıyla karşılaşmaktan yöneticiler rahatsız oluyor. Onun için de aks değişti. Bu ne derecede başarılı olabilecek? Bunu da önümüzdeki günlerde göreceğiz.

Aslında öbür taraftan yine simge mekânlar olarak anıtlar mesela tehdit altında şu anda. Bence bunların önümüzdeki dönemde; cumhuriyetin yapıları çevrede bize bıraktığı bütün mirasın tehdit altında olduğunu bilerek, yeni dönemde anıtlar için belki de mücadele etmeye başlayacağız. İşte Güvenpark'taki Güven Anıtı simge, Zafer Meydanındaki Zafer Anıtı, işte Ulus'taki Atatürk Heykeli. bu tür otoriter rejimlerde bunların hepsi yaşandığı için ve bir karşı devrim sürecinin sonrasında; tarihsel süreç bunları bir miktar öngörmemize olanak sağlıyor.

Yani o medrese kılıklı eğitim yapıları, bizim eğitim yapılarımız olmaya başlıyor. Dolayısıyla işte bunlar eğitimin içeriği değiştirilmeden önce yapıldı. O zaman bu mekânsal yüze bu şeye karşı çıkışta, sadece çok teknik ve mesleki boyutta bir sorunmuş gibi ele almamak lazım. Aslında bunun belki anlatma süreci, bu bizim de belki sorunumuz olabilir. Hani teknik bilgimizi, sadece bir teknik bilgi olarak değil, siyasal bir sürecin bir parçası olarak halka anlatabilecek argümanları o dönemlerde belki yakalayabilmiş olsaydık, yaygınlaştırabilmiş olsaydık, belki bunun farkına varılabilirdi. Ama eğitim sistemi değişmeden önce, bu medrese kılıklı binalar değişti.

Adliye sarayları, yani yargının içeriği değiştirilmeden önce, o yargı binaları değiştirildi. Sırada Kızılay'daki bu cephe de-

ğişikliği var, ama en önemli şey hükümet konakları değişiyor. Bakın aşağıdan yukarıya bir planlama süreciyle insanların yaşamlarına müdahale ettiler. TOKİ'lerle ailemizin içine kadar girdiler. TOKİ'nin mimari yapısıyla ve onun planlama yapısıyla önce çekirdekten başladılar. Sonra çok önemli olan eğitim kurumlarına geçtiler, yapılarını değiştirdiler, içeriğini değiştirdiler. Sonra yargıya geçtiler adliye saraylarının mimarisini değiştirdiler, içeriğini değiştirdiler. Ondan sonra hükümet konaklarına geçtiler. Yani kademe kademe yukarıya doğru gidiyor. Hükümet konaklarının, aslında İl Özel İdarelerinin yapıları değişti, binalar değişti. Şimdi en üst noktadaki altın vuruşları nedir dersanız; Atatürk Orman Çiftliği'ndeki Cumhurbaşkanlığı sarayı,(Kaçak saray) yani silsile yoluyla aşağıdan yukarıya kadar bütün mekânsal değişimi görüyoruz.

Cumhuriyetle hesaplaşmanın zirvesi AOÇ katliamı oldu. Çünkü Çankaya Köşkü'nü aldılar, aksı değiştirdiler, mimarisini değiştirdiler. Bütün o birinci derece doğal sit alanını, kamusal kullanım alanının hepsini değiştirerek, aslında kendileri açısından çok önemli bir zirveyi Atatürk Orman Çiftliği'ni katlederek gerçekleştirdiler. Ama bu süreçle birlikte, tabii ki bunun çok yönlü bir mücadelesinin olması gerekiyor. 34 davamız devam ediyor, meslek odalarıyla devam ediyor bir kısmı. Ama bu tek başına bir hukuksal mücadele olarak ele alınamayacak kadar geniş. Özellikle Cumhuriyetin hesaplaşması ve neoliberal politikalarla birlikte bakıldığında,hukuk alanının kendisi de aslında yeni bir hukuku, doğrudan bir hukuku yaratacak sürecin bir parçası olmak durumunda.

Yani tek başına bize verilenle, bize çizilenle, bize yazılanla yetinmek, böylesine sistematik bir şekilde ve simgesel bir şekilde gelen yapıya karşı mücadele etmek oldukça zor. O açıdan da, belki burada çevre ve hukuk tartışılırken, AKP kendi çevresini ve kendi hukukunu ya da yeni Türkiye dediği yeni hukukunu oluştururken, bizim de hukuk alanından doğru var olanla yetinmeyip, yeni hukuk hamleleri yaratmak gerekiyor diye düşünüyorum.

Atatürk'ün vasiyeti ihlal davası kabul edildi. Bu açıdan da Atatürk'ün vasiyeti ihlal davasının kabul edilmesi, odalar ta-

rafından açılıp kabul edilmesi ve her birimizin müdahil olabilmesi süreci, bence yeni bir hukuk sürecinin başlangıcı anlamına geliyor.

Atatürk Orman Çiftliği'nin Cumhuriyetle özdeşleşmiş bir yanı var. Cumhuriyetin aslında özgürleştirici ve kurucu mekânlarından birisiydi. Oranın seçilmesi bu açıdan oldukça manidar, ama şu anki yürütülen mücadelesiyle birlikte, bence Atatürk Orman Çiftliği, eğer hani bunu sistematik olarak herkese çok böyle pirüpak şekilde anlatabilirsek, yeni bir kurucu sürecin mekânı olmaya başlıyor. Bazen denir ya, afet nimettir. Yani AKP hükümetinin bu kadar zulmunü/otoritesini teşhir edebilecek belki de başka bir simge bulamadık bugüne kadar, ama Atatürk Orman Çiftliği ve kaçak saray bunun simgesi olmaya başladı. Yani halkın yüzde 79'u buraya dair kafasında endişeler oluşturmaya başlamışsa, bence bu biraz da Atatürk Orman Çiftliğinin o kurucu mekânının görevini yeniden yerine getirdiğini gösteriyor.

Bu süreçte neleri mesela kurucu yaklaşımlar olarak öne çıkarttı? Mesela gezi direnişi hakikaten bizim bağrımızdan kopan ve bir yerde patlayan bir süreçti ve milyonları sokağa döktü ve milyonlar gezi sürecini hem ulusal ölçekte hem uluslararası ölçekte tartışabilir hale geldi, ama çok da canlarımızı aldı mesela acılarımızı aldı. Ama herkesin belleğinde dimağında kaldı.

Atatürk Orman Çiftliği, işte gezi sürecini tartıştığımız bu süreçte, biz onu bir miktar kendi aramızda başka bir gezi diye nitelendiriyoruz. Şimdi sokakta milyonlar yok, milyonlar sokağa çıkıp protesto gösterisi yapmadı yapamadık. Her kentin kendi dinamiği var. Ankara'nın dinamiği Cumhuriyetin başkenti olması. Ankara nasıl bir kent dersiniz, idari bir kent, yönetim kenti, memur kenti gibi şeyler söylenir. İstanbul gibi kozmopolit ve çok çeşitli olamadığı için, bizde mesela günlerce bir yerde çadır kuracak insan bulamazsınız. Çünkü ertesi gün işine gidecek bu insanlar, ya memurdur ya işçidir ya öğrencidir. Yani hakikaten kentin bir farklılığı var.

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

TEZCAN KARAKUŞ
CANDAN'IN
KONUŞMASI

Dolayısıyla burada başka bir şey yapmak gerekiyor. Yani Ankara'nın kendi kaynağındaki, o kendi dinamizmi, bürokrasinin dili, yolu, yöntemi. Bunun üzerinden bir süreç işletmek anlamlı olabilir diye kurgulandı ve Atatürk Orman Çiftliği mücadelesinin bence bugün uluslararası boyutta bu derece tartışılıyor olmasının arkasında yatan şey, o Cumhuriyetin başkent kimliğinin şifrelerinin, idari şifrelerinin çözülerek, bize konulan bütün sınırlamaları parçalayarak ortaya çıkmasıdır.

Yani verilen bütün argümanlar, işte teknik olarak bütün bilgimizi, bir de bu idari boyutuyla birleştirdiğinizde, ortaya Atatürk Orman Çiftliği mücadelesinin uluslararası boyuta taşınması, sokaklarda milyonlar olmamasına rağmen milyonların evinde konuşulması ve geziden de farklılığı olarak artık tomalarla ve gazlarla durdurulamaması. Bunun ben çok önemli olduğunu düşünüyorum.

Bütün bunları aslında hani hukuksal süreç tükendi mi tükenmedi mi derken, evrensel hukuk ilkeleriyle bağdaştırmak gerekiyor. Onun için de bireysel başvuru hakkımızın reddedilmesiyle, uluslararası arenaya açılmak, daha öncesinde yapılan o uluslararası hamleler bütün bu sürecin görülerek aslında ortamın hazırlanmasının bir umudu olarak değerlendirilebilir.

Bütün bunları böyle bir umutsuzluk süreci içerisinde olmanız için anlatmadım. Çok simgesel gittiklerini, simgesel hedefler seçtiklerini ifade etmek isterim. Atatürk Kültür Merkezi alanları, Gençlik Parkının karşısına bir cami yapıldı biliyorsunuz; yani bu siyasal İslam'ın aslında mekânsal ifadesi sembolü simgesi. Atatürk Orman Çiftliğinde, yani bütünü bu kaçak sarayla birlikte, Cumhurbaşkanlığı ya da işte başbakanlık yerleşkesinde bir cami yapıldı. O da çok simgesel bir yerde. Üçüncü hamlenin Kızılay'da olması aslında bekleniyor; makatları kent mekânlarının muhafazakârlaştırılması. Dolayısıyla cumhuriyetin bize bıraktığı o aks üzerindeki bütün o sürecin yeniden yok edilmesi ve yeni Türkiye dedikleri, aslında Cumhuriyet karşıtlığı ve neoliberalizme eklenme sürecinin kendi aksını oluşturmalarını ortaya koyacaklar.

ÇEVRE VE HUKUK

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

TEZCAN KARAKUŞ
CANDAN'IN
KONUŞMASI

Bütün bunlar birleştirildiğinde çok önemli bir bermuda şeytan üçgeni çıkıyor ve bu üçgenin köşegenlerinin kesiştiği noktada, Anıtkabir'in olduğu nokta. Bütün bunlar evet, neyi ne kadar yapmak istediklerini bilerek hareket etmek için önemli. Umutlarımızı geriye itmek, umutsuzluğa düşmek için değil. Yani siz karşınızda nasıl bir yapıyla mücadele ettiğinizi, mesleki teknik bilimsel siyasi olarak bilerseniz, ona göre bütün stratejilerinizi geliştirmek durumunda kalırsınız.

O zaman bunları bilerek aslında şifreleri çözerek ki, Atatürk Orman Çiftliğinde şifrelerin büyük bir bölümü çözülmüştür. Onun için kendileri ilk defa savunmaya geçmiş ve anlatma ihtiyacı ve gündem değiştirme ihtiyacına girmişlerdir. Bütün bunların hepsi, hem mühendislik alanında hem mimarlık alanında hem planlama alanında hem hukuk alanında hepsinin gerçekten nüveleri var. Bu nüveleri birleştirerek sürecin üzerine gitmekte fayda var. Yani *“gecenin en karanlık zamanı, sabaha en yakın olduğumuz andır”* derler ya, bu mesela çok özel bir görüntü. İşte Ulus'taki Osmanlı Bankası binasının olduğu yer ve 29 Ekim... Daha 2011'di galiba gezi direnişi olmamıştı. İşte Cumhuriyetin o mirasına ve mekânlarına sahip çıkışın, mesela hepimizin umutsuzluğunun olduğu günlerdeki işte karşı çıkışı ve bu bütün bu zora ve güce karşı da yine de o meydanları, o yapıları, o alanları, o sistemi savunan bir noktaydı.

Bugün bitti mi? Bence bitmedi devam ediyor. Bu çok önemli bir umut. Çünkü bugün bizim meslek alanımızdan çıkan birçok insan, bütün bu rejimle hesaplaşmanın mekânsal projelendirmesi içerisinde görev alıyorlar. Çok para alıyorlar, çok itibar kazanıyorlar belki orada, itibarsa eğer bunun adı. Ama çıkıp da ne bizim önümüzde, ne toplumun önünde, ne de başka bir yerde yaptıklarını savunamıyorlar. Bu savunamama hali, bu utanma hali, aslında bizim o modern yaşantımızın ve Cumhuriyetin bence sigortasıdır. Onun için de bu sürecin böyle gitmeyeceği çok aşikâr ve ortada.

Evet sıkıştı, bastırılıyor, çok zora dayalı bir süreç oluşturuluyor, ama bilimin ve aklın gücü bence bütün bunları

yenebilecek derecede yaratıcı. Sadece biraz hedefe kitlenmek ve odaklanmak; yani bütün bu olumsuzlukları evet almak, ama bir tarafa koymak. Bizi yolumuzdan vazgeçirecek herkese ve her şeye rağmen kulaklarımızı tıkamak ve hedefe kitlenmek. İşte o zaman Cumhuriyetin mimari mirası, yaşadığımız değerler ve Cumhuriyetin başkenti direnişin ve umudun başkenti olabilir.

Av. Prof. Dr. Necdet BASA (Oturum Başkanı)- Biz teşekkür ederiz. Mimarlar Odası Ankara Şubesi Başkanımızın anlatımlarını dinlediniz. Konunuza hâkim olursanız, hele inanırsanız anlattığınıza, işte neredeyse binaları nefes alan yürüyen canlı varlıklar olarak görmeye başlarsınız. Galiba doğrusu da odur, ama galiba daha da doğrusu, orada evveleminde bunların ruhsatlı filan kaçak filan olmamaları lazım herhalde. O bağlamda sizin söylediğiniz burası kaçak filan değil, beğendiğiniz bu bina ruhsatlı, izinli yani. Dikkatlerinize onu bir sunayım da. Yanlış anlamalara bir kapı açmayalım da.

Şaka bir tarafa, tabii bu tip toplantıları değerli arkadaşlar, hazırlayan çok ciddi bir ekip var, çok ciddi bir emek var bu tip toplantıların altında bilirsiniz. Biraz önce burada beyine el konulmuş olan Recep dahil, bütün teknik arkadaşlarımızın büyük emekleri var. Beyine diyorum, beynine demedim, yanlış anlamalara meydan vermeyin yine. Beyine el konulmuş, bey. Dış münasebetlerdeki arkadaşlarımızın organizasyonda devamlı, bu tür organizasyonların hepsinde çok emekleri... Murat nerelerdesin? Orada mısın? Murat yakın arkadaşım, dış ilişkilerin müdürü. Bütün bu organizasyonları ona emanet ederiz. O da aksaksız götürür eksik olmasın teşekkür ederiz, ama bugünkü toplantıda genel sekreterimiz Türkiye Barolar Birliği adına gerekli teşekkürleri ifade etti zaten, ama Doç. Dr. Süheyla Suzan Alica dostum esas ana emek kendisindedir. Sevgili Süheylacığım çok teşekkür ediyorum.

Değerli arkadaşlar, programa göre kısacak bir ara öngörülüyor. İsteyen kahve de içebilir. Ancak zaten biraz sonra aşağıda öğlen yemeğini hep birlikte yiyeceğiz. O itibarla sizler de uygun görür iseniz, hemen sonraki oturuma geçelim. İsteyen,

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

ama kahvesini alıp burada kahvesini içebilir. Onun önünde herhangi bir engel yok. Bundan sonraki oturumu zaten Necdet Pamir'i hepiniz tanıyorsunuz, o yönetecek. İsteyen kahvesini alsın, ama lütfen devam edelim.

Bu oturumu burada sona erdirmiş oluyoruz, çok teşekkür ederiz.

ÇEVRE VE HUKUK

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN
GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA
SEMPOZYUMU

İkinci Oturum

Oturum Başkanı:

Necdet Pamir TMMOB Petrol Mühendisleri Odası
Enerji Politikaları Çalışma Grubu Başkanı

Plan Değişikliklerini Besleyen Politikalar

Ayşe Işık EZER Yüksek Şehir Plancısı, Şehir Plancıları Odası 2. Başkanı

ÇED Süreci ve Planlama

Murat Sungur BURSA Türkiye Sürdürülebilirlik Akademisi Başkanı

Necdet PAMİR (Oturum Başkanı)- Değerli konuklar, hemen zamanı etkin kullanmak adına bir an önce başlayalım ve olabildiğince kısa bir giriş yaptıktan sonra konunun uzmanlarına bırakacağım. Sen burada ne iş yapıyorsun dersenez, hiç kimse işe yaramaz değildir, en azından kötü örnek oluşturur diye bir duvar yazısı var. Ben köken itibariyle çevreye en çok kirletme potansiyeli olan petrol ve doğalgaz gibi fosil kaynaklarla uğraşan bir elemanım diyeyim. İşte benim de 34. Senem sektörde.

Şaka bir yana aslında biz çok güzel bir süreç başlattık Barolar Birliğiyle. Eksik olmasın başka Sevgili Necdet Hocam ve Başkan Feyzioğlu karşıdaki eğitim yapılan enerji hukuku değil de, enerji ve hukuk diye bir başlık koymayı uygun gördük birlikte. Aynen burada çevre hukuku değil de çevre ve hukuk denildiği gibi. Sabah bizden önceki ilk oturumda da gördüğünüz gibi, hukukla uğraşan, ana işgal alanı hukuk olan insanların, bizim meslek alanlarımızda olanı biteni onlara bizim aktarmamız, onların birikimlerinden de yararlanmamız ve bir sinerji elde etmemiz açısından son derece önemli bu toplantılar ve bunun devamı.

Nitekim biz 26'sında bu ayın Petrol Mühendisleri Odasında bir kuyu başı toplantısı yapıyoruz. İki tane gündemimiz var. Bir tanesi TMMOB Yasası, TMMOB'u biliyorsunuz vesayet altına alma girişimleri var. Bu birikimlerin önünün kesilmesi, sesimizin kesilmesi açısından bir adım daha atıyorlar. Ona karşı ortak bir ses vermeye çalışacağız. Bir de Türkiye Petrollerini de özelleştiriyorlar. Dolayısıyla buna ilgili meslek odaları bir araya gelerek, ama Sayın Feyzioğlu adına da Necdet Hocam da orada olacak. Yine Sevgili Nurten'de TMMOB Hukuk Müşavirimiz o TMMOB ayağını konuşacak. Bizler de TPO'nun özelleştirilmesinin ülke açısından sakıncalarını dile getireceğiz.

Yani bu birlikteliğimizin önümüzdeki günlerde Sevgili Çağatay'ın söylediği gibi, hani o kaçak saraydan her birimize bir hatıra taş parçası alma sürecinin de önünü açacağını düşünüyoruz.

Şimdi iki değerli konuşmacımız var bizim oturumumuzda biliyorsunuz. Bir tanesi “*plan değişikliklerini besleyen politikalar*” başlığıyla Sevgili Ayşe Işık Ezer, yüksek şehir plancısı ve Şehir Plancıları Odası ikinci başkanı. İkinci konuşmacımız da, bütün bu ÇED Yönetmeliklerinin hazırlanması sürecinden beri bu işin içinde olan müsteşarlık da yapmış olan biliyorsunuz Sevgili Murat Sungur Bursa. O da şu an Türkiye Sürdürülebilirlik Akademisi Başkanı.

Şimdi bu karanlığın çok çöktüğü dönemde ya hukuka sığınırınız, onu da yok etmeye çalışıyor, ya mizaha sığınırınız ya da bilge insanların sözlerine. Ben birkaç tanesini sizinle paylaşıp, ondan sonra sözü vereyim.

Yıllar önce söylenmiş “*Doğa! En küçük bir çaba harcamadan ve mükemmel bir kusursuzlukla en basit maddeden son derece farklı şeyler yaratıyor. Hepsinin üzerine de ince bir tül örtüyor. Yaratığı her bir parçanın kendine has özellikleri, her bir durumun ayrı açıklaması var, ama sonuçta hepsi birlikte bir bütünü oluşturuyorlar.*” Bu işin bütünselliği açısından önemli olduğunu düşündüğüm için buraya aldım. Goethe'nin sözleri bunlar.

Mahatma Gandhi ile devam edeyim izin verirseniz: “*Dünya herkesin ihtiyacına yetecek kadarını sağlar, fakat herkesin hırsını karşılamaya yetecek olanı değil.*” Üçüncüsü Peter Drucker'ın: “*19. Yüzyıla kadar hiç sona ermeyen zorlu görev, insan soyunun ve çevresinin doğal etkenlere karşı korumasıydı, ama bu yüzyılda yeni bir ihtiyaç doğmuştur; doğayı insana karşı korumak.*” “*Şu anda yarının artık bugün olduğu gerçeğiyle karşı karşıyayız. Çok geç kalmış olmak diye bir şey vardır. Sayısız uygarlığın beyazlamış kemikleri üzerinde şu acıklı sözcükler yazılı. Çok geç, eyleme geçmezsek merhameti olamadan güce, ahlaklı olamadan kudrete, kavrayışı olamadan kuvvete sahip olanlar için ayrılmış zaman koridorlarına sürükleneceğimiz kesin.*” Bu da Martin Luter King'in.

Nihayet bizim sorumluluğumuz sadece kendi yaşadığımız bu zaman dilimi açısından böyle bir sorumluluk duymak değil, gelecektekine de sahip çıkabilmek. Onun hakkını huku-

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

kunu da korumak. Bütün adımlarımızı o yatırım adı altında yapılan bir sürü hukuksuzluğu hoyratlığı önleyebilmek adına. Tabii ki yatırımlar yapılacak, tabii ki ülke büyüdükçe belli yatırımlara gereksinim duyacağız, ama bunu sorumluluk duygusuyla yapacağız. O da Nietzsche'yle tamamlayalım "Böyle Buyurdu Zerdüşt" ten: "En yakındakine duyulan sevgiden daha yücedir en uzaktakini ve gelecektekini sevmek nesnelere ve hayal edilenleri sevmek, uzaktaki insanı sevmek yakındakine duyulan sevgiden daha yücedir."

NECDET PAMİR'İN
KONUŞMASI

Şimdi sözü Sevgili Ayşe Işık Sezer'e bırakayım ve yer değişelim daha rahat olması açısından. Buyurun.

Ayşe IŞIK EZER (TMMOB Şehir Plancıları Odası İkinci Başkanı-Yüksek Şehir Plancısı)- Teşekkür ediyorum Sayın Başkan. Hoş geldiniz, burada sizlerle birlikte olmaktan dolayı mutluluğumu dile getirmek istiyorum öncelikle.

AYŞE IŞIK
EZER'İN
KONUŞMASI

Aslında bu çok geniş konuyu nasıl daraltırım diye düşünürken; benim konuşmam sabahki konuşmaları tamamlayacak şekilde temel bir altlık oluşturdu. İlk oturumda ki konuşmalarda da söylendiği gibi sempozyum konusu çok geniş bir konu, bunu gördük, bundan sonra ki oturumlarda da göreceğiz. Her başlık birbiriyle ilişkili ve çok geniş bir alanı kaplıyor. Ama dediğim gibi benden önceki konuşmalarla birlikte konuların birbirini tamamlayacağını umdum ve öyle oldu. Bu anlamda da odaklanarak, dar bir çerçevede plan değişikliklerini besleyen politikaları aktarmaya çalışacağım.

Sabah yapılan konuşmalarda da belirtildi. Aslında konuşmamın konusunu oluşturan plan değişiklikleri, mekânsal planların hayatımıza girdiği andan beri var, yeni bir şey değil. Çünkü idari işlem olarak üçüncü kişileri ilgilendiren mekânsal planların onaylanmasından sonra ortaya çıkan eksiklikler, ihtiyaçlar ya da hatalara bağlı olarak plan değişiklikleri ortaya çıkıyor. Bu anlamda da, plan değişikliği işlemi aslında amaç ve konu açısından farklılık göstermediği sürece, rutin teknik bir işlemdir. Ancak, rutin teknik idari bir işlemin niteliği, sonuçları plan değişikliğinin amacına ve konusuna göre değişmesey-

di, biz bugün bu sempozyumda bu konuyu konuşmak için bir arada olmadık.

Peki, plan değişikliği işlemi neden böyle amacına ve konusuna bağlı olarak değişiklik gösteriyor? Bu sorunun en kısa yanıtı, mekânı düzenleyen araçlardan birisi olmasıdır şeklinde verilebilir. Şöyle ifade edebiliriz çok kısaca: mekânsal planlar diğer ifadeyle fiziki planlar mekânı düzenleyen temel araçlardan birisidir. Aynı zamanda sosyo-ekonomik politikaların hayata geçirilmesindeki temel araçlardan da birisi olma özelliği var. Değişen ideolojik, sosyoekonomik politikalarla birlikte, bu politikaların mekâna yansımaları, diğer bir ifadeyle mekânın düzenlenmesi de değişmektedir. Şimdi bu ilişkiyi kurmadan önce burada bir parantez açmak istiyorum. Sabah ilk oturumda Feridun Hoca yasal olarak planlı sürecin ya da, daha sağlıklı bir çevre oluşturmak için yapılan yasal düzenlemelerin gelişme seyrini ortaya koydu. Ama ülke tarihimize baktığımızda, çevre-planlama yada çevre-kentleşme ilişkisini belirleyen süreç sadece planlı süreç olarak gerçekleşmedi. Bu süreçte, bize özgü bir yapılaşma, kentleşme sürecinin yaşandığını görüyoruz. Kentleşme sürecinde ikili bir sistem var. Feridun Bey'in bahsettiği yasal, planlı gelişen süreç, aslında bunun bir tanesiydi, bir kısmıydı. Diğer de "kendiliğinden kentleşme" olarak da adlandırılan "gecekondulaşma" yani kaçak yapılaşma sürecidir.

Yeni bir ülke yaratma iddiasının bir parçası olarak, yeni cumhuriyetin modern planlı gelişme anlayışı, 1924 yılında Ankara için yapılan Lörcher Planı ile başlamıştır. Genç cumhuriyetin her alanda modern, çağdaş bir ülke olmasında model kenti olan başkent Ankara, aynı zamanda imar ve yapılaşmada yaşanacak olan ikili sürecin diğer parçası olan kaçak yapılaşma sürecinin de başladığı kent olmuştur.

İlk imar affı da 1948 yılında, planlı gelişme için model olarak görülen kent olan Ankara için çıkarılmış, bir yıl sonrada bu kanun ülke genelini kapsayacak şekilde genel kanuna dönüştürülmüştür.

ÇEVRE VE HUKUK

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

AYŞE İŞİK
EZER'İN
KONUŞMASI

Bu ikili sürecin başlangıcı olan 1948 yılından sonra, 1924 yılında başlayan planlı dönem, 60'lı yıllardan sonra planlı döneme geçtiğimiz süreçten bugüne kadar, hep sağlıklı, güvenli bir mekân oluşturmak, daha iyi bir çevrede yaşamak amacıyla yasal düzenlemeler yapılırken, aynı zamanda, onlarca imar affı ile adeta desteklenen, kaçak yapılaşma, kendiliğinden kentleşme yani gecekondulaşma süreci de gerçekleşti. Bu iki süreç birbirine paralel olarak yürüdü. Bu ikili sürecin ortaya çıkmasının temel nedeni ülkede 1940 lı yıllarda uygulanmaya başlayan ithal ikameye dayalı sanayileşme stratejisi ile temellenen siyasi, ekonomik ve sosyal politikalarlardır.

Bu politikalar, hızlı gelişen sanayinin ucuz işgücü ihtiyacına bağlı olarak tarım politikalarıyla da desteklenen kırdan kente hızlı göç ve yeni gelenlerin barınma ihtiyacının planlı gelişmeler ile karşılanamaması sonucunda iki farklı yapılaşma olarak mekana yansımıştır.

Bu sürecin ortaya çıkardığı mekânsal düzenleme, aslında bütün idarelerce, bütün hükümetlerce de kabul görmüş bir sistem olarak da bugüne taşındı. Birbirinden bağımsız gibi gelişen bu iki süreç nerede kesişti? Şimdi 1980 sonrası dönemde, özellikle de son iki yılda kentte sermayenin yeniden üretilmesi sürecinde, gerekçeleriyle birlikte biraz sonra anlatacağım iki farklı yapılaşma sürecinde, elde ettiğimiz; birisi planlı, düzenli yapılaşma, bir diğeri de aflarla yasallaştırdığımız kaçak yapılaşma olmak üzere bu iki süreçle oluşan yapılaşma alanlarının, aynı şekilde ele alınmasıyla bu iki süreç kesişti.

Konuşmamda, önce mekânsal planların yapılma amacına, tanımına, plan değişikliklerinin tanımına, sonra da plan değişikliklerine ilişkin düzenlemelere değineceğim. Yasalar plan değişiklikleri için ne diyor? Ve bunların arkasındaki politikalar neler? Bu konulara değindikten sonra değişen siyasal, ekonomik ve sosyal politikaların plan değişikliklerine yansımalarıyla da bitirmeye çalışacağım.

MEKÂNSAL PLANLARIN (ÇEVRE DÜZENİ PLANI, İMAR PLANI) YAPILMA AMACI

Şimdi yasal düzenlemelere baktığımızda, 3194 sayılı İmar Kanunu planlama mevzuatının temel kanunu niteliğinde. Bu Kanunda ve ilgili yönetmeliğinde mekânsal planların yapım amacına;

3194 sayılı İmar Kanununun Amaç başlıklı 1. Maddesinde;

“..Bu Kanun, yerleşme yapılaşmalarını; plan, fen, sağlık ve çevre şartlarına uygun teşekkülünü sağlamak ...”,

Mekansal Planlar Yapımı Yönetmeliğinde;

“...fiziki, doğal, tarihi ve kültürel değerleri korumak ve geliştirmek, koruma ve kullanma dengesini sağlamak, ülke, bölge ve şehir düzeyinde sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek, yaşam kalitesi yüksek, sağlıklı ve güvenli çevreler oluşturmak üzere hazırlanan, arazi kullanım ve yapılaşma kararları getirmek ...”

şeklinde yer verilmiştir.

Mekânsal planlarda yapılan plan değişikliklerinin de bu amaçlar doğrultusunda değerlendirilerek gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Bu düzenlemelerle, kısaca, mekânsal planların, sağlıklı ve güvenli bir çevre oluşturmak üzere yapıldığını söyleyebiliriz. Böyle bir amacımız var. Bu amaç aynı zamanda plan değişikliğinin çerçevesinin de temelini oluşturmaktadır. Planların yapılma amacına telaffuz edilen kavramlarla da değerlendirebiliriz, “fiziki, doğal, tarihi, kültürel değerleri korumak, geliştirmek, koruma -kullanma dengesini sağlamak, yaşam kalitesini yükseltmek, sağlıklı ve güvenli çevreler oluşturmak gibi, tüm bu kavramlar plan değişiklikleri için de temel çerçevemizi belirliyor.

Mekansal Planlar Yapımı Yönetmeliğinde, Plan değişikliği tanımına da yer verilmiştir.

PLAN DEĞİŞİKLİĞİNİN TANIMI:

AYŞE İŞİK
EZER'İN
KONUŞMASI

“Planın vizyonu, amacı, hedefleri, stratejileri, ilke ve politikaları açısından plan ana kararlarını, sürekliliğini, bütünlüğünü etkilemeyecek şekilde,

Teknik altyapı dengesini bozmayacak nitelikte,

Kamu yararı amaçlı yapılan

kısmi değişiklik olarak ifade edebiliriz.

Plan değişikliği, plan bütününe onay ve kesinleşme sürecine, aynı usul ve esaslara tabidir.”

Plan değişikliği, planın vizyonu amacı hedefleri strateji genel ilke ve kararlarını etkilemeyen, teknik altyapı dengesini sosyal altyapı dengesini bozmayan, kamu yararı amaçlı yapılan kısmi değişiklik olarak tanımlanmaktadır. Plan ana kararlarının sürekliliğini bütünlüğünü etkilediği takdirde bütüncül planının revizyonun yapılması, yani değişiklik yapılacak planın kendisinin yeniden değerlendirilmesi gerekiyor. Dolayısıyla planın ana kararlarının sürekliliğini bütünlüğünü etkileyen değişiklikler plan değişikliği olarak yapılamıyor. İkinci temel koşul da değişikliğin kamu yararına olması zorunlu kılınmış durumda. Diğer bir husus da teknik altyapı dengesinin bozulmaması temel koşulu getirilmiş plan değişikliğinin yapılabilmesi için. Diğer bir ifadeyle plan değişikliği ile ortaya çıkacak, yeşil alan, sosyal, kültürel ve teknik altyapı ihtiyacının karşılanması gerekmektedir.

Plan değişikliği yapım süreci, teknik olarak ve işlev olarak aynı içeriğe ve kapsama sahip olduğu için bütüncül planlarla, yani değişikliğe konu olan planlarla aynı süreçlere tabidir. Diğer bir ifadeyle, plan değişiklikleri de bütüncül planların hazırlanması, onaylanması ve kesinleşmesi için mevzuatta tanımlanan aynı usul ve esaslara tabiidir. Plan değişikliğine ilişkin yapılan tanım ve aynı usul ve esaslara tabi olması yukarıda açıklanan mekânsal planların yapım amacı ile örtüşmektedir.

Dolayısıyla yapılan her plan değişikliğinin değerlendirilmesinde, planların yapılma amacı, mevzuatta yer verilen plan değişikliği tanımı temel değerlendirme kriteri, süzgeci olmaktadır.

Yine Mekânsal Planlar Yapımı Yönetmeliğinde plan değişiklikleri için plan türüne göre farklı koşullar getirilmiştir. Çevre düzeni planı ile imar planlarında yapılacak değişikliklerde ölçeğin getirdiği özellikler dikkate alınarak düzenlenmiştir.

PLAN DEĞİŞİKLİKLERİNE İLİŞKİN DÜZENLEMELER

Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliğinde, Plan değişikliklerine ilişkin olarak Çevre Düzeni Planı ve İmar planları için;

“ ....

Çevre düzeni planının vizyonu, amacı, hedefleri, stratejileri, ilke ve politikaları açısından plan ana kararlarını, sürekliliğini, bütünlüğünü etkilememesi,

“... plan ana kararlarını, sürekliliğini, bütünlüğünü, sosyal ve teknik altyapı dengesini bozmayacak nitelikte, kamu yararı amaçlı, teknik ve nesnel gerekçelere dayanılarak...” yapılmasını hükme bağlanmıştır.

temel koşul olarak getirilmiştir

Çevre düzeni planı değişiklikleri için:

“ .....

Çevrenin korunmasına,

Çevre kirliliğinin önlenmesine,

Planın uygulanmasında karşılaşılan güçlükler ve maddi hataların giderilmesine,

Değişen verilere bağlı olarak planın güncellenmesine

dair yeterli, geçerli ve gerekçeleri açık olan, altyapı etkilerini değerlendiren raporu içeren teklif ve talepler; idarece planın temel hedef,

ilke, strateji ve politikaları kapsamında teknik ve yasal çerçevede değerlendirilmeye alınarak sonuçlandırılır....”

düzenlemelerine yer verilmiştir.

Çevre düzeni planlarında yapılacak değişiklikler için ilk iki maddede çevrenin korunması ve kirliliğin önlenmesi gibi çok açık gerekçeye bağlanmıştır. Üçüncü koşul olarak belirtilen “planın uygulanmasında karşılaşılan güçlükler”in ne olduğu belli değildir. Her ne kadar değişen veri ile ne kast edildiği anlaşılmasa da dördüncü koşul da kısmen somut gerekçe olarak kabul edilebilir. Değişen veriler çok geniş, herhangi bir dayanak, verinin etki düzeyi belli olmamakla birlikte genel olarak planların güncellenmesi amacıyla yapılıyor plan değişikliği.

İmar planlarının ölçeği gereği uygulamaya yönelik olarak ayrıntılandırılmıştır. Buna göre,

İmar Planı Değişikliği;

“.....

İmar planlarında bulunan *sosyal ve teknik altyapı alanlarının kaldırılması, küçültülmesi veya yerinin değiştirilmesine dair plan değişiklikleri zorunluluk olmadıkça yapılmaz.*

Zorunlu hallerde böyle bir değişiklik yapılabilmesi için:

İlgili Yatırımcı Bakanlık veya Kuruluşların Görüşü Alınır.

Hitap ettiği hizmet etki alanı içinde eşdeğer yeni bir alanın ayrılması gerekmektedir.

Kat Adedi Veya Bina Yüksekliğini Artıran İmar Planı Değişiklikleri, *yörenin yerleşim özellikleri, dokusu ve kimliği dikkate alınmak suretiyle, şehrin veya alanın yakın çevresinin silueti, yapıların güneşe göre cephesi ve yönlenmesi özelliklerini olumsuz yönde etkilememesi esas alınarak yapılır....”*

Zorunluluk olmadıkça plan değişikliğinin yapılamayacağı hükme bağlanmıştır. İlk olarak plan değişiklikleriyle “sosyal ve teknik altyapı alanları küçültülemez” koşulu getiriliyor, an-

cak bu düzenleme, maddenin hemen altında “zorunlu hallerde” diye başlayan cümlelerin devamında değişiklik yapılmasına olanak sağlanarak etkisiz hale getirilmiştir.

Plan değişikliklerinde diğer önemli bir husus da nüfus artışına yol açan “ bina kat adedi veya bina yüksekliklerini arttıran imar planı değişiklikleri” meselesi bir diğeri de nüfus yoğunluğunun arttırılmasına dair imar planı değişiklikleridir. Bunlara ilişkin olarak,

“ .....

İmar planında verilmiş olan inşaat emsalinin, kat adedinin, ifraz şartlarının değiştirilmesi sonucu **nüfus yoğunluğunun artırılmasına dair imar planı değişikliklerinde:**

Artan nüfusun ihtiyacı olan sosyal ve teknik altyapı alanları standartlara uygun olarak plan değişikliğine konu alana hizmet vermek üzere ayrılır.

Nüfus yoğunluğuna bağlı olmaksızın, kat adedinin artırılmasının istenmesi durumunda; önerilecek kat adetlerinin tayininde aşağıdaki formüle göre bulunacak bütün yollardaki karşılıklı bina cepheleri arasındaki asgari uzaklık sağlanacaktır.

Parsellerin birleştirilmesi ve yapı düzeni değişikliği içeren, kat adedinin artırılmasına yönelik uygulama imar planı değişikliklerinde de aynı formüle uyulması esastır....”

düzenlemelerine yer verilmiştir. Bu düzenlemede, nüfus artışın ayol açan değişiklikler için bazı koşullar getirilmiştir. Bu düzenleme ile nüfus artışına yol açan değişikliklerin hangi koşullarda yapılabileceği ifade ediliyor ve bu Yönetmelikte oldukça da zorlaştırılmış gibi gözüküyor. Çünkü Yönetmelikte, değişiklik gerekçesini ve bu gerekçeye dayalı raporu ve bir takım hesaplamalara dayanan mesafelerin sağlanması hususlarının zorunlu olduğu açıkça ifade edilmiştir. Örneğin, plan alanındaki trafik hacimleri ile yeni getirilen kullanımların trafik üretme ve trafik çekme hacimleri dikkate alınarak yol ve kaldırım genişliklerinin belirlenmesi gerekmektedir. Anacak

bu maddedeki düzenleme aşağıdaki düzenlemeler ile boşa çıkmaktadır.

İmar Planında Gösterilen Yolların Genişletme, Daraltma ve Güzergâhına Ait İmar Planı Değişikliklerinde:

“.....

Devamlılığı olan bir yolun belli bir kesimde şerit sayısı azaltılmaz ve daraltılamaz.

Yolların kaydırılmasında, mülkiyet ve yapılaşma durumu dikkate alınır.

İmar planlarındaki gelişme alanlarında geçiş amaçlı 3,00 metreden dar yaya yolu, 10,00 metreden dar trafik yolu açılmaz; yerleşik alanlarda mülkiyet ve yapılaşma durumlarının elverdiği ölçüde yukarıdaki standartlara uyulur. Ancak parseller 7,00 metreden dar yollardan mahreç alamaz.

İmar planı değişikliği ile taşıt geri dönüş kurbu olmayan çıkmaz yol ihdas edilemez.

İmar planlarında Karayolları Genel Müdürlüğü'nün sorumluluğunda olan karayollarında yapılacak her türlü değişiklikte bu Kuruluştan alınacak görüşe uyulur....”

düzenlemelerine yer verilmiştir. Mekânsal planlar yapımı yönetmeliği ile yeni getirilen düzenlemelerde yollarla ilgili genişletme daraltma ve daraltmaya ilişkin imar planı değişikliklerinde, yol genişliklerinde azaltmaya olanak sağlanmıştır. Özellikle yaya yolları için. Üç metre genişliğinde yaya yolunun yapılmasına olanak sağlayan düzenleme yapılmıştır. Bu düzenleme de yapılaşma yoğunluğunun artışına karşılık, çıkmaz sokak yapılmasına ve yolların daraltılmasına olanak sağlanmaktadır.

Bir diğer önemli değişiklik konusu da, yoğunluk arttıran veya kentsel ulaşım sistemini etkileyen imar planı değişiklikleridir.

Yoğunluk Artıran veya Kentsel Ulaşım Sistemini Etkileyen İmar Plan Değişikliklerinde;

“....

Kentsel teknik altyapıya yönelik etkilerin belirlenmesi ve gerekli önlemlerin alınması amacıyla ayrıca kentsel teknik altyapı etki değerlendirmesi raporu, analizi hazırlanır veya hazırlatılır....”

Burada özellikle bir konunun altının çizilmesi önemlidir,“kentsel teknik altyapı etki değerlendirmesi raporu”. Bu yeni etki değerlendirme raporu, Çevresel Etki Değerlendirme Raporunu, Ekolojik Etki Değerlendirme Raporunu karşılaştırmalı. Bu raporu bir araç olarak değerlendirdiğimizde, bu yeni etki değerlendirme raporu ile uygulamanın ne kadar olumsuz biri noktaya geleceğini, çevresel etki değerlendirme raporuna ilişkin mevcut uygulamalar bize açık olarak göstermektedir. 1993 yılında yürürlüğe girdiği günden bu güne kadar ÇED Yönetmeliğinde yapılan değişikliklerle ÇED raporu adeta kurum görüşlerine ve sadece “taahhüt”e dayalı bir idari işleme dönüştürüldü. Teknik bir komisyon marifetiyle değil, kurumların idari temsilcilerinden oluşan komisyonda, Kurumların idari görüşlerine dayalı bir ÇED'e konu faaliyetin yapılması için tamamlanması gereken bir prosedüre dönüştü. Bu anlamda baktığımızda, aslında kentsel teknik altyapı etki değerlendirme raporu yol daraltmasının yada uygun olmayan bir güzergahtan yeni yol açılmasının gerekçesine dönüşecektir. ÇED İçeriksizleştirilerek idari keyfiyete açık hale getirilmiştir.

Yönetmelikte öngörülen yeni etki değerlendirme bu raporunun çevresel değerlerin aleyhine uygulamaları kolaylaştırılmada yeni bir araca dönüşeceğini, kentin hiçbir planında öngörülme-yen üçüncü köprü ve bağlantı yolları projesinde olduğu gibi yada planda var olmasına karşın, plandaki mahalle ölçeğinde bir servis yolu niteliğinde olmasına karşın şehirlerarası erişme kontrollü otoban niteliğinde yapılan ODTÜ yolu örnekleri göstermektedir.

Ayrıca ulaşım güzergâhlarının mahalle, semt, bölge, kent içi, kentler arası, ülke ana ulaşım güzergâhları gibi hizmet alanına, konut, sanayi, ticaret, yaya ulaşımı gibi kullanım fonksiyonlarının amacına ve ihtiyacına bağlı olarak planlanmakta ve yolun güzergahı, niteliği, standartları belirlenmektedir. Buna ilişkin kararlarda esas olarak mekânsal planların konusudur. Ulaşım ile ilişkili ayrıntılı çalışmanın da ulaşım planları ile yapılması ÇED süreci ile de çevresel etkilerinin belirlenmesi bilimsel teknik ve hukuki gereklilikleri yerine getirme konusunda yeterliyen yeni bir raporun tanımlanması planlamanın bütüncül yaklaşımdan vazgeçilmesinin de bir sonucudur.

Bu yaklaşım ile yeni Yönetmelikte kentsel standartların azaltılmasının yolunun açılması mevzuatta daha önce yapılan değişikliklerde önemli farklılıktır. Yaşanabilir kentsel çevre yada doğal alanlarda yapılaşma ve mevcut yapılaşma alanlarında da standartların düşmesi yönünde olmuştur.

İlk anda, zorluk gibi gözüken önemli bir değişiklikte koruma amaçlı imar planlarına ilişkin alanın bütünü olumsuz etkileyecek plan değişikliklerinin yapılamayacağını ifade ediyor yeni yönetmelik. Şöyle ki;

Koruma Amaçlı İmar Planı Hazırlama İlkeleri başlığı altında,

*“...Koruma Amaçlı İmar Planlarında Sit Alanının Bütünü Olumsuz Etkileyecek, mevcut korunması gerekli değerleri bozacak ya da yok edecek, geleneksel kentsel doku özelliklerini olumsuz yönde değiştirecek yeni işlev dönüşümlerine ilişkin **plan değişikliği yapılamaz...**”* düzenlemesine yer verilmiştir.

Anacak bu madde de kentsel dönüşüm, riskli yapı ilanı gibi diğer uygulamalarla etkisiz hale getirilmektedir.

Yukarıda plan değişikliklerine ilişkin olarak belirlenen kuralları boşa çıkararak düzenlemelere plan değişikliklerine ilişkin kuralların tanımlandığı hükümler içinde yer verilmemiştir. Standartlar başlığı altında ayrı olarak düzenlenmiştir. Bu maddede de kentsel sosyal teknik altyapı alanlarında, kentsel stan-

dartların düşürülmesine ve azaltılmasına olanak sağlamıştır. Örnek olarak eğitim ve sağlık alanlarına ilişkin düzenleme verilebilir.

Yönetmeliğin, Standartlar başlıklı 11. maddesinin 3. Fıkrasında;

“ ....

Planda yerleşik alan olarak belirlenen alanlarda yapılacak imar planı revizyon ve değişikliklerinde;

bu Yönetmelikte belirtilen eğitim, sağlık ve ibadet kullanımına ilişkin asgari alan büyüklüğünün karşılanamaması durumunda ilgili kamu kurum ve kuruluşunun teklifi doğrultusunda veya görüşü alınarak alan büyüklüğü plan ile belirlenir....”

Bu madde açıkça meskun alanlarda hiçbir kentsel ve sosyal altyapı ihtiyacı gözetilmeden sadece kurumun idari görüşüne bağlanarak yapı ve nüfus yoğunluğunun artırılması anlamını taşımaktadır.

Zaten kentsel teknik ve sosyal altyapıdan yoksun yeşil ve açakalanlar yönünden fakir kentlerde altyapı yetersizliğin seller, trafik problemleri, açık ve yeşil alanlara erişim zorluğu gibi olumsuzluklar katlanarak artacaktır.

3194 Sayılı İmar Kanunundaki Düzenlemelere

Plan değişikliklerinin gerisindeki politikaları bize işaret eden diğer bir konuda kanunlarda idarelere verilen istisna yetkililerdir. Bu yetkinin sonuçları, neredeyse planlama mevzuatında yer verilen teknik, bilimsel ve hukuki tüm kuralları boşa çıkaran, çevresel olumsuz etkilere yol açan uygulamalarla da çokça yaşanmaktadır.

Bunun bir tanesi, Çevre ve Şehircilik Bakanlığına verilen plan yapma yaptırma ve onaylamaya ilişkin resen yetkidir.

İmar planlarında Bakanlığın yetkisinin tanımlandığı 9.Madde Bakanlık gerekli **görülen hallerde**,

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

AYŞE İŞİK
EZER'İN
KONUŞMASI

Kamu yapıları ve enerji tesisleriyle ilgili alt yapı, üst yapı ve iletim hatlarına ilişkin imar planı ve değişikliklerinin,

Umumi hayata müessir afetler dolayısıyla veya toplu konut uygulaması veya gecekondü kanununun uygulanması amacıyla yapılması gereken planların ve plan değişikliklerinin,

Birden fazla belediyeyi ilgilendiren metropoliten imar planlarının veya

İçerisinden veya civarından demiryolu veya karayolu geçen, hava meydanı bulunan veya havayolu veya denizyolu bağlantısı bulunan yerlerdeki imar ve yerleşme planlarının tamamını veya bir kısmını,

yapmaya, yaptırmaya, değiştirmeye ve re'sen onaylamaya yetkilidir.

Bakanlığın Re'sen Yetkisi:

“ .....

Bir kamu hizmetinin görülmesi amacıyla değişiklik yapılması gerektiği takdirde,

4046 sayılı Kanun kapsamında gelir ortaklığı modeli ve işin gereğine uygun sair hukuki tasarruflar yöntemine göre özelleştirme işlemleri yapılan hizmet özelleştirilmesi niteliğindeki yatırımların yapılacağı yerlerde hazırlanan veya hazırlattırılan plânlar, (Ek fıkra: 3/7/2005 - 5398/19 md.) ...”

Planlara ilişkin olarak Bakanlığa tanınan resen yetki sınırı oldukça geniş çizilmiştir. Bu yetkinin devlet, hükümet politikalarından bağımsız olarak kullanılmayacağı gözönüne alındığında, politikaların hayata geçirilmesinde temel araç olarak planlamanın engelsiz ve kolaylıkla yapılması yönünde verildiği açıktır.

1. madde doğrudan hangi konuda plan değişikliklerinin yapılacağını ve onun arkasındaki politikaları tarif ediyor; kamu yapıları ve enerji tesisleriyle ilgili altyapı üstyapı ve iletim hat-

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

AYŞE İŞİK
EZER'İN
KONUŞMASI

larına ilişkin plan değişiklikleri. Çok geniş istisna yetkisi ortaya çıkıyor. Yukarıda sıralanan hususlara baktığımızda, istisna yetki kapsamına alınan, kamu yatırımı, enerji, ulaşım, birden fazla belediyeyi ilgilendiren planlar gibi çok geniş bir çerçeve çizilmiştir.

Her ne kadar bütüncül planlama yaklaşımını çağrıştıran “Birden fazla belediyeyi ilgilendiren” diye bir ifadeye yer verilmiş olsa da, bütüncül planlama yaklaşımından uzak bir şekilde, planda yer verilmemiş olan üçüncü köprü projesinin plan değişikliği onayına dayanak olmuştur. Bakanlığın bu resen plan değişikliği onay yetkisinin geri planındaki politikayı da bize göstermektedir.

Özellikle son 13 yıldır izlenen enerji politikalarını, içi boşaltılan ve idari kurul kararına dönüştürülen “kamu yararı” kararının kolaylıkla alındığını düşündüğümüzde, bugün bizim bu sempozyumda bulunmamıza sebep olan plan değişikliklerinin dayandığı politikalar da tarif edilmiş oluyor.

Doğal ve kentsel çevreye olumsuz etkilere yol açan uygulamalar yapan bir diğer istisna yetki de Özelleştirme İdaresiyle ilgilidir. Özelleştirme kapsamına alınan kurumların tesisleri ve arazileriyle ilgili planları yapma, yaptırma ve onaylama yetkisi Özelleştirme İdaresine verilmiştir. Bu da bir başka politikaya, yani özelleştirme politikalarına karşılık gelmektedir.

Başbakanlık Özelleştirme İdaresi'nin yetkisi (1994) İstisna yetkilerin tanımlanması da plan değişikliğinin amacını ve gerisindeki politikalara işaret etmektedir.

Özelleştirme programına alınan yerlerde

“..imar tadilatları ve mevzi imar planlarının ve buna uygun imar durumları...”

İlgili Belediyeler bu arsa ve arazilerin imar fonksiyonlarını 5 yıl değiştiremezler.

İlgili belediyeler bu planları devir tarihinden itibaren beş yıl süreyle değiştiremezler.

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

AYŞE İŞİK
EZER'İN
KONUŞMASI

Bu madde kapsamında yapılan her ölçekteki plan ve imar 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 17 nci maddesinin (a) bendinin ikinci ve sekizinci paragrafındaki hükümler uygulanma planlarında

“...Bir alanın koruma bölge kurulunca sit olarak ilanı, bu alanda her ölçekteki plân uygulamasını durdurur. Sit alanının etkileşim-geçiş sahası varsa 1/25.000 ölçekli plân kararları ve notları alanın sit statüsü dikkate alınarak yeniden gözden geçirilerek ilgili idarelerce onaylanır.

(Değişik sekizinci paragraf: 8/8/2011-KHK-648/42 md.) Koruma amaçlı imar planları, müellifi şehir plancısı olmak üzere alanın konumu, sit statüsü ve özellikleri gözönünde bulundurularak ilgili meslek gruplarından Bakanlıkça belirlenecek uzmanlar tarafından hazırlanır.

Bu yetki, doğrudan ekonomik politikaların, yani özelleştirme politikalarının bir yansımasıdır. Diğer bir ifadeyle bu yetki, tamamen ekonomik politikalar gereği kurulmuş bir idarenin tasarrufuna verilmiş alanlardan, arazilerden yüksek rant oluşturmaya yönelik olarak verilmiş bir yetki olduğu tüm uygulamalarında görülmektedir.

DEĞERLENDİRME-SONUÇ

Yukarıda açıklanan kısım, plan değişikliklerine ilişkin olarak mevzuatta tanımlanan kurallardır. Eğer plan değişiklikleri, sadece plan değişikliklerine ilişkin kuralların tanımlandığı düzenlemeler kapsamında yapılsaydı idari rutin bir işlem olarak kalırdı.

Plan değişikliklerinin rutin teknik bir idari işlem olmaktan çıkmasının temel sebebi, planlar yada plan değişikliklerinin, üçüncü şahısları ilgilendiren bir idari işlem olarak, planlamanın bilimsel ilke ve esaslarına teknik ve hukuki gerekliliklerine aykırı, kamu yararını ve eşitlikçi yaklaşımı gözardı eden uygulamalara dönüşmesidir.

Bu noktada planların yada plan değişikliklerinin gerçekte hizmet ettiği politikaların ne olduğu önem taşımaktadır. Plan değişikliğinin konu ve amaç açısından işaret ettiği politikalara baktığımızda şu çıkıyor karşımıza: Değişen ekonomik politikalar ve bunların yansımaları. Nedir bunlar? Türkiye 1980 yılında serbest piyasa ekonomisine, neoliberal ekonomiye geçişinin, son 10 yılda da küresel pazara eklenme sürecinde yapılan yeni mevzuat düzenlemeleri ya da değişiklikleridir.

Plan değişikliğinin arkasındaki politikaları gözardı ederek, bütün bu değişikliklerin olumsuz sonuçlarını mekânsal planlara, plan değişikliklerine yüklediğimizde, yada sorumlu tuttuğumuzda, teknik bir işlem olan, planlara amacını aşan, çok daha fazla bir anlam kazandırılmış olur. Bu yaklaşım aynı zamanda gerçek sebebin gözden kaçmasına da yol açar. Oysa, mekânsal planlar mekânı düzenleyen bir araçtır, önemli bir araçtır. İdeolojik, siyasal, ekonomik yada sosyal politikaların uygulanmasındaki teknik ve hukuki araçlardır. Güdülen amaç doğrultusunda da işlev görürler.

Bu çerçevede; değişen siyasal, ideolojik ve ekonomik politikalara bağlı olarak mevzuatta yapılan düzenlemeler ve değişiklikler ile bunların niteliği, plan değişikliklerinin arka planındaki politikaları göstermektedir. Enerji, madencilik, sanayi, tarım sektörlerinde uygulanan dışa bağımlı, hammadde ihracatına, tohum ithalatına dayalı politikaların bu politikler çerçevesinde yabancı sermayeye tanınan kolaylıkların uygulamaya konulabilmesi için bu sektörlerle ilişkin mevzuatlarda istisna düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelere paralel olarak da yapılaşma yasağı yada kısıtlaması getiren **Çevre Kanunu, Milli Parklar Kanunu, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, Orman Kanunu, Kıyı Kanunu, Mera Kanunu ve bu kanunların ilgili Yönetmelikleri, sulak alanlara ilişkin yönetmelik gibi doğal varlıkların korunmasına ilişkin mevzuatlarda koruma aleyhine düzenlemeler yapılmıştır.**

Özellikle enerji sektöründe termik santraller, HES'ler, yapılan mevzuat düzenlemeleri ilişkin düzenlemeleri yapılan konular

ÇEVRE VE HUKUK

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

AYŞE İŞİK
EZER'İN
KONUŞMASI

Mera, orman, milli parklar, kıyı, zeytinlikler, tarım alanları, akarsular gibi doğal, kültüre edilmiş alanların tamamına ilişkin olarak yapılan yeni düzenlemeler ya da mevzuat değişikliklerinin tamamı bu alanların kullanım değişikliğine, fonksiyon değişikliğine, vasıf değişikliğine yol açan diğer bir ifadeyle yapılaşma olanağı yaratan düzenlemeler olup bu düzenlemelerdir. Bu düzenlemeler planlar eliyle hayata geçirilmektedir. Daha önce de belirtildiği üzere burada plan değişikliklerinin rolü, bir uygulama aracı olmaktan öteye geçmemektedir.

Örneğin: kamuoyuna HESÇED raporu yada plan değişikliği olarak yansıyan yatırımın dayanağını enerji politikaları oluşturmaktadır. Enerji politikalarında öncelik ve teşvik verilen yatırımlar içinde olduğu için yaratılmaktadır. Bu aynı zamanda uluslararası politikalarla da örtüşmektedir. Esasen HES'ler, taraf olduğumuz İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ve uygulama aracı olan Kyoto Protokolü çerçevesinde temiz enerji, yenilenebilir enerji politikalarının hayata geçirilmesi, emisyonların düşürülmesi iddiasıyla oluşturulan karbon piyasasının Türkiye'ye yansmasıdır. Diğer bir ifadeyle, öz olarak, emisyonlara katkısı olan ülkeler, şirketler için "ürettiğin emisyon karşılığında temiz enerjiye, yenilenebilir enerjiye yatırım yap, kirletmeye devam et" anlamını taşıyan piyasa mekanizmasıdır. Bu doğrultuda oluşan talep karşısında ulusal mevzuatta engel olarak görülen, özellikle doğal değerlere ve çevreye ilişkin, her türlü koruma önlemi enerji politikalarının hayata geçirilmesi için çıkarılan yasal düzenlemeler ile gözardı edilmektedir. Yatırımların, akarsular, meralar, ormanlar, milli parklar, kıyı, zeytinlikler, tarım alanları plan değişikliklerine konu olmaktadır.

Bu çerçevede değişen sosyo-ekonomik politikaları plan değişikliklerine yansımaları çevresel açıdan değerlendirdiğimizde üç genel başlık altında toplayabiliriz.

Kentsel yapılı çevrede,

Kentin çevresindeki doğal alanlar, tarım alanlarında,

Her ikisini de kapsayacak şekilde.

Konuşmamın başında söyledim, bugün izlenen ekonomik politikalar, ister düzenli gelişmiş kent parçalarında, kent merkezlerinde, isterse gecekondular, kaçak yapılar olarak gelişmiş kent bölgelerinde olsun hepsine aynı şekilde yansdı. Şöyle ki arazi rantı üzerine temellendirilen ekonomi politikaların bir sonucu olarak yoğun, noktasal yüksek yapılaşma haklarının verildiği projeler, plan değişiklikleri olarak yansdı.

Nasıl yansdı? TOKİ uygulamaları olarak yansdı. Sonuçta, doğal alanların ortasında noktasal yüksek katlı TOKİ yapıları ile donatı standartları karşılanmayan yüksek yapılaşma, altyapıdan yoksun, yeşil alanı olmayan kentler olarak çıktı.

Kısaca bu üç başlık altında değerlendirirsek;

1.Kentsel yapıyı çevrede yapılan plan değişiklikleri:

Dünyada ve ülkemizde izlenen neoliberal politikaların doğal sonucu, imalat sanayinden vazgeçilerek kentsel topraktan elde edilen rantın bir sermaye birikim aracı haline getirilmesidir. Bu nedenle inşaat sektörünün lokomotif sektör olarak belirlenmesi de bir tesadüf değildir. Yapılaşma bu nedenle rantın **yüksek olduğu yerlerde plan değişiklikleri,**

-Ayrıcalıklı yapılaşma hakkı getirilen kentsel dönüşüm uygulamaları

-İstisna, ayrıcalıklı yapılaşma hakkı getirilen TOKİ uygulamaları

-Özellikle kent merkezlerinde, yapılaşma yoğunluğu artırılırken eklenecek nüfusun ihtiyacı olarak ortaya çıkan yol, otopark, kanalizasyon, içmesuyu, arıtma gibi teknik altyapı, eğitim sağlık kültürel ve idari tesis gibi sosyal altyapı alanları ayrılamamıştır.

- kent merkezinde, kentin en pahalı bölgesinde kalan okul, sağlık tesisi, kamu kurumu yapıları, karayolları bakım alanları gibi teknik ve sosyal altyapı alanları ayrıcalıklı yapılaşma hakkı verilen, yoğunluğu yükselten plan değişiklikleri yapılarak özelleştirilmiştir.

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

AYŞE İŞİK
EZER'İN
KONUŞMASI

Sonuçta kentsel yapılı çevrede yapılan plan değişiklikleri Donatı standartları karşılanmayan yüksek yapılaşma, altyapıdan yoksun, yeşil alanı olmayan kentler olarak gerçekleşti.

İkincisi doğal alanlardaki plan değişiklikleri,

Kentin çevresindeki doğal alanlarda, tarım alanlarında yapılan plan değişiklikleri,

Kentin çevresinde yada kentin dışında kırsal alanlarla iç içe olan orman alanları, meralar, kıyılar, akarsular, tarım alanları ve milli parklar, sulak alanlar gibi uluslararası doğa koruma statüsüne sahip alanlarda yapılaşmayı, vasıf değişikliğini önleyen mevzuat düzenlemelerinde yapılan değişiklikler dayanağında gerçekleştirilen plan değişiklikleri vasıtasıyla yapılaşmaya açılmıştır.

Mevzuat düzenlemelerinin gerekçeleri; enerji yatırımları, endüstriyel hayvancılık, açık maden işletmeleri, otoyol, köprü geçişleri, Haydarpaşa gibi kültürel miras alanlarında fonksiyon değişikliğine yol açan büyük projeler özelleştirme amacıyla satışa çıkarılan kurum ya da hazine arazilerinde ayrıcalıklı yapılaşma haklarının verilmesine olanak sağlanması olarak özetlenebilir. Bu mevzuat değişiklikleri sonrasında doğal alanlarda yapılan plan değişikliklerinin büyük kısmı

-Enerji ile ilgili politikalar HES'ler, termik santraller, nükleer santraller olarak,

-Dışa bağımlı tarım politikaları, ekim yapmayan çiftçiye uygulanan yanlış teşvik politikaları endüstriyel hayvancılık, meralarda, tarımsal alanda yapılaşma olarak,

-Milli parklar gibi alanlarda yapılaşma,

-Otoyollar, orman alanlarında tahribat olarak karşımıza çıktı.

Üçüncüsü,

Hem Kentleri hem de çevresindeki doğal alanları, tarım alanlarını kapsayacak şekilde yapılan plan değişiklikleri

Otoyollar, havaalanları, enerji yatırımları hem kentleri hem de çevresindeki doğal alanları etkilemektedir. Bir diğer konu, bugün İstanbul için tartışılan, bugün izlenen enerji politikası ve suyun ticarileştirilmesi nedeniyle gerçekte birçok yerleşimde yaşamaya başlayan, su ihtiyacının karşılanması için bütün Trakya'daki her türlü doğal varlık, İstanbul'a su sağlanması amacıyla yönelik planlanmıştır. Ancak bu süreçte, temiz su kaynaklarının korunması kararı ile çelişen, Kanal İstanbul projesi, Trakya'daki niteliksiz kömür rezervleri için termik santral talebi ile oluşan baskı karşısında çevre düzeni planında yapılan değişikliklerle termik santral yapılmasının yolu açılması, sektörel politikaların parçacı ve birbirinden bağımsız olduğunu, merkezi idarenin de tutarsızlığını göstermektedir.

SONUÇ

Ülkemizde de bütün bu politikalar dünyadaki gelişmelerden bağımsız değildir. Ulusal politika değişimi uluslararası süreçlere paralel olarak gerçekleşmektedir. Türkiye üyesi olduğu uluslararası örgütler içinde alınan kararlara göre belirler ekonomik, sosyal, çevreye ilişkin tüm politikalarını.

Küresel ölçekte, çevre politikalarına ekonomik temelde yön verilmesi aslında 1972 yılında Stockholm'de düzenlenen BM İnsan Çevresi Konferansı ile başlar. Doğal varlıklar ve çevre sorunlarının küresel olarak ilk kez tanımlanması yapılmıştır bu konferansta. Aynı zamanda ilk kez uluslararası düzeyde çevre hakkının kabul edildiği ayrıca çevre örgütlenmesinin gerektiği gibi çok önemli kararlar alınmıştır. 1987 yılında BM Çevre ve Kalkınma Komisyonunun hazırladığı Ortak Geleceğimiz Raporu ile, daha sonra doğal varlıkların piyasa malına dönüştürülmesinde temel kavram haline gelecek olan, "sürdürülebilirlik" kavramı ortaya konulmuştur. Çevre adına kazanımların olduğu inancı, bu bahar havası 1992 yılında Rio de Janeiro kentinde toplanan BM Milletler Çevre ve Kalkınma konferansı Dünya Zirvesi olarak da adlandırılan zirve sonunda BM Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, BM Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi ve BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesinin imzaya açılması ile zirveye ulaşmıştır. 1972 yılında başlayan bu sü-

reçte çevre sorunlarının ortaya çıkmasında etkin rol oynayan gelişmiş ülkelerin, bu sorunların çözümünde aynı etkinliği göstermemeleri, kaynaklarını sömürdükleri gelişmemiş ülkelere karşı olan kaynak ve teknoloji transferi taahhütlerini yerine getirmelerindeki isteksizlikleri hayal kırıklığı yaratmıştır. Bu süreçte yürütülen çalışmaların aslında doğal varlıklar ve çevrenin piyasa malı olarak tanımlanmasının süreci olduğu bir toplantı kararları ile somutlaşmıştır. Çevre adına, doğal varlıklar adına önemli bir geri gidişin başlangıcı olan bir toplantıya işaret etmek gerekir. Birleşmiş Milletler, Dünya Ticaret Örgütü, bakanlar düzeyindeki hükümet temsilcileriyle 2001 yılında Doha'da yapılan toplantı önemlidir.

Toplantının gündemi: "Çok taraflı çevre sözleşmeleriyle Dünya Ticaret Örgütü kuralları arasındaki etkileşimin incelenerek belirlenmesidir.

Ticaretin serbest dolaşımı önündeki engellerin kaldırılması serbest ticaret hükümlerinin düzenlenmesi kararı verilir.

Buna bağlı olarak serbest ticaretin küreselleşmesinin önünde engel olarak çıkabilecek her türlü uygulamanın önlenmesi taahhüdü verilmiştir (çevre adına da olsa),

Bu toplantı çevre, doğa koruma adına olumlu havanın bitişinin somut ifadesidir. Nedir bu toplantının önemi? Dünya Ticaret Örgütünün çevreyle, çevre sözleşmelerinin etkileşimin ele alındığı bir toplantı olmasıdır. Serbest ticaretin küreselleşmesinin önünde engel çıkarabilecek her tür uygulamanın önlenmesi taahhüdü; çevre adına bile olsa.

Bu karar kritik önemdedir. 2002 yılından sonra Ülkemizde, çevre kanunu, ÇED, Orman Kanunu, Mera Kanunu, Milli Parklar Kanunu, Kıyı Kanunu, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, İmar Kanunu, Maden Kanunu ile enerji ve su mevzuatlarında ve ilgili yönetmeliklerinde birbiri ardına çıkarılan yasaların yada mevzuat değişikliklerinin tamamı neredeyse çevre ve doğa koruma adına bu geri gidişin açık olarak somutlaşmasıdır.

Plan Değişikliklerinin Doğal -Çevresel Değerlere Etkisi (örnek)

Politikalar	Plan Değişikliği Konusu	Etkilenen Değerler
Enerji	HES, baraj, termik santral, kıyı yapısı	Kıyılar, ormanlar, sulak alanlar, tarım alanları,
Madencilik	Çimento fabrikası,	Ormanlar, milli parklar, kıyılar, step, sulak alanlar, akarsular, Tarım alanları,
Tarım	Hayvancılık tesisleri,	Verimli tarım toprakları, Tarımsal alanlar
Sanayi	Sanayi tesisi, OSB	Orman alanları, tarım alanları, sulak alanlar,

Yukarıda açıklanan, plan değişikliklerine ilişkin olarak halen geçerli olan mevzuatta yer verilen kurallar değerlendirildiğinde, plan değişikliğinin beslendiği politikalar ve amaç açısından birkaç soru akla gelmektedir.

Zorluğu kim nasıl belirleyecek? Planın uygulanmasında karşılaşılan güçlükler nelerdir? Değişen veriler nelerdir? Hangi tür veriler değiştiğinde planda değişiklik gerektirecektir? Önemli bir kavram daha var; kamu yararı kavramının içini nasıl dolduruyoruz? Bu soruların yanıtları ekonomik politikaların gerekliliklerine göre biçimlenmektedir.

İhtiyaçlar dışında plan yada plan değişikliğinin konusu ekonomik sosyal yada kültürel politikanın yansımaları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Plan değişiklikleri ile yapılamayan uygulamalar, konuya ilişkin uygulamayı mevzuata bırakacak şekilde düzenlenen plan hükümleriyle de aşılabilmektedir. Örneğin HES uygulamasında, 1/100.000 ölçekli veya 1/25.000 ölçekli çevre düzeni planlarında planların ölçeği gereği gösterilemez büyüklüktedir. Bu durumda mekânsal düzenleme yapılarak HES alanının sınırları gösterilemeyeceğinden plan hükümlerinde düzenleme yapılması gerekmektedir. Plan hükümlerinde yapılan dü-

zenlemede, herhangi bir yönlendirici, düzenleyici, kısıtlayıcı hükümlere yer verilmeyerek ilgili mevzuata atıf yapılarak adeta istisna düzenlemeye dönüşmektedir. Bu durumda plan işlevsizleşerek kuralsız uygulamayı meşrulaştıran belgeye dönüşmektedir.

Bir diğer konuda, yapılan plan değişikliklerinin planlamanın bilimsel ilke ve esasları ve teknik gerekliliklerine uygunluğu açısından hukuki uygunluk yada meşruluk meselesidir.

Kamu yararına, toplumun refahı, sağlıklı ve güvenli bir çevre oluşturma amacıyla yapılması hükme bağlanmışken, sağlıklı ve güvenli kentsel çevrenin oluşturulmasında olmazsa olmaz olan teknik ve sosyal altyapı standartlarının düşürülmesi hukuken uygun olabilir, ama planlamanın amacı açısından, bilimsel ilke ve esasları ile teknik gereklilikleri açısından uygun yada meşru değildir.

İmar planları yada plan değişiklikleri burada adeta idari bir işleme dönüşmektedir. Gerekçede de değişen veriler yada kamu yararı kararı maddelerine dayanarak teknik ve bilimsel içerikten yoksun idari işlem olarak tamamlanmaktadır.

Son sözler

Bu plan değişiklikleri, 1980 de başlayan ve 2003 yılından sonra hız kazanan neoliberal politikaların uygulanmasının sonuçlarıdır.

Plan değişiklikleri tek başına bir amaç ya da temel araç olamaz; enerji, maden, yapılaşma, özelleştirmeye ilişkin olarak benimsenen politikaların diğer bir ifadeyle ekonomik politikaların uygulanması aracıdır. Bu nedenle de mekansal planlarda yapılan değişiklikler mekanı düzenleyen temel araç olması nedeniyledir, aslında bir sonuçtur.

TMMOB'ye iletilen 3194 sayılı İmar Kanununda değişiklik öngören taslakta yer verilen değişikliklerin yasallaşması durumunda;

TMMOB'a iletilen 3194 sayılı İmar Kanunundaki değişiklik öngören taslakta yer verilen değişikliklerin yasallaşması durumunda da, aslında şu ana kadar saydığım bütün plan değişik-

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

AYŞE İŞİK
EZER'İN
KONUŞMASI

liklerine ilişkin kurallar hükümsüz kalacak. Neden? Yapılmak istenilen bu son değişikliklerle, getirilmek istenilen sistemi değerlendirme temelinde, ödeyebildiğiniz kadar yapı büyüklüğüne/yoğunluğuna sahip olabileceğiniz plan değişikliklerinin yapılmasına olanak sağlanmaktadır.

Plan değişikliğine ilişkin kuralları değiştiren bu tasarı ile özellikle kent merkezlerinde yapılaşma yoğunluğunun artması, yeşil alan, eğitim, sağlık gibi yaşanabilir çevrenin olmazsa olmaz gereklilikleri, sosyal donatı alanlarının ortadan kalkmasına, ulaşım ve otopark sorunu, içmesuyu sorunu katlanarak artmasına; özel eğitim ve sağlık tesisleri yer seçiminin yatırımcıya bırakılmasıyla da bu hizmetlere ulaşılabilirliğin azalmasına yol açacaktır.

“Değerleme” temelinde ödeyebildiğiniz kadar yapı yoğunluğuna sahip olabileceğiniz plan değişikliklerinin yapılmasına olanak sağlanacaktır.

Evet, nasıl bir sonuca geldik? Son 10 yılda özellikle, doğa koruma alanları işletilmesi devredilmesi olanağı yaratıldı, yok edilen kent parklarının yerine ormalar kent ormanı adı altında yapılaşmaya açıldı, meralar yaylalar akarsular, sulak alanlar enerji tesisleri, taş ocakları, mermer ocakları için her türlü yapılaşmaya, mutlak tarım alanları tarımsal faaliyet adı altında endüstriyel hayvancılık tesisleriyle yok edilmekte, ormanı, meraları, tarım alanları yapılaşmaya açılan kırsal alanlar da kentlerin mahallesi haline getirilmiştir.

-Doğa koruma alanları	İşletilmesi-devredilmesi olanağı
-Ormanlar	Kent ormanı
-Meralar, Yaylalar	Turizm, Madencilik, Enerji,
-Akarsular	her türlü yapılaşma
-Tarım alanları	Endüstriyel Hayvancılık
-Kırsal alanlar	Kentlerin mahallesi

haline getirilmiştir.

Bundan sonraki süreçte “ödediğin kadar yaşama hakkı”na sahip olunacaktır.

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

Necdet PAMİR (Oturum Başkanı)- Biz çok teşekkür ederiz Sayın Ezer. Hemen hiç araya girmeden, Sevgili Murat Sungur Bursa'da söz.

Murat Sungur BURSA (Sürdürülebilirlik Akademisi Başkanı)- Sayın Başkan teşekkür ederim. Öncelikle Sayın Basa'nın davetiyle ve eski mesai arkadaşım Süheyla Hanımın da değerli teşvikleriyle bugün huzurlarınızdayım. Beni davet ettikleri ve bu konuşma fırsatını ve sizlerle birlikte olma şansını verdikleri için kendilerine özellikle teşekkür ediyorum.

MURAT SUNGUR
BURSA'NIN
KONUŞMASI

Bu konu ilk gündeme getirildiğinde, ben önce bu ana kadar şehir ve bölge plancısı değerli konuşmacıların işlediği bakış açısıyla, bir taraftan fiziksel planlar, üst planlar, farklı isimler verdiğimiz planlar, öbür taraftan da bunların ÇED'le ilişkisi konusunda bir hazırlık yaparken, konuşmacılar belli olduktan sonra o konuya hiç girmeme kararı aldım.

Peki, ÇED ve planlama deyince o zaman bu başlığa uygun neden bahsedeceğim? Bugün bahsetmek istediğim hususları iki başlık altında toparlayabilirim. Birincisi, ÇED'in bizatihi kendisinin bir planlama enstrümanı olduğu gerçeğinden hareketle ve şu anda da bir planlama enstrümanı gibi değil, tamamen bir idari süreç gibi ele alınmasının ne kadar yanlış olduğunu, benim bakış açımdan ve benim tespitlerimle sizlerle paylaşayım istedim.

Beni birçoğunuz tanıyorsunuz, ama tanımayanlar için bir mini bilgilendirme yapmak istiyorum. Ben Türkiye'nin ilk ÇED ve planlama genel müdürüyüm. Dolayısıyla o gün bugündür gerek ÇED Yönetmeliğinin ilk çıkarılması ve takip eden uygulamalar, gerekse görevim sırasında altına imza koyduğum olumlu ya da olumsuz ÇED raporlarıyla ilgili bütün günahı ve sevabı üzerime alırım. Özellikle ÇED Yönetmeliğiyle ilgili sorumluluğumun da en üst düzeyde olduğunu düşünürüm. Çünkü âdeta benim çocuğum gibi görürüm ÇED meselesini.

Vakıa ben ÇED ve planlama genel müdürü olarak atandığımda yanı 1991 sonunda , biraz evvel değerli başkanımız di-yordu ya hepimizin çevre sorunlarında payı var, ben de esasın-

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

MURAT SUNGUR
BURSA'NIN
KONUŞMASI

da çevreyi kirletmekten sorumlu bir konumda sayılabılırdim. Ben makine mühendisiyim ve 1991 yılında Çevre Bakanlığı ilk kurulduğunda ÇED ve planlama genel müdürü oldum. Tabii ki çok önemli olan Çevre adına mücadele vereceğiz ve ben geçmişte Sanayi Bakanlığında ve Devlet Planlama Teşkilatında görev yapmıştım.. Daha başlangıçta evde bir problemle karşılaştık. Niye? O zaman 6 yaşında bir oğlum var (Çağatay Hoca bilecek yüzmeyi öğrettiği Saygın Bursa'yı) - bana soruyor, diyor ki *"Baba sen nasıl çevreden sorumlu bir adam olabilirsin? Sen makine mühendisisin, bütün makineler kirletiyor zaten etrafta, her yerde bütün kirliliklerin sebebi makineler."* Her gün soruyor, ikna edici cevap da bulamadım hemen , ama o da ısrar ediyor , yani sürekli eşeleyip duruyor konuyu. Sonunda bir gün aklıma geldi. *" Saygın, oğlum sen merak etme, ben özellikle makine mühendisi olduğum için bu göreve getirildim, çevreyi kirletenlere karşı çevreyi temizleyen makineler yapayım diye"* dedim. *"Ha dedi şimdi oldu"*. Böylece aile içinden onay almış oldum.

Ben 1991 yılı Kasım ayının sonunda göreve başladım Kısa bir süre sonra Ankara Hilton Otelinde bir toplantıya davet edildik. Toplantı bir Birleşmiş Milletler toplantısı, başka konular yanında toplantı akışı içinde ÇED Yönetmeliği konusu da konuşuluyor ve Türk delegasyonuna sorular yöneltiyorlar.. Türk delegasyon başkanı büyükelçi Sayın Sumru Noyan, ekiple Çevre Bakanlığı Dış ilişkiler Dairesi temsilcileri ve başka bakanlıklardan da az sayıda insanlar var.

Dediler ki, en önemli soru şu. Başka ülkelerin temsilcilerinin huzurunda Türkiye'ye soruluyor.. Sizin ÇED Yönetmeliği ne durumda, ne yapacaksınız? Hazırlayıp yürürlüğe koymayı düşünüyor musunuz ? Bize cevap sırası gelmeden bir kahve molası verildi ve dışarıya çıktık. Ben de bunu fırsat bilerek kendimi tanıttım, mesai arkadaşlarıma ve oradaki hazıruna. Ben yeni atanan ÇED genel müdürüyüm dedim. O anda herkes bana döndü, ÇED var mı ki genel müdürü var Türkiye'de? Yok, ÇED'in kendisi yok, ama genel müdürü var.

Bu arada Türk delegasyonu Başkanı Sumru Hanıma ben dedim ki, hiç merak etmeyin siz söz verin, yönetmeliği çıkar-

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

MURAT SUNGUR
BURSA'NIN
KONUŞMASI

racağz dedim. Nasıl çıkaracağız? Merak etmeyin, en kısa zamanda çıkacak dedim. Tarih verebilir misiniz? Veremem, ama yönetmeliğı çıkaracağız . Döndü bana ,'' yani siz şimdi bana Dicle-Fırat üzerinde bir baraj yapacağız, bu barajın da ÇED'e tabi olacağını mı söylüyorsunuz'' dedi. Unutun! siz nasıl kabul ettiniz bu görevi? Bir kere bu duruma Genel Kurmay Başkanlığı olumsuz görüş verir , Dışişleri olarak biz de uygun bulmayız diye ilave etti..

İkincisi dedi, hadi yönetmeliğı yaptınız. Sınır aşan sular ile ilgili nasıl taahhütte bulunacaksınız? Şaşırdım ve biraz da konuyu tam anlamadığımdan '' siz bana şunu mu söylüyorsunuz ? Biz Dicle-Fırat üzerine yatırımlar yapacağız, hiç tedbir almayacağız ve bu nehirler Türkiye sınırlarını terk edip komşu ülkelere girerken suları kirli mi göndereceğiz? Elbette hayır , bizim görevimiz bu suları hem kendi insanımız için hem de komşularımız için korumak ve temiz tutmak. Miktar konusuna gelince ... Zaten başka anlaşmayla akıtılacak su miktarları bağlanmış, biz de o miktar sınırına uyarız dedim. Konunun başka boyutları olduğundan ve Espoo sözleşmesi diye bir sözleşmeden bahsedildi.

Dedi ki, peki katılım konusunda ne yapacaksınız? Siz sanıyor musunuz içerde tüm ülkelerin konuştuğı halkın karar sürecine katılımı hususu Türkiye'de hazırlayacağınız ÇED Yönetmeliğine girebilir?. Dedim ki, herkes konuşuyor ve yapıyorsa, biz de yönetmeliğe gerekli maddeyi koyarız. Asla mümkün değil, buna inanmıyorum dedi. Biz göreve böyle başladık ve bizim ÇED Yönetmeliğinin en zor, hakikaten en badireli kısmı bu iki konu olmuştur; uluslararası sular ve halkın katılımı. Bugün herkese çok kolay ve alışılmış geliyor. O dönem için Türkiye'de halkın karar sürecine katılımı konusu sanki başka çağdan gelmiş bir madde gibiydi. Her kesimden ve kurumdan büyük bir karşı çıkma yüzdesi vardı ama Yönetmelik çıktı ve katılımı ile ilgili maddesiyle beraber çıktı ve böylece hayatımıza girdi.

Biraz sonra ilgili başlıklar geldiğinde, ben yönetmeliğı nasıl oluşturduğumuzu zafiyetlerini, neden öyle yaptığımızı sizlerle

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

MURAT SUNGUR
BURSA'NIN
KONUŞMASI

paylaşacağım. Belki de daha şimdiye kadar hiçbir yerde konuşulmamış bazı gerçekler de ortaya çıkmış olacak.

Malum, insanoğlu kendini tanımlarken diyor ki, "insan düşünen varlık"; meşhur söz. Necdet Hocam da güzel sözle başlayalım dedi ya. İnsan düşünen varlık, yani düşünebiliyor, planlıyor ve tasarlayabiliyor bir ileri ve daha sonraki aşamaları. Herhangi bir varlık değil, diğer varlıklardan kendini böyle ayırıyor insan. Bu arada çevre tanımıyla ilgili de benim çok sevdiğim bir tanımla paylaşayım, çok basit. Sayın Basa'nın tanımından bile daha basit. O da şu: "Çevre senden gayri her şeydir". Einstein böyle tanımlıyor.

Lütfen bakın ekrana: basit mikado oyunu, çocuklar oturmuşlar düşünüyorlar. Niye? Çünkü her bir çubuğu kaldırdıkları zaman ne olacağını hesap etmek zorunda oyunu kazanabilmek için. Mikado böyle de, herkesin şans oyunu dediği tavla öyle değil mi? Onda da insanlar düşünüyor, onlar da bir sonraki hamleyi düşünerek oynuyorlar. Zaten satranç oyunu için söylenen hep nedir? Zeka oyunu! Çok aşamayı hatta rakiplerinizin de hamlelerini düşüneceksiniz, ona göre hareket edeceksiniz. Peki, insanoğlu oyun oynarken bu kadar düşünmenin önemli olduğunu söylüyor ve bir de kendinin varlığını düşünme yeteneğiyle özdeşleştiriyor da, yaptığı her eylemi hakikaten düşünüp planlayıp tasarlayarak mı yapıyor?

Şimdi ona bakalım. Bakın burada bir deprem sonrası vatandaşın haline. Vatandaş eğer bütün yaptıklarını planlıyarak yapmış olsa, herhalde bu kadar perişan vaziyette olmaz. Bu noktaya gelinmesinin sebebi, insanların maalesef bir iş, bir faaliyet, bir yatırım yapmadan önce planlama, programlama, tasarlama, öngörme ve gerekli tedbirleri alma boyutlarını ihmal etmesidir. Şu dumana bakın. Bu gerçek bir durum, tahmin edebileceğiniz gibi Çin'de çekilmiş bir resim. Hani her 15 günde bir termik santral, kömüre dayalı termik santral açan Çin. Çin'in durumu bu, Yani hesapsız, plansız hareket ettiği için şehrin havasının durumu bu.

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

MURAT SUNGUR
BURSA'NIN
KONUŞMASI

Demek ki bu şehirde yaşayabilmek için yerden epeyce yüksek bir rakıma çıkmamız gerekiyor. Eğer o yüksekliğe çıkmazsak, duman içinde kalıyoruz. Havanın vahim düzeydeki kirliliği hangi noktaya getirdi Çin'i? Yakinen takip edenler bilirler. Son yıllarda birkaç uluslararası toplantıya ev sahipliği yapan Çin'de, toplantılar başlamadan önce bütün fabrikalar tatil edildi. Kapatıldı ki, gelen insanlar şikâyetçi olup, burada insan yaşamaz yaşamamalı. Çünkü uluslararası sağlık örgütlerinin bütün limitleri misliyle aşıyor demesinler.

Çin'e gittiğiniz zaman sokaktaki insanlarla konuştuğunuzda diyorlar ki, bekliyoruz ki yeni uluslararası toplantılar olsun, olimpiyatlar olsun, konferanslar olsun da bizim fabrikalar kapatılsın, biz de temiz hava soluyabilelim. Şimdi düşünün, merkezi planlamayla yönetilen bir ülkede dahi, hani her şeyi plana dayandıran ülkede dahi, plan doğru dürüst yapılmayınca bunun ceremesini yine insanoğlu çekiyor. Çevremiz katledilebiliyor.

Yani herhalde şu binaları buralara inşa edenler, evlerinin bir ada üstünde olmasını planlamadılar ya da köprünün böyle sele kapılacağını planlamadılar. Şu resim şehrin merkezinde bir yere ait. Yani nasıl bir plan yapmışsak, İstanbul'un kıyı şeridi sular altında ve dolmuşun yanından bir gemi geçiyor. Bakın bu bir sanayi tesisinin yakınında zehirlenen ve su yüzüne vuran ölü balıkların hali. Bir başka yerde kirletilmiş su. Şu çöp deryasına bakın. Bütün bunlar niçin? Hani diyoruz ya düşünecek, tasarlayacak insanoğlu. Rant hırsı, menfaat düşkünlüğü yüzünden hiçbir şeyi sağlıklı düşünmüyor, kendini bile düşünmüyor. Kendine zarar verecek şeyi bile yapabiliyor.

Hâlbuki ne diyorduk biz? İnsanoğlu düşündüğü için ders almasını da bilen bir varlık. Peki, ders alsaydı acaba bu kadar yanlışlar giderek daha fazla artar mıydı? Herhalde artmazdı. Peki, biz daha yaşanabilir bir dünyaya nasıl? Tesadüfen mi varacağız? Hayır. Elbette ki planlayarak varacağız. Planlanmamış bir hedef, her zaman için tesadüfe bırakılmış demektir. Hani denir ya, eğer planınız yoksa sizin hangi istasyona gideceğiniz nereden belli olacak? Sizin için doğru istasyon ve doğru rota yok denir.

ÇEVRE VE HUKUK

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

MURAT SUNGUR
BURSA'NIN
KONUŞMASI

Çevre politikaları dediğimiz zaman, hepimiz biliyorsunuz iki temel alternatif yol var. Birincisi, reaksiyoner alternatif. Yani bırakıyorsunuz herşeyi kendi haline. Önce bekliyorsunuz ne sorunlar olacak? Sonra da diyorsunuz ki, biz bu sorunları çözmeye talibiz. Sorunları çözebildiğiniz kadar çözüp, tedavi etmeye çalışıyorsunuz. Hani rahmetli Erbakan Hocanın sözünü ettiği pansuman tedavisi diye bir şey vardı. O bu sözü başka bir bağlamda söylemişti, ama uyarlamak gerekirse çevreyle ilgili sorunların da oluştuktan sonraki çözümü pansuman tedavisi gibi olur.

Halbuki bugün dünyada geçerli olan yaklaşım, özellikle 60'lı yıllarda başlayıp 70'li yıllarda hız kazanmış haliyle sorunu olmadan önlemek; önce Amerika'da, daha sonra bütün dünyada mevzuata girmiş haliyle "olası çevresel etkilerin öngörülmesi, hesaplanması ,gerekli tedbirlerin alınması". İşte evrensel ölçekte yaygın olan ve doğru olan politika proaktif olmak. Yani bir eyleme geçmeden önce öngöreceksiniz, tedbir alacaksınız ve böylece olası olumsuzlukları önlemiş olacaksınız.

Çevre politikalarının önemli birkaç tane başlığı var. Bir tanesi, ihtiyatlılık prensibi. Yani tedbirli olma hali ve bununla ilişkili olarak da önleme, yani proaktif politika uygulamak .Önleyeceğiz, olduktan sonra çözmeyeceğiz. Doğru olan bir başka ilke her soruna kaynağında çözüm üretmek. Sorun başka yerlere, başka insanlara, başka çevre ortamlarına taşındıktan sonra değil, kaynağında çözüm üretmek. Bütün bunları yaparken de göz önüne aldığımız birkaç tane faktör var. Bir tarafta insan sağlığı, bir tarafta yaşam kalitesi, bir tarafta doğanın ve ekosistemin özümleme kapasitesi, bir taraftan doğanın en büyük zenginliği dediğimiz biyoçeşitlilik, doğal denge ve ekosistemlerin kendini yenileme kapasitesi ve sürdürülebilirliğini sağlayacak olan kriterler.

Peki, bütün bunları nasıl gerçekleştireceğiz? Bütün bunları doğru çevresel planlama enstrümanlarını kullanarak gerçekleştireceğiz ki, bunların en başında da ÇED geliyor.

ÇEVRE VE HUKUK

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

MURAT SUNGUR
BURSA'NIN
KONUŞMASI

ÇED'in tarihçesine baktığımızda 60'lı yıllara gidiyoruz... 1969'da Amerika'da yürürlüğe koyulan Ulusal Çevre Koruma yasası sonrasında tüm dünyada ve Avrupa Birliğinde Çevre ve ÇED ile ilişkili hukukun sürekli geliştiğini görüyoruz.. Gerçekten de bir taraftan mevzuat gelişirken buna paralel olarak teknik ve idari enstrümanlar da gelişmiş.

Avrupa Birliği bu alanda iki aşamalı gelişme kaydetti. Önce, 1985'te ÇED Direktifini yürürlüğe koydular. 2001'de de Stratejik ÇED. Stratejik ÇED biraz evvel aramızda küçük bir diyalog konusu oldu toplantı salonunda. Stratejik ÇED, plan ve programların çevresel değerlendirmesinin yapılmasına yönelik çok önemli bir enstrüman dendi. ÇED Direktifi ise doğrudan doğruya projelerle, yatırımlarla ilgili, ve onların çevresel etki değerlendirme sürecini tanımlıyor.

Sınır aşan ÇED sözleşmesi yani ESPOO sözleşmesi 1991'de kabul edildi. Bana 1991'in Aralık ayının başında Sayın Büyükelçi Sumru Noyan ESPOO'dan haberiniz var mı diye soruyordu. Yanımızda da Çevre Bakanlığında uzun yıllar, özellikle dış politikalar konusunda görev yapan yöneticiler vardı. Daire Başkanları sayın Dr. Nuran Talu şu anda aramızda burada. O zaman onlar da bu ÇED yönetmeliği çıkamayacak ve ayrıca ESPOO'yu nasıl gündemimize taşıyacağız endişesi içerisindediler.

Çevre Bakanlığı ÇED ve planlama genel müdürlüğünün ÇED Yönetmeliğini hazırlaması ve çıkarmasıyla ilgili hukuki dayanak 1983 Anayasasında yer alıyor. Kanununun 10. maddesinde diyor ki; 6 aylık süre içerisinde gerçekleştirilmesi planlanan faaliyetlerin çevresel etkilerini değerlendirmenin usul ve esaslarını belirleyecek bir yönetmelik yayınlanır. Ama biz gelmişiz 1991'in sonuna ve maalesef daha bu yönetmelikle ilgili bazı taslak çalışmalar olmuş, ama yayınlanarak yürürlüğe girmesi gündeme ciddi olarak getirilememiş.

Yönetmelik 1993 yılında yayınlandı. Yayınlandı ve yürürlüğe girdi. Biraz evvel konuşmamın başında dedim ya, o günlerle

ÇEVRE VE HUKUK

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

MURAT SUNGUR
BURSA'NIN
KONUŞMASI

İlgili herkesin bilmediği birkaç gerçeği burada sizlerle paylaşmak istiyorum. Çünkü bu gerçekler paylaşılmazsa belki bizlerle birlikte tamamen unutulacak. Biz ÇED Yönetmeliğini hazırlarken planlama dairesindeki şehir bölge plancısı arkadaşlarım da bana gelip, stratejik ÇED konusunu yönetmeliğe koyabilir miyiz diye sordular. İşte o zaman Türkiye için yeni ve henüz daha dünyada da tam enstrümanları belli olmamış diye koyamadık, ama biz ÇED Yönetmeliğinin kapsamını tanımlarken; proje bazına indirgededik, faaliyet diye tanımlama yaptık. Yapılacak bir planda sanayi alanı belirleniyorsa yahut belli bir endüstriyel tesis için yer belirleniyorsa, o yöreyle ilgili önce bir ÇED çalışmasının yapılması gerektiğini, buna dayalı olarak plana bu hususların işlenmesi gerektiğini esasa bağlayan hükümler koyduk.

Ama kritik olan bir husus var. O yönetmeliğin ekleri incelendiğinde denilebilir ki bu ekler biraz dar tutulmuş, çok daha geniş olabilirdi. Şimdi bunun cevabını veriyorum. Biz o listeyi çok daha kabarık yapabiliydik, ama yapmadık. Sebebi şuydu: İstedik ki biz bir yönetmelik çıkarıyorsak, bu yönetmeliği sonuna kadar uygulamalıyız, istisnası filan olmasın. Bir de Genel Müdürlüğümüze Yönetmeliğin getirdiği iş yükü bizim altından kalkamayacağımız kadar olmasın. Ki işler aksamasın.

Onun için ne yaptık biliyor musunuz? Yönetmeliğin eki olan ve Çed sürecine tabi listeleri hazırlıyoruz. Bu amaçla Avrupa Birliğinin direktiflerinden ve başka ülkelerden örnekleri araştırıyoruz. İlave olarak Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü her yatırıma teşvik belgesi veriyor ya. Resmi Gazeteleri taradık ve son üç yılda herbir kategoride kaç tane teşvik belgesi verilmiş tespit ettik.

Bir taraftan da Genel Müdürlükteki eleman sayımız belli. Düşündük, daha hiç ÇED sürecine girmemişiz, ama bir ÇED raporu bize geldiğinde neler yapacağımızı yönetmelikte tanımlamışız. Teker teker hareket zaman etüdleri yapalım dedik. Yani bir CPM(Critical Path) çalışması gibi bir şey diye düşünün. ÇED sürecinin her aşaması için tahmini olarak adam-saat birimiyle süreler koyduk. Bütün adam saatleri topladık,

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

MURAT SUNGUR
BURSA'NIN
KONUŞMASI

belli toleranslar koyduk. Dedik ki, bizim buradaki kadro yılda şu kadar ÇED'in altında kalkabilir. Dolayısıyla bize bunun beş misli ÇED raporu gelmemeli.

Peki, nasıl yapacağız bunu? En kritik faaliyet kategorilerini koyalım eke, öbürlerini daha sonra bu kadro geliştikçe yönetmelik revizyonları ile sürece dahil ederiz.. Onun için sınırlı bir kapsam listesi yaptık... Oldukça sınırlı gibi gözükebilir, ama bu bize şu avantajı sağladı. Biz yönetmeliği yayınladık. Yönetmeliğin uygulaması ile ilgili önemli kargaşa yaşamadık. Yani bize gelen müracaatları değerlendirmeye ilgili olarak, teknik kadro, idari kadro, zaman sıkıntısı yaşamadık. Size şöyle söyleyeyim; Ben orada üç sene ÇED genel müdürlüğü yaptım. Üç sene boyunca ÇED sürecinin uzunluğundan şikâyet eden tek bir yatırımcı olmadı. Öte yandan formalite icabı değerlendirme de yapıyor değildik. Baştan öngördüğümüz belli bir süre var, ona uymaya çalışıyoruz. En kısa ne kadar tutuyor? En uzun ne kadar tutuyor? Kritik hat kabulümüze göre inceliyoruz, ama hiç kimse bize bu süreçler çok uzun, bakana gidelim ,Başbakan'a gidelim siyasi baskı yapalım demedi.

Burada kritik bir şey daha söyleyeyim, bu da çok önemli. ÇED Yönetmeliğini yayınladık. Rahmetli müsteşarımız Özker Akad Bey, şimdi sevmesin bizi çok severdi. Dedi ki, Murat yönetmeliğin hayırlı olsun, bakanla konuştum, bundan sonra ÇED ile ilgili kararları bakana götüreceksin imzaya. Şaşırdım? Yani şimdi bütün incelemeleri biz yapacağız, sonucu bakana mı götüreceğiz diye sordum? Evet, öyle olacak. O zaman ben genel müdür değilim demektir dedim. Genel müdür bu kağıda da imza atamıyorsa, ben günlük saatlik izinleri mi imzalayacağım burada dedim. Bakan bey bu konuda çok kararlı dedi. Bu bakanın işi diyor. Peki dedim ben, gideceğim ona. Sakın gitme, bak işinden olursun dedi. Olayım dedim, ne yapayım. ÇED olumlu ya da olumsuz yazılarına da imza atamadıktan sonra, burada izin memuru olacağıma, başka birisi olsun, ve gittim Bakanımızın makamına.

Bakanımla epeyce detaylı konuştuk, aktardım görüşlerimi. Siyasi birinin, yani siyasi kimliği olan birinin ÇED'e olumlu ya

ÇEVRE VE HUKUK

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

MURAT SUNGUR
BURSA'NIN
KONUŞMASI

da olumsuz imza atmasının yanlış olacağı tezimi ona anlattım. Ben detayını size anlatmayayım, ama sonuçta bana dedi ki, tamam Murat, Genel Müdür olarak sen imzalayacaksın. Genelgeyi öyle hazırlayın dedi. Kaldırdı telefonu ve müsteşara dedi ki, nihai ÇED görüşünü Genel Müdür imzalasın.

Ben Çevre Bakanlığında farklı görevlerde bulundum. Biz hiçbir zaman ÇED sürecinde imza yetkisini genel müdürün yukarisına taşımadık, bunun için her türlü bürokratik mücadeledeyi de verdik. Daha ilk günden tavrımız netti ve bunda da başarılı olduk. Hangi kaleyi kaybedince savaşı kaybedeceğinizi iyi bilmeniz lazım. ÇED sürecinde eğer sonuçta imza yetkisi daha üst mercilere giderken gereken mücadeleyi vermezseniz, akabinde o onu yapıyor bu bunu yapıyormuş, o işte siyaset ağır basıyormuş gibi şikayetler doğal sonuç olur. Tamamen iyi niyetlerle bile oraya gitmiş olsa, bir müddet sonra o şikâyet ettiğiniz konular gündeme gelir.

Müsteşar yardımcısı ya da müsteşar da görmezdi bizim Çed kararlarını. Benim hiçbir ÇED görüşümü sormamışlardır bile. Bir tek konu hariç, onu da söyleyeyim eksik kalmasın. Dönemin Bakanı , " Bergama altın madeniyle ilgili eğer olumlu görüş vereceksen bir gün, bana haber vermeden imzalama , yani haber ver " dedi. Tamam dedim, merak etmeyin. Gerçi o bakanın döneminde imzalamadım ben. Yani görüşü imzalamamız ondan sonraki bakan sırasındaydı.

Dolayısıyla ÇED Yönetmeliği ilk devreye girdiğinde, bugün şikâyet edilen bazı sorunların yaşanmaması için ciddi mücadele verildiğini bilesiniz diye bunları anlattım. Yönetmeliğin uygulanmaya başlandığı ilk yıllarda , ne görüş verme süresiyle ilgili sorun yaşadık, ne siyasilerle ilgili. Ayrıca şaşıracaksınız, yatırımcılarla da aramız iyiydi. Bir faaliyet ile ilgili de enteresan bir durumla karşı karşıya kaldık. Bir yatırım ile ilgili olarak müracaat sahibini çağırdık ve dedik ki, eğer olumlu olan görüşümüzü hemen verirsek ÇED süreci biter ama senin aleyhine olur dedik. Bak bir aşama daha bekleyelim, çünkü halkın katılımıyla ilgili bazı sorunlar var, dolayısıyla o süreci aşmadan yatırımla ilgili görüş vermeyelim size dedik. Yatırımcı tamam dedi, onu da yapalım. Yatırımcı görüşün gecikmesinden şikâyet etmedi yani.

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

MURAT SUNGUR
BURSA'NIN
KONUŞMASI

Halbuki gecikme çok kritik bir konudur. Şimdilerde herkes ne diyor? Gideyim bakanlığa ve mümkünse gittiğimın ertesi gün olumlu görüşü alayım . Niye? O hale dönüşmüş ki ÇED sürecinin kendisine bir faydası olduğunu da düşünmüyor. O zaman biz inanıyorduk ki, süreç içindeki tartışmalardan yatırım da yatırımcı da yöre de ,çevre de istifade ediyorlar. Peki, 20 yıllık uygulamadan sonra, Yönetmelik 17 tane de revizyon görmüş. Geline nokta ne? ÇED artık bir karar aracı değil. Yani karar almak, kararı yönlendirmek gibi bir fonksiyonu yok... Yatırımcı da karar sürecinde ÇED raporu ve değerlendirmelerden istifade etmiyor. Hâlbuki biz o zaman diyorduk ki tartışmalardan yatırımcı kendine ders çıkarıyor ve yatırımının gelecekte çevreyle uyumlu hale gelmesini sağlıyor.

20 yılı aşkın uygulamadan sonra bugünlerde gelinen noktada yaygın kanaat şöyledir; ÇED bürokratik bir işlem. Yatırımı yapabilmek için ÇED olumlu belgesini almamız lazım. Belgeyi almamız için de ne gerekiyorsa söyleyin yapalım diyor. Ne diyor mesela? Ağaç mı kesiyoruz. Yaz kardeşim 10 misli ağaç dikerim. Kesilen her ağaca karşı 10 misli ağaç dikmek sorunu çözüyor mu? Teşbihte hata olmaz denir ya. Bu durum neye benziyor? Diyelim ki benim halamın köyde 5 tane tavuğu var. Misafiri geldiğinde tavukların yumurtalarından ikram ediyor. Bir gün birisi geliyor 5 tavuğu alıyor, 50 tane civciv veriyor. Şimdi ne olacak? Misafire ne ikram edilecek?

Öğlen saatinin rahatından kurtulalım ve biraz da gülelim diye size eski bir kadı hikâyesi anlatacağım. Türkiye Barolar Birliği toplantısında bunu söylemek biraz manidar ama. Evvel zaman içinde bir kadı, Ramazan mübarek gün gidiyor başkasına ait pişmiş bir kazı fırından zorla alıyor. Daha sonra kazın sahibi fırına geliyor ve pişirilsin diye fırına bıraktığı kazı göremeyince kavga çıkarıyor. Kavga sırasında bir sürü olaya karışan oluyor ve topluca mahkemeye gidiyorlar. Kadı bunları dinliyor. Şikayetçilerden bir tanesini söyleyeyim zaman tasarrufu için. Hamile bir kadıncağız çamaşırını asarken fırından koşarak çıkan adam çarpmış kadını düşürmüş, o arada karnındaki çocuğunu da kaybetmiş. Kadı düşünüyor düşünüyor, diyor ki bunu çözmemiz lazım. Çözmek için diyor, madem çocuğunu

kaybetti kadın , sen sebep oldun değil mi? Ona bir çocuk yap diyor. Der demez kadının kocası fırlıyor, yok aman diyor biz davadan filan vazgeçtik .

Şimdi şöyle diye düşünün. Biz ağaç kestik, koy bakalım yerine. Tamam,hikayedeki kadar vahim bir durum yok, neyse ki namus meselesi değil, ama yani diktiğiniz ağaç kesilen ağaçla bir mi ? Kesilen ağaç yöre sakinlerine bir sürü anlam ifade ederken, bu yeni ağaç ifade edecek mi? Einstein'ın dediği gibi sen hariç senin dışında her şey çevreyse, sen her şeyi değiştirebilir misin? Bunlar tartışılması gereken konular.

ÇED raporları da bu arada inanılmaz kalitesiz hale gelmiş. Ben size örnek vereyim.Yönetmeliği uygulamaya koyduktan sonra ikinci veya üçüncü ÇED raporunu Bakanlığa sunan yatırımcı firma yetkilisi raporu 700 bin dolara hazırlattım demişti, 700 bin dolar. Şimdi bana siz söyleyin, hangi ÇED raporu 700 bini bırakın 100 bin dolara maloluyor? Hele de bilgisayar teknolojisiyle. Kes yapıştır, kes yapıştır,Bir ÇED raporu okudum. Samsun'dan Ankara'ya kadar araziye inceliyor, yolda ağaç görmüyor, yolda nehir yok ... Niye? Çünkü başka bir rapordaki paragrafı almış koymuş oraya anlatabiliyor muyum? Bilinen gerçek : ÇED raporları gittikçe kalitesiz oldu.

Bir de tabii ki son kararı imzalayan mercinin seviyesine bağlı olarak, ÇED siyasi hüviyet de kazandı, işler ağırlaştı. Ve zaman içinde işin tamamen rengi değişti. Bu ÇED sürecine artık kimsenin güveni kalmadı, benim dahil.1993'ten bugüne 17 defa Yönetmelik revizyonu olmuş ve bakın en son yönetmeliğin bile içine muafiyet hükümleri konulmuş. Bizim ilk ÇED Yönetmeliğimizde önemli maddelerden bir tanesi muafiyet maddesiydi. Ne dedik? Dedik ki, 93'ten önce, yani biz bu yönetmeliği çıkarmazdan önce planlara girmiş, izinleri bitmiş faaliyetleri, ÇED sürecine tabi kılmayacağız. Ama çevre mevzuatının diğer hükümlerine uyması zorunluluğu var. Yani demiyoruz ki, ne yaparsan yap .Çevrenin başka mevzuatı var, onlara uyulacak. Ama ÇED sürecine yeniden sokmuyoruz. Çünkü başlamış, karar verilmiş, temel atılmış ya da plana konulmuş. Hak mağduriyeti yaşanmasın ve yargı süreçlerini önleyelim istedik.

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

MURAT SUNGUR
BURSA'NIN
KONUŞMASI

Şimdi en son yönetmelik revizyonunda dahi, hâlâ bir geçici muafiyet maddesi var. Sanki eski yönetmelik esas alınıyor, onun geçici muafiyet maddesi var diye yenisine de koymak lazım. Biz zaten yatırımcıya verdiğimiz ÇED raporuna, ÇED olumlu görüşüne, diyoruz ki eğer 7 yıl içinde sen bu yatırıma başlamazsan, senin bu olumlu görüşün düşer. Senin yeniden rapor hazırlayıp Bakanlığa müracaat yapman lazım. Niye? 7 yıl içerisinde yeni değerler oluşuyor, o bölgede başka yatırımlar oluyor, kümülatif çevresel etkiler oluşuyor. Dolayısıyla senin yeniden başlaman lazım diyoruz. Ama 20 yıl-40 yıl önce bir plana girdi diye yatırım projesi bugün muafiyet maddesinden istifade etsin ve hiçbir ÇED sürecine tabi olmasın demek yanlıştır.

Muafiyet hükmünün 7 yıldan daha öteye gitmemesi lazım. Yani 1993'te eğer bir muafiyet getirmişse Yönetmelik , 1997'ye 2000'e kadar 1993 öncesi izin ya da ruhsatı alınmış faaliyetlerin istifade etmesi anlaşılabilir . Ama 2000'den sonra bir daha Yönetmeliklerde böyle bir muafiyet hükmünün olmaması gerekiyordu. Maalesef oldu.Olmaya devam ediyor.

Biliyorsunuz ÇED sadece bir idari izin almak için yaşanan bir süreç değildir. ÇED'in hukuki, idari, teknik, teknolojik, sosyal ve politik boyutları da vardır. Süreci etkileyen en önemli unsurlar ise hem hazırlanan raporların niteliği ,hem inceleme ve değerlendirme komisyonunda görev alanların uzmanlığı ve hem de halkın karar sürecine katılımının tarafsız, önyargısız ve objektif olarak gerçekleştirilmesidir.

1992'de Kanada Yüksek Mahkemesi diyor ki, çevresel etki değerlendirmesi en basit haliyle doğru karar vermenin ayrılmaz parçası olarak kabul edilen bir planlama aracıdır. Esasında Türkiye'de yatırımların büyük çoğunluğuna, maalesef gerçekçi fizibilite yapılmadan karar veriliyor. Nitelikli uzmanlarca hazırlanmış ÇED raporları belki de ülkemizde yatırımcıların karar verme işlevine katkı sağlayabilirdi. Çünkü böylece gerçekçi bir fizibiliteyi ÇED süreci içerisinde yatırımcının yapma imkânı oluşabilirdi. Ancak mevcut uygulamada yatırımcı vermiş olduğu yatırım kararı için hızla ÇED belgesi talep etmektedir. Mesele o kağıdı almaktır.

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

MURAT SUNGUR
BURSA'NIN
KONUŞMASI

Son söz olarak ne söylemeli diye soruyorum kendime. ÇED Nasıl olmalı dediğimiz zaman, bugün artık hem plan, hem program, hem de projelerimiz için çevresel değerlendirme yapmamız lazım. 50 yıllık dünya, 20 yıllık ülke tecrübesini göz önüne aldığımızda da, hem ona uygun mevzuatımız yürürlükte olmalı hem de güçlü bir uygulama iradesi olması lazım. Altını çizelim : uygulama iradesi çok önemli.

Şimdi bu ana hedefin alt başlıklarına yani kırılımlarına baktığım zaman diyorum ki; bir kere hem merkezi, hem yerel ölçekte idari ve teknik kapasite artması lazım. Şeffaf, bilimsel, objektif değerlendirme süreçleri oluşturmamız lazım. Etkin, tarafsız menfaat çelişkisiz katılım; burada menfaat çelişkisi derken, çevre menfaatini savunanlar anlamında söylemiyorum. Yani katılım sürecinde kendine özel menfaat sağlamak için çeşitli davranış biçimleri sergileyenlerin mümkün olduğunca bu süreç içinden ayıklanması lazım. ÇED raporlarının çok daha nitelikli olması lazım. Kurumlar arası ve disiplinler arası daha etkin işbirliği gerekiyor.

Bir de gelişmiş veri tabanlarına ve güncel coğrafi bilgilere ihtiyaç duyuyoruz. Etkin uzman kullanımı yapmamız lazım, ama hepsinden ötesi, hem izleyeceğiz, hem denetleyeceğiz ve yeniden değerlendirme yapıp kendimize yeniden çevreyi daha iyi koruyacak ve geliştirecek şekilde yeni hedefler koyacağız. .

Teşekkür ediyorum.

Necdet PAMİR (Oturum Başkanı)- Biz çok teşekkür ediyoruz. Sabrınız için de çok teşekkür ederiz. Sorusu olan varsa yemek sırasında yapar artık, iyice geciktik kusura bakmayın. Sağ olun sevgili konuşmacılar.

ÇEVRE VE HUKUK

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN
GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA
SEMPOZYUMU

Üçüncü Oturum

Oturum Başkanı:

Prof. Dr. Çağatay KESKİNOK
ODTÜ Öğretim Üyesi

“Çevrenin Planlama Yoluyla Korunmasında İdari Yargının İşlevi”

Doç. Dr. Süheyla Suzan ALICA
Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Çevre Hukuku Öğretim Üyesi,
Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği (YAYED) Başkanı

“Planlamaya İlişkin Kararların Yargısal Denetiminde Çevresel Değerlerin Korunmasına İlişkin Yansımalar”

İsmet CAN
Danıştay 6. Dairesi Tetkik Hakimi

SUNUCU- Değerli konuklarımız, üçüncü oturumu gerçekleştirmek üzere Prof. Dr. Çağatay Keskinok, Doç. Dr. Süheyla Suzan Alica ve İsmet Can'ı kürsüye davet ediyorum.

Prof. Dr. Çağatay KESKİNOK (Oturum Başkanı)- Öğleden sonraki oturumumuza hoş geldiniz. Bu oturumda iki hukukçumuz var; biri yargı organından, diğeri üniversiteden. Tabii bu oturumun benim için de şöyle özel bir önemi var. Ben de kendi üniversitemde bir süre planlama hukuku dersine girmiştım. Tabii yargı organıyla da ya da planlamanın yargısal denetimi ya da imar işlemlerinin yargısal denetimi konusunda yargı organlarıyla ilişkimiz hep sürekli oldu; özellikle birlikişilik hizmetleri konusunda. Orada çok şey öğrendiğimi söylemem gerekir. Özellikle yargıcın sorduğu soru, sizin yoğunlaştırdığı sorunun, sizi önemli oranda disipline ettiğini belirtmem gerekir.

Ben zaman zaman öğrencilerime de bu davalarla ilgili örnekleri özetleyerek, kendilerine sorular sordum, yani yorumlamalarını istedim ki, bu da şu açıdan çok önemli. Burada onları hukukçu olarak yetiştirmek gibi bir niyetimiz yok, ama hukukun bu alanında problemin ne olduğunu ve buradaki tartışmayı kendi meslek alanlarına yansıtmaları ve gerekçelendirme, gerekçe üretme. İşte o muğlak kavramlar olarak geçen o kamusal yarar ya da benzer kavramların gerekçelendirmelerle içini doldurma zenginleştirme. Bunu sağlamayı hep düşündüm.

Aslında çok da yaratıcı sonuçlar elde ettiğimi düşünüyorum öğrencilerin dünyasında. Çünkü kendilerine sıradan yanıtları belli soruları sormak yerine, ucu açık tartışmayı zenginleştiren soruların yararlı olduğunu hep düşündüm. O açıdan bu oturumu yönetmek benim için oldukça keyifli olacak.

Şimdi ben önce sözü Sayın Süheyla Alica'ya bırakıyorum. Çevrenin planlanma yoluyla korunmasında idari yargının işlevi. Buyurun.

Doç. Dr. Süheyla Suzan ALICA (Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi - Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği (YAYED) Başkanı)- Teşekkür ederim Hocam. Merhaba, hepiniz hoş geldiniz. Öncelikle Türkiye Barolar Birliğine, böyle önemli ve Türkiye'nin gündemi için öncelikli bir sorunu sempozyum düzenleyerek dile getirdiği için. Gönül isterdi ki katılım çok daha fazla olsun. Çünkü gerçekten çok iyi konuşmalar, çok etkili sunuşlar olduğunu düşünüyorum. Tabii ki kitap haline getirilince daha iyi olacaktır. Ancak gençlerin özellikle daha fazla katılım sağlamasını isterdim.

Sempozyumun başlangıcından beri planlama ve hukuk konuşuluyor. Hukuktan başka güveneceğimiz bir güç yok. Hukuk deyince tabii herkesin aklına öncelikle şu son dönemde yargı geliyor. Yargının işlevini, özellikle çevre ve planlama konusunda verdiği kararlarda belli başlı konulara değinerek sizlere sunmaya çalışacağım. Çünkü bu konular her zaman gündemde, tartışılıyor ve sanıyorum sizler için de önemli başlıklar olacak.

Daha önce sözlerime başlarken söylediğim gibi, hukukun üstünlüğü sorunu üzerinde dolaşiyor bütün sorunlar. Bugün yaşadığımız pek çok sorunun altında hukukun üstünlüğü ilkesinin yerleşmemiş olması ve çıkarların ön planda tutulması yatmaktadır. Çevre ve planlama konularında ülkemizde yaşanan önemli sorunların temelinde, gerçekten hukukun üstünlüğü ilkesinin hayata geçirilememesi yer almaktadır diye düşünüyorum.

Hukuk devleti nedir? Kısaca hukuk devleti, hukukla bağlı olan devlettir. Hukuk devletinde yasama, yürütme ve yargı organları hukukla bağlıdır. Ancak bu üç kuvvete baktığımızda, genel görünüm, sistem olarak görünüm hukukla bağlı olunmayan bir devlet sistemi içinde işlevlerin sürdürülmeye çalışıldığıdır.

Hukuk devletinde idare de hukukla bağlı olmalıdır. Benim bugünkü sunuşumda, özellikle yürütmeyi durdurmayla ilgili konularda idarenin yürütmeyi durdurma kararlarını nasıl ye-

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

SÜHEYLA SUZAN
ALICA'NIN
KONUŞMASI

rine getirdiği üzerinde durulacaktır. Tabii ki hukuk devletinde bireylerin hak ve özgürlükleri de korunur. Bu anlamda da çevre hakkı üzerinde kısaca değineceğim. Yargının çevre hakkını nasıl anladığına ve bu hakkın yargı kararlarında nasıl yer aldığına kısaca değineceğim.

Kısaca bir hukukçu gözüyle incelediğim yargı kararları bağlamında baktığımızda; en yalın ve basit anlatımıyla planlama, kaynakların dağıtımında kullanılan araçtır. Kaynaklar nasıl dağıtılacak? Buna ilişkin bir süreçtir planlama.

Küreselleşme sürecinden bahsedildi. Kısaca küresel ekonomik aktörler, ulus devletleri ve toplumları yeniden şekillendirme arzusuyla bazı mekanizmaları harekete geçiriyorlar ve bunların insanlar üzerinde, doğal kaynaklar üzerinde ve tabii ki kentler üzerinde etkileri çok açık biçimde görülmektedir. Bu süreçte Türkiye’de neler yaşandığı, hangi aşamalardan geçildiği önceki sunuşlarda belirtildi. Türkiye’de bu süreçte önemli değişiklikler oldu. Plan değişiklikleri de buna ilişkindir tabii ki. Yaşanan olumsuz gelişmeleri hepimiz gördük.

Sunuşum üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde iptal davalarında menfaat ihlali koşulu ile kimlerin çevre ve planlamaya ilişkin davaları açma konusunda menfaatlerinin bulunduğu idari yargı kararları çerçevesinde ifade edilecektir. İkinci bölümde, iptal davalarında işlemin yürütülmesinin durdurulması konusu üzerinde durularak, bu konudaki eleştirilerimiz ve önerilerimiz sunulacaktır. Son bölümde ise, yürütmenin durdurulması kararlarının gereğinin yerine getirilmesi özelinde, tüm yargı kararlarının ülkemizde uygulanması sorunu dile getirilecektir.

Çevreyi koruyucu planlamadan en önemli beklenti, ayrı ayrı yönlerin uygun biçimde birbirleriyle bağdaştırılması ve ekosistemin bütüncüllüğü içinde değerlendirilmesidir. Küresel politikalardan etkilenen planlama sürecinde, bir taraftan “rekabetçi politikalar” etkili olurken, diğer yandan yerele özgü

değerleri korumayı ve yereldeki yaşam kalitesini iyileştirmeyi öngören “çevre politikası” önem kazanmıştır¹.

Ülkemizde son dönemlerde kamu yönetimi, kentleşme ve planlamaya ilişkin yeni yasal düzenlemelerin yürürlüğe girdiğini ve yapısal değişiklikler yapılmak istendiğini görmekteyiz. Ancak bu yeni yasal düzenlemeler, ilgili ve yetkili tarafların bilgi ve deneyimlerinden yararlanılmaksızın hazırlanmış ve tartışmaya açılmaksızın yürürlüğe girmiştir. Bu durum, beraberinde kimi zaman Anayasaya aykırılık sorununu getirirken, kimi zaman da yürürlükteki diğer kanunlarla çelişkilere neden olmakta ve bir bütünlük sorunu yaratmaktadır. Esasen yaşantımızı doğrudan etkileyen imar konusu, planlama mevzuatında yaşanan yetki çakışması ve iyi hazırlanmamış yeni düzenlemelerin yürürlüğe girmesi nedeniyle farklı bir boyut kazanmıştır.

I. İPTAL DAVALARINDA MENFAAT İHLALİ

Menfaat ihlali konusu çevre ve planlama davalarında önem arz etmektedir. Planlara ve çevreye ilişkin duyusmazlıklarda kimler dava açabilir? Bu sorun, katılıma ilişkin bir sorunun pinizin bildiği gibi. Katılımdan bahsediyoruz. Aslında plan süreçlerinde katılımı çok fazla konuşmadık sabahki konuşmacılar arasında. Plan yaparken nasıl daha katılımcı olunabilir? “Tüm tarafları nasıl plan yapımına katabiliriz?” sorununu belki biraz daha fazla konuşmamız gerekirdi. Çünkü ne kadar çok katarsak, planı sahiplenme de o kadar fazla olacaktır. Aslında plancılar sanıyorum bu konunun daha uzmanlık isteyen bir alan olduğunu düşünüp, çok da fazla katılımı veya bu araçları harekete geçirmek istemiyorlar. O nedenle katılım önemli, Katılımın üç boyutu var biliyorsunuz; bilgi edinme, doğrudan işin yapılmasına katılma ve en sonunda da yargıya başvuru- dur. O nedenle katılım önemli bir araç planların yapılmasında. Çevrenin korunması, çevre bilincinin yerleştirilmesi ve yay-

¹ Bahar Gedikli, “Stratejik Mekansal Planlama: Planlamada Yeni Anlayışlar, Yöntemler ve Teknikler”, **Kentsel Planlama Kuramları**, (Der: Melih Ersoy) İmge Kitabevi, 2. Baskı, 2012, s.239.

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

SÜHEYLA SUZAN
ALICA'NIN
KONUŞMASI

gınlaştırılması, mevzuatın oluşturulmasında kuşkusuz devlete düşen görevler çok önemlidir. Bununla beraber görev paylaşımında sivil toplum kuruluşlarının da rolü büyüktür. Çağdaş toplumlar artık sahip oldukları sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları, sayıları ve temsil güçleriyle önem kazanmaktadırlar. Türkiye açısından da çevrenin korunması ve çevre bilincinin yerleşmesinde sivil toplum kuruluşlarının önemi büyüktür.

Planlama ile çıkar çatışmalarına neden olunabileceği için, pek çok kişiyi ilgilendiriyor. Tabii ki hepimizi bir kentte yaşadığımız için, ortak alan olduğu için hepimizin doğal kaynakları olduğu için ilgilendiriyor. Acaba yargı nasıl bakıyor bu işe? Planlama ve çevreyle ilgili davalarda kimler nasıl katılabilir, kimler dava açabilir? Kısaca incelemekte yarar var diye düşünüyorum. Bu çıkar çatışması yargıya taşındığında, yargının da nasıl bir süreç izleyeceği, nasıl inceleyeceği önemli. Çünkü mülkiyet hakkına müdahale olabiliyor, çevre hakkına müdahale olabiliyor. Bu ikisinin çatışması sonucu nasıl bir sonuç ortaya çıkar?

Öncelikle kamu kurumları, sahip olduğu izin ve denetim yetkileri ile çevre üzerinde etkiler yaratabilecek girişim ve faaliyetleri kontrol altında tutabilmektedir. Bu nedenle çevrenin korunmasında en etkin yöntem olarak koruyucu tedbirlerin alınmasında önemli bir işleve sahiptir. Diğer taraftan kamu kurumlarının çevreye zarar verebilecek faaliyetlere izin vermemeye, yapılan denetimler sonucunda çevreye zarar verdiği belirlenen faaliyetleri durdurma ve özellikle para cezası gibi idari yaptırımları uygulama yetkisi de önemlidir. İdarenin bu yaptırımları uygulaması ise kanunlar gereği doğrudan olabileceği gibi kişilerin şikâyeti üzerine de olabilmektedir. Ancak kişilerin şikâyette bulunabilmeleri için öncelikle bilgi sahibi olmaları gerekmektedir.

Mevzuatımızda idari başvuruya ilişkin genel nitelikli düzenlemeler yer almaktadır. Anayasanın "Dilekçe hakkı" başlıklı 74'üncü maddesi gereğince, vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye'de ikamet eden yabancılar kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında

SÜHEYLÂ SUZAN
ALICA'NIN
KONUŞMASI

yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir. Kendileriyle ilgili başvuruların sonucunu, gecikmeksizin dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir. Çevre Kanunu'nun 30'uncu maddesinde 2006 yılında yapılan değişiklikle halkın çevresel bilgiye erişiminin sağlanması-na yönelik bir hükme yer verilmiştir. Ancak bütün bu yasal düzenlemelere karşın, pek çok kişi ve sivil toplum kuruluşu kendilerini doğrudan ilgilendiren çevre sorunlarına yeterince bilgili ve ilgili yaklaşmamaktadırlar. Merkezi ve yerel kurum ve kuruluşlar "bilgi edinme birimlerini" oluşturmuş olmalarına rağmen, halkın kapsamlı ve sürekli bilgi edinmesini sağlayacak usul ve yöntemlere yer verilmemektedir. Esasen bilinçli bir şekilde yapılan ve çevrenin korunmasına yönelik çabalar da sindirilmeye ve engellenmeye çalışılmaktadır.

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 10'uncu maddesinde ise, ilgililer haklarında idari davaya konu olabilecek bir işlem veya eylemin yapılması için idari makamlara başvurabilirler. Altmış gün içinde bir cevap verilmezse istek reddedilmiş sayılır. İlgililer altmış günün bittiği tarihten itibaren dava açma süresi içinde, konusuna göre Danıştay'a, idare ve vergi mahkemelerine dava açabilirler. Kişilerin, çevrenin kirlenmesi ve bozulmasından, çevresel zararlardan, planlamaya ilişkin hukuksuzluktan haberdar olabilmesi için idarenin elinde bulunan bilgilere istediği zaman, basit bir usulle, ücretsiz veya çok az bir bedelle ulaşabilmesi, demokratikleşmenin en önemli adımı olarak görülmektedir. Çevre hakkının kullanılabilmesi için bilgi edinme hakkının önemi burada karşımıza çıkmaktadır.

Evet, yargının işlevine geldiğimizde... İdari yargının sorumluluğu, çevre hakkının gerçekleştirilmesi açısından idarenin çevreyi etkileyebilecek karar ve faaliyetlerine dair işlemleri ile çevreyi bozan veya olumsuz yönde etkileyen, kamu veya özel kuruluşların işlemlerinin denetimine ilişkin faaliyetlerin hukuka uygunluğunu denetlemek çerçevesindedir.

Planlama sürecinde katılımın öneminden söz edildi. Katılımın sağlanabilmesi için, bilgiye ulaşım ve daha sonra bu bil-

gi akışının sağlanarak herkese ulaştırılması ve en sonunda da yargıya başvurunun gerçekleştirilmesi gerekir.

Yargıya başvuru için hem planla ilgili davalara, hem diğer çevrenin korunmasına ilişkin süreçlere ilişkin davalara, özellikle ÇED davalarına baktığımızda, bunların hepsinin iptal davası yoluyla yargı önüne götürüldüğünü görüyoruz. Bu konuda yetkili yargı mercii idari yargıdır bildiğiniz üzere. İptal davaları hukuk devletinde idarenin hukuka uygunluğunun sağlanmasında en etkin araçlardan biri, herkesçe malum. İdari işlemlere karşı Anayasanın 125. maddesi gereğince idari yargı yerinde dava açılabilir. İmar planları, genel düzenleyici işlem niteliğinde, objektif idari işlemlerdir ve bu işlemlere karşı idari yargıda iptal davası açılmalıdır. İptal davası idari işlemler hakkında, yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biriyle hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için, menfaatleri ihlal edilenler tarafından açılan davadır. Nedir bu menfaat ihlali? Pek çok plan ve çevre davasında tartışılmıştır, özellikle de bu davalarda bu konunun üzerinde çok durulmuştur. Belli bir süreç de izlemiştir menfaat ilişkisine ilişkin bu davalar. Menfaat ihlali, iptal davalarındaki sübjektif ehliyet koşulunu sağlamaya yönelik bir kavram. Doğrudan doğruya hukuk devletin yapılandırılması ve sürdürülmesine ilişkin bir sorun.

Biliyorsunuz İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2/1a maddesine göre, iptal davasının açılabilmesinin koşulu "menfaat ihlalinin" gerçekleşmiş olmasıdır. Genel dava açma ehliyetinin yanında sübjektif bir şart olarak dava konusu edilecek olan idari işlemde dolayı davacının menfaatinin ihlal edilmesi gerekir. Bu menfaat ise, meşru, güncel ve kişisel bir menfaat olmalıdır.

Kimlerin imar planlarına karşı dava açma menfaati vardır? Danıştay özellikle çevre, tarihi ve kültürel değerlerin korunması, imar uygulamaları gibi kamu yararını ilgilendiren konularda menfaat ilişkisi geniş yorumlanmaktadır. Örneğin uyumsuzluk konusu yörede ikamet eden vatandaşların dava açma ehliyetlerinin bulunduğu kural olarak kabul edilmektedir.

SÜHEYLA SUZAN
ALICA'NIN
KONUŞMASI

Bu uyuşmazlıklarda menfaat koşulunu davacıların kurumsal kimliklerine göre dörde ayırarak incelemekte yarar bulunmaktadır.

Öncelikle kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları bu konuda en öncelikli olarak aklımıza gelen menfaat grubudur. Biraz sonraki oturumda kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları olan meslek odalarının avukatları, temsilcileri konuşacak. Onların açtıkları davalar tartışılacak. Bugün Türkiye'de çok önemli bir görevi yerine getiriyor meslek odaları. Açtıkları davalarla gerçekten önemli bir görev üstlenmişlerdir. Ancak odalarla ilgili yeni birtakım yasal düzenlemeler var. Mimar ve mühendis odalarını nasıl daha fazla engelleyebiliriz, yetkilerini azaltabiliriz diye. Bunların üzerinde de kısaca duracağım, ama bu konu özellikle son dönemde tartışılıyor bildiğiniz gibi.

Barolar tabii ki dava açmada yetkili taraftır. Ancak baroların yetkisine ilişkin daha önce yargıda var olan birtakım olumlu düşünceler ve kararlar, gittikçe azalmaktadır. Bunun nedenlerini belki aramızda bulunan yargı mensupları da dilerlerse açıklayabilir. Barolar hukukun üstünlüğünü gerçekleştirmeye yönelik olarak, her konuda dava açmaya yetkili olmalı mı sorusu akla gelmektedir. Ayrıca dernek ve vakıflar ile gerçek kişiler dava açabilirler mi? Bu konuları tartışacağız.

Türkiye Mimar ve Mühendis Odaları Birliği ile Odaların Dava Açmaya İlişkin Menfaatleri

6235 Sayılı Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanunu'nun 1. maddesinde Birliğin ve odaların kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olduğu belirtildiğinden, bu kurumların kamu yararını koruma görev ve yükümlülüğü bulunmaktadır. Yine bu bağlamda odaların mesleki faaliyetlerinin ve denetimin daha rahat yürütülebilmesi amacıyla çeşitli illerde kurulan şubelerinin bu kapsamda dava açma ehliyetinin olduğu açıktır.

Öncelikle çevrenin korunması için açılan davalarda verilen kararlarda, Anayasa'nın 56. maddesinin vurgulandığı görül-

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

SÜHEYLA SUZAN
ALICA'NIN
KONUŞMASI

mektedir. Anayasa'nın 56. maddesine göre; *"Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir."* Bu hükmün yasal yansıması 2872 sayılı Çevre Kanunu'dur.

Anılan maddede sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkının kullanımı bakımından "herkes" denilerek gerçek ve tüzel kişi ayırımı yapılmamış, çevrenin korunması ve kirlenmesinin önlenmesi yalnızca devlet için değil, vatandaşlar için de bir ödev olarak belirlenmiştir. Ayrıca, hak olarak da korunduğundan bu açıdan da incelemek gerekir. Bir hakkın kullanımı ondan yararlanmayı içerdiği gibi, o hakkın talep edilebilmesini, korunması için gerekli idari ve yasal yollara başvurulabilmesini, kamuoyu oluşturma faaliyetlerinde bulunulabilmesini de kapsamaktadır. Danıştay, bu bağlamda meslek kuruluşlarının bir çok alanda örgütlü hareket edebilme imkanı sağlaması nedeniyle hak arama özgürlüğünün bireyler halinde kullanılmasının yaratabileceği güçlüklerin önüne geçilmesinde de önemli bir araç görevi üstlendiğini belirterek, Anayasa'ya koşut olarak Çevre Kanunu'nda² çevrenin korunmasının "herkes" için bir ödev olduğunun kabul edildiğini, hatta meslek kuruluşlarının bu amacın gerçekleştirilmesi bakımından öncelikli role sahip olmaları gerektiğine vurgu yapıldığını, ifade etmektedir³.

Özetle sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkı Anayasa'da ayırım yapılmaksızın herkes için tanınmış, Çevre Kanunu ile meslek kuruluşlarının da herkes kavramına dahil oldukları açıkça kabul edilmiştir. Böylece Anayasa'nın çevre hakkı ve çevrenin korunması ile ilgili kuralları, yasa koyucu tarafından da kapsayıcı bir şekilde yorumlanarak yukarıda ifade edildiği üzere, yasa metninde ifadesini bulmuştur. Dolayısıyla kuruluş belgelerinde yazılı olmasa bile her meslek kuruluşu-

² **Çevre Kanunu'nun 3. maddesine göre;** *"Başta idare, meslek odaları, birlikler ve sivil toplum kuruluşları olmak üzere herkes, çevrenin korunması ve kirliliğin önlenmesi ile görevli olup bu konuda alınacak tedbirlere ve belirlenen esaslara uymakla yükümlüdürler."*

³ Danıştay 10. Dairesinin 31.12.2012 tarih ve E. 2012/925, K. 2012/7169 sayılı kararı.

nun çevreyi ilgilendiren konularla ilgili olarak aynen gerçek kişiler gibi sübjektif dava ehliyetine sahip olduğu kabul edilmiştir. Yani çok açık ve net biçimde meslek odaları ile birlikleri ve tüm sivil toplum kuruluşları Çevre Kanunu'nda görevli kılınmıştır. Ayrıca Kanun, "çevre politikalarının oluşmasında katılım hakkı esastır" hükmünü (Md. 3/e) getirmiştir. Katılımın en etkili görünümü de kuşkusuz yargıya başvurudur.

Bunun yanı sıra Çevre Kanunu; Bakanlık ve yerel yönetimleri; meslek odaları, birlikler, sivil toplum kuruluşları ve vatandaşların çevre hakkını kullanacakları katılım ortamını yaratmakla yükümlü tutmuştur. Bakanlığa ve yerel yönetimlere, bu katılımı sağlayacak mekanizmayı kurmalısın demektedir.

Bilindiği üzere, 6235 Sayılı Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanunu'na dayanılarak çıkarılan Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Ana Yönetmeliği'nin 3. maddesinin (b) bendinde; "... kamunun ve ülkenin çıkarlarının korunmasında, yurdun doğal kaynaklarının bulunmasında, korunmasında ve işletilmesinde, çevre ve tarihi değerlerin ve kültürel mirasın korunmasında, tarımsal ve sınai üretimin artırılmasında, ülkenin sanatsal ve teknik kalkınmasında gerekli gördüğü tüm girişim ve etkinliklerde bulunmak" odaların amaçları arasında sayılmıştır. Ayrıca, çevrenin korunması için odalar tarafından dava açmak dahil tüm girişimlerde bulunulabileceği, yargı kararlarında kabul edilmiştir.

Konuya ilişkin olarak bir kararında Danıştay; uyuşmazlık konusu taşınmaz için tek bir parsel bazında kamu yararına olmayan plan değişikliğinin yapıldığı iddiasıyla davacı mimarlar odası tarafından yapı ruhsatının iptali istemiyle açılan bir davada, davacı meslek odasının kuruluş amacı göz önünde bulundurularak güncel ve meşru bir menfaatinin bulunduğunu kabul etmiştir⁴.

Kıyı kenar çizgisinin iptali istemiyle açılan bir davada ise Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu; Kıyı Kanunu'nun amacı

⁴ Danıştay 6. Dairesinin 06.03.2013 tarih ve E. 2011/6814 -K.2013/1456 sayılı kararı.

ve kıyı kenar çizgisinin niteliği de gözetildiğinde uyumsuzluk konusu alanla ilgili olarak düzenlenen imar planlarına karşı dava açma ehliyeti bulunduğu hususunda tartışma olmayan Mimarlar Odası'nın bunun doğal sonucu olarak planların dayanağı kıyı kenar çizgisinin iptalini isteme konusunda da dava açma ehliyeti bulunduğu sonucuna varmıştır⁵.

Bütün bu yargı kararları incelendiğinde görülmektedir ki, meslek odalarının dava açma menfaati konusunda genel bir içtihat oluşmuştur, ama bazen farklı kararlar verilebilmektedir. Genel olarak, meslek odalarının bu davaları açmakta menfaati olduğu kabul edilmektedir. Danıştay kararlarında, çevrenin korunması ve kirliliğin önlenmesi açısından sadece devletin değil, herkesin ve özellikle meslek kuruluşlarının bu amacın gerçekleşmesi bakımından öncelikli role sahip olmaları gerektiği vurgulanmıştır. Yargı, meslek odalarının subjektif dava açma ehliyetine sahip olduklarını açıkça belirtmektedir. Ayrıca meslek odalarının kamu yararını koruma görev ve yükümlülüğünün bulunduğu kabul edilmelidir diyor Danıştay. Yine bu bağlamda odaların mesleki faaliyetlerini ve denetimini daha rahat yürütülebilmesi amacıyla, çeşitli illerde kurulan şubelerinin de bu kapsamda dava açma ehliyetine sahip olmaları gerektiği belirtilmiştir yargı kararlarında.

Biraz önce söylediğim gibi, Türkiye Mimar ve Mühendis Odaları Birliği ve odaların yetkilerine ilişkin pek çok düzenleme yapılıyor, ama öncelikle daha önce de bahsedilen 644 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyle Çevre ve Şehircilik Bakanlığının ana hizmet birimleri içerisinde oluşturulan bir birimden bahsetmek istiyorum. 2011 yılında yürürlüğe giren 644 sayılı KHK ile Bakanlıkta, Mesleki Hizmetler Genel Müdürlüğü adı altında bir birim kurulmuştur. Buna göre; bu genel müdürlük meslek mensupları, meslek odaları, mimarlık ve mühendislik meslek kuruluşları ile ilgili düzenlemeler hususunda yetkili kılınmıştır. Açık ve net bir şekilde belli meslek odaları ismen

⁵ Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu'nun E.2010/2026, K.2010/1474 sayılı kararı.

SÜHEYLÂ SUZAN
ALICA'NIN
KONUŞMASI

zikredilmemiş, ama Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nun görev alanıyla ilgili mesleki hizmetlerin norm ve standartlarını hazırlamak, geliştirmek, uygulanmasını sağlamak ve ilgililerin kayıtlarını tutmak, görevi Bakanlığa verilmiştir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nun görev alanının kapsamı da herkesce malum çok geniştir. Diğer bir ifade ile merkezi yönetim, anılan odalarla ilgili düzenlemeler yapabilecektir.

Şöyle ki; mimarlık ve mühendislik hizmetlerine ilişkin düzenlemeleri yapma, norm ve standartları belirleme, mimar ve mühendislerin görev yetki ve sorumluluklarına ve kayıtlarının tutulmasına ilişkin esasları belirleme, mesleki yeterliliklerini değerlendirerek tescil ve belge verme, kayıtlarının tutulmasını sağlama, meslek kuruluşlarının mevzuatını düzenleme ve denetleme gibi sorumluluklar Çevre ve Şehircilik Bakanlığına verilmiştir.

Bu yetkiler, merkezi idarenin yerinden yönetim kuruluşları üzerindeki vesayet denetimini aşan, vesayet denetiminin kapsamının çok daha ötesinde merkezi idareye verilmiş yetkililerdir ve Anayasaya aykırıdır.

Bunun dışında, 4817 sayılı Yasanın 12. maddesinde yapılan değişiklikle, mesleki hizmetler kapsamında çalışacak yabancılara akademik ve mesleki yeterlilikle ilgili işlemler tamamlanuncaya kadar, ilgili mevzuat hükümleri saklı kalmak kaydıyla bir yılı geçmemek üzere ön izin verilebilir hükmüne dönüştürülmüş bir madde var ve böylece yabancı meslek mensupları da kaydından muaf hale getirilmiştir.

Şu anda pek çok düzenleme var. Ben en son bir tasarıdan bahsetmek istiyorum. 3194 sayılı İmar Kanunuyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı isimli torba yasada, Türkiye Mimar ve Mühendis Odaları Birliği Kanunu'nun 8. maddesinde değişiklik yapılmak istenmektedir. Taslakta tüm meslek odaları kapatılmakta, il odaları kurulmakta, nispi temsil sistemi getirilmekte ve yönetmelik yayımlanma görevi Çevre ve Şehircilik Bakanlığının onayına bağlanmaktadır.

Göründüğü üzere, biraz önce ilk sözlerime başlarken çok önemli görevleri olduğunu belirttiğim Mimar ve Mühendis Odaları Birliğinin bu görevleri yerine getirememesine yönelik her türlü düzenleme yapılmaktadır. Sözlerime bütün sorunların aslında hukuk devletiyle ilgili olduğuna ve hukuk devleti ilkesinin yok edildiğine vurgu yaparak başlamıştım. Bütün bu süreç, Türkiye'deki katılımı, hukuk devletini yok etmeye yönelik süreci anlatmaktadır.

Baroların Dava Açmaya İlişkin Menfaatleri

Gelelim baroların idari dava açma konusunda menfaatine. Acaba baroların bu davaları açmakta menfaati var mıdır ve yargının bu hususta genel bakışı nasıldır? Öncelikle ifade etmek gerekir ki, baroların kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşu olduğu ve Çevre Kanunu'nda da çevrenin korunmasının "herkes" için bir ödev olarak verildiği kabul edilmektedir. 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 76. maddesinde barolar, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını savunmak ve korumak amacıyla tüm çalışmalarını yürüten, tüzel kişiliği bulunan, kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşu olarak belirtilmiştir. Bütün bu açıklamalar çerçevesinde baroların çevre, tarihi ve kültürel değerlerin korunması, imar uygulamaları gibi kamu yararını ilgilendiren konularda iptal davasını açma menfaatlerinin bulunduğu tartışmasızdır. Ancak Danıştay bu hususta belli bir zaman süresince farklı kararlar vermiştir. Daha önce baroların çevre ve imar uygulamaları gibi davalarda menfaatleri olduğu yolunda bazı kararlar bulunmaktadır. Örneğin İzmir ili, Bergama ilçesi, Ovacık-Çamköy-Narlıca Köyleri mülki hudutları dahilindeki Eurogold Madencilik A.Ş. tarafından siyanür liçi yöntemiyle altın çıkarılması amacıyla kurulan işletmenin faaliyetine izin verilmesine ilişkin ÇED'ne dair bir çok uyuşmazlıkta, İzmir Barosu tarafından açılan davalarda (hatta İzmir Barosuna bağlı bir grup avukatın açtıkları davalar) baronun, dava açmakta menfaati olduğu kabul edilmiştir. Konuya ilişkin 2004 tarihli bir Danıştay kararına göre; "... idari yargının idari işlemin etkin ve yaygın biçimde hukuka uygunluk denetiminin sağlanması işlevi göz önünde bulundurularak, gerçek veya tüzel ki-

şilerin menfaat ilgisini kurdukları idari tasarrufları iptal davası yoluyla yargı yeri önüne getirmeleri durumunda, iptal davası ile "menfaat" ilgilerinin bulunup bulunmadığının belirlenmesinde davacının idari işlem karşısındaki durumu, statüsü ve sıfatının ortaya konması gerekmektedir.

Olayda, avukatların meslek kuruluşu olan İzmir Barosu Başkanlığı tarafından; kesinleşmiş yargı kararını etkisiz hale getirmeyi amaçlayan ve çevre sorunlarına neden olabilecek nitelikte bir işlem olduğu öne sürülerek 29.3.2002 günlü Bakanlar Kurulu Prensip Kararının iptali istenilmektedir. 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 4667 sayılı Yasa ile değişik 76. maddesinde; Barolar, avukatlık mesleğini geliştirmek, meslek mensuplarının birbirleri ve iş sahipleri ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni sağlamak; meslek düzenini, ahlakını, saygınlığını, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını savunmak ve korumak, avukatların ortak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla tüm çalışmaları yürüten, tüzel kişiliği bulunan, çalışmalarını demokratik ilkelere göre sürdüren kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olarak tanımlanmış, yine aynı Yasanın Baro Yönetim Kurulunun görevlerinin sayıldığı 95. maddesinin 21. bendinde de, yönetim kurulunun, hukukun üstünlüğünü ve insan haklarını savunmak, korumak ve bu kavramlara işlerlik kazandırmakla görevli olduğu belirlenmiştir.

Bu durumda, hukukun üstünlüğünü savunmak ve korumakla görevli bulunan Baronun, yargı kararının uygulanmadığı ve çevre sorunlarına yol açtığını öne sürdüğü Bakanlar Kurulunca alınan prensip kararı ile menfaat ilgisinin bulunduğu açık olması nedeniyle, bakılmakta olan davayı açmakta ehliyeti bulunduğundan, aksi yöndeki temyize konu kararda isabet görülmemiştir."

Üzerinde mısır işleme tesisleri bulunan, Bursa İli, Orhangazi İlçesi, Gemiç Köyü Karapınar Mevkiinde bulunan taşınmazın, 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu'nun geçici 4. maddesi uyarınca tarım dışı kullanımının uygun bulunmasına ilişkin Bursa Valiliği işleminin iptali istemiyle, Bursa Barosu Başkanlığı tarafından açılan davada yerel mahkeme Baroların 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 76. maddesinde

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

SÜHEYLA SUZAN
ALICA'NIN
KONUŞMASI

sayılan görevleri dikkate alındığında, dava konusu işlemin davacı baronun tüzel kişiliğini, hak ve menfaatlerini doğrudan etkilemediği gerekçesiyle davanın ehliyet yönünden reddine karar vermiştir. Temyiz incelemesi sonucunda Danıştay 10. Dairesi tarafından davacı Baronun dava açma ehliyetinin bulunduğu gerekçesiyle yerel mahkeme kararının bozulmasına karar verilmiştir. Daire bozma gerekçesinde, Anayasanın 56. maddesindeki “herkesin, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğu; çevreyi geliştirmenin, çevre sağlığını koruma ve çevre kirlenmesini önlemenin Devletin ve vatandaşların ödevi olduğu” kuralı ile 2872 sayılı Çevre Kanunu’nun 3. maddesinde “Başta idare, meslek odaları, birlikler ve sivil toplum kuruluşları olmak üzere herkesin, çevrenin korunması ve kirliliğin önlenmesi ile görevli olup bu konuda alınacak tedbirlere ve belirlenen esaslara uymakla yükümlü oldukları” kuralını belirttiikten sonra, Anayasaya ek olarak Çevre Kanunu’nda da çevrenin korunmasının herkes için bir ödev olarak kabul edildiği ve Çevre Kanunu ile meslek kuruluşlarının da herkes kavramı içine dahil olduğu ifade edilmiştir. Bu bağlamda, kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşu olan davacı Baronun dava konusu işlem ile menfaat ilişkisinin olduğuna karar vermiştir⁶.

Ancak, idari yargı mercilerinin yeni tarihli kararlarında baroların menfaat ilişkisi kabul edilmemektedir. Örneğin, 1/100.000 ölçekli Trakya Alt Bölgesi Ergene Havzası Revizyon Çevre Düzeni Planı, plan karar ve notlarının iptali istemiyle açılan davada; Ergene havzasının su, toprak, orman ve çevresel değerlerine yönelik olarak yapılan plan değişikliğinin Edirne Barosunun hak ve menfaatlerini etkilemediğine ve davanın ehliyet yönünden reddine karar verilmiştir⁷.

Gebze-Orhangazi-İzmir Otoyolu (İzmit Körfez Geçişi ve Bağlantı Yolları Dahil) projesi için çevresel etki değerlendirme-

⁶ Danıştay 10. Dairesinin 20/11/2012 tarih E.2012/703, K.2012/5849 nolu kararı

⁷ Danıştay 6. Dairesinin E.2010/1097, K.2012/3815 nolu kararı.

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

SÜHEYLÂ SUZAN
ALICI'NIN
KONUŞMASI

si sürecinin başlatılması istemiyle yapılan başvurunun reddine ilişkin Çevre ve Orman Bakanlığı Çevresel Etki Değerlendirme ve Planlama Genel Müdürlüğü'nün işlemi ile bu işlemin dayanağı olan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğinin geçici 3. maddesinde değişiklik yapılmasına dair Yönetmeliğin 1. maddesinin iptali istemiyle İzmir Barosu Başkanlığı tarafından açılan dava⁸ ile yukarıda adı geçen proje ve Yönetmeliğin geçici 3. maddesinin iptali istemiyle Balıkesir Barosu Başkanlığı tarafında açılan davada, Danıştay 14. Dairesi tarafından yukarıda anılan gerekçelerle davaların ehliyet yönünden reddine oyçokluğu ile karar verilmiştir⁹.

Ancak bilindiği üzere, Çevre Kanunu'nun 30. maddesinde, çevreyi kirleten veya bozan bir faaliyetten zarar gören veya haberdar olan herkesin, ilgili mercilere başvurarak faaliyetle ilgili önlemlerin alınmasını veya faaliyetin durdurulmasını isteyebileceği hükme bağlanmıştır. Barolar, mesleki bir örgüt olmanın ötesinde hukukun üstünlüğünü, insan haklarını savunmak ve korumak gibi bir işlev yüklenmişlerdir. Dolayısıyla diğer meslek örgütlerinden farklı bir konuma sahip oldukları, çevre, tarihi ve kültürel değerlerin korunması ve imar uygulamaları gibi kamu yararını ilgilendiren konularda coğrafi alanla bağlı kalınmayarak dava açma ehliyetinin geniş yorumlanması gerektiği Danıştay içtihatlarıyla kabul edilmiştir. Bu nedenle, çevre sorunlarına neden olabilecek nitelikte işlemlerin iptalini istemek konusunda, baroların menfaatlerinin bulunduğu kabul edilmesi gerekmektedir.

Benzer şekilde baroların dava açma ehliyetinin kabul edilmediği bir diğer karar da Muğla İli, Bodrum İlçesi, Mazı Köyündeki taşınmazın 2. derece arkeolojik sit kapsamından çıkarılarak 3. derece arkeolojik sit alanı olarak belirlenmesine ilişkin Muğla Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu kararı ile söz konusu taşınmazda yapılaşmaya gidilebileceğine, turizm

⁸ Danıştay 14. Dairesinin 15/07/2011 tarih E.2011/13296, K.2011/450 nolu kararı

⁹ Danıştay 14. Dairesinin 21/09/2011 tarih E.2011/13742, K.2011/796 nolu kararı

tesisi mimari proje ve detay paftalarının uygun bulunduğu, arkeolojik nitelikli yapıların çevre temizliği, çevre düzenlemesi, proje ve planların yapılarak onarımlarının yapılması yönündeki girişimlerin desteklenmesine ilişkin Muğla Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu kararının iptali istemiyle Muğla Barosu Başkanlığı tarafından açılan davada, yerel mahkeme tarafından 2. derece arkeolojik sit özellikleri gösteren dava konusu taşınmazla ilgili olarak tesis edilen dava konusu işlemlerde hukuka uygunluk bulunmadığı gerekçesiyle iptaline karar verilmiştir. Ancak Danıştay 14. Dairesi tarafından yukarıda anılan gerekçelerle Muğla Barosunun dava açma ehliyeti olmadığı kabul edilerek yerel mahkeme kararı bozulmuştur¹⁰.

Samsun ili, Terme ilçesi sınırları içinde kurulması planlanan "Samsun Doğalgaz Kombine Çevirim Santrali Projesi" için çevresel etki değerlendirmesi olumlu kararı verilmesine yönelik işlemin iptali istemiyle Samsun Barosu Başkanlığı tarafından açılan davada, yerel mahkeme tarafından süre aşımı nedeniyle davanın reddine karar verilmiştir. Ancak Danıştay 14. Dairesi tarafından yukarıda anılan gerekçelerle Samsun Barosunun dava açma ehliyeti olmadığı kabul edilerek, davanın ehliyet yönünden reddedilmesi gerektiği belirtilmiş ve yerel mahkeme kararının bozulmasına karar verilmiştir¹¹.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından, Zeytinliğin Islahı, Yabanilerinin Aşılattırılmasına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin 1. maddesi ile eklenen, "zeytinlik saha" tanımının ve 2. maddesinin iptali istemiyle İzmir, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bursa, Çanakkale, Manisa, İzmir ve Muğla Barosu Başkanlıklarının açtıkları davada Danıştay 8. Dairesi tarafından yukarıda ifade edilen benzer gerekçelerle dava konusu Yönetmelik ile davacılar arasında kişisel ve güncel bir menfaat ilişkisi bulunmadığına ve davanın ehliyet yönünden reddine karar verilmiştir¹².

¹⁰ Danıştay 14. Dairesinin 31.02.2012 tarih E.2011/14451, K.2012/314 nolu kararı

¹¹ Danıştay 14. Dairesinin 27.12.2012 tarih E.2011/15104, K.2012/10134 nolu kararı

¹² Danıştay 8. Dairesinin E.2012/5253, K.2012/5939 nolu kararı

Edirne Barosunun açmış olduğu bir başka davada, Ergene Havzasının su toprak, orman ve çevresel değerlerine yönelik olarak yapılan 1/100 000 ölçekli çevre düzeni planı revizyonunun, davacı baronun hak ve menfaatlerini etkilemediği gerekçesiyle davanın ehliyet yönünden reddine karar verilmiştir.

Yukarıda belirtilen kararlar göstermektedir ki, idari yargı baroların çevre ve planlama konularında korunacak menfaatlerinin olmadığını düşünmektedir.

Derneklerin Dava Açmaya İlişkin Menfaatleri

Evet, son olarak derneklere değinelim. Pek çok dernek var çevrenin korunması amacıyla kurulmuş. Ancak kural olarak derneklerin, özellikle imar planı değişikliği, çevre gibi konularda dava açma ehliyetlerinin olmadığı yönünde bazı yargı kararları bulunmaktadır. Yargı mercileri, derneklerin belli bir amaç için kurularak tüzüğüne de bu amaç doğrultusunda bir hüküm konulmasının ve tüzük değişiklikleri ile bu işlerin yapılmasının dava açmaya yetmeyeceğini düşünmektedir. Ancak yargının, barolara ya da meslek odalarına bu yetkilerin kanunla verildiğini göz önünde tuttuğu açıktır.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, mahkemeler, dernekler ile odaların kuruluş düzenlemeleri ile ilgili olarak bir karşılaştırma yapmakta ve derneklerin menfaat ilişkisine yorum getirmektedir. Örneğin Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nca onaylanarak 2012 tarihinde askıya çıkarılan, Mardin-Siirt-Batman-Şırnak-Hakkâri Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planının iptali istemiyle açılan davada Danıştay; "... Dernekler, üyelerinin ve temsil ettikleri kişilerin ortak çıkarlarını korumak ve dayanışmalarını sağlamak üzere kurulan özel hukuk tüzel kişileri olup, amaçları ve faaliyet alanları kendilerince hazırlanan tüzüklerle belirlenmektedir. Oysa kendi üyelerinin hak ve menfaatlerini korumak amacıyla kanunla kurulmuş sendika ve meslek birliklerinin kanunda belirtilen kuruluş amaçlarına yönelik olarak dava açabilme hakkı yasalar tarafından verilmektedir. Derneklerin, doğrudan dernek tüzel kişiliğinin hak ve çıkarlarını ilgilendiren konularda iptal davası açabilecekleri açık olmakla birlikte, bu kapsamı aşan konular-

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

SÜHEYLA SUZAN
ALICA'NIN
KONUŞMASI

da sırf tüzüğünde hüküm bulunduğundan bahisle dava ehliyetinin mevcut olduğunun kabulüne hukuken olanak bulunmamaktadır.” kararını vermiştir¹³.

Bir başka karara göre, imar hukukunda dava ehliyetinin, salt hemşeri veya vatandaş sıfatıyla dahi, dava açılmasına olanak sağlayacak biçimde, geniş yorumlanmasının kabul edilebileceği haller bulunmaktadır. Ancak bireysel menfaati ihlal edilmediği halde, çevresel duyarlılık ve kamusal menfaat nedeniyle dava açılması durumunda da, bu misyonun bir dernek tarafından üstlenilmesinin, anılan derneğin tarihçesi, şehircilik ve çevrecilik yönünden yaptığı ve yürüttüğü tüm faaliyet ve çalışmaları ile birlikte değerlendirilmesi suretiyle hukuki yorumunun yapılması gerekir. Salt dava ehliyeti yaratabilmek için dernek kurulamayacağından, bu yolda bir irdeleme yapılması zorunlu hale gelmektedir. Bu nedenle derneklerin çevre, planlama, şehircilik, imar gibi konularda dava açma ehliyetlerinin varlığını kabul etmek yargı içtihatları çerçevesinde zor gözükmemektedir.

Örneğin kent ve kentli bilincini oluşturmak ve tüzüğünde sayılan diğer amaçları gerçekleştirmek için faaliyetlerde bulunması dolayısıyla, “hemşeri sıfatına dayanarak dava açabilecek tüzel kişi olarak da nitelendirilemez” düşüncesi ile bir derneğin menfaati olduğu kabul edilmemiştir¹⁴.

Ancak bir başka karardan bahsedeceğim. Greenpeace için verilmiş bir karar. Tabii Greenpeace farklı bir dernek olarak görülüyor. Sadece çevre koruma için kurulmuş, uluslararası bir dernek ve uzun yıllardır bu konuda hizmet veriyor. Akkuyu Nükleer Güç Santrali projesinin ÇED sürecine ilişkin işlemin davacı derneğin, yani Greenpeace’in tüzüğünde belirttiği faaliyet alanı ve amaçlarını doğrudan etkileyen nitelikte bir işlem olduğundan, Greenpeace Derneğinin menfaati vardır diye karar verilmiştir Danıştay 14. Dairesi tarafından. Yeni bir karar, 2013 tarihli.

¹³ Danıştay 6. Dairesinin E.2012/5466, K.2013/1751 nolu kararı.

¹⁴ Danıştay 6. Dairesinin E.2006/8004, K.2007/2796 nolu kararı.

Peki, dernekler dışında, acaba gerçek kişiler yani vatandaşlar iptal dava açabilir mi? Bizlerin doğrudan dava açma hakkı var mıdır? Kişisel bir menfaat olması gerektiğini söylüyor biliyorsunuz yasa. Menfaatin kişisel olmasıyla ifade edilen, dava konusu işlemin davacının hukukunu doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemesidir diye kararlar verilmiştir. Yani doğrudan doğruya davacı hakkında tesis edilen işlemler, iptal davasına konu edilebileceği gibi, bizzat davacı hakkında tesis edilmeyen, ancak onu dolaylı olarak etkileyen işlemler dava konusu edilebilir.

Çevrenin korunmasına ilişkin işlem ya da plan değişikliğine ilişkin işlem kişiyi doğrudan etkilemiyor mudur? Kişisel değil midir? Elbette kişiseldir. O yörede yaşıyorsa, o şehirde yaşıyorsa, kişiyi doğrudan etkiliyordur. Bir imar planının değiştirilmesinde veya bir yatırımın yapılıp yapılmamasında söz sahibi olması gerekli değil midir? Elbette kişi olarak dava açma hakkımızın, menfaatimizin olması gerektiğini düşünüyorum, ama tabii ki burada herkes, her konuda dava açma hakkına sahip olmalı mıdır sorusu akla gelmektedir. Yargının yükü malum, iş yükü çok fazla; herkese dava açma hakkının tanınması elbette bu yükü daha da arttıracaktır.

İdari yargının kişisel menfaat kavramını dar ya da geniş yorumlaması, iptal davasının alanını genişletmekte ya da daraltmaktadır. Menfaati tespit ederken Danıştay'ın kullandığı belirli ölçütler var. Kiracı olma, hizmetten yararlanma, belde sakini olma, vergi yükümlüsü olma, iktisadi menfaat, milletvekili olma ve vatandaşlık sıfatı. Yani bu sıfatlara dayanılarak, kimi davalarda menfaat ilişkisi kabul edilmektedir.

Özellikle de çevre, tarihi ve kültürel değerlerin korunması, imar uygulamaları gibi kamu yararını yakından ilgilendiren konularda sübjektif ehliyet koşulunun bu durum dikkate alınarak yorumlanması gerektiğine ilişkin Danıştay kararları yerleşik içtihat niteliği de kazanmıştır.

Sanıyorum menfaate ilişkin bu kadar konuşmak yeterli, daha çok anlatacağımız hususlar var, ama süremiz yetmeyecek. Onun için yürütmenin durdurulması konusuna geçmek istiyorum.

II- İPTAL DAVALARINDA İŞLEMİN YÜRÜTÜLMESİNİN DURDURULMASI

SÜHEYLA SUZAN
ALICI'NIN
KONUŞMASI

Çok kısaca bahsedeceğim, çünkü önemli. Niye önemli? Yürütmenin durdurulması kararları yargı tarafından geç verildiği için, telafisi imkânsız zararların doğması söz konusu; en önemli örnek, en güzel örnek Atatürk Orman Çiftliği ile ilgili imar planı değişikliği davasıdır. 3,5 yılda verilen bir yürütmeyi durdurma kararı var. Bu nedenle de tabii ki kesilen ağaçlar, yapılan yollar ve halen oturulmakta olan kaçak saray hakkında tartışma var. Yıkılması zor mudur, yargı kararı uygulanacak mıdır, gibi sorunlar. Yanıt bekleyen çok soru var. Bir diğer örnek de, Soma, Yırca'da yapılması planlanan kömürlü termik santral projesinin onaylanan ÇED raporunun iptali için köylüler tarafından açılan dava sürerken, binlerce zeytin ağacının kesilmesinden sonra verilen yürütmeyi durdurma kararıdır.

Benim aslında önemle üzerinde durmak istediğim bir husus var. Özellikle çevre, planlama, imar gibi konulardaki iptal davaları açılınca, otomatik yürütmeyi durdurma kararının verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bu düşünce kimilerine yargıcın inisiyatifini ve takdirini azaltıcı nitelikte ve hatta güçler ayrılığı ilkesine aykırı gelebilir. Ancak doğanın korunması ve geri dönülmez, kalıcı zararların önlenmesi açısından zaruri diye düşünüyorum. Kendine özgü kural ve ilkeleri olan Çevre Hukuku'nun "Önleme İlkesi" ile "İhtiyat İlkesi" de bunu gerektirmektedir kanımca. Burada önerilen otomatik yürütmeyi durdurma kararı elbette kısa bir süre için, örneğin idarenin savunması alınıncaya kadar olabilir. Elbette buna ilişkin bir yasa değişikliği, hatta Anayasa değişikliği gerekiyor. Ancak kanaatimce bu konularda başka türlü telafisi imkânsız zararı önlemek mümkün değildir. Esasen, mevzuat değişikliği olmadan da özellikle çevrenin korunması, imar uygulamaları, planlama gibi önemli ve geri dönüşü olmayan zararların doğumuna neden olan uyumsuzluklarda, mahkemelerin isterlerse yürütmenin durdurulması kararını verebileceklerini düşünenler vardır. Ancak ülkemiz uygulamaları göz önüne alındığında, istenmeyen sonuçların oluşabileceği açıktır. Özellikle bu davaların tek-

nik özellik taşıdığı ve özel uzmanlık gerektiren konulara ilişkin olduğu gerçeğinden hareketle, mahkemelerin bu teknik konularda bilirkişinin görüşüne başvurma ve idarenin savunmasını alma ihtiyacı duyabilecekleri bilinmektedir. Bu da yargılama sürecinin uzamasına neden olmaktadır. Bunun yanı sıra, bütün mahkemelerin çevre konusunda aynı duyarlılığı ve kararlılığı gösterebileceği hususunda da tereddüt bulunmaktadır. Yargının siyasallaştığı ve güçler ayrılığı ilkesinin yok edildiği hususlarında tartışmaların sürdüğü bir ortamda, bir çevre hukukçusu olarak böyle bir mevzuat değişikliği önerisi getirmek sanırım kaçınılmaz olmaktadır. Bu konulara ilişkin davalara özgü yapılacak bir mevzuat değişikliği ile otomatik yürütmeyi durdurma kararı verilebilmesine öngören bir hüküm, bütün bu tartışılan sorunları çözebilecek ve doğanın tahribini, çevre kirliliğini, yanlış planlama ile doğal kaynakların talanını önleyebilecektir. Daha önce belirttiğim üzere Çevre Hukukuna özgü evrensel ilkeler de bunu gerektirmektedir. Esasen, yürütmeyi durdurma kararlarının asıl işlevi, ileride verilecek bir iptal kararının etkisini yitirmesini önlemek ve uygulanabilirliğini sağlamaktır. Bu nedenle yürütmenin durdurulması kurumunun, iptal davasına anlam ve içerik kazandıran etkili bir yargısal denetim sağlayan hukuksal bir araç olarak uygulanması zarıdır. Özellikle belirtilen konulardaki davalarda.

Herkesçe malum olduğu üzere, idare, kamu gücüne dayanarak tek taraflı olarak yaptığı işlemlerle, idare edilenlere ilişkin olarak tasarrufta bulunma ve gerektiğinde zor kullanma suretiyle, işlemlerini yürütme yetkisine sahiptir. İdari işlemler, hiçbir makam veya kuruluşun iznine, onayına gerek olmaksızın kendiliğinden icra edilebilme (yürütülme) özelliğini taşırlar. Bu nedenle idari işlemler hukuka aykırı olsalar bile hukuka uygunluk karinesinden yararlanırlar. Bu çerçevede idari işlemin önemli bir özelliği olarak "hukuka uygunluk karinesi" taşıdığı kabul edilmektedir¹⁵. Bu karinenin varlığı dolayısıyla idari işlemler, hukuka aykırı oldukları mahkemeler tarafından

¹⁵ Lütfi Duran, İdare Hukuku Ders Notları, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1982, s. 395.

karar verilmedikçe veya idarece geri alınmadıkça hukuka uygun kabul edilirler. İdari işlemlere karşı dava açılması üzerine, idari işlemlerin kendiliğinden yürütülmesinin durması genel olarak kabul edilmemektedir. Ancak daha öncede vurguladığım gibi, özellikle çevre, planlama, tarihi ve kültürel değerlerin korunması, imar uygulamaları gibi konularda açılan iptal davalarında otomatik olarak yürütmenin durdurulması kararının verilmesinin ülkemiz uygulaması göz önüne alındığında zorunluluk göstermektedir.

Ülkemizde yürütmenin durdurulması kararının verilmesi, Danıştay Kanunu'nun 94. maddesi ile İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 27/1. maddesi uyarınca idari yargıya bırakılmıştır. Yargılama görevi, önemli bir araştırmayı ve incelemeyi, bu nedenle de belirli bir süreci gerektirir. Bu sürecin sonunda verilen karara varılana kadar gerekli yargısal önlemlerin alınmaması dolayısıyla yargılama sürecinde telafisi güç ya da imkânsız zarar ve durumlar oluşabilir. Bu nedenle yargı makamlarınca zamanında gerekli müdahalenin yapılması gerekir. Anayasa'nın 125/5. maddesine göre; idarî işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ve idarî işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda gerekçe gösterilerek yürütmenin durdurulmasına karar verilebilir. Yürütmenin durdurulması kararı ile işlemin uygulanması dava sonuca bağlanıncaya kadar ertelenmiş olur. Yürütmenin durdurulması kararları, idari işlemi uygulanamaz hale getirmekte olup, bu yönüyle iptal hükmüyle benzer nitelikte kabul edilebilir.

Yürütmenin durdurulması kararı verilebilmesi için iki koşulun birlikte gerçekleşmesi gerekmektedir. Birinci koşul, idari işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğmasıdır. İkinci koşul ise, idari işlemin açıkça hukuka aykırı olmasıdır. Hukuka aykırılık, mevzuata aykırılığın yanı sıra hak, adalet, eşitlik gibi hukukun genel ve evrensel ilkelerine uygun olmamayı da içerir.

Burada üzerinde durulması ve eleştirilmesi gereken husus şudur: Bir idari işlemin yargı organınca iptal edilebilmesi için

SÜHEYLÂ SUZAN
ALİCA'NIN
KONUŞMASI

hukuka aykırı olması yeterli iken, geçici bir tedbir niteliğinde olan yürütmenin durdurulması kararının verilebilmesi için dava konusu işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartının getirilmesi, hukuk mantığına aykırıdır. Çünkü mahkemelerce açıkça hukuka aykırılığın belirlenmesi uzun bir süreci gerektirmekte ve bu durum da yürütmenin durdurulması kararından beklenen amacın gerçekleşmesini engellemektedir. Bu nedenle, yürütmenin durdurulmasının asıl işlevi, iptal kararının uygulanmasını sağlamak olduğu için öncelikle telafisi güç ya da imkânsız zararın doğup doğmadığını tespit etmek, idari işlemin uygulanması ile ortaya çıkacak sorunları öngörerek yürütmenin durdurulmasına ilişkin bir karar vermek, bu kurumun amacına çok daha uygun olacaktır. Esasen, mevcut durumda mahkemeler, yürütmenin durdurulması kararı ile davanın esasına ilişkin bir karar vermiş olmaktadır. Bu da “yürütmenin durdurulması” kurumunun amacına, mantığına aykırı uygulamaları beraberinde getirmektedir. Özellikle ivedi durumlarda. Burada İYUK 27/2 maddesini zikretmek gerekir. Maddede; “Uygulamakla etkisi tükenecek olan idari işlemlerin yürütülmesi savunma alındıktan sonra yeniden karar verilmek üzere idarenin savunma alınmaksızın da durdurulabilir” hükmü yer almaktadır. Bu hüküm çevre, davalarında işletilebilir kanıma.

Bu bağlamda yürütmenin durdurulması için idari işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ve idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte aranması, bu müesseseyi tamamen etkisiz hale getirme ve idari yargı yerlerinin yürütmenin durdurulması kararı vermelerini engelleme olarak görülebilir. Buna ilişkin çabaları da son dönemde oldukça fazla görmekteyiz.

III-YÜRÜTMİYİ DURDURMA KARARLARININ GEREĞİNİN YERİNE GETİRİLMESİ

Yine hukuk devletine vurgu yapacağım. Hukuk devletinde yargı kararlarının gereğinin yerine getirilmemesi mümkün değildir. Bu husus hem Anayasamızda, hem farklı yasalarda belirtilmiştir. Anayasa'nın 138. maddesinin son fıkrasında, yasama ve yürütme organlarıyla idarenin, mahkeme kararlarına uymak

zorunda oldukları, bu organlar ve idarenin, mahkeme kararlarını hiçbir surette değiştiremeyecekleri ve bunların yerine getirilmesini geciktiremeyecekleri öngörülmüştür. 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 28. maddesinin 1. fıkrasında, Danıştay, bölge idare mahkemeleri ile idare ve vergi mahkemelelerinin esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarının gereklerine göre idarenin gecikmeksizin işlem tesis etmeye veya eylemde bulunmaya mecbur olduğu, bu sürenin hiçbir şekilde kararın idareye tebliğinden başlayarak otuz günü geçemeyeceği belirtilmiştir. Ancak söz konusu hükümlere rağmen, ülkemizde çok farklı ve ayrıcalıklı yetkilerle donatılmış kişiler olduğu için, mahkeme kararlarını uygulamayacağını çok açık ve net biçimde de dile getirmekten kaçınmıyorlar. Esasen yargı kararlarının gereğinin yerine getirilmesi konusunda idareye takdir yetkisi tanınmamış ve en geç otuz gün içinde karar doğrultusunda işlem tesis edilmesi ya da eylemde bulunulması emredilmiştir. Ancak söz konusu 28. maddeye 10.09.2014 tarihinde yapılan değişiklik ile bir takım sınırlamalar getirilmiş idi.¹⁶ Ancak Anayasa Mahkemesi tarafından bu sınırlamalar Anayasaya aykırı bulunarak iptal edilmiştir.

Hukuk devletinde yargının gücü ve saygınlığı da, adil kararlar vermesine ve verdiği kararların gereğinin kısa bir süre içinde etkili bir biçimde yerine getirilmesine dayanır. Yargı kararlarının yerine getirilememesi gibi bir sorunun, bir hukuk devletinde tartışılmaması gerekir. Bunun için mevzuatta hüküm aramak yersizdir. Çünkü hukukun üstünlüğüne ve hukuk devleti anlayışına, güçler ayrılığı ilkesine ve yargı kararla-

---

¹⁶ Bu maddenin birinci fıkrasının üçüncü cümlesinin "23/4/1981 tarihli ve 2451 sayılı Bakanlıklar ve Bağlı Kuruluşlarda Atama Usulüne İlişkin Kanuna ekli (1) ve (2) sayılı cetvellerde gösterilen unvanları taşıyan görevler ile farklı atama usullerine tabi olsalar dâhil daire başkanı ve üstü görevlere, sivil memurlar hariç kolluk teşkilatlarının kadrolarına; açıktan, naklen veya vekâleten yapılan atama ve bu görevlerden alınma, bu görevlerle ilgili yer değiştirme, görev ve unvan değişikliği işlemleri hakkında verilen mahkeme kararlarının gereği, ilgilinin kazanılmış hak aylık derecesine uygun başka bir kadroya atanması suretiyle iki yıl içinde yerine getirilir." bölümü, aynı fıkranın dördüncü cümlesi ve son cümlesinin "Bu fıkranın üçüncü cümlesinde belirtilen işlemlerle ilgili mahkeme kararlarının yerine getirilmemesi ceza soruşturması ve kovuşturmasına konu edilemez;" bölümü; 1/1/2015 tarihli ve 29223 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Anayasa Mahkemesi'nin 2/10/2014 tarihli ve E.: 2014/149, K.: 2014/151 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir.

SÜHEYLÂ SUZAN
ALICA'NIN
KONUŞMASI

rının bağlayıcılığı kuralına aykırılık teşkil eder. Hukuk devleti ilkesine dayanılıyorsa, kuvvetler ayrılığı ilkesi var ise, ister beğenilsin ister beğenilmesin mahkeme kararlarına herkes tarafından uyulmak ve gereği yerine getirilmek zorundadır.

Yargı kararını yerine getirmeme konusunda kamu görevlisine tanınmış bir inisiyatif ve takdir yetkisi yoktur. Bu yetki, bağlı yetki olup açık, kesin ve emredici yasa kurallarına aykırı biçimde idari yargı kararının kasten yerine getirilmemesi halinde kamu görevlisi kişisel kusur işlemiş olur. Kamu görevlisinin yargı kararını kasten yerine getirmemesi sonucu ortaya çıkan kusuru aynı zamanda idare yönünden hizmet kusurudur ve idarenin de sorumluluğunu gerektirir. İdare mahkemesince verilen kararların gereğinin yerine getirilmemesi halinde ilgili idare aleyhine kararı veren mahkemede tazminat davası açılabilir (İYUK md. 28/3). Bunun yanı sıra mahkeme kararının kasten yerine getirilmemesi halinde ister ilgili idare aleyhine idare yargı merciinde, isterse kamu görevlisi aleyhine adli yargı yerinde dava açılabilirken, bu hüküm İYUK'un 28/4 maddesinde yapılan değişiklikle; *"Mahkeme kararlarının süresi içinde kamu görevlilerince yerine getirilmemesi hâlinde tazminat davası ancak ilgili idare aleyhine açılabilir."* şeklinde değiştirilmiştir. Bu hükmün amacı, gereğini yerine getirmeyen kamu görevlisini korumaktır. Diğer bir ifadeyle mahkeme kararının yürütülmesinin yerine getirilmemesinin önüne nasıl geçebiliriz düşüncesiyle bu hüküm düzenlenmiştir. Yargı kararını yerine getirmeyen kamu görevlisini nasıl koruruz mantığıyla hareket edilmiş ve buna ilişkin bir hüküm getirilmiştir.

Biliyorsunuz yürütmeyi durdurmaya ilişkin farklı yasal düzenlemeler yapılmış ve idari yargı yerlerince yürütmeyi durdurma kararı verilemeyeceğine ilişkin hükümler getirilmiştir. Örneğin 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkındaki Kanun'da benzer bir hükme yer verilmiş, ancak Anayasa Mahkemesince bu hüküm iptal edilmiştir¹⁷.

¹⁷ Anayasa Mahkemesi'nin 27/2/2014 tarihli ve E.: 2012/87, K.: 2014/41 sayılı Kararı.

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

Kısaca mahkeme kararlarının yerine getirilmemesinin Türkiye'deki durumunu, mevzuatı anlatmak istedim. Son sözüm de yine ilk sözüm gibi, hukuk devletinde mahkeme kararları herkesi bağlar, bağlamak zorundadır. Bilindiği üzere, yargı kararlarına haklı oldukları için değil, yargı kararları oldukları için uyulur. Ancak elbette, mahkemelerce hukukun üstünlüğü ilkesine dayanan adil ve hakkaniyetli kararlar verilmesi gereklidir. Bu husus ülkemiz açısından çok önemli tabii. Maalesef yargının da eleştirilecek çok yönü var. Sözümüz meclisten dışarı, gerek idari yargıda gerekse adli yargıda çok tartışılacak kararlara imza atıldığını hepimiz biliyoruz.

SÜHEYLA SUZAN
ALICA'NIN
KONUŞMASI

Tartışılacak ve konuşulacak çok konu var yargıyla ilgili. Ancak bir kez daha söylüyorum. Yargıdan başka güvencecek hiçbir gücümüz yok. Yargının çok daha iyi kararlar vereceği ve yargı tarafından verilen bu kararların idare tarafından uygulanacağı ümidiyle sözlerime son veriyorum. Çok teşekkür ediyorum dinlediğiniz için.

Prof. Dr. Çağatay KESKİNOK (Oturum Başkanı)- Planlama şehircilik ve çevre konuları söz konusu olduğunda, yargısal denetim aslında kamusal yarara ulaşmanın çok önemli kanallarından biri.

ÇAĞATAY
KESKİNOK'UN
KONUŞMASI

Şimdi ben sözü Sayın İsmet Can, Danıştay 6. Dairesi Tetkik Hâkimi Sayın İsmet Can'a vermek istiyorum. Kendisi "*Planlamaya İlişkin Kararların Yargısal Denetiminde Çevresel Değerlerin Korunmasına İlişkin Yansımalar*" başlıklı bildiri sunacak. Buyurun.

İsmet CAN (Danıştay 6. Dairesi Tetkik Hâkimi)- Tüm katılımcıları saygıyla selamlıyorum. Ben Danıştay 6. Dairesi Tetkik Hâkimiyim. 2001 yılından bu yana 6. Dairede görev yapmaktayım. Sayın Alıca bu konuşmayı teklif ettiğinde, planlama ve çevre kavramlarıyla, daha önce de çevre mevzuatını da inceleyen daire olduğumuz için ve bu kavramlara ilişkin öncelikle sonuçta bir anayasal kural ve ilkelere değineceğim. Anayasada taradığımızda neleri görüyoruz? Daha sonra anayasal hükümlerin uygulanmasına dönük olarak çıkarılan yasa ve yasa gücündeki düzenlemeler. Onu takip eden yasanın uygulanmasına

İSMET CAN'IN
KONUŞMASI

ilişkin planlama ve çevre kavramlarını içeren yönetmelikteki düzenlemeleri ifade ettikten sonra, tüm bunların yargı kararlarına ve özellikle planlama ve çevreye ilişkin yargı kararlarından birtakım somut örneklerle size bir sunuş yapmak istiyorum, ama şu anda ekrana bağlanmadı. Size görsel olarak da sunmak istiyoruz, ama arkadaşlar destek olabilecek mi?

Çevre ve Planlama kavramları, planlamanın yargısal denetimi sırasında başvurulmuş en sık kavramlardandır. Çevre ve Planlama kavramlarının iç içeliği Anayasa'da da karşılığını bulmaktadır. Anayasa, Devlete kentsel planlama konusunda, "şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeterek bir planlama" yapılması görevini vermiştir.

Devletin konut ihtiyacını karşılama görevi, Anayasaya göre kentsel planlama yoluyla gerçekleştirilecektir.

Anayasa, planlamada **çevre şartlarının** gözetilmesini zorunluluk olarak görmektedir. Planlamacıların diliyle ifade edecek olursak; planlamanın temel girdilerinin başında **çevre şartları** gelmektedir.

İmar planlarının yargısal denetimine yansıyan temel girdilerden olan çevre şartlarının, diğer bir ifadeyle çevresel değerlerin gözetilmesi/korunması gerekmektedir.

Çalışmada; kentsel planlamanın girdisi olarak 'çevre şartlarının gözetilmesi', 'çevresel değerlerin korunmasına' dönük olarak, Anayasal ilke ve kurallar, bu ilke ve kuralların ilk aşamada yaşama geçirildiği yasa ve yasa altı düzenlemelerdeki karşılıklarına dikkat çekildikten sonra, bu çerçevenin yargı kararlarından örnekler yansıtılması amaçlanmıştır.

ANAYASAL İLKE VE KURALLAR

Anayasanın planlama ve çevre kavramlarına doğrudan ve dolaylı yer aldığı maddelerine değinilmesi gerekmektedir.

Anayasanın 5. maddesi; Devletin temel amaç ve görevleri arasında, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu

sağlamak; **insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi** için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak yer almaktadır.

Madde 17; Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

Madde 23; Herkes, yerleşme özgürlüğüne sahip olduğunu belirtirken, **Sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi** gerçekleştirmek ve kamu mallarını korumak ilkelerine yer vermektedir.

Herkesin, 35. maddeye göre, sahip olduğu mülkiyet hakkı, ancak **kamu yararı** amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.

Anayasa kamu yararı başlığı altında kıyılardan yararlanma 43. maddede, toprak mülkiyeti başlığı ile toprak konusu 44. maddede ve tarım arazileri ile çayır ve mer'alara ilişkin kuralara ise 45. maddede yer vermiştir.

Deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle **kamu yararı** gözetilir (m.44).

Devlet, tarım arazileri ile çayır ve mer'aların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemekle görevlendirilmiştir (m.45).

Anayasanın 46. maddesi, kamulaştırma yapılacak alanlar arasında, tarım reformunun uygulanması, büyük enerji ve sulama projeleri ile iskan projelerinin gerçekleştirilmesi, yeni ormanların yetiştirilmesi, kıyıların korunmasını sayması da önemi açısından dikkat çekicidir.

Çevre hakkının Anayasal dayanağı 56. madde oluştururken, şehirlerin özelliklerini ve **çevre şartlarını gözetilen bir planlama** çerçevesinde yapılmasını 57. madde öngörmektedir.

“Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.”

ÇEVRE VE HUKUK

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

İSMET CAN'IN
KONUŞMASI

Anayasa Devlete, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlamak, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri almakla görevlendirmiştir (m.63).

Tabii servetler ve kaynaklar Anayasa ile Devletin hüküm ve tasarrufu altına alınarak, önem ve özelliği vurgulanmıştır (m.168). Aynı şekilde bütün ormanların gözetimi Devlete bırakılmıştır (m.169).

Devlet, ormanların korunması ve sahalarının genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır. Ormanlarının mülkiyeti devrolunamaz ve Devletçe yönetilir ve işletilir.

Ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme müsaade edilemez. Orman sınırlarında Anayasada gösterilen istisna dışında daraltma yapılması yasaklanmaktadır (m.169).

170. madde, ormanların korunmasında bütünlük ilkesine göre yapılmasını öngörmektedir.

Anayasanın, 44. maddesindeki topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlanmasında uyulması gereken esas olarak, "üretimin düşürülmesi, ormanların küçülmesi ve diğer toprak ve yeraltı servetlerinin azalması" önem taşımaktadır.

Anayasanın 58. maddesindeki, her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alma konusundaki kuralın, mekansal planlamada karşılığı bulunan Anayasal bir ilke olarak ortaya çıkmaktadır.

YASA VE YASA ALTI DÜZENLEMELER

Planlama açısından temel yasal düzenleme 3194 sayılı İmar Kanunudur. Yerleşme yerleri ile bu yerlerdeki yapılaşmaların; plan, fen, sağlık ve **çevre şartlarına** uygun teşekkülünü sağlamak Yasanın amacıdır. Plan ve en geniş anlamıyla çevre ilişkisi bu yasal düzenlemeyle kurulmaktadır.

Plan yapımının amacı, insan, toplum, **çevre münasebetlerinde** kişi ve aile mutluluğu ile toplum hayatını yakından et-

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

İSMET CAN'IN
KONUŞMASI

kileyen fiziksel çevreyi sağlıklı bir yapıya kavuşturmak, yatırımların yer seçimlerini ve gelişme eğilimlerini yönlendirmek ve toprağın korunma, kullanma dengesini en rasyonel biçimde belirlemektir.

Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliğine göre ise; Plan yapımın amacı, fiziki, doğal, tarihi ve kültürel değerleri korumak ve geliştirmek, koruma ve kullanma dengesini sağlamak, ülke, bölge ve şehir düzeyinde sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek, yaşam kalitesi yüksek, sağlıklı ve güvenli çevreler oluşturmaktır.

Plan ve plan-çevre ilişkisinin kurulduğu anayasal kurallar, özel yasalar yoluyla düzenlemelere konu edilmiştir.

Bu düzenlemelere;

- 1- 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu,
- 2- 3621 sayılı Kıyı Kanunu,
- 3- 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu,
- 4- 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu,
- 5- 2872 sayılı Çevre Kanunu,
- 6- 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu,
- 7- 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu,
- 8- 4342 sayılı Mera Kanunu,
- 9- 6831 sayılı Orman Kanunu,
- 10- 383 sayılı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname,
- 11- 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

İSMET CAN'IN
KONUŞMASI

Hakkında Kanun Hükmünde Kararname

12- 645 sayılı Orman ve Su İşleri Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri

Hakkında Kanun Hükmünde Kararname

olmak üzere doğrudan ve dolaylı yasal düzenlemeleri örnek olarak gösterebiliriz.

Yasaların uygulanmasına dönük olarak, planlama ve çevre ilişkilerini

düzenleyen Yönetmelikler çıkarılmıştır.

Bunlara örnek olarak;

1- Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği (14.06.2014),

2- Korunan Alanlarda Yapılacak Planlara Dair Yönetmelik (23.03.2012),

3- Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik (Mülga 02.11.1985),

4- Çevre Düzeni Planlarına Dair Yönetmelik (Mülga 11.11.2008),

5- Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik (03.08.1990,

6- Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği (02.11.1985),

7- Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği (02.11.1985),

8- Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği (04.04.2014),

9- Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği (31.12.2004),

10- Milli Parklar Yönetmeliğini (12.12.1986),

sayılabilir.

İMAR PLANLARINA İLİŞKİN

YARGI KARARLARINDA ÇEVRE

İMAR PLANLARINA KARŞI DAVA AÇILMASI YÖNÜNDEN

İstanbul dışında yaşayan davacının İstanbul İli, ... bulunan **Yeşil Gölün** moloz döküm alanı ilan edilmesine ilişkin işlemin iptalini istediği, çevresel değerlerin korunması şeklinde kamu yararını yakından ilgilendiren bir işlem olduğundan, davacının dava açma ehliyeti bulunmaktadır (Danıştay Altıncı Daire E:2008/11449).

İSKİ İçmesuyu Havzaları Yönetmeliğinin 6. maddesinin 9. fıkrasının (g) bendi “İçme suyu havzalarında Ek 1’de isimleri verilen derelerin, orman alanları ve tarımsal niteliği korunacak alanlar dışında kalan kısımlarında; ıslah projesine uygun olarak bu derelerin ıslah kesitinin her iki yanında temizlik, bakım ve onarımlarının yapılabilmesi maksadıyla imar planlarında en az on metrelik dere işletme bandı ayrılır. Dere ıslah alanı ile dere işletme bandları idarece kamulaştırılır” şeklinde değiştirilmiştir.

Bu işlem karşı açılan davada; davacının ilgili derelerin bulunduğu yerde veya yakınında mülkiyetinde veya zilyetliğinde bir taşınmaz bulunmadığı, dava konusu işlem ile davacı arasındaki olması gereken ehliyet koşulunun sağlanamadığı gerekçesiyle Mahkemece davanın ehliyet yönünden reddine karar verilmiştir.

Anayasanın 56. maddesinde: “Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.” kuralının yer aldığı, **Çevre, tarihi ve kültürel değerlerin korunması, imar uygulamaları gibi kamu yararını yakından ilgilendiren konularda** sübjektif ehliyet koşulunun, bu durum dikkate alınarak yorumlanması gerektiğine ilişkin Danıştay kararları ile yerleşik içtihat niteliği kazandığı,

Dava konusu işlemin **çevresel değerlerin ve su kaynaklarının korunması** şeklinde kamu yararını yakından ilgilendiren bir işlem olarak objektif nitelik taşıdığı, subjektif menfaat koşulu içerisinde değerlendirilemeyeceğinden, davacının dava açma ehliyetinin bulunduğu sonucuna varıldığı gerekçesiyle, davanın ehliyet yönünden reddi yolundaki temyize konu mahkeme kararı bozulmuştur (Danıştay Altıncı Daire E:2013/5728).

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu; kural olarak, Devlet tüzel kişiliğini temsil eden bakanlıklar arasında ortaya çıkan anlaşmazlıkların yönetsel yollarla çözümlenmesi gerektiği; bununla birlikte, kıyı kenar çizgisinin yeniden belirlenerek onaylanmasına ilişkin Bayındırlık ve İskan Bakanlığı işleminin iptali istemiyle uyuşmazlığın niteliği, kıyıların korunması amacı ve davacı Defterdarlığın görevleri birlikte dikkate alındığında, Maliye Bakanlığının ildeki temsilcisi olan Defterdarlığın Bakanlık ve Valiliğe karşı dava açabileceği tarafından kabul edilmiştir (Danıştay Altıncı Daire E:2009/670).

Anayasanın 44. maddesindeki toprağın korunmasına ilişkin Devletin görevi ile kentsel planlama konusunun birlikte ele alındığı başka bir karara da değinilmesi gerekmektedir. Özelleştirme Yüksek Kurulu kararıyla onaylanan 1/5000 ölçekli Havza Koruma Amaçlı Revizyon Nazım İmar Planı ile 1/1000 ölçekli Havza Koruma Amaçlı Revizyon Uygulama İmar Planının iptali istemiyle açılan davada Danıştay Altıncı Dairesi E:2014/8184 sayılı kararında şu gerekçeler yer almıştır:

“Uyuşmazlığın konusunu, davacı idarenin görev ve yetkileri yönünden, toprağın korunmasına ilişkin Anayasa ve yasa hükümlerini birlikte incelenmesi ve değerlendirilmesi oluşturmaktadır.

Anayasanın 44. maddesinde: “Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini korumak ve geliştirmek, erozyonla kaybedilmesini önlemek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçilikle uğraşan köylüye toprak sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri alır. Kanun, bu amaçla, değişik tarım böl-

geleri ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini tespit edebilir. Topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlanması, üretimin düşürülmesi, ormanların küçülmesi ve diğer toprak ve yeraltı servetlerinin azalması sonucunu doğuramaz." kuralı yer almıştır.

Anayasal gereklilik doğrultusunda; toprağın korunması, geliştirilmesi, tarım arazilerinin sınıflandırılması, asgari tarımsal arazi ve yeter gelirli tarımsal arazi büyüklüklerinin belirlenmesi ve bölünmelerinin önlenmesi, tarımsal arazi ve yeter gelirli tarımsal arazilerin çevre öncelikli sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak planlı kullanımını sağlayacak usul ve esasları belirlemek amacıyla 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Kanununun 4. maddesi, Devletin hüküm ve tasarrufu altında ve Hazinesinin özel mülkiyetinde olan araziler ile kamu kurumlarına, gerçek ve tüzel kişilere ait olan arazilerin mülkiyet hakkı kullanılırken toprağın; bitkisel üretim fonksiyonu, endüstriyel, sosyo-ekonomik ve ekolojik işlevlerinin tamamen, kısmen veya geçici olarak engellenmemesi amacıyla arazi kullananlar, bu Kanunun öngördüğü tedbirleri almakla yükümlü kılınmıştır.

Dolayısıyla, mülkiyet hakkı kullanılırken toprağın bitkisel üretim fonksiyonu, endüstriyel, sosyo-ekonomik ve ekolojik işlevlerinin tamamen, kısmen veya geçici olarak engellenmemesi amacıyla arazi kullananlara, 5403 sayılı Kanunun öngördüğü tedbirleri almakla yükümlü tutmaktadır.

5403 sayılı Kanununun 13. maddesi: "Mutlak tarım arazileri, özel ürün arazileri, dikili tarım arazileri ile sulu tarım arazileri tarımsal üretim amacı dışında kullanılamaz. Ancak, alternatif alan bulunmaması ve Kurulun uygun görmesi şartıyla;

- a) Savunmaya yönelik stratejik ihtiyaçlar,
- b) Doğal afet sonrası ortaya çıkan geçici yerleşim yeri ihtiyacı,
- c) Petrol ve doğal gaz arama ve işletme faaliyetleri,

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

İSMET CAN'IN
KONUŞMASI

ç) İlgili bakanlık tarafından kamu yararı kararı alınmış madencilik faaliyetleri,

d) Bakanlıklarca kamu yararı kararı alınmış plân ve yatırımlar,

e) Kamu yararı gözetilerek yol altyapı ve üstyapısı faaliyetlerinde bulunacak yatırımlar,

f) Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun talebi üzerine 20/2/2001 tarihli ve 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu uyarınca yenilenebilir enerji kaynak alanlarının kullanımı ile ilgili yatırımları,

g) Jeotermal kaynaklı teknolojik sera yatırımları,

İçin bu arazilerin amaç dışı kullanım taleplerine, toprak koruma projelerine uyulması kaydı ile Bakanlık tarafından izin verilebilir. (Ek cümle: 31/01/2007-5578 S.K./3.mad) Bakanlık bu yetkisini valiliklere devredebilir.

Mutlak tarım arazileri, özel ürün arazileri, dikili tarım arazileri ile sulu tarım arazileri dışında kalan tarım arazileri; toprak koruma projelerine uyulması kaydı ile valilikler tarafından tarım dışı kullanımlara tahsis edilebilir." kuralı yer almaktadır.

Bu madde; mutlak tarım arazileri, özel ürün arazileri, dikili tarım arazileri ile sulu tarım arazilerinin tarımsal üretim amacı dışında kullanılması yasaklanmaktadır. Ancak bu arazilerin amaç dışı kullanımları sayım yoluyla gösterilmekle birlikte bu istisnanın uygulanmasına ilişkin yöntem de gösterilmektedir.

Olayda, İstanbul Valiliği İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, teknik elemanlarınca yapılan etüt sonucunda uyuşmazlık konusu arazilerin Mutlak Tarım Arazisi niteliğinde olduğunun tespit edildiği ve İl Toprak Koruma Kurulunun sayılı kararı ile talep edilen bu alanın 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununun 13. maddesi gereğince tarım dışı amaçla kullanılmasının uygun görülmediği, 3194 sayılı İmar Kanununun 8. maddesinin (c) bendine aykırı olarak dava konusu edilen planların yürürlüğe konulduğu ileri sürmektedir.

Bu durumda, uyumsuzluğun belirtilen niteliği, (mutlak) tarım toprağının korunması amacı ile İl Toprak Koruma Kurulunun yasal olarak üstlendiği görevler ve aldığı kararların idari icrai ve bağlayıcılık yönü birlikte dikkate alındığında, davacı İstanbul Valiliği İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü'nün bu davayı açabileceği sonucuna varılmıştır."

İMAR PLANLARININ HAZIRLANMASI YÖNÜNDEN

1) Hidroelektrik Santrali (HES) Projesi ile ilgili olarak 3194 sayılı İmar Kanununun 9. maddesi uyarınca onaylanan 1/5000 ölçekli nazım imar planı ile 1/1000 ölçekli uygulama imar planının istemiyle açılan davada (Danıştay Altıncı Daire E:2011/6729);

"Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmeliğin 14. maddesindeki Planların hazırlanması sürecinde, planı düzenlenecek alan ve yakın çevresindeki alanlarda aşağıda genel başlıklar halinde belirtilen konular ile planlama alanının özelliğine ve plan türüne göre diğer konularda ilgili kurum ve kuruluşlardan veriler elde edilir kuralına yer verilmiştir.

Bilirkişi incelemesi yaptırılmıştır. Raporda;

1/25.000 Ölçekli Nazım İmar Planı Revizyonu, yani üst ölçekli planlar hiç dikkate alınmadığı,

Üst ölçekte planlanan demiryolu güzergâhı yükleme havuzunun, çevre yolu güzergâhı denge borusu, cebri boru ve santal binasının üzerinden geçtiği,

Güzergâh alt ölçeklerde yeniden ele alınacaktır, ancak HES inşası geri dönülemez bir yatırım olacak ve altyapıyı etkileyeceği, burada ciddi olarak altyapı sorunları olduğu ve yörenin duyarlı bir şekilde planlanması gerektiği,

Planlanan HES yapısının inşaatı sırasında gerek daha sonra işletme sırasında, yüzeye bırakılacak inşaat malzemeleri ve/veya muhtemel kimyasallar, şehrin içme suyu kaynağını kirletebileceği, planlanan HES yapısına 300-400 metre mesafede, beş civarında, etkin olarak işletilmekte olan yeraltı suyu kuyu-

su olduğu; ayrıca tüm Koruma Alanı içinde onlarca içme suyu kuyusu bulunduğu,

Önerilen HES yapısının yükleme havuzu, iletim kanalı, denge bacası, cebri boruları, santral yapısı, ve batardo yapısı Düden Deresi'nin yaklaşık 3000 metrelik bölümündeki doğal hayatı tehlikeye düşürdüğü, bunun bir başka nedeninin, söz konusu güzergâh boyunca derenin suyunun HES iletim kanalına alınacak olmasıdır. Fizibilite Raporu'na göre, muhtemel işletme planlarında, "can suyu" olarak herhangi bir debi görülmediği,

Planlanan HES yapısının inşaatı sırasında gerek daha sonra işletme sırasında, yüzeye bırakılacak inşaat malzemeleri ve/veya muhtemel kimyasallar, şehrin içme suyu kaynağını kirletebileceği, planlanan HES yapısına 300-400 metre mesafede, beş civarında, etkin olarak işletilmekte olan yeraltı suyu kuyusu olduğu; ayrıca tüm Koruma Alanı içinde onlarca içme suyu kuyusu bulunduğu,

Önerilen HES yapısının yükleme havuzu, iletim kanalı, denge bacası, cebri boruları, santral yapısı, ve batardo yapısı Düden Deresi'nin yaklaşık 3000 metrelik bölümündeki doğal hayatı tehlikeye düşürdüğü, bunun bir başka nedeninin, söz konusu güzergâh boyunca derenin suyunun HES iletim kanalına alınacak olmasıdır. Fizibilite Raporu'na göre, muhtemel işletme planlarında, "can suyu" olarak herhangi bir debi görülmediği,

Tespit edilmesi üzerine;

"Planlama alanının yeri"; "Fiziksel yapıda akarsular, bitki örtüsü, yeraltı ve yüzeysel su kaynakları, havzaları ve özellikleri"; "Çevresel kaynaklar ve koruma alanları olarak orman alanları, ekolojik açıdan korunması gerekli alanlar"; "Teknik altyapı olarak ulaşım, enerji ve içme suyu"; "Yerleşme alanları ile ilgili özellikler" yönlerinden veriler toplanmadan, planlama alanı ve yakın çevresi ile alanın bölge veya kent bütünü içindeki konumuna yönelik yerinde yeterli ölçüde inceleme, bilimsel

ve teknik yöntemlere dayanmadan yapıldığının saptanması karşısında, planlama esaslarına, teknik gereklere ve bu nedenle kamu yararı ile hukuka uyarlık görülmemiştir.”

TOPRAĞIN KORUNMASI

1/5000 ölçekli Havza Koruma Amaçlı Revizyon Nazım İmar Planı ile 1/1000 ölçekli Havza Koruma Amaçlı Revizyon Uygulama İmar Planının iptali istemiyle açılan ve imar planlarına karşı dava açılması yönünden de yukarıda ele alınan davanın esası da toprağın korunması yönünden aktarılması gerekmektedir (Danıştay Altıncı Daire E:2014/8184);

“Anayasal gereklilik doğrultusunda; toprağın korunması, geliştirilmesi, tarım arazilerinin sınıflandırılması, asgari tarımsal arazi ve yeter gelirli tarımsal arazi büyüklüklerinin belirlenmesi ve bölünmelerinin önlenmesi, tarımsal arazi ve yeter gelirli tarımsal arazilerin çevre öncelikli sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak planlı kullanımını sağlayacak usul ve esasları belirlemek amacıyla 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu kabul edilerek yürürlüğe girmiştir.

Kanununun 4. maddesi, Devletin hüküm ve tasarrufu altında ve Hazinesinin özel mülkiyetinde olan araziler ile kamu kurumlarına, gerçek ve tüzel kişilere ait olan arazilerin mülkiyet hakkı kullanılırken toprağın; bitkisel üretim fonksiyonu, endüstriyel, sosyo-ekonomik ve ekolojik işlevlerinin tamamen, kısmen veya geçici olarak engellenmemesi amacıyla araziye kullananlar, bu Kanununun öngördüğü tedbirleri almakla yükümlü kılmıştır.

Dolayısıyla, mülkiyet hakkı kullanılırken toprağın bitkisel üretim fonksiyonu, endüstriyel, sosyo-ekonomik ve ekolojik işlevlerinin tamamen, kısmen veya geçici olarak engellenmemesi amacıyla araziye kullananlara, 5403 sayılı Kanununun öngördüğü tedbirleri almakla yükümlü tutmaktadır. 5403 sayılı Kanununun 13. maddesinde; mutlak tarım arazileri, özel ürün arazileri, dikili tarım arazileri ile sulu tarım arazilerinin tarımsal üretim amacı dışında kullanılması yasaklanmaktadır. Ancak bu arazilerin amaç dışı kullanımları sayım yoluyla göster-

rilmekle birlikte bu istisnanın uygulanmasına ilişkin yöntem de gösterilmektedir.

3194 sayılı İmar Kanununun 3. maddesinin c) bendinde yer alan, tarım arazilerinin, Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununda belirtilen izinler alınmadan tarımsal amaç dışında kullanılmak üzere plânlanamayacağı yolundaki kuralına aykırı olarak tesis edilen dava konusu imar planlarında hukuka uyarlık bulunmamaktadır.

Uyuşmazlık konusu taşınmazların kısmen İSKİ içmesuyu havzası orta ve kemen de uzun mesafeli koruma alanında kalmasına karşın, davalı idarenin savunması, plan açıklama raporu, plan pafta, lejand ve notlarından, İSKİ görüşünün alınması şartına uyulduğu yolunda bilginin yer almadığından bu yonden de hukuka aykırı bulunmuştur.”

SUYUN KORUNMASI

Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliğinin 17 ve devamındaki koruma alanlarının düzenlendiği maddelerdeki yasaklamalar yönüyle Özel Hükümlerde aynen uyulması, yasaklanmayan/kısıtlanmayan konularda ise kaynak ve havzanın özelliğine uygun olarak özel hüküm getirilmesinin mümkündür.

İçme ve kullanma suyu kaynağı ve havzasında yeterli düzeyde bilimsel çalışmalar yapılmadan, çevresindeki yerleşimlerin ana su kaynağı özelliği taşıyan barajının komşuluğunda bulunan mevcut yerleşim yerleri, termal varlık, termal turizm merkezi ve bu alanın ileride üstlenmesi öngörülen fonksiyon ile kapasite ile alanın konumları da göz önünde tutularak etkileşimlerinin irdelenmeden hazırlandığı; özellikle yukarıda örneklenen maddeler itibariyle Su Kalitesine İlişkin Planlama Esasları ve Yasaklar ile İçme ve Kullanma Suyu Temin Edilen Kıtaçi Yüzeysel Sularla İlgili Kirletme Yasaklarına uygun olarak hazırlanmayan ... Barajı Havzası Özel Hükümleri ve bu hükümlerin tüm hükümler içerisindeki önem ve özelliği dikkate alındığında, özel hüküm niteliğine ulaşamayan düzenlemenin tümünde hukuka uyarlık görülmemiştir (Danıştay Altıncı Daire E:2009/6290).

KIYININ KORUNMASI

Dava konusu imar planları daha önce Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından belirlenen kıyı kenar çizgisi esas alınarak yapıp yürürlüğe konulmuştur. Dolayısıyla dava planların şehircilik ve planlama ilkelerine uygun olduğundan bahsedebilmek için öncelikle kıyı kenar çizgisinin kıyı mevzuatına uygun olup olmadığının yargı merciince belirlenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda yapılacak bir hukuka uygunluk denetimi sonucunda kıyı kenar çizgisinin mevzuata aykırılığının saptanması durumunda bu kıyı kenar çizgisine bağlı olarak imar hakkı veren planların hukuki dayanağı da ortadan kalkmış olacaktır (Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu E:2007/100).

SİT ALANININ KORUNMASI

Kültür Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi 1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planının iptali istemiyle açılan davada, doğal sit alanlarını içeren alana ilişkin gerekçelere yer verilmiştir.

Çevre düzeni planı ile 1. ve 2. derece doğal sit alanları ile ormanları yapılaşmaya açtığı, yapılaşma miktarının az olmasının değil, bir alanın yapılaşmaya açılmasının önemli olduğu belirlemesinin yapılarak;

“Dava konusu edilen çevre düzeni planı, planlama açısından belirsizlikler içeren, koruma ve kullanma açısından denge sağlayamayan, bölgelendirme oluşturmayan, yapılaşması mümkün olmayan alanları yapılaşmaya açması, hukuki dayanaktan yoksun şekilde büyük alanların tek yatırımcıya tahsisine olanak sağlanması, yetersiz ve ayrıntılı olmayan mekansal çalışmalara dayalı olarak hazırlanması karşısında şehircilik ilkeleri, planlama esasları ve kamu yararına uyarlık taşımamaktadır” (Danıştay Altıncı Daire E:2006/5265).

ORMAN ALANININ KORUNMASI

Danıştay Altıncı Dairesinin E:2006/1664 sayılı davasına konu edilen Çevre Düzeni Planının planlama alanını, Kadriye-Belek Kumul Ormanı oluşturmaktadır.

Bu orman alanı, Turizm Merkezi içerisine alınarak golf alanları ve turizm parselleri sağlanması amacıyla davalı idarece planlanması yoluna gidilmesi üzerine, uyuşmazlık konusu Belek Çevre Düzeni Planının orman alanlarına yapacağı etki ile bölgenin ekolojik dengesine, çevreye ve tarım alanlarına etkisinin göz önünde bulundurulması suretiyle şehircilik ilkelere, planlama esaslarına ve kamu yararına uygun bulunup bulunmadığının tespiti bakımından keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılarak karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde:

“Bilirkişi raporunda özetle: bozuk orman niteliğindeki 1971 ile 1981 yılından itibaren ağaçlandırılmak suretiyle oluşan Kadriye - Belek Kumul Orman varlığı nedeniyle oluşan ekosistemin dava konusu çevre düzeni planıyla orman alanı içerisinde golf alanlarına yer açılmasıyla ormanın yok edilmesine ve işlevlerinin de sona ermesine neden olduğu, geniş çim alanlarına dönüştürülen golf alanları için kullanılan sulama suyu ihtiyacının çok fazla olduğu, taban suyundan da çekilen su sonucu taban suyu yüzeyinin alçalmasına yol açıldığı, bu nedenle fıstık çamlarında kurumanın başladığı, çim ve göl alanlarının oluşturulması için orman alanında yapılan geniş açmaların ormanın kapalılık ve dayanışma özelliklerinin yok edildiği, ağaçların kuruması veya rüzgar koridorlarında fırtına devrikleri ile ormanın daha da seyreltiği, bu gelişmenin deniz rüzgarlarının ormanın arka tarafında yer alan tarım alanlarına ulaşmasına ve denizin tuzlu damlacık etkisinin bu alanlarla birlikte golf alanlarındaki çimlerin de etkisinde kalmasına neden olduğu, yörede ağaçlandırmadan önceki duruma, başa dönüldüğü, çim alanlarının kum üstünde oluşunun daha fazla kimyasal gübre ve zararlılarla mücadele kullanılmasını gerektirdiği, sulama suyu ile kimyasal bileşiklerin hızla taba suyuyla ulaştığı ve taban suyunu kirlettiği, tarım alanlarından gelen kirliliği su ile birlikte kıyı denizine ulaştığı, Kadriye ve Belek Kumul Ormanının kıyı kuşağında yapılan golf alanlarında ise daha çok su tüketeceği, yeraltı suyu ve kıyı denizinin yanlış kullanımı sonucunda ve atıksuların etkisi ile tuzlanacağı, kirleneceği ve ekosistemlerin bozulacağı, bu olumsuz gelişmele-

rin ortamdaki zehirli bileşenlerin ve aşırı beslenmeye neden olan bileşiklerin artmasına ve doğal canlı türlerinin (bitkiler ile hayvanlar ve mikroorganizmalar) yok olmalarına, insanların da etkilenmelerine neden olacağı, Ormanın kıyı kuşağının otellerle kaplanması ve otellerin bazı ek tesislerinin kumsal üzerinden kıyıya kadar uzatılmasının otelde kalanların kumsalı yoğun olarak kullanmaları ve kumsal ekositemi üzerinde olumsuz ve ağır insan baskısına yol açtığı, kıyıda kumsal ekosistemin doğal dengesinin bozulduğu, golf alanları tesis edilmesinin yöredeki ekolojik sistemler (kıyı denizi, kumsal, tarım alanları ve köyler gibi ekolojik sistemler) üzerinde yok edici ve kirlenici etkiler yaptığı, bu çerçevede doğal kaynak ve turizm alanı olan yörenin kullanıcılara sunduğu potansiyel değerlerin iyi planlanmadığı, denetimsiz ve sadece kazanç amaçlı kitle turizminin baskısına teslim edildiği, bunun sonucunda bölgede doğal ekosistemlerin ve kültürel birikimlerin yok olması, yörenin turizm kabiliyeti ve çekiciliğinin sona ermesi anlamına geldiği, dava konusu çevre düzeni planının ve bu plandaki değişikliklerle izin verilen golf alanlarının ve turizm tesislerinin doğal ekosistemlerin, dava konusu planlarla yerleşik ve topraktan geçinen halkın sosyal ve kültürel yapılarının sürdürülebilirliğine yaptıkları olumsuz etkiler nedeniyle kamu yararına ve üstün kamu yararına aykırı olduğu görüşlerine yer verildiği görülmektedir.

Golf alanları ve turizm tesisleri yapılması hedefiyle hazırlanan dava konusu planın, orman varlığının yok olmasına dönük sonuç doğurduğu, kumul ormanı ağaçlandırmasıyla yörede kurulan kıyı denizi, kumsal, tarım alanları ve köyler gibi ekolojik sistemler arasındaki birlikteliği sona erdirdiği, bu durumun orman odaklı doğal ekosistemlerin dolayısıyla yerleşik ve topraktan geçinen halkın sosyal ve kültürel yapılarının sürdürülebilirliğine olumsuz etkide bulunduğu, bu durumun doğal varlıklar yönünden oluşturduğu geri dönülemez sonuçların bölgenin doğal turizm kabiliyetini ve cazibesini yitirmesini de beraberinde getirmesi karşısında şehircilik ilkeleri, planlama esasları ve kamu yararına uyarlık taşımamaktadır.

Golf alanları ve turizm tesisleri yapılması hedefiyle hazırlanan dava konusu planın, orman varlığının yok olmasına dönük sonuç doğurduğu, kumul ormanı ağaçlandırmasıyla yörede kurulan kıyı denizi, kumsal, tarım alanları ve köyler gibi ekolojik sistemler arasındaki birlikteliği sona erdirdiği, bu durumun orman odaklı doğal ekosistemlerin dolayısıyla yerleşik ve topraktan geçinen halkın sosyal ve kültürel yapılarının sürdürülebilirliğine olumsuz etkide bulunduğu, bu durumun doğal varlıklar yönünden oluşturduğu geri dönülemez sonuçların bölgenin doğal turizm kabiliyetini ve cazibesini yitirmesini de beraberinde getirmesi karşısında şehircilik ilkeleri, planlama esasları ve kamu yararına uyarlık taşımamaktadır.”

SULAK ALANLARIN KORUNMASI

Sulak Alan Tampon Koruma Sahası sınırları içerisinde faaliyet gösteren organize sanayi bölgesi faaliyetini sona erdiren işlemin iptali istemiyle açılan davada, bu alana yapabileceği olumsuz etkiler değerlendirilmiştir. Buna göre:

“Uyuşmazlıkta, 5000 metrelik Uluabat Tampon Koruma Sahası sınırları içinde kalan ve bu yerde faaliyete geçmesi halinde Türkiye'nin en önemli kuş barınma ve beslenme alanlarından biri olan aynı zamanda balıkçılıkta ve tarım alanlarının sulanmasında da yararlanılan Uluabat Gölü'ne ait Su Toplama Havzası içinde, organize sanayi bölgesi olarak belirlenen yerin, anılan Göle orta ve uzun vadeli olumsuz etkileri olabileceğinin belirlenmesi karşısında, tampon bölge sınırlarının korunması ve bu doğrultuda söz konusu alanda organize sanayi bölgesine yönelik yapılan faaliyete son verilmesine ilişkin dava konusu işlemlerde hukuka aykırı bir yön görülmemiştir” (Danıştay Altıncı Daire E:2006/6547).

RAMSAR Sözleşmesi sınırlarında kaldığı belirtilen sulak alanın arıtma tesisinden çıkan çamur ile yok edildiği öne sürülerek açılan ve reddedilen davada Danıştay Altıncı Dairesi sulak alan yönünden yeniden inceleme yapılmasına karar vermiştir (E:2005/1822). Kararda:

“İzmir kent bütününde büyük kanal projesi yatırımlarının bir parçası olarak yapılan arıtma tesisinden çıkan çamurun depolanması uyumsuzluğun esasını oluşturmaktadır. Dava konusu Koruma Kurulu kararına dayanak oluşturan Boğaziçi Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Çevre Bilimleri Enstitüsü ile Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Çevre Mühendisliği Bölümü raporlarında çamur bertarafının halihazırda arıtma tesisi için ayrılan alanda yapılmasının teknik bir zorunluluk olduğu belirtilmiştir. Söz konusu raporlardaki açıklamalar karşısında çamur nakliyesinin yaratacağı sorunlar karşısında çamurun arıtma tesisi içinde ayrılan alanda depolanmasının yöntem olarak uygun olacağı sonucuna varılmıştır.

Ancak, davacı dava dilekçesinde, çamur alanlarının bir kısmının Ramsar Sözleşmesi sınırları içinde kaldığını, çamurların Gediz Deltası'na yayıldığını, dolayısıyla su kuşlarının yaşadığı sulak alanların yok edildiğini öne sürdüğünden, bu konuda üniversitelerin ilgili bölümlerinden seçilecek kişilerden oluşturulacak üç kişilik bilirkişi kurulu aracılığıyla yerinde keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılarak yeniden karar verilmesi gerekmektedir.”

TARİH, KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARININ KORUNMASI

Tarih, kültür ve tabiat varlıklarının hukuki çerçevesinin ele alındığı ve Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşmesi kapsamındaki Nemrut Dağına ilişkin; 1/25.000 ölçekli Nemrut Dağı Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Revizyon Planınının 2873 sayılı Milli Parklar Kanununun 4. maddesi uyarınca onaylanmasına ilişkin Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü işlemi ve bu işlemin dayanağını oluşturan Şanlıurfa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu kararının iptali istemiyle açılan davada verilen karar önem taşımaktadır ((Danıştay Altıncı Daire E:2012/1191). Karardaki hukuki belirlemeler şu şekildedir:

“Anayasanın 63. maddesi Devleti; tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlamak ve bu

amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri almakla görevlendirmiştir.

Anayasanın bu kuralını yaşama geçirmek üzere; yurdumuzdaki milli ve milletlerarası düzeyde değerlere sahip milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanlarının seçilip belirlenmesi, özellik ve karakterleri bozulmadan korunması, geliştirilmesi ve yönetilmesine ilişkin esasları düzenlemek amacıyla 11.08.1983 günlü, 18132 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu yürürlüğe konulmuştur.

2873 sayılı Yasanın 2. maddesinde; Yasa kapsamındaki koruma statülerinin hangi özellikteki tabiat parçaları için uygulanacağı belirlenmiş ve bu kapsamda anılan maddenin (a) bendinde "Millî park", bilimsel ve estetik bakımdan, milli ve milletlerarası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak ve değerleriyle koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçaları olarak tanımlanmıştır.

648 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 33. maddesiyle değiştirilen Yasanın 3. maddesinde: "Orman ve Su İşleri Bakanlığınca millî park karakterine sahip olduğu tespit edilen alanlar, Millî Savunma Bakanlığının olumlu görüşü, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı ile diğer ilgili bakanlıkların görüşü de alınarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulu kararı ile millî park olarak belirlenir." kuralına yer verilmiştir.

2873 sayılı Yasanın Planlama başlıklı 4. maddesinin 1. fıkrasında ise: "Bu Kanun hükümlerine göre milli park olarak belirlenen yerlerin özellik ve nitelikleri gözönünde tutularak, koruma ve kullanma amaçlarını gerçekleştirmek üzere, kuruluş, geliştirme ve işletilmelerini kapsayan gelişme planı, ilgili bakanlıkların olumlu görüşleri ve gerektiğinde fiili katkılarıyla, Orman ve Su İşleri Bakanlığınca hazırlanır ve yürürlüğe konur." kuralı getirilmiştir.

Anayasanın 63. maddesinin yaşama geçirildiği başka bir alan ise 23.07.1983 günlü, 18113 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan

lanan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile yapılan düzenlemelerdir.

Bu Yasa, korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımları belirlemeyi, yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemeyi, bu konuda gerekli ilke ve uygulama kararlarını alacak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tespit etmeyi hedeflemekte; korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili hususları ve bunlarla ilgili gerçek ve tüzelkişilerin görev ve sorumluluklarını belirlemektedir.

2863 sayılı Yasaya göre: “Kültür varlıkları”; tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklarını; “Sit”; tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanları; “Koruma”; ve “Korunma”; taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri; taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon işlemleri; “Korunma alanı”; taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının muhafazaları veya tarihi çevre içinde korunmalarında etkinlik taşıyan korunması zorunlu olan alanı ifade etmektedir.

Yasanın 8. maddesi; kültür ve tabiat varlıklarına yönelik olarak verilen görev ve yetkilerin belirlenip, bunların kullanılmasını kurala bağlamaktadır. Bu maddeye göre: “Yedinci maddeye göre tescil edilen korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının korunma alanlarının tesbiti ve bu alanlar içinde inşaat ve tesisat yapılıp yapılamayacağı konusunda karar alma yetkisi Koruma Kurullarına aittir” ve 9. maddesine göre de: “Koruma Yüksek Kurulunun ilke kararları çerçevesinde koruma bölge kurullarınca alınan kararlara aykırı olarak, ko-

runması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ve koruma alanları ile sit alanlarında inşaî ve fizikî müdahalede bulunulamaz, bunlar yeniden kullanıma açılmaz veya kullanımları değiştirilemez." kuralları yer almaktadır.

Tarih, kültür ve tabiat varlıkları ile değerlerinin korunması konusunda uluslararası alanda da düzenlemeler yapılmıştır. Bu kapsamda, uluslararası sözleşmelerin iç hukuka yansı(tıl)ması üzerinde durulması gerekmektedir:

Anayasanın 90. maddesinde: "Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarla yapılacak anlaşmaların onaylanması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlıdır.

Ekonomik, ticari veya teknik ilişkileri düzenleyen ve süresi bir yılı aşmayan anlaşmalar, Devlet Maliyesi bakımından bir yüklenme getirmemek, kişi hallerine ve Türklerin yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına dokunmamak şartıyla, yayımlanma ile yürürlüğe konabilir. Bu takdirde bu anlaşmalar, yayımlarından başlayarak iki ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisine sunulur.

Milletlerarası bir anlaşmaya dayanan uygulama anlaşmaları ile kanunun verdiği yetkiye dayanarak yapılan ekonomik, ticari, teknik veya idari anlaşmaların Türkiye Büyük Millet Meclisince uygun bulunması zorunluğu yoktur; ancak, bu fıkraya göre yapılan ekonomik, ticari veya özel kişilerin haklarını ilgilendiren anlaşmalar, yayımlanmadan yürürlüğe konulamaz.

Türk kanunlarına değişiklik getiren her türlü anlaşmaların yapılmasında birinci fıkra hükmü uygulanır.

Usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası anlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. (Ek cümle: 07/05/2004 - 5170 S.K./7.mad) Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası anlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi ne-

deniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır." kurallarına yer verilmiştir.

244 sayılı Milletlerarası Andlaşmaların Yapılması, Yürürlüğü Ve Yayınlanması İle Bazı Andlaşmaların Yapılması İçin Bakanlar Kuruluna Yetki Verilmesi Hakkında Kanunun "Onaylamanın uygun bulunması kanunu" başlıklı 2. maddesinin 1. fıkrasına göre; milletlerarası andlaşmaları onaylama veya bu andlaşmalara katılma, onaylama veya katılmanın bir kanunla uygun bulunmasına bağlıdır.

Yasanın "Onaylama ve sair tasarruflar" başlıklı 3. maddesinin 1. fıkrasında ise: "Milletlerarası andlaşmaların onaylanması, bunlara katılma, bunların feshini ihbar etmemek suretiyle yürürlük süresini uzatma, Türkiye Cumhuriyetini bağliyan bir Milletlerarası Andlaşmanın belli hükümlerinin yürürlüğe konulması için gerekli bildirileri yapma, milletlerarası andlaşmaların uygulama alanının değiştiğini tesbit etme, bunların hükümlerinin uygulanmasını durdurma ve bunları sona erdirme, Bakanlar Kurulu kararnamesiyle olur.

Onaylama veya katılma konusu olan milletlerarası andlaşmanın Türkçe metni ile andlaşmada muteber olduğu belirtilen dil veya dillerden biri ile yazılmış metni, yukardaki fıkrada söz konusu kararnameye ekli olarak Resmi Gazetede yayınlanır." kuralı getirilmiştir.

Tüm insanlığın ortak mirası kabul edilen ve doğal ve kültürel varlıkların korunarak yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından hazırlanan "Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi" 1972 yılında Paris'te gerçekleştirilen toplantıda kabul edilmiştir.

İçeriği aktarılan anayasal ve yasal çerçevede; Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşmesine katılmanın uygun bulunması 2658 sayılı kanun ile kabul edilmiş ve bu kapsamda Milletlerarası Sözleşme olarak 244 sayılı Yasanın 3. maddesine göre Bakanlar Kurulunun 23.05.1982 günlü, 8/4788

sayılı kararı ile onaylanıp Resmi Gazetenin 14.02.1983 günlü, 17959 sayılı nüshasında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Anılan Sözleşmenin yürürlüğe girmesinden kısa süre sonra, iç hukukta Anayasa ile 2863 ve 2873 sayılı yasalar yürürlüğe girmiş ve yasaların öngördüğü idari düzenlemeler de yapılmış ve uluslararası sözleşmeyle getirilen ilke ve kurallar ile üstlenilen yükümlülüklerin karşılığı ulusal mevzuattaki düzenlemeler ile bütünlük oluşturulmuştur.

16.11.1972 tarihli Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşmesinin ilk maddesinde Anıtlar, Yapı Toplulukları ve Sitler tanımlanmış; ikinci maddesinde “doğal miras” sayılacak eserler sayılmış ve üçüncü maddede, bunları kendi toprakları üzerinde bulunan çeşitli varlıkları saptayıp belirlemek, Sözleşmeye taraf olan her devlete ait bir sorumluluk olarak verilmiştir.

Sözleşmenin Kültürel ve Doğal Mirasın Ulusal ve Uluslararası Korunmasına ilişkin düzenlemeler dört, beş, altı ve yedinci maddelerden oluşan ikinci bölümünde yer almış; Dünya Kültürel Ve Doğal Mirasının Korunması İçin Hükümetlerarası Komite 8-14. maddeler arasındaki üçüncü bölümde; Sözleşmenin sonraki bölümlerinde ise Dünya Kültürel ve Doğal Mirasını Koruma Fonu, Uluslararası Yardımın Koşulları ve Düzenlenmesi, Eğitim Programları, Raporlar ve Son Hükümler başlıkları altında düzenlemeler bulunmaktadır.

Uluslararası önem taşıması nedeniyle koru(n)maya değer doğal oluşumlara, anıtlara ve sitlere “Dünya Mirası” statüsü tanınmaktadır. Tanıma süreci, Sözleşmeye taraf olan üye devletlerin UNESCO'ya başvurusuyla başlamakta, Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS) ve Uluslararası Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği (IUCN) uzmanları tarafından değerlendirilmekte ve belirlenen aday varlıklar Dünya Miras Komitesinin kararı doğrultusunda UNESCO Dünya Miras Listesine girerek tamamlanmaktadır.

UNESCO Dünya Miras Listesine giren ülkemizdeki varlıklar yönünden; ulusal mevzuatın yanı sıra katılım ve onay işlemi yapılarak ulusal mevzuat ile bütünlük oluşturan Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesine uygun olarak hareket edilmesi gerekmektedir.”

Danıştay Altıncı Dairesi kararında çizelen bu hukuki çerçevede uyumsuzluğun esasının incelemesi yapılmış ve aşağıdaki gerekçeyle iptal kararı verilmiştir:

“Özellikle Nemrut Dağı Tümülüsü için Nemrut Dağı Milli Parkı sınırları olarak kabul edilen Tampon Bölge (Buffer Zone) - Koruma Bandına fiziki/inşai müdahale yolunu açması nedeniyle UNESCO Dünya Miras Listesine alınma kriterleri ile çelişmesi; Eşsiz coğrafya üzerindeki tarihsel geçmişi dikkate alan bir sit bütünlüğünün Etkileşim Geçiş Alanı yoluyla tesis edilmesi sürecinde tarihsel-kültürel bütünlüğe gereken özenin gösterilmemesi suretiyle 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve ilgili mevzuatın öngördüğü koruma amacına aykırı olması; İnşaat ve ulaşım bağlantısı yapımına ilişkin koşul ve kısıtlamaları ortadan kaldırmak suretiyle doğal bütünlüğü bozması; Milli Parklar mevzuatının getirdiği tanım, nitelik ve kısıtlamalar çerçevesinde Uzun Devreli Gelişme Planı, Yönetim Planı, Nazım İmar Planı, Uygulama İmar Planı ve Mimari Proje onayı biçiminde izlenmesi gereken plan-proje hiyerarşisi sürecini oluşturumaması nedeniyle 2873 sayılı Milli Parklar Kanununu ve ilgili mevzuatın gereklerine aykırılık taşıması; Otel yatırımının bir noktaya yönlendirmesi, Milli Park içinde yaşayan yerel halkın ekonomik ve sosyal olarak kalkındırılmasına dair plan vizyonu ve mevzuat hedefleriyle örtüşmemesi, kamu yararı içeriği taşınamaması ve adil olmaması; Gerek yöre halkının kalkındırılması hedefli sektörlerin geliştirilmesi ve gerekse turizm amaçlı taleplerin karşılanması için Nemrut Milli Parkı bütününde gerçekleştirilecek olan konaklama tesislerine (otel, motel, butik otel vb.) ilişkin lokasyon, kapasite, yerel mimari özellik, konaklama tesislerinin ölçeği ve türü, yapılaşma biçimi (cephe genişliği, yapılaşma yoğunluğu, büyüklük, gabari vb.) açılardan getirilen her türlü kısıtlama ve yönlendirmenin

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

İSMET CAN'IN
KONUŞMASI

ortadan kaldırılması, Plan Hükümü ile getirilen ulaşım düzenlemesinin (kademelenmesinin) plan üzerindeki mekansal karşılığının (gösteriminin) bulunmaması; Alanın doğal ve kültürel varlık-kaynak değerlerinin bütüncül olarak korunması, ulaşım ve gezi güzergahları, hizmet ve tanıtım olanakları vb. hususlarda gereksinim duyulduğu bilimsel gerekçeleri ile ortaya konulan herhangi bir yeni öneri getirmemesi; Kurum görüşlerinin "Plan Hükümleri"ne eklenmemesi, dolayısıyla Kurum görüşlerine sadece bir prosedür olarak yer verilmiş olması; İzinsiz ve plan dışı uygulamaları yasallaştıracak değişikliklerin Plan Hükümleri haline getirilmek suretiyle izinsiz yapılan uygulamalara hukuki geçerlik kazandırılması; 104 ada 105 parsel (A) bölgesine "O" notasyonu getirilmesine karşılık bu alanın Sınırlı Kullanıma İzin Verilen Bölge (2. Derece Koruma Alanı) olması nedeniyle otel yapımına ilişkin Plan Hükümleri ile getirilen düzenlemelerin teknik olarak dava konusu taşınmazın bulunduğu bölgeyi kapsamaması; Plan Revizyonunun mekansal gösterimleri ile Plan Hükümleri arasında tutarsızlık bulunması; Parsel ölçeğindeki yapılaşma talebini karşılamaya yönelik olması karşısında, ulusal ve evrensel koruma ilkelerine, şehircilik biliminin gereklerine, planlama esaslarına ve bu nedenle kamu yararı ile hukuka uyarlık görülmemiştir."

İkinci olarak değinilecek karar ise doğal ve kültürel varlıkların korunmasının yanı sıra jeotermal kaynak kullanımına ilişkin karar oluşturmaktadır (Danışta Altıncı Daire E:2009/13629).

Termal Turizm Merkezine ilişkin 1/25000 ölçekli Çevre Düzeni Planı Revizyonunun, şehircilik ilkeleri ve çevre değerleri açısından önemli sakıncalar taşıdığı, 1. Derece Doğal Sit Alanı içinde yer alan "Önemli Doğa Alanı" bölgesi dikkate alınmadığı gibi, bu planla termal kaynaklar yönünden yeterli çözümler de üretilmediğinden, dava konusu işlemlerde şehircilik ilkeleri, planlama esasları ve kamu yararına uyarlık görülmemiştir.

Üst ölçekli bu plan uyarınca yapılan alt ölçekli olan 1/5000 ölçekli nazım imar planı hakkında da iptal kararı verilmiştir (Danıştay Altıncı Daire E:2008/3541). Gerekçesinde:

“Üst ölçekli planlarda getirilen plan kararlarının ve yapılan imar planı revizyonunun; doğal ve kültürel varlıklar ile jeotermal kaynak kullanımını yeterli ölçüde dikkate almadığı, sürdürülebilir bir turizm planlamasının temelleri olan sosyal, çevresel ve ekonomik anahtar göstergeleri kullanmadan ve miras coğrafyanın korunmasına ilişkin “Önemli Doğa Koruma Alanları” nı dikkate almadığı, imar planı revizyonu yapılması için gerekli şartları taşımadığı” belirtilmiştir.

Üçüncü karar olarak da termik enerji santrali kurulması planlanan ve acele kamulaştırmaya konu edilen alana ilişkin olarak Danıştay Altıncı Dairesinin E:2014/727 sayılı kararıdır.

Termik Santralinin yapımı amacıyla 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun 27. maddesine göre acele kamulaştırılmasına ilişkin Bakanlar Kurulu kararının iptali istemiyle dava açılır. İptal kararının gerekçesi şu şekildedir:

“Uyuşmazlık, termik enerji santrali kurulması planlanan ve acele kamulaştırmaya konu edilen alanın, 3573 sayılı Yasa kapsamında kalması ve bu kullanım amacı dışında kullanılmasına izin verilmemesine karşın; kamu yararı kararı alınmak ve Bakanlar Kurulunca aceleliği yolunda dava konusu karar alınmak suretiyle taşınmaz mallara el konulmasından kaynaklanmaktadır.

Acele Kamulaştırmaya konu taşınmazların yer aldığı alanın, ilgili idare tarafından, 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı, Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanun ve bu Kanunda değişiklik yapan 4086 sayılı Kanun kapsamında değerlendirilerek, termik enerji santral yapımı amacıyla anılan Yasanın 20. maddesi uyarınca tarım dışı amaçla kullanılmasına söz konusu alanda kamu yararı kararı alınarak acele kamulaştırma yoluna gidilmesine olanak bulunmadığından, dava konusu Bakanlar Kurulu kararında hukuka uyarlık görülmemiştir.”

YEŞİL ALANLARIN KORUNMASI

Çevre kavramı imar planlamasında ilk akla yeşil alanları öncelikle akla getirmektedir. Kentsel alanların niteliğini yük-

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

İSMET CAN'IN
KONUŞMASI

selden yeşil alanlara ilişkin çok sayıda karar bulunmaktadır. Bunlardan birinin gerekçesini paylaşarak bu konudaki kararlara ilişkin yaklaşım ortaya çıkacaktır (Danıştay Altıncı Daire 2008/6095).

“3194 sayılı İmar Kanununun 3. maddesinde: “Herhangi bir saha, her ölçekteki plan esaslarına, bulunduğu bölgenin şartlarına ve yönetmelik hükümlerine aykırı maksatlar için kullanılamaz.” kuralı yer almaktadır.

Dosyanın incelenmesinden, uyumsuzluğa konu edilen taşınmazın imar planında yeşil alana ayrıldığı, planda ayrıldığı amaç dışında, işgaliye karşılığı üçüncü bir kişiye kullanılması yolundaki dava konusu işlemin tesis edildiği anlaşılmaktadır.

Bu durumda, imar planı ile yeşil alana ayrılmış olan taşınmazın amacı dışında kullanılması yolunda tesis edilen işlemde hukuka uyarlık görülmediğinden, iptali yolundaki temyiz konu mahkeme kararında sonucu itibariyle isabetsizlik bulunmamaktadır “.

Sonuç olarak; bu çalışma, kentsel planlamanın çevre ve çevresel değerler ile iç içeliğini, yargı kararlarına yansıyan önemli örnekleri aktarmak suretiyle göz önüne sermeyi amaçlamıştır. Yargı kararlarındaki iç içeliğe kaynaklık eden ise, ulus üstü düzenlemeler ve bununla birlikte gelişmekte olan ulusal mevzuat oluşturmaktadır.

Yargı yerlerince ulusal düzenlemelerin yanısıra uluslararası kuralların ulusal hukuka yansıtılması suretiyle; insan hakkı olarak üçüncü kuşak haklardan olan çevre hakkının kentsel planlama yoluyla yaşama geçirilmesi sağlanmış olacaktır.

Sabırla dinlediğiniz için teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Çağatay KESKİNOK (Oturma Başkanı)- Çok teşekkürler konuşmacılara. Şimdi bir sonraki oturumdan bir 7-8 dakika yedik, ama yine de eğer bazı sorular varsa çok kısa alayım ve konuşmacılardan yanıtlamasını bekleyelim.

Buyurun.

KATILIMCI- Sözü edilen Uluslararası Sözleşmelerin iç hukuktaki etkisi nedir?

Prof. Dr. Çağatay KESKİNOK (Oturum Başkanı)- Başka soru var mı? Peki, ben o zaman konuşmacılara eşit miktarda söz vereyim.

Doç. Dr. Süheyla Suzan ALICI (Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi-YAYED Başkanı)- Sonuç olarak bu kararlara karşı yargıya başvurmak gerekiyor. Tabii yargı derken, eğer yasal bir değişiklik varsa Anayasa Mahkemesine, idari düzenleme şeklindeyse idari yargıya başvuracak. Ama biliyorsunuz bu tür uluslararası sözleşmeler, bir başka ifadeyle temel hak ve özgürlüklere (çevre hakkı gibi) ilişkin bir uluslararası sözleşmeyse, yasayla kabul edilmiş olmasına rağmen yasa hükümleri karşısında daha üstün durumda. Üstelik şu anda bir bireysel başvuru hakkı da getirilmiş durumda. Eğer bu korunan temel hak Anayasamızda ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde yer alıyorsa, ona karşı da bireysel başvuru yapılabilir. Ancak bunlar dışında yani yargıya başvurmadan başka bir yolumuz bulunmuyor. Ama yargının nasıl karar vereceğini de şimdiden tahmin etmek zor. Tabii ki başvurulması gerekiyor. Yasa değişikliği yapıldıktan sonra Anayasa Mahkemesinin bu yönde verilmiş bir kararı var mıdır bilmiyorum, ama idari yargının var bildiğim kadarıyla.

İsmet CAN (Danıştay 6. Dairesi Tetkik Hâkimi)- Şimdi biraz önceki UNESCO sözleşmesinin bir somut olayda uygulanmasını ifade ettik. Dolayısıyla iç hukuktaki metinlerle bütünlük oluşturan, uluslararası metinleri uyguluyoruz. Tabii şimdi önümüze gelecek bir konuya ilişkin bir fikir beyan etmek mümkün değil, ama ortada verdiğimiz kararlar bir yaklaşım. Burada anayasal hükümler, anayasayla beraber iç hukukumuzda yansıyan hükümler hâkim olduğu kadar, çevre hakkı anlamında herkesi devleti devlet organlarını bağlıyor. Bunun bir yargısal incelemesinde mutlaka bunlar bütün yönleriyle gerek somut norm denetimi sırasında, gerekse objektif işlemin uygulama işlemleri sırasında da yapılacaktır.

SÜHEYLA SUZAN
ALICI'NIN
KONUŞMASI

İSMET CAN'IN
KONUŞMASI

Prof. Dr. Çağatay KESKİNOK (Oturum Başkanı)- İsterseniz bir sonraki aşamaya taşısak, çünkü süreyi epey aştık. Yani ben şöyle soruları alıp, konuşmacılara topluca yanıt vermelerini bekledim. Şimdi siz yeni bir oturum açıyorsunuz. İsterseniz onu bir sonraki oturuma bırakalım, çünkü haksızlık ediyoruz.

Sabrınız için teşekkürler.

ÇEVRE VE HUKUK

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN
GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA
SEMPOZYUMU

Dördüncü Oturum

Oturum Başkanı:

Doç. Dr. Süheyla Suzan ALICA
Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Çevre Hukuku Öğretim Üyesi,
Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği YAYED Başkanı

AOÇ ve Kaçak Sarayın Yargısal Süreci

Av. Gökçe BOLAT Mimarlar Odası Ankara Şubesi Avukatı

Hukuk Devleti ve Yargı Kararlarının Erozyonu

Av. Koray CENGİZ Şehir Plancıları Odası Avukatı

Tarım Topraklarının Planlanması

Av. Zuhâl DÖNMEZ Ziraat Mühendisleri Odası Avukatı

SUNUCU- Sempozyumumuzun dördüncü ve son oturumunu gerçekleştirmek üzere, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Çevre Hukuku Öğretim Üyesi ve YAYED Başkanı Doç. Dr. Süheyla Suzan Alica, Mimarlar Odası Ankara Şubesi Avukatı Sayın Gökçe Bolat, Şehir Plancıları Odası Avukatı Sayın Koray Cengiz ve Ziraat Mühendisleri Odası Avukatı Sayın Zuhal Dönmez'i davet ediyorum.

Doç. Dr. Süheyla Suzan ALICA (Oturum Başkanı)- Evet, hızlı ve başarılı avukatlarla birlikte son oturumumuza başlayacağız. Tekrar hoş geldiniz. Birazdan sanıyorum yemek sonrasında rehaveti atılmış bir şekilde konuşacağız. Bütün bu konuşmaların somutlaşacağı bir oturum diye düşünüyorum; çünkü mahkeme kararlarının tartışılacağı bir oturum olacak.

SÜHEYLA SUZAN
ALICA'IN
KONUŞMASI

Kısaca giriş yaptıktan sonra, çok konu edilen sözü edilen kararların sürecinden bahsetmek üzere buradayız. Biraz önce Türkiye Mimar ve Mühendis Odalarının menfaatine ilişkin ve onların yetkilerinin kısıtlanmasına ilişkin çıkarılan yasalardan ve uygulamalardan bahsetmiştim. Ancak bütün bunlara rağmen çok önemli görevleri üstlendiklerini ve çok da başarılı sonuçlar elde ettiklerini biliyoruz.

Öncelikle bu genç arkadaşlarımızın bu konudaki duyarlılıkları ve çabaları gerçekten takdire şayan, kutlanması gerekiyor. Onların elinde de çok önemli güzel kararlar var. Bugün bunları tartışacağız.

Önce Mimarlar Odası Ankara Şube avukatı Gökçe Hanım bize, Atatürk Orman Çiftliğiyle ilgili açılan davaların sürecini anlatacak. Buyurun.

Av. Gökçe BOLAT (Mimarlar Odası Ankara Şube Avukatı)- Merhabalar, öncelikle şimdiden baştan peşinen çok çok özür diliyorum. Çünkü çok can sıkıcı bir sunuş hazırladım. Muhtemelen morallerinizi altüst edecek bir süreci sizlerle paylaşmış olacağım için, sonunda benim de canım sıkılacak.

GÖKÇE BOLAT'IN
KONUŞMASI

Çok büyük bir hukuksal mücadele içindeyiz, ama sunuşuma başlamadan önce cesur ve kararlı tutumlarından vazgeçmeyen

ÇEVRE VE HUKUK

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

GÖKÇE BOLAT'IN
KONUŞMASI

Mimarlar Odası, Şehir Plancıları Odası, Ziraat Mühendisleri Odası, Peyzaj ve Çevre Mühendisleri Odasının yöneticilerini özellikle kutlamak istiyorum. Çünkü 2006 yılından beri Atatürk Orman Çiftliği arazilerinin bütün sürecini kararlılıkla takip eden, her adımından bilgi edinmeye çalışan ve hukuksal zemine taşıyan odaların inançla sürdürdüğü bu hukuksal mücadelede bizler de bir miktar katkımız olduysa, bundan çok büyük mutluluk duyuyoruz.

Benim için çok güzel bir oturum olacak. Çünkü dava arkadaşlarımı yanıma aldım. Bu süreci tabii tek başıma takip ediyordum değilim. Biz bu süreci Koray, Zuhâl, Çevre Mühendisleri Odasından arkadaşımız Baturay yine meslektaşımız ve Ankara Barosundan da Avukat Mehtap Hanımla birlikte takip ediyoruz. Onları da anmadan geçemeyeceğim. Onlara da tekrar teşekkürlerimi iletiyorum. Biraz aslında onlar adına da bu sunumu hazırladığımı belirtmek isterim.

Başlangıçta aslında hocamın idari yargı kararlarının uygulanması gerekir, bunun cezai sorumluluğunun da bulunması gerekir, ama uygulanıyor mu kısmından devam edeceğim. Çünkü bu aktarmaya çalışacağım süreç, Necdet Hocamın başlangıçta söylediği, bu işte Gezi Parkı davası, AOÇ hukuk katliamıdır dediniz ya, esasında AOÇ hukuk katliamıdır demek birazcık hafif kalıyor. AOÇ talan süreci ulusal bellek katliamıdır, sonra bir hukuk katliamıdır. Bu süreçte özellikle korumaya ilişkin sit kararlarının değerlerin nasıl bertaraf edildiğinin ve bu bertarafın da yine yasama organının yetkilerini kullanarak, yani hukukileştirme amacıyla değil, kanunileştirme amacıyla nasıl ortaya çıkardığını ve davalarımızı nasıl konusuz bırakmaya çalıştığını, dava sayımızın 38 olmasından anlayacağınızı tahmin ediyorum.

Şimdi bu 38 davayı bir çırpıda 20 dakikaya filan sığdırmaya çalışmayacağım, mümkün değil. Esasında her bir dava bir günlük sempozyum konusu olabilecek nitelik taşıyor. Hiçbiri si birbirine benzemiyor. Neden bu kadar çok dava var? Tabii mesleğimizi çok sevmekle birlikte, dava açmak bizim hobimiz değil. Yani böyle dava üretir bir durumumuz yok. Aslında

tam aksi görülüyor kamuoyunda. Sanki odalar böyle kendilerine göre devamlı dava açacak şey arıyorlarmış gibi. Ama Atatürk Orman Çiftliği arazileri üzerinde o kadar çok parçalı müdahalede bulunulduğundan dolayı dava sayımız bu kadar çoktur. Ayrıca Süheyla Hocam katılıma ilişkin bilgi verdi, katılımın ilk ayağı bilgi edinmedir dedi. Bizim bu süreçlerde idarelerden yana en büyük şikâyetimiz... Yani şikâyet biraz tabii komik olacak, ama en büyük duyduğumuz sıkıntı bilgi almaydı ve bizim tek amacımız da Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'na dayanarak bilgiye ulaşmaktı.

Bu 5-6 yıllık süreçte Bilgi Edinme Hakkı Kanununu çok iyi kullandığımızı, değerlendirdiğimizi düşünüyoruz. Kaçak sarayın ruhsatına dahi, yapı kullanma izin belgesine dahi Bilgi Edinme Hakkı Kanunu çerçevesinde yaptığımız başvuruların reddedilmesi üzerine mahkeme kararıyla aldığımız bilgiler de çoğunluktadır.

Şimdi neden Atatürk Orman Çiftliği, bir gezi parkı ya da bir topçu kışlası tepkisi yaratmadı konusuna, ben sadece çok teknik bir değerlendirmeye başlamak istiyorum. Maalesef Atatürk Orman Çiftliği arazileri halkımızca, kamuoyunca bilinmiyor. Yani kimse bilmiyor filan anlamında değil, ama sanıyorum özüksenmemiş. Ankara kentinin büyüyen sınırları içerisinde boş bir arazi görüntüsü uyandıran ve çok iştah kabartan bir alanda kalan, tam kentin ortasında. Ama bir taraftan da yıllarca idarenin yanlış yönlendirmeleriyle Atatürk Orman Çiftliği Genel Müdürlüğünün zayıflatılması durumu var. Dolayısıyla orayı başıboş bir hale getirdi. Yani Atatürk Orman Çiftliği kuruluş amaçlarına uygun şekliyle yürütülüyor ve yönetiliyor olsaydı, eminim çok çok büyük kıyametler kopabilirdi.

Şimdi o yüzden çok kısa olarak AOÇ'nin kuruluş amaçlarına bir bakalım istiyorum. Atatürk'ün temel amacı, yeni cumhuriyet için bir üretim modeli oluşturmaktı Atatürk Orman Çiftliğinde. Çiftçiye önderlik edici örnek bir işletme, damızlık ve tohumluk ihtiyacının karşılanması, halka temiz ve ucuz gıda sağlanması, şarapçılık, zeytincilik gibi. Yani burada Atatürk'ün temel amacı, çok çok önemli bir üretim modeli

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

GÖKÇE BOLAT'IN
KONUŞMASI

oluşturup, bütün ülkeye bu üretim modelinin sonuçlarını yaygınlaştırmak ve yaymaktı esasında.

Çiftlik 1925 yılında kuruldu, ama yüzölçümünün yaklaşık yüzde 42'sini kaybetti. Bu sonuç tabii son yıllarda çıkmadı, hani bunun faturasını AKP Hükümetine çıkarmak doğru değildir. Yüzde 42'sini kaybetmesi sadece son 10-12 yılın eseri değildir maalesef. Bugün ana muhalefet partisinin bulunduğu yer, AKP'nin bulunduğu yer de eski AOÇ arazisidir. AŞTİ eski AOÇ arazisidir, Türkeş'in mezarı AOÇ arazisindedir, vesaire. Kiralama yoluyla, protokolle, protokolsüz devirle Atatürk Orman Çiftliği arazilerinin yüzde 42'si kaybettirilmiştir.

Çok parantezli bir sunuş hazırladım, maalesef süreç çok karmaşık ve yoğun olduğu için. O yüzden özür diliyorum şimdiden. Şimdi bir parantez açtığım yer var, Gazi Üniversitesine kanunla Atatürk Orman Çiftliği arazilerinden Çukurambar'da bir yer veriliyor. Amacı da eğitim tesisi yapsın diye, tıp fakültesini büyütsün amacıyla. Fakat Gazi Üniversitesi, sonrasında burayı başkaca değerlendirmek isteyip, TOKİ'ye satıyor. TOKİ Amerika Birleşik Devletleriyle bir protokol yapıyor ve ABD büyükelçiliğinin orada yapılması planlanıyor bu aralar. Aslında bu aralar demeyeyim, çok yeni bir gelişme değil, iki yıllık bir plan.

Biz bunun odalar olarak aslında bilgilerine yine Bilgi Edinme Hakkı Kanunuyla ulaşmaya çalıştık. Protokolü istedik TOKİ'den. Amerika Birleşik Devletleriyle arasında yapılan protokolü; çünkü plan çalışmalarını merak ediyoruz, buraya yeni bir plan getirilmesi lazım. Çünkü o alan diplomatik kurum alanı gözükmüyor vesaire. Bunun için plan çalışmaları yapmaları gerekiyor. Tabii TOKİ'nin planlarını, TOKİ'nin genel müdürünün odasında astığını bildiğimiz örnekler olduğu için, aleniyet durumunda da sıkıntı yaşıyoruz. Yani TOKİ'nin planlarını izlemekte özellikle. Hani bu da gözümüzden kaçmış olabilir, kaçırılmış olabilir diyerek.

Nihayetinde tabii bu gizli belge bilgidir diye TOKİ bize protokolü vermedi. Buna karşı bir dava açtık. Cuma günü karar

tebliğ edildi, özel durumlar gerekçesiyle, bir cümlelik bir gerekçeyle davanın reddedildiğini öğrendik. Tabii temyiz yoluna başvuracağız, ama bu çok fazla kamuoyunun bilmediği bir şey, o yüzden paylaşmak istedim. Yani bu eski AOÇ arazisinin peşkeşine örnek verebileceğimiz önemli bir alandır.

1950 yılında AOÇ Kuruluş Kanunu yürürlüğe giriyor. 19992'de de bu arazileri koruyalım düşüncesiyle birinci derece doğal ve tarihi sit alanı ilan ediliyor. Tabii çiftliğin Ankara'nın su sistemindeki rolü ve hava koridoru olma özelliği vurgulanıyor ve bu kaybedilmesin diye aslında birinci derece doğal ve tarihi sit alanı ilan ediliyor. İşler 2006 yılından sonra değişmeye başlıyor. Aslında senaryo çok önceden belliymiş, fakat biz görememiştir, en azından ben görememiştir diyebilirim. 2006 yılında AOÇ Kanunu'nda bir değişiklik yapılarak, planlama yetkisi büyükşehir belediyesine veriliyor.

Bu arada 7 tane imar planı çalışması var 1924'ten beri. Bütün planlarda havalandırma koridoru olma özelliği, şehrin nefes alacağı tek yer olma özelliği, vadilerin derelerin toplandığı alan olma özelliği vurgulanıyor. 2007'de büyükşehir belediyesinin yetkiyi aldıktan sonra yaptığı ilk imar planı çalışması, meslek odalarının açtığı davayla iptal ediliyor. Gerekçesi de çok net, Atatürk Orman Çiftliğinin kuruluş amacına uygun olmaması, planlama esaslarına ve şehircilik ilkelerine aykırı olması.

Sonra 2009 yılında büyükşehir belediyesi bu iptal kararının üzerine yeni bir imar planı çalışması yapıyor. Bir anekdottan aktarmak istiyorum. O zaman koruma amaçlı imar planı yapımında sivil toplumun, meslek odalarının daveti zorunluydu. Yasak savmak üzere bizi davet ettiklerinde, Mimarlar Odasını temsilen büyükşehir belediyesinin toplantısına ben katılmıştım, bir mimar ağabeyimizle birlikte. Ortamda, işte Atatürk Orman Çiftliği Genel Müdürlüğü yetkilileri, Orman Genel Müdürlüğü yetkilileri, Büyükşehir Belediye İmar Dairesi yetkilileri var, kalabalık bir toplantı. Diğer meslek odalarından temsilciler var. İşte bir şeyler konuşuluyor. Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğünü temsil eden yetkili bana döndü dedi ki, siz ne istiyorsunuz? Yani enginar mı yetiştirelim burada, hani

bu kadar şehrin ortasında. Evet dedim enginar yetiştirin, çünkü burada enginar yetiştirilmesi gerekiyor.

Atatürk Orman Çiftliği Genel Müdürlüğü yetkilisinin daha AOC'nin misyonunun, vizyonunun farkında olmayışıyla zaten bu plan çalışmalarından bir şey çıkmayacağı o toplantıda maalesef anlamıştım. İstemezdim böyle bir söz dalaşına girmeyi beyefendiyle, ama sıkıntılı bir toplantıydı. O toplantıda yine Orman Genel Müdürlüğü yetkilileri, lojmanlarının çok eski kaldığından, lojmanların yıkılıp başka yerde lojman istediklerinden bahsetti, ama çok büyük bir heyecanla. Bu bahsettikleri lojmanlar şu anda yani kaçak sarayın olduğu alanda Orman Genel Müdürlüğü'nün idari binaları ve lojmanları vardı.

Hakikaten 2006 yılında planlama yetkisinin kanunla büyükhşehre devredilmesi meselesinden itibaren, aslında orada bir saray planlandığı ve bu süreçleri yaşayacağımız belli imiş, ama biz görememişiz ya da ben konunun avukatı olarak, dosyaların avukatı olarak görememişim. Şimdi şimdi görüyorum.

Konuya dönecek olursak, 2010 yılında yapılan imar planına karşı meslek odaları tarafından açılan davada, işte Süheyla Hoccanın 3,5 yılda YD kararı çıktı dediği meşhur davamızda, biraz zor oldu. Tabii biz davayı açtığımızda ben doğum izindeydim. Seneye çocuğum anaokuluna başlayacak, ama bu arada halen iptal kararı yok ortada. İki kere keşif yaptık, iki kere 5 kişilik heyet kuruldu, iki bilirkişi raporu da odaların iddialarını destekler nitelikteydi. Nihayetinde idare mahkemesi yürütmenin durdurulması kararı verdi. Bölge idare mahkemesi de yapılan itirazı reddetti.

Belki duymuşsunuzdur yine haberlerden, Mecliste Bekir Bozdağ'ın özür dilediği dava budur. Bürokratlarım bana yanlış bilgi verdi deyip özür dilediği konu budur. Çünkü bütün açıklamalarında bu davadan hiç bahsedilmez. Odaların bütün iddiası, burası kaçaktır. Kaçaktır demesinin sebebi de bu YD kararıdır. Çünkü yürütmesi durdurulan bir imar planı uyarınca verilen ruhsat işlemi hukuka aykırıdır. Hem ruhsatı, hem tadilat ruhsatı, hem yapı kullanma izin belgesi, bütün zincirle-

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

GÖKÇE BOLAT'IN
KONUŞMASI

me işlemlerinin hukuka aykırı olduğunu biz hukukçular olarak kabul ediyoruz. Buna inanıp güvendiğimiz için de davaları açmaya ve takip etmeye devam ediyoruz.

YD kararı gerekçeleri de kısaca yine kamu yararına, planlama esaslarına ve şehirciliğe aykırı olması ve yine AOC Kanununa, Atatürk Orman Çiftliğinin misyonuna, kimliğine aykırı olmasıydı. Şimdi hemen kaçak saraya geleceğim. Bu tabii AOC tarihindeki en büyük ölçekli talan diye düşünüyorum. 2012 yılında yapımına başlandı. Biz maalesef bu ekip arkadaşlarım olarak daha hiç kazma vurulmamış halinden hafriyatına, ağaçların tek tek sökülmesine hepsine ve son bir yıldır ışıklı o durumuna şahit olduk gittiğimiz keşifler nedeniyle. Yoksa bizden çok hoşlanmadıkları için, ayrıca bizi davet etmiyorlar gelin inşaatımızı görün diye. Ama herhalde 6 keşif yapmışsınız. O 6 keşifte bütün binaların bitimine şahit olduk. Bizim için tabii acıklıydı.

2012 yılında Başbakanlık Hizmet Binası adı altında yapımına başlandı, 2014'te cumhurbaşkanlığınca kullanılıyor biliyorsunuz, ama 2015 yılında bence cumhurbaşkanlığınca da kullanılmayacak, o başka bir saray adı altında kullanılacak diye düşünüyorum. Çünkü bu cumhurbaşkanlığınca kullanılacak bir saray bütünü gibi durmuyor projesine baktığınızda, oda sayısını büyüklüğüne baktığınızda. Yani burada muhtemelen başka bir kullanım kararı gelecek. Kendi açıklamalarında da şifreleri var esasında.

Şimdi burada bizim hukuki olarak karşılaştığımız en önemli adım karşı taraftan, bütün açtığımız davalara Başbakanlığın müdahale talep etmesidir. Ama şu anda tabii hukuki yararları kalmadığı için müdahale talepleri konusunda mahkemeler nasıl hareket edecek? Göreceğiz yaklaşımlarını.

Bu gördüğünüz alanda başbakanlık, daha doğrusu şu anda Ak Saray bulunmakta. Maviyle çizili alan, 46 hektarlık alanın ilk önce birinci derece doğal ve tarihi sit alanı kararı kaldırıldı. Daha sonra projeyi oturtamadıkları için, eksik kaldı hesap etmediler. Kırmızıyla çevrili olan 7 hektarlık alanın daha, doğal ve tarihi sit alanı niteliğini kaldırdılar.

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

GÖKÇE BOLAT'IN
KONUŞMASI

Ben biraz slâytlarda tarihlere önem verdim; çünkü tarihlerde konunun çözümü gizli. Biz bu kararların hepsine teker teker dava açtık; tabii bulabildiklerimize, elde edebildiklerimize. 19 Temmuz 2012'de korunan alanların tespit tescil ve onayına dair yönetmelik yayımlandı ve orada sürdürülebilir koruma ve kontrollü alan kullanımı adı altında yeni bir koruma kavramı, bence korumama kavramı ortaya atıldı. Zaten bu Atatürk Orman Çiftliğinin süreci hukuksal süreç değil, yasal mevzuatın uydurulması süreci bana göre. Burada Atatürk Orman Çiftliği bu yönetmeliğe göre sürdürülebilir mi? Soru işareti var. Burası kontrollü alan ilan edilince, bizim sit kararlarının iptali için açtığımız davalarda karar verilmesine yer olmadığına dair karar verildi. Çünkü yeni bir korumama statüsü getirildi.

Bu kararları, bu arada tarihi sit kararının iptali davasında mahkeme iptal kararı verdi, ama temyize gidildiğinde idareler tarafından, Danıştay yürütmesini durdurdu mahkeme kararının. Bu anlamda tarihi sit konusunda bir olumsuz gidişat başladı. Fakat olumsuz gidişat sadece Danıştay kararıyla değil. 18 Şubat tarihli Resmi Gazetede, 16 Ocak tarihli bir yüksek ilke kurulu kararı yayımlandı. Bu karar da tarihi sit alanlarına ilişkindir. Kararda der ki; tarihi sit alanlarında kamu hizmet binaları yapabilirsin. Zaten bu yüksek ilke kurul kararı ortaya çıktığında, bizim tarihi sit kararının iptal edildiği mahkeme kararının da hiçbir hükmü, anlamı kalmadı. Bu ilke kararına da dava açtık.

Şimdi Süheyla Hocanın ifade ettiği ehliyet konusunda önemli bir örnek var, o yüzden paylaşmak istiyorum. Bu talanın başlangıcında tabii bir protokol var. Çünkü kaçak sarayın olduğu alan Orman Genel Müdürlüğü mülkiyetindeydi. 28 Şubat tarihli bir protokol yaptı Orman Genel Müdürlüğü, TOKİ ve Başbakanlık. Üçlü bir protokol yaptılar. Biz yine protokolü Bilgi Edinme Hakkı Kanunuyla elde ettik. Dava açtığımızda Ankara 1. İdare Mahkemesi, bu protokol sadece kamunun kendi arasında birbirine devrettiği taşınmazı konu eder, bunun sizle bir alakası yok diye ehliyet ret kararı verdi. Ancak Danıştay 10. Dairesi çok iyi bir bozma kararı verdi. Çünkü bu

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

GÖKÇE BOLAT'IN
KONUŞMASI

protokol sadece bir kamu idaresinin diğer bir kamu idaresine taşınmazı devretmesi değildi. Atatürk Orman Çiftliğinin paylaşılması konusuydu. TOKİ Başbakanlık binasını yapacaktı, Orman Genel Müdürlüğü araziye verecekti. TOKİ, Orman Genel Müdürlüğüne başka bir yerde lojman yapacaktı. Herkes çok mutluydu.

Şimdi bizim sarayın ruhsatını elde etmemizin de bir hikâyesi var. Büyükşehir belediyesine yazıyoruz, büyükşehir belediyesi, ruhsat işlemi tesis etmek konusunda tek yetkili, tabii Çevre ve Şehircilik Bakanlığı dışında. Biliyoruz büyükşehirin ruhsat verdiğini. Bize Başbakanlığın ilgili birimine sorun diye cevap geliyor. Başbakanlığa soruyoruz, büyükşehir belediyesi verdi, i oraya gidin diyor. Nihayetinde ruhsatı elde ettik. Ruhsatta hiçbir bilgi yok. Sadece yapan firmanın kaşesi vardı, öyle hatırlıyorum; ne bir mimar imzası, ne bir mühendis imzası, kimliksiz isimsiz bir yapı ruhsatı.

O internette sizin gördüğünüz yapı kullanma izin belgesi, iskan belgesi. Son aldıkları evet... Tahsisi de yapılmış, onu da elde etmeye çalışıyoruz. Bunların hepsi çok uzun emekler sonucu aslında. Bu size anlattığım bilgiler için o kadar zorlanıyoruz ki. Bu arada bu alanı kentsel dönüşüm alanı ilan ettiler bir Bakanlar Kurulu kararıyla. Burası kaçak sarayın olduğu yerin eski hali. Şimdiki, yani inşaat halinde hafriyat halindeki hali... Bunların hepsine tek tek şahit olduk, nihayetinde kendi son hali. Gerçekten çok özel çok güzel bir mimariyle bezenmiş, ıslıl ıslıl, 2000 odaya yaklaşan, 200 bin metrekare miydi? Ruhsatında öyle yazıyordu diye hatırlıyorum. 300 bin metrekare o zaman. 300 bin metrekarelik şahane bir bina. Hayırlı uğurlu olsun diyoruz.

Şimdi aslında kaçak saray kısmı çok ilgi çekici olsa da, Atatürk Orman Çiftliği talanı kaçak sarayla bitmiyor ve bitmediğini maalesef kimse de bilmiyor. O yüzden çok hızlı bir şekilde diğer talan konularına değinmek istiyorum. Bir diğer talan var, ama Danıştay tarafından engellendiği için şu anda biraz yüreklerimize su serpilmiş durumda. Bira fabrikası ve çevresi... Köftecilerin olduğu yeri hepimiz biliriz, onun arkasında bir

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

GÖKÇE BOLAT'IN
KONUŞMASI

bira fabrikası vardır. Bira fabrikasının arkası ve kendisi ki, bira fabrikası tescillidir bu arada. Burada özelleştirme yüksek kurulunun yaptığı imar planı çalışmaları var. Tabii alanın yine önce sürdürülebilir koruma ve kontrollü kullanım alanı olarak tescilini sağladılar. Daha sonra özelleştirme yüksek kurulu imar planlarını onayladı. Biz bu kararlara karşı açtığımız davada Danıştay tarafından kararların, planların ve bu kurul kararlarının da yürütmesi durduruldu.

Burada özelleştirme yüksek kurulunun planlarındaki temel amaç şuydu. Burası Türkiye Büyük Millet Meclisine tahsis edildi. Meclis burayı istedi. Milletvekillerine özel spor tesisi, kültür merkezi, kongre salonu, müze, depolama alanı gibi sosyal, yani temelinde sosyal kültürel bir tesis, ama Meclise özel bir tesis olmasını istediler. Hatta açık kapalı yüzme havuzları olan. Biz son keşifte projesini de gördük. Hakikaten şahane bir tesis, yani tamamen Atatürk Orman Çiftliğinde bir metrekare dahi kamusal kullanım olmasın amacıyla yapılmış şahane planlardı. Yürütmeyi durdurma kararı gelince Meclis biraz Başbakanlığın tavrı gibi değil, birazcık daha geri durmayı tercih etti, en azından inşaata başlamadı. Sonuçta YD kararı varken de Başbakanlık inşaatı durdurabilirdi, ama yargı kararlarını önemsiz bulduğundan herhalde, hiçbir şey yapmadığını gördük.

Bu alanda çok enteresan bir şey de, bir başka hukuki süreçte oldu, onu da anlatmak istiyorum. Alanda tescilli yapılar var. Bira fabrikası alanında hamam var, hamam tescillidir. İşçi memur konutları, çok özel işçi memur konutları var, tescil edilmesi gereken. Biz lokanta binası tescil edilmesi gerekir diye kurula başvurduk. Kurul reddetti. Buna karşı açtığımız davada, mahkeme keşif kararı verdi. Alana gittik. Bizim lokanta binası yok. Bilirkişi heyeti, hâkimler biz böyle, ben kan ter içinde kaldım. Buradaydı, gerçekten yok. Şurada mıydı, karıştırıyor muyuz? Lokanta binası yok, çünkü yıkılmış. Nihayetinde gerçekten lokanta binasının ve işçi memur bloklarının, blok demeyeyim villa tipi evler aslında ufak. Onların kültür varlığı olması gerektiği yönünde bilirkişi raporu çıktı ve mahkeme davamızı kabul etti. Ama keşifte tabii tescil edilmesi gereken yapıyı bulamadığımız için orayı kaybetmiş olduk.

Sonra ben suç duyurusunda bulundum. Hem koruma kurulu üyeleri hakkında, hem de yapıyı yıkan ya da yıkma emri veren kimse hakkında. Yıkım emrini veren ya da yıkım için başvuranın TBMM olduğunu öğrendik. Takipsizlik kararımızı aldık, itiraz ettik, ama savcılığın işleminden kaldırdığını dosyadan öğrendik. Ona ilişkin neler yapabileceğimizi araştırıyoruz.

Şimdi bir diğer üçüncü büyük talan da Tema Parktır. Vahşetin krallığı olarak başlık atmamın temel sebebi bu, benim adlandırdığım bir durum değil. Bu ilk 2009-2010'da Tema Park konuşulurken Amerikalı bir firma tarafından tasarlanıyor. Onların adını koyduğu bir projeydi. Gerçekten de vahşetin krallığıdır Tema Park. Yaklaşık 800 Trilyon harcama yapıldı şu ana kadar ve devamını da bekliyoruz. Çünkü bütün oyuncaklar her şey yurtdışında geliyor. Tema Parkın hiçbir şekilde Atatürk Orman Çiftliğinin ne Kanununa, ne misyonuna, ne ruhuna uygun olmadığı apaçık ortada. Burada planlama alanında da çok büyük sıkıntılar var. Bu alanı önce yenileme alanı ilan ettiler, planlarını yapabilmek için. Daha sonra imar plan çalışması yaptılar. Yenileme alanı ve planlara karşı açtığımız davalarda yürütmenin durdurulması kararı aldık. Almamıza rağmen son hız devam ediyor.

Atatürk Orman Çiftliği Kanunu'nun Ek 1. maddesinde araziler üzerinde ticaret amaçlı yapılaşma yapılamaz maddesi var. Burada bir ticaret yasağı olmasına rağmen, Tema Park tam bir ticari rekreasyon alanı olarak planlanmıştır. Burası hani büyükşehir belediye başkanımızın övündüğü şekliyle Ankaralıların gezip eğlenebileceği filan bir yer değildir. Burada amaçlanan Disneyland'a rakip olmak. Ortadoğu'ya hizmet edebilecek bir park demek de doğru değil aslında. Dört katlı binalar boyunca dinazor ailesinin olduğu, 8 tane içinde Roger Coster'in olduğu bir yere girişin en az 50 TL olacağı tahmin edildiği bir yerin, halkın tamamına açık olduğundan ve kamusal kullanım arz ettiğinden de bahsedemeyiz.

Bu yenileme alanı davası ile plan davalarında, yenileme alanı kavramına aykırılık nedeniyle yürütmesi durduruldu. Bu-

rada da keşifler yaptık. YD kararlarına rağmen bağirsalar da çağirsalar da Allah'ın izniyle Tema Park ya bitecek ya bitecek tepkileriyle karşılaştık. Buna karşı da suç duyurusunda bulunduk. Savcılığın önünde. Bu keşifte çektiğimiz fotoğraflardan. Dev çadırlar var, son halini aslında merak da etmiyorum ben. Artık alana küser duruma geldik yani. O kadar çok iç içe geçti ki Atatürk Orman Çiftliğiyle. 6 senedir, her metrekaresiyle neredeyse uğraşip emek vermekten.

Bir başka önemli bir konuya daha değinmek istiyorum. Biz yaptığımız bir çalışmayla Atatürk Orman Çiftliği alanının tamamının bir kültürel peyzaj alanı olduğunu iddia ettik. Bilimsel bir raporla Çevre ve Şehircilik Bakanlığına ve Kültür ve Turizm Bakanlığına başvurduk. Kültürel peyzaj esasında ulusal hukukumuzda yok, ama uluslararası sözleşmelerde kültürel peyzaj kavramı bulunmakta. Dedik ki iki bakanlığa da; Atatürk Orman Çiftliğini kültürel peyzaj alanı olarak UNESCO'ya öner, al sana bilimsel veriler burada ve bir kitapçık hazırladık. Enteresan olarak bakanlık cevap verdi. Eski çağlardan günümüze kadar bozulmadan ulaşmış bir yer olmadığı için, kültürel peyzaj özelliği taşıyor dedi. Talebimizi reddetti dolayısıyla. Biz bu ret işlemine karşı açtığımız davada, çok büyük bir hevesle; çünkü üç kere YD hakkında karar vermek üzere ara karar tesis etti Ankara 3 İdare Mahkemesi. UNESCO'dan belgeler istedi ve hani gerçekten bir şey olacağı ümidini taşıyorduk. Fakat YD hakkında kararı nöbetçi heyet verdi ve reddetti.

Bu Başbakanlığın davaya müdahale talep edip de, reddediği tek davadır. Bu anlamda da tarihi bir değeri vardır. Şu anda Danıştay'da, yerindelik denetimi nedeniyle reddetti bu arada. Hani bir esasa girmedir. Siz bu şekilde idareyi işlem yapmaya zorlayamazsınız, isterse UNESCO'ya taşır, istemezse taşımaz dedi. Bizim bu davayı açmaktaki temel gerekçemiz de, UNESCO'ya taşıma işinin tek başına kamu yararına hizmet eden bir iş olduğudur. Neticede kültürel peyzaj alanı UNESCO'ya taşındı. Atatürk Orman Çiftliği alanı UNESCO'ya taşındı diye kültürel peyzaj alanı olarak hemen tescili zaten

mümkün değildi, ama en azından idareyi bu yönde bir çalışma yapmaya teşvik etme amacını taşımıştık.

Oda başkanlarımız çevre hakkı ihlali ve adil yargılanma hakkı ihlali gerekçeleriyle Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru haklarını kullandılar. Telefonla öğrendiğimiz bir bilgiye göre reddedilmiş. Bunu da AİHM'e taşıma düşünceleri var. Bir diğer dava da, son basına da yansıyan dava, şartlı bağış senedinin ihlalinin tespiti ve müdahalenin menı davasıdır. Bu Atatürk'ün ilk vasiyet davası olarak geçti. Bizim idari yargıyı bırakıp, adli yargıya döndüğümüz ilk ve tek davadır. Burada da vasiyetin üzerinden ya da bu bağış mektubunun üzerinden bir şey elde edilebilir mi diye çok düşündük taşındık. Nihayetinde müdahalenin menı davasını açtık. Bir tek duruşması oldu. Onda da devlet arşivlerinden bağış senediyle ilgili bütün belgelerin getirilmesine karar verildi.

Burada bizi bekleyen birkaç sorun var. Karşı taraf olarak da Başbakanlık, Maliye Bakanlığı ve büyükşehir belediye başkanlığını gösterdik. Çünkü en büyük müdahale onlardan gelmişti. Aslında daha çok davalı gösterilebilirdi, ama nihayetinde üçüne karar verdik. Davalı idareler bize araziler üzerinden müdahalenin menı davası için harç yatırtmak istiyorlar. Tabii bunun için arazilerin bütün değerinin de hesaplanması gerekiyor. Binde 15'i kadar harç yatırmazsak davaya devam edeme ihtimalimiz var. Onu da göreceğiz, Mart ayında duruşması olacak. Önce arazilerin değerini tespit etmemiz lazım. Keşfe çıkalım dedik. Daha sonra düşünelim bu harç konusunu dedik. Tapuda değeri yok evet.

Davanın aslında tam olarak dayanağı şudur. 2011-2012 Sayıştay raporlarında Atatürk Orman Çiftliği arazilerine nasıl, ne derece hangi işlemlerle müdahale edildiği tek tek tespit edilmiştir. Vasiyeti ihlal davasının, müdahalenin menı davasının temelini de Sayıştay raporları oluşturmaktadır. Sayıştay'ın kaçak sarayın yapımına ilişkin maliyetlere özel bir rapor daha üretmesini temenni ediyoruz. Bir taraftan da onu söylemek isterim.

ÇEVRE VE HUKUK ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

GÖKÇE BOLAT'IN
KONUŞMASI

Tabii bu kadar uygulanmayan yargı kararları karşısında ne yaptınız diyeceksiniz. Bıkmadan suç duyurularında bulunuyoruz. Fakat henüz suç duyurularından sonuç alabilmiş değiliz. Soruşturmaya yer olmadığı kararlarına itiraz da etsek, itirazlarımız reddediliyor. Sürecin aktörleri slâyтта gördüğünüz gibi, belki dahası da gelir mi? TBMM'yi unutmuşum, bir de burada TMMM olacak.

Bu fotoğraf kaçak sarayın yapılmadan önce Orman Genel Müdürlüğü'nün önünde çekilen bir fotoğraf, yani oranın billboardı. Tam Orman Genel Müdürlüğü'nün billboardı. Bu otopana dönen Atatürk Orman Çiftliğinin ilk yol çalışmaları, bu da son hali. Çok teşekkür ederim sabrınız için.

Doç. Dr. Süheyla Suzan ALICA (Oturum Başkanı)- Gökçe Hanıma gerçekten çok samimi, çok akıcı ve güzel sunuşu için teşekkür ediyorum, süreci en iyi bilenlerden biri. Bu arada sunuşu izlerken salondaki katılımcıların seyircilerin yüzlerine dikkat ettim. Bir defa nefes almadan dinledi herkes, çok ilgiyle merakla ve üzüntüyle. Gerçekten çok üzüldüğünü gördüm birçok kişinin, duyarlılık üst düzeyde görünüyor. En çok da yargı mensuplarının üzüldüğünü gördüm. Dediğim gibi yarıdan başka güvenecek güç yok diye düşünüyorum. Ama bu konu gerçekten hassas bir konu, gerçekten çok üzgün herkes. Umarım başarıya ulaşır bu çabalar. Sabahki toplantıda yıkılacak denildi, ama bilmiyorum görebilir miyiz yıkıldığını.

İkinci konuşmacımız Av. Koray Cengiz, Şehir Plancıları Odası avukatı; sunuşun başlığı ise hukuk devleti ve yargı kararlarının erozyonu. Buyurun.

Av. Koray CENGİZ (TMMOB Şehir Plancıları Odası Avukatı)- Teşekkür ederim Hocam. Öncelikle konu başlığında önemli bir açıklama yapılmasında fayda var. Hukuk Devleti ve Yargı Kararları Erozyonu denildiğinde öncelikle kastettiğimiz ne yazık ki ülkemizde plan yapma yetkisine sahip olan idarelerin almış olduğu planlama kararlarının çoğu zaman hukuk devleti ilkesini erozyona uğratmasıdır. Özellikle mahkemelerce verilen iptal kararları sonucunda idare tarafından tekrar tesis edilen işlemler, tekrar onaylanan planlar açıkça yargı ka-

KORAY CENGİZ'İN
KONUŞMASI

ÇEVRE VE HUKUK

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

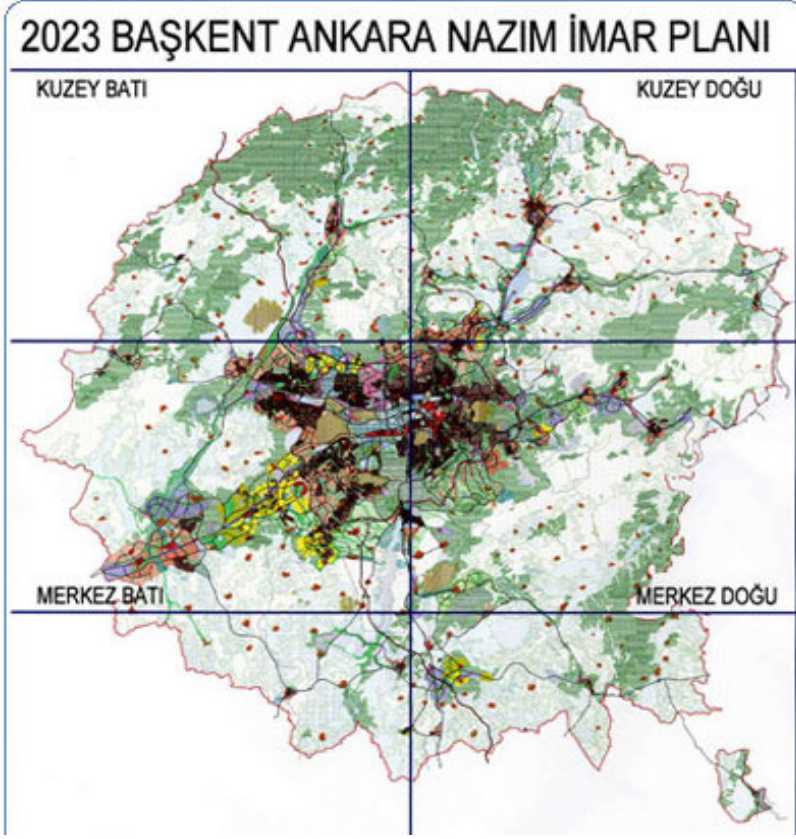
KORAY CENGİZ'İN
KONUŞMASI

rarının uygulanmaması sonucunu doğurmakta ve yargı kararları bir erozyona uğratılmaktadır. Bunun mücadelesini uzun yıllardır veriyoruz; Av. Gökçe Hanımın anlattığı gibi Atatürk Orman Çiftliği örneği bunlardan sadece biri.

Hukuk devletinin ne olduğuna ilişkin bir çok tanım bulunuyor. Bu tanımlardan bir tanesi; *“Yönetilenlere en güçlü en etkin ve en kapsamlı biçimde hukuksal güvencenin sağlanması, tüm devlet organlarının eylem ve işlemlerinin hukuka uygun olması”* şeklindedir. Bu tanım 1991 yılındaki bir Anayasa Mahkemesi kararından alıntıdır. Evet, hukuksal güvenceyi ne şekilde sağladığımızla paralel olarak, biz bir hukuk devletinde yaşayıp yaşamadığımızı sorguluyoruz.

Süreyi uygun kullanmak adına hemen işin esasına ve örneklerime geçiyorum. Gerek uygulamada gerek doktrinde imar planları düzenleyici idari işlem olarak kabul ediliyor. Hatta normlar hiyerarşisi içinde, geçerli olduğu alana özgü olarak, imar mevzuatına ilişkin yönetmeliklerden de daha üst bir konumdadır. Bunu vurgulayan birçok Danıştay kararı bulunmaktadır.

2023 başkent Ankara nazım imar planı 2007 yılında onaylanarak yürürlüğe girdi. Doğruları ve yanlışları ile birlikte Ankara'nın 1/25000 ölçekli nazım imar planıdır ve yapılaşma kararlarında da önemli belirleyici bir rolü vardır. Onaylandığı tarihte bazı meslek odaları tarafından iptali için dava açılrsa da bir kısım meslek odaları tarafından olumlu yönleri dikkate alınarak dava konusu edilmedi. Bakalım üst ölçekli plan olarak ne kadar uygulanabilecek denildi.

Onaylanmasının ardından sadece 7 yıl geçmiştir. Ancak geride kalan bu 7 yılda onlarca ve hatta belki yüzlerce kez değişti. Kimi zaman büyük alanlarda değişiklik kimi zamansa mikro ölçekte sadece parsel bazında değişiklikler yapıldı. Bu şekilde bir düzenleyici idari işlemin keyfe keder bir şekilde yüzlerce kez değiştirilmesi açıkça hukuk devletinin erozyona uğratılmasıdır. Eğer imar planları bir düzenleyici idari işlemse, sürekli, haklı bir sebep ve kamu yararı olmadan değiştirilmesi gerekir.

İdari işlemler üzerindeki yargısal denetim temel olarak kamu yararı ölçütü üzerinden gerçekleştiriliyor. Feridun Hocanın söylediği muğlak ifadelerden biri midir? Değil bence, ama esnek ifadelerden bir tanesi; sonuçta idare de kamu yara-

rına uygun hareket ettiğini söyleyerek bir imar planını onaylıyor. Mahkeme de yapılan bilirkişi incelemesiyle, bunun kamu yararına uygun olup olmadığını tartışıyor.

İmar planlarının yargısal denetiminin, yargılama süreci içinde önce bilirkişiler sonra da mahkemece gerçekleştirilmesinin yeterli olmadığı da açıktır. **İdari işlemlerin amaç unsurundaki en temel dayanak kamu yararıdır. Kamu yararının ortaya konulması ise ancak plan yapım süreçlerinde katılımın sağlanması ile olabilir. Kamu yararının yargısal denetimi tek başına yeterli değildir. Halkın katılımının sağlanması, meslek odalarının ve sivil toplum kuruluşlarının fikirlerinin, görüş ve önerilerinin dikkate alınması şarttır.**

Şehir Plancıları Odası, Mimarlar Odası gibi meslek odaları açmış oldukları davaların önemli bir bölümünü kazanmaktadır. Mahkemelerin vermiş olduğu kararlar çoğu zaman uygulanmasa da sonuç olarak bu davaların böyle yüksek bir oranda kazanılmasının bir nedeni bulunmaktadır. Bu da açıkça, yapılan imar planlarının şehircilik ilkeleri, planlama esaslarına ve kamu yararına aykırı olmasıdır. Bu kadar yıldır sürekli bana sorulan bir soru var. Diyorlar ki, bu şehircilik ilkeleri esasları ve planlama esasları nedir? Hani nerede yazıyor da Mahkemeler buna göre iptal kararı veriyor?

Ben verecek bir cevap bulamıyorum, çünkü gerçekten hiçbir yerde yazmıyor. Umarım hiçbir yerde yazmamaya devam eder. Çünkü yazarsak belki de değiştirecekler.

Bütün bunlara rağmen özetlemek gerekirse; Şehircilik İlkeleri ve Planlama Esasları:

Plan değişikliklerinin ancak zorunlu durumlarda yapılması ve mutlak suretle kamu yararı ilkesine dayandırılması

Kamu yararının her durumda kişisel çıkar üzerinde tutulması

Planlama sürecinin tüm aşamalarında eşitlik ilkesinin korunması

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

KORAY CENGİZ'İN
KONUŞMASI

Planlama sürecinin ve nihai planın imar mevzuatına uygun olması

Koruma ve kullanma dengesinin doğru kurulması, koruma anlayışı ve gelişme ihtiyacı arasındaki ilişkinin dengede tutulması

Farklı ölçek ve tipteki planların bütünlüğü, plan kademelenmesine uygunluğu

Diyoruz ki, imar planlarını sadece zorunlu durumlarda değiştirin. Çok basit ve haklı bir talebimiz var. Diyoruz ki, durup dururken, herhangi bir parselde ayrıcalıklı bir imar hakkı yaratmayın. Gerçekten kamu yararı zorunlu kılıyorsa o zaman değiştirin. Kişisel çıkarları, kamu yararının üzerinde tutmayın, eşitlik ilkesini koruyun. Nihai planın imar mevzuatına uygun olması gerekmekte ve koruma ve kullanma dengesinin de doğru bir şekilde sağlanması zorunludur. Tabii ki Türkiye gelişen bir ülke, tabii ki bazı alanlarda bazı ihtiyaçlar ortaya çıkacak, yapılaşma talepleri ve zorunlulukları olacak, bunlara göre de imar planı yapılması da gerekecek. Bu da haklı bir talep, ama aynı zamanda korunması gereken değerlerimiz de var. Bunların arasındaki dengenin de düzgün ve objektif bir şekilde sağlanması lazım.

Aynı zamanda plan bütünlüğünün de sağlanması gerekiyor. Biraz önce örnek verdiğimiz gibi 1/25.000 ölçekli Başkent Ankara Nazım İmar Planının sürekli parçacı bir şekilde değişikliğe uğramasının en önemli nedenlerinden biri alt ölçekte kamu yararına aykırı bir şekilde yapılan birçok değişikliğin üst ölçekte de uyumlu olması çabalarıdır. Açtığımız davaların sonucunda iptal edilen imar planları tekrar tekrar karşımıza geliyor. Üst ölçekli plana aykırı olduğu için iptal edilen planlar bu kez üst ölçekli plan değişiklikleriyle birlikte karşımıza geliyor. Üst ölçekli planlara aykırı plan yapımı ne yazık ki Türkiye'de çok fazla sık karşımıza geliyor. Bu da açıkça hukuk devletinin erozyonudur.

Bahsettiğimiz konulara ilişkin birçok örnek var. Bu sunumda önemli ve güncel birkaç örnekten bahsedebiliriz. Bunlardan

biri tabii ki gezi parkı sürecidir. Bütün bunların içerisinde gezi parkı sürecinin, doğurduğu toplumsal reaksiyon tabii ki çok önemlidir. Yaşananları hepimiz izledik ve takip ettik. Ama hukuksal açıdan yani söz konusu olan imar planlarının iptal edilme gerekçeleri açısından baktığımız zaman bizim için çok şaşırtıcı bir sonuç değildir. Mahkemece her zaman olduğu gibi yine şehircilik ilkeleri ve planlama esaslarına aykırı olduğu için imar planlarının iptaline karar verilmiştir. Bizi bu anlamda hiç şaşırtmayan bir karardır.

Gezi Parkı sürecine konu olan planlar, Taksim Meydanı Yayalaştırma Projesi olarak isimlendiriliyordu. İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi'nce 17.06.2010 tarihinde kabul edilerek, 17.01.2012 tarihinde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı tarafından onaylanmıştır. İstanbul 1. İdare Mahkemesi'nin 06.06.2013 gün, 2012/778 Esas ve 2013/1084 Karar sayılı kararı ile iptal edilmiş, karar da Danıştay tarafından onanmıştır.

ÇEVRE VE HUKUK ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

KORAY CENGİZ'İN
KONUŞMASI

Bugün geldiğimiz noktada Taksim Meydanına ilişkin imar planı iptal edilmiş olsa da gelecekte bir gün topçu kışlası ya da benzer bir yapılaşma riski ne yazık ki hala devam ediyor. Bu da yargı kararlarının uygulanmıyor olmasının bir sonucu tabii ki.

İptal kararının temel gerekçeleri, az önce söylediğim şehircilik ilkeleri ve planlama esaslarına aykırılık çerçevesinde belirlenmiştir:

Çevresindeki yaya ve taşıt trafiği yönünden mevzi plan yerine İstanbul Metropolitan Kent Bütünlüğü içinde, makro düzeyde, Ulaşım Planı yapılarak ele alınmamış olması

İstanbul'da da aynı şeyi söylüyoruz, Ankara'da da yıllardır aynı şeyi söylüyoruz. Diyoruz ki, bir ulaşım ana planı yapın. İmar planlarıyla sadece yapılaşma kararlarını belirlemeyin, noktasal çözümler üretmeyin, aynı zamanda ulaşımı da planlayın.

Alanla ilgili meslek odaları, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, koruma alanı içinde yaşayan hane halkları ile bu

alanda faaliyet gösteren işyeri sahipleri ile etkilenen hemşerilerin katılımının sağlanmamış olması

Biraz önce de belirttiğimiz gibi imar planlarının Mahkemelerce yargısal denetiminin yapılması tek başına yeterli değildir ve tartışmaya da açık bir konudur. Oysa halkın, meslek odalarının, sivil toplum kuruluşlarının katılımı yeterince sağlanmış olsa sonuçlar çok daha farklı olabilirdi.

21.05.2009 onanlı 1/5000 ve 21.12.2010 onanlı 1/1000 ölçekli Beyoğlu Sit alanı Koruma Amaçlı Planlarında 'Gezi Parkı' olarak ayrı kullanıma bırakılmış olan alanın hiçbir zorunluluk yokken kısa bir süre sonra bu fonksiyonunun değiştirilmesi *(Davaya konu plan ise İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi'nce 17.06.2010 tarihinde kabul edilmiştir.)*

Aynı zamanda yine biraz önce atıfta bulunduğum şehircilik ilkeleri ve planlama esasları uyarınca dedi ki mahkeme; 2009 yılında bir plan yapılmış, Beyoğlu sit alanı koruma amaçlı imar planı. Burada alan gezi parkı olarak belirlenmiş. 17.06.2010 tarihindeki belediye meclisinde, yani yaklaşık bir sene sonra gazi parkının yerine AVM olacak nitelikte bir topçu kışlası planlanmasının planlama esaslarına uygun hiçbir tarafı bulunmamaktadır. Mahkeme bunu da net bir şekilde tespit etmiştir.

Yani bu kadar çok Mahkeme kararında söylenen budur. Gerçekten kamu yararı gerektiriyor ise, gerçekten bir zorunluluk varsa imar planlarını değiştirin ama bir zorunluluk yok ise bunun yapılması mümkün değildir. Bunun temel nedeni imar planlarının mülkiyet hakkıyla çok yakından ilişkili olmasıdır. Birçok insan imar planına bakarak ve güvenerek bir taşınmaz satın alabilir ya da hiç değilse mevcut yapılaşmayı görüp inceleyerek bir karar verebilir. Bunu ortada herhangi bir zorunluluk yokken değiştirdiğinizde doğrudan mülkiyet hakkına müdahale etmiş oluyorsunuz. Sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına müdahale etmiş oluyorsunuz; Devletin istikrarını, plan yapma becerisini zedelemiş oluyorsunuz. Bu nedenle ancak kamu yararının zorunlu kıldığı durumlarda değiştirilebilmesi önemli.

ÇEVRE VE HUKUK ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

KORAY CENGİZ'İN
KONUŞMASI

Peki, hukuk devleti nerede erozyona uğradı? Tabii ki gezi parkında yaşanan toplumsal reaksiyon, bunun halkın katılımı sağlanmadan bir anda tepeden inme bir şekilde yapılmaya çalışılmış olması gibi nedenler önemli. Ancak en son ve somut tahlilde hukuk devletinin erozyonu İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin 2015-2019 yılını kapsayan stratejik planında ve 2015 bütçesinde karşımıza çıkıyor. **İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin 2015-2019 yılını kapsayan stratejik planında ve 2015 yılı bütçesinde "Taksim Meydanı Kentsel Tasarım ve Taksim Kışlası Restitüsyon Projesi" yer almaktadır. Dolayısıyla Mahkeme kararının iptal ettiği planların bir benzeri yeniden karşımıza çıkabilecektir. Bu da açıkça yargı kararının uygulanmamasına bir örnek teşkil edecektir.**

Başka bir çarpıcı örnek, Ankara'da Yeni Güneypark planları.

Bir konut projesi olarak şu anda bu resimdekinden çok daha ileri bir seviyede. Baktığımız zaman, uzun süredir hukuksal mücadelemizin devam ettiği bölgelerden biridir. Ekim 2012 yılında bir bilirkişi raporu aldığımız vakit, o raporda bilirkişiler; planlama çalışmalarının 1996 yılından beri devam ettiğini ve tam 9 kez planın yapıldığını, bunun da mahkemelerce iptal edildiğini yazıyordu.

O aşamada devraldığımız zaman, 2010 yılından beri devam eden süreçte, sadece bizim Şehir Plancıları Odası tarafından açılan toplam dava sayısı 6. Farklı tarihlerde verilen yürütmenin durdurulma kararı sayısı 11. Yani önce yürütmeyi durdurma kararı verildi İdari Dava Daireleri tarafından eksik

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

KORAY CENGİZ'İN
KONUŞMASI

inceleme nedeniyle bozuldu. Bu aşamada Danıştay bilirkişi raporuna kadar yürütmeyi durdurma kararı verdi ve 11 tane yürütmeyi durdurma kararı sayısına ulaştık. Az önceki inşaatın halini hatırladığımızda bu yürütmeyi durdurma kararları ile mevcut inşaatın hali arasındaki tezat açıkça ortadadır.

Bilirkişi raporundaki temel gerekçeler, yine çok özet olarak:

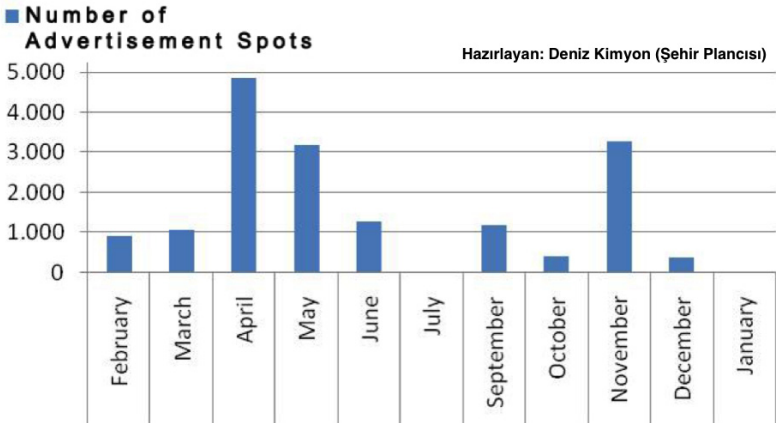
Heyelan riski olması,

Kentin önemli hava koridorlarından biri olan İmrahor Vadisinin etkilenmesi,

İmrahor Deresinin beslenme havzasını etkilemesi.

2010 yılından beri devam eden bu yargısal sürecimiz içerisinde aldığımız yürütmenin durdurulması kararları İdareler tarafından uygulanmıyor. Ancak hukuk devletinin bu şekilde erozyona uğratılması, her zaman idare tarafından yargı kararlarının uygulanmaması nedeniyle olmayabiliyor. Kimi zaman da belki bilinçli belki bilinçsiz bir çabanın sonucunda da olabiliyor. Şöyle ki;

**Distribution of Advertisements on
Housing Project in 2013**

Bu gördüğünüz istatistik 2013 yılında söz konusu proje için yayınlanan reklam spot sayısını göstermektedir. Baktığınız

ÇEVRE VE HUKUK ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

KORAY CENGİZ'İN
KONUŞMASI

zaman çubuklardan özellikle üç tanesi çok ciddi bir seviyede. Bunlar bizim bilirkişi raporları ya da yürütmeyi durdurma kararları aldığımız tarihlere denk geliyor. Reklamlarda ciddi bir artış var. Firma ticari bir firmadır, reklâm vermekte özgürdür, alınan raporlar ve kararlar sonucunda da reklam sayısını arttırmayı tercih etmiş olabilir. Bu firmanın ticari tercihidir. Ama medyayı aslında özellikle bu grafikte eleştiriyorum aslında:

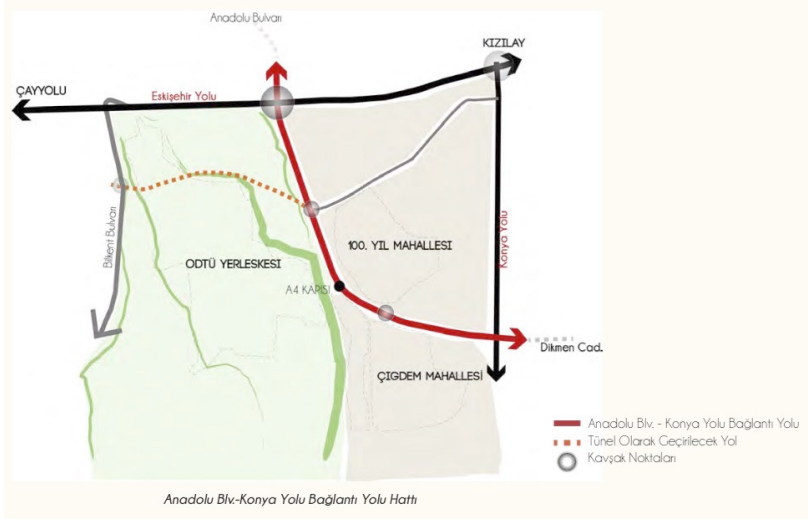

Baktığımız zaman, en alttaki sarı çizgi, Şehir Plancıları Odası'na ilişkin konuyla ilgili medyada çıkan haberleri temsil ediyor. Yani Odanın açıklamaları, bu konut projesinin yürütmesinin durdurulduğuna ilişkin ya da bilirkişi raporuna ilişkin yapılan açıklamaları temsil ediyor. X harfleri o zaman çizelgesinde bahsi geçen noktalar, ufak bir çıkış yaşanmış. O çıkışla beraber yeşil çizgi de, konut projesini yapan firmanın gazetelerde çıkan (reklâm spotları değil bu sefer), haberleri. Yani Firmayla ilgili her türlü haber, firmayla ilgili gelişmelerin aktarılması ya da projeye ilişkin güncel gelişmelerin aktarıldığı haberler, makaleler...vs. Ve bunların içerisinde yürütmeyi durdurma kararı alındığı ya da bilirkişi raporu alındığına ilişkin haberler kesinlikle dahil değil. Sadece firmaya ilişkin haber ve yazılardır söz

ÇEVRE VE HUKUK ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

KORAY CENGİZ'İN
KONUŞMASI

konusu olan... Dolayısıyla ne zaman bu davalarda yürütmeyi durdurma kararı ya da lehimize bir bilirkişi raporu alsak firmaya ilişkin medya ilişkilerinin ciddi bir şekilde devreye girdiğini görebiliyoruz. Dolayısıyla yargı kararlarının etkinliğinin azaltılmasında, erozyonunda zaman zaman medyanın da ciddi bir rolü olabiliyor.

ODTÜ yolu, daha sonra 1071 Malazgirt Bulvarı olarak adlandırıldı. Bu da çok tartışılan güncel konulardan bir tanesiydi. Noktalı olarak gördüğümüz çizgi, ODTÜ'nün içerisinden yani altından geçen, yapılacağı söylenen yol. Ona ilişkin henüz çalışmalar net değil. Anadolu Bulvarını ODTÜ'nün yanından geçerek Konya Yoluna bağlayan yol ise hepimizin de bildiği gibi yapıldı.

Biz buna ilişkin de bir dava süreci yürüttük. Anadolu Bulvarının devamı niteliğinde bir yoldur. 1982 yılında onaylanan, Ankara 1990 nazım imar planının içerisinde var. 1994'te yapılan 1/5000 ölçekli ODTÜ imar planında da var. Bizim açımızdan gündeme gelmesi ve zaten yolun yapılmaya başlaması 2013 tarihindeki 1/1000 ölçekli uygulama imar planıyla. Bizim burada özellikle eleştirdiğimiz noktalardan bir tanesi, üst ölçekli planıyla alt ölçekli plan arasında 31 yıllık bir zaman

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

KORAY CENGİZ'İN
KONUŞMASI

periyodunun bulunması. 2007'den beri 7 yılda yüzlerce kez başkent Ankara nazım imar planı değiştiriliyor ama nedense bunun değiştirilme ihtiyacı hiç doğmamış.

Aynı zamanda biz davayı açtığımız tarihte, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından uygun bulunması gerekirken planlar, henüz uygun bulunmamıştı. İmar planının onaylanma sürecinde açıkça mevzuata aykırılık vardır. Yangından mal kaçırır gibi yapılmış bir yoldur. Bu da ayrıca yine hukuk devletin erozyonunu ifade ediyor.

Bir başka örnek Ankara Ticaret Odasının bulunduğu parsel. Buraya da dava açtık. Genel olarak zaten Eskişehir yolundaki yüksek yapılaşma açık bir hatadır. Eskişehir yolunun trafik, nüfus ve ulaşım yükünün arttırılmamasına ilişkin sürekli verilen mahkeme kararları var.

Ankara Ticaret Odasının bulunduğu parsel:

- Ankara Büyükşehir Belediyesi Belediye Meclisi'nin 15.10.2012 tarih ve 1770 sayılı meclis kararı ile 70 katlı bina yapılabilecek imar planı onaylandı.

- Alan içinde yapılaşma yoğunluğunu önemli ölçüde arttıracığı, alana önemli bir trafik yükü çekeceği, parsel özelinde tanınan ayrıcalıklı yapılaşma hakkı ile plan bütünlüğünün bozulduğu ifade edilerek iptaline karar verildi.

- Ankara Büyükşehir Belediyesi Belediye Meclisi'nin 09.07.2014 tarih ve 1113 sayılı meclis kararı ile yeniden plan onaylanmış, iptali için dava açılmıştır.

- İptal edilen plana göre, E=4,00 - Hmax=Serbest Tahmini 70 kat - 225.340 m2 inşaat hakkı

- Yeni onaylanan plana göre ise, E:3,90 - Hmax=Serbest, Tahmini 70 kat, 219.705 m2 inşaat hakkı

Planın yapıldığı 15.10.2012 tarihinde 70 katlı bir bina -tahmini olarak söylüyorum- yapılacak bir imar planı onaylandı ve Mahkemece bilirkişi incelemesi de yapılmak suretiyle iptal

kararı verildi. Mahkemenin iptal gerekçesinde yapılaşma yoğunluğu önemli ölçüde artacağı, alana önemli bir trafik yükü geleceği, parsel özelinde tanınan ayrıcalıklı yapılaşma hakkıyla plan bütünlüğünün bozulduğu ifade edilmiştir. Hepsi şehirlik ilkeleri ve planlama esaslarına bir referanstır.

Daha sonra aynı alanda yeniden plan yapıldı. 09.07.2014 tarihinde onaylandı. Bizim iptal ettirdiğimiz planda emsal 4.00, yeni onaylanan planda ise emsal 3.90. Bu şekildeki bir değişiklikle Mahkeme kararının uygulandığını söylemek mümkün değildir. 225 bin 340 metrekare inşaat hakkından 219 bin metrekare inşaat hakkına düşürülmüş durumda. İşte herhalde 70 kattan 68-69 kata filan düşürülecek muhtemelen. Bu açıkça hukuk devletinin erozyonudur.

Çok güncel değil, ama Çukurambar'da bir parsel. Çarpıcı bir örnek olması açısından veriyorum. 14 Ekim 2014'teki Resmi Gazetede Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığının yaptığı bir plandır. Sümer Holding'e ait parseller burası. Biz açmadık davayı, dava sürecini bilmiyorum, ama şunu biliyorum. Mahkeme 2,50 emsal olduğu için iptal kararı vermiş. Plan yapıldı, mahkeme kararlarının gereklerinin yerine getirilmesini teminen 2,49'a düşürüldü emsal. Açıkça hukuk devleti erozyonudur. Emsali bu şekilde düşürerek yargı kararının uygulandığını söylemek mümkün değildir.

Bir başka konu kentsel dönüşüme ilişkindir. Belediye Kanununun 73. maddesindeki kentsel dönüşümden bahsediyorum, ama biliyorsunuz 6306 sayılı Kanun da açıkça mülkiyet hakkına getirdiği kısıtlamalar ve hukuka aykırı düzenlemeler ile çok tartışılıyor.

73. madde uzun bir madde, düzenlediği hususlardan biri de şudur:

*Kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı olarak ilan edilecek alanın; **üzerinde** yapı olan veya olmayan imarlı veya imarsız alanlar olması, yapı yükseklik ve yoğunluğunun belirlenmesi, alanın büyüklüğünün*

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

KORAY CENGİZ'İN
KONUŞMASI

*en az 5 en **çok** 500 hektar arasında olması, etaplar halinde yapılabilmesi hususlarının takdiri münhasıran belediye meclisinin yetkisindedir.*

Ne yazık ki kötüye kullanılabilen bir düzenleme. Yani 500 hektarı geçmeyecek şekilde bir sürü etap mı yapabilirsiniz? Yoksa ilan edeceğimiz toplam kentsel dönüşüm alanı 500 hektarı geçmemeli ve bunun içerisinde mi etaplar yapabilirsiniz?

Ankara Belören Susuz mevkiinde 1125 hektarlık bir alan var. 1125 hektar da Belediye Kanununun 73. maddesine göre belediyenin normalde kentsel dönüşüm alanı ilan etme hakkı yok. Ama belediye bunun çaresini bulabiliyor. 10 tane etaba bölüp, 10 tane etap halinde kentsel dönüşüm alanı ilan edebiliyor. Hepsi 500 hektardan küçük.

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

KORAY CENGİZ'İN
KONUŞMASI

Bir başka örneği kamulaştırmasız el atma dava üzerinden verebiliriz. Böyle bir dava türü bizim hukuk sistemimizde düzenlenmemiştir. Yorum yoluyla Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurul kararıyla gelmiştir. Kamulaştırmasız el atma, çok net bir şekilde idarenin haksız fiil yaptığı zaman, bunun zararını tazmin etmesine yöneliktir. Doğal olarak, aslında herkes için söz konusudur. Ben de birisine zarar verirsem, haksız fiil yapmış olurum, zararını tazmin ederim. Devlet de aynı şekilde. Kamulaştırma hakkı Anayasanın 46. Maddesinden kaynaklanıyor, ama bu hakkını gerekli prosedürlere uymadan kullanmayıp haksız yere fiili el atma gerçekleştirirse haksız fiil yapmış olur ve bir tazminat ödemek zorundadır. Bu Yargıtay kararlarıyla benimsenmiş ve bu şekilde hukuk sistemimizde yer almıştır.

Belediye Kanununun 73. maddesiyle ilk kez bir kanun maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu Kanun maddesinde devlet açıkça diyor ki, "ben kamulaştırmadan senin malına el atabilirim, yani bir haksız fiil gerçekleştirebilirim. Sen de bana bir kamulaştırmasız el atma nedeniyle tazminat davası açabilirsin" diyor. Sanki demese açamayacakmışız gibi. Ne yazık ki bu yasal düzenleme, devletin hukuka aykırı bir eylem yapacağını baştan açıkça kabul ve beyan ettiği bir düzenlemedir.

Son olarak Ankara Büyükşehir Belediye Meclisinin muhtelif kararlarını örnek vermek istiyorum. Bunlar sadece iki tanesi, bunlar gibi belki onlarca var.

- *Teklifin uygun bulunması halinde "...İmarlı bir eğitim parseli üzerine 18 derslikli, inşaat bedeli Bakanlık 2013 birim fiyatları ile 1000.-TL/m²'yi geçmeyecek şekilde ve tefrişsiz bir eğitim tesisinin (okul, üniversite veya yurt) 63600/3'de yapılacak yapının iskan müracaat tarihine kadar hibe olarak inşa edileceğinin maliklerce taahhüt edildiği,*

- *Söz konusu ada/parseller için kullanım kararı "Konut Alanı", yapılaşma koşulları E:2.00 olacak şekilde düzenlendiği, söz konusu plan değişikliği onaylandığı takdirde Belediyemizin veya herhangi bir kamu kurumunun göstereceği bir yere 24 derslikli bir okul taraflarınca yaptırılacağıın ifade edildiği,*

Ankara Büyükşehir Belediyesi Meclis kararlarında açıkça parsel sahibinin emsalin arttırılmasına ilişkin talepleri okul yapma taahhüdü karşılığında kabul edilmektedir. Yapı yoğunluğu giderek artan kentimizde, planlamanın eşitlik ilkesi göz ardı edilerek kişiye özel, tek tek parseller için yapılan plan değişikliği ile belediye kendisine verilen yetkileri yasaya aykırı olarak kullanmaktadır. Okul yapılması karşılığında ek inşaat alanı vererek yapı yoğunluğunu arttıran bir kararın mevzuata uygun olması düşünülemez. Her ne kadar verilen taahhüt okul alanı gibi kamusal bir amaca hizmet etse de benzer örneklerde Belediyeye bağış yapılması, sağlık alanı yapılması gibi durumlarda da emsalin arttırılabilmesi mi söz konusu olacaktır? Sonuçta Belediye bütçesinin zaten kamu yararı için ve kamu harcamaları için kullanılması esastır. Bu durumda okul yapılmasının taahhüt edilmesi ile Belediyeye belli bir miktar bağışta bulunulması arasında bir fark bulunmamaktadır. Keza verilen bağışın da kamu hizmetleri ve belki de okul yapılması için harcanacağı düşünülebilir. Bu durumda Ankara'da amiya-ne tabirle parayı bastıran arsasının emsalini arttırabilecek midir? Belediye meclis kararı incelendiğinde emsal artışının açıkça okulun yapılması şartına bağlandığı, hatta bunun için kat karşılığı inşaat sözleşmelerini andırır bir şekilde aşama aşama

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

KORAY CENGİZ'İN
KONUŞMASI

verilen yapılaşma hakkının okul inşaatına endekslediği görülmektedir. Sonuçta hukuk devletinin erozyona uğratıldığına ilişkin net örneklerdir.

En son şu anda gündemde, gerçi taslak halinde ama bu haliyle kabul edilirse usulsüz olarak yapılan birçok inşaatın yasal hale gelmesi sağlanacaktır.

3194 s. Kanun 29. maddesinde değişiklik yapması tasarlanan 10. madde:

İnşasına başlanmış yapılarda, uygulama imar planında değişiklik yapılması veya planın iptal edilmesi sonucunda plana aykırı hale gelen yapılar;

Plan değişikliği veya iptali yapıldığı tarih itibari ile taşıyıcı sistem seviye tespit tutanağı düzenlenir. Tespit edilen bu seviye ruhsat eki proje ve eklerine uygun olmak şartı ile müktesep hak sayılır.

Bunu söyleyen Danıştay kararları zaten var, ama tam tersi yönde Danıştay kararları da var. Biraz gerçekten somut duruma göre değerlendirilen bir durum. Eğer imar planı açıkça hukuka aykırıysa, orada kazanılmış hakkı da korumuyor Danıştay. Ama burada artık yasal düzenlemeyle bu hukuksuzluğun da önünü açmış olacağız.

Dinlediğiniz için teşekkürler...

Doç. Dr. Süheyla Suzan ALICA (Oturum Başkanı)- Koray Bey çok teşekkürler. Yine çok güzel akıcı bir anlatımla pek çok konudan bahsedildi. Odaların ne kadar neler yaptığını gördüğümüzde, niye sınırlanması için çaba sarf edildiğini daha iyi anlıyoruz. Çok etkililer, birçok dava açabiliyorlar. Koray Beyin elinde çok önemli kararlar var diye düşünüyorum, aslında bir hazine var. O kadar çok şeyle uğraşılıyor ki ve şimdi de gördük pek çok konu konuşuldu.

Ben aslında planla ilgili söylenen hususu kendi sunuşumda da bahsetmek istiyordum. Örneğin, ÇED'le ilgili davalarda ivedi yargılama usulünün getirildiğini görüyoruz. Aynı durum plan davalarında da düzenlenebilir ya da benim önerim

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

daha radikal. Almanya 17 yılda yapıyorsa planı, tabii ki bir daha bilirkişi incelemesine gerek kalmıyordur fazla. O zaman otomatik yürütmeyi durdurma verilmesine ilişkin bir düzenleme olması gerekiyor. Ben kesinlikle çevre imar uygulamaları gibi konularda yürütmeyi durdurmaya ilişkin hükmün daha farklı bir şekilde düzenlenmesi gerektiğini düşünüyorum. Başka türlü idare bu kadar hukuka aykırı davranamaz, idarenin işleminin yürütülmesinin durdurulmasının zorlaştırılması, hukuk devletinin erozyonudur. Teşekkürler.

Üçüncü konuşmacımız Sayın Av. Zuhal Sirkecioğlu Dönmez, Ziraat Mühendisleri Odası avukatı. Konu başlığı; tarım topraklarının planlanması. Tarım toprakları da tabii ki ülkemiz açısından çok önemli. Buyurun.

Av. Zuhal Sirkecioğlu Dönmez (Ziraat Mühendisleri Odası Avukatı)- Teşekkür ederim. Artık yorulmuşsunuzdur, ben hemen bir özet yapayım.

ZUHAL SIRKECİOĞLU
DÖNMEZ'İN
KONUŞMASI

Aslında bu konu da, planlamanın içinde, ama benim görüşüm keşke planlamanın içinde olmayan bir konu olsa tarım toprakları. İlgili mevzuatı şöyle kısacak bir görelim. 2005'e kadar yasal düzenleme yoktu. Tarım Bakanlığının görevlerini düzenleyen 441 sayılı bir Kanun Hükmünde Kararname vardı. Orada *tarım toprakları korunur* hükmüne dayanılarak yönetmelikler çıkarılıyordu. Ama yönetmeliklerin esas konusu; tarım dışı kullanım amacıyla nasıl tarım dışına çıkarabiliriz idi. Hatta hepimiz hatırlarız; o zamanlar ben büyükşehir belediyesinde avukattım, 25 yıl önce Çayyolu, İvedik gibi yerlerde kamulaştırmalar yapıldı. Bedel arttırma davalarında bilirkişi raporları şöyle gelirdi; tapuda arazi ama şehirleşme başlamış, arsaya çeviriyoruz diye. Planı olmayan bir sürü tarım arazisinden bu şekilde imar geçti..

Belli ki uzun yıllar hiç tarım topraklarını korumamışız. Bazı tanımları şöyle bir görelim:

TOPRAK : Dünyada mevcut doğal kaynak alanlarını istenildiği gibi genişletme olanağının bulunmadığı bilindiğine

göre, bugünkü ve gelecekteki gereksinmelerin karşılanabilmesi için, yeryüzündeki yenilemeyen ya da üretilmesinde güçlük çekilen kaynakların korunması, dengeli ve idareli kullanılması gerekli olmaktadır. İnsan yaşamı için gerekli olan besin maddeleri geçmişte olduğu gibi günümüzde de tarımsal uğraşlar sonucunda elde edilebilmektedir. Bu maddelerin üretiminde yararlanılan temel kaynaklardan biri ve kuşkusuz en önemlisi topraktır. Toprak insan, hayvan ve bitkiler için bir besin kaynağıdır. Tarımsal anlamıyla toprak, üzerinde ve içerisinde geniş bir canlılar topluluğu barındıran, bitkiler için besin kaynağı ve durak yeri olan doğal bir varlıktır¹.

2006 yılında yürürlüğe giren 5488 sayılı Tarım Kanununda **'tarım'**, *Doğal kaynakları uygun girdilerle birlikte kullanarak yapılan her türlü üretim, yetiştirme, işleme ve pazarlama faaliyetler;* **'tarımsal üretim'** de, *Toprak, su ve biyolojik kaynaklar ile birlikte tarımsal girdiler kullanılarak yapılan bitkisel, hayvansal, su ürünleri, mikroorganizma ve enerji üretimi olarak tanımlanmıştır.* Ve elbette tarımın ve tarımsal üretimin üzerinde gerçekleştirildiği yer **'toprak'**tır. Aslında toprak yani canlıların üzerinde yaşadığı arz, yaşamsal zorunluluktur. Gene 2005 yılında yürürlüğe giren 5403 sayılı Toprak Koruma Ve Arazi Kullanımı Kanununda **'toprak'**, *Mineral ve organik maddelerin parçalanarak ayrışması sonucu oluşan, yeryüzünü ince bir tabaka halinde kaplayan, canlı ve doğal kaynak;* **'arazi'**, *Toprak, iklim, topografya, ana materyal, hidroloji ve canlıların değişik oranda etkisi altında bulunan yeryüzü parçası ve* **'Tarım arazisi'**, *Toprak, topografya ve iklimsel özellikleri tarımsal üretim için uygun olup, hâlihazırda tarımsal üretim yapılan veya yapılmaya uygun olan veya imar, ihya, ıslah edilerek tarımsal üretim yapılmaya uygun hale dönüştürülebilen araziler, olarak tanımlanmaktadır.*

Yalnızca insanların değil tüm canlıların beslenme kaynağı topraktır. T.C. Anayasası, 44. maddesi ile devlete, *"toprağın verimli olarak işletilmesini korumak ve geliştirmek..."*, 45. maddesi ile de *"tarım arazileri ile çayır ve meraların amaç dışı kullanılmasını"*

¹ Özer Yılmaz, <http://www.aku.edu.tr/aku/dosyayonetimi/sosyalbilens/dergi/III1/13.pdf>

ve tahribini önlemek...” görevlerini yüklemiştir. Anayasanın 45. maddesinin gerekçesinde; “Madde, Devlete tarım arazilerinin ve çayurlarla meraların amaç dışı kullanılmasını önleme görevi vermektedir. Bu ifade ile amaçlanan tarım arazilerinin endüstri ve şehirleşme sebebiyle yok edilmesinin önlenmesidir. Devlet, bu amaçla yasal düzenlemeler yapmalıdır” ifadesi yer almaktadır.

Gene, Anayasanın 166. maddesi, “Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı, özellikle sanayi ve tarımın yurt düzeyinde dengeli ve uyumlu biçimde hızla gelişmesini, ülke kaynaklarının döküm ve değerlendirilmesini yaparak verimli şekilde kullanılmasını planlamak, bu amaçla gerekli teşkilatı kurmak Devletin görevidir” demektedir. 56. maddesine göre de; “Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir”.

Görüldüğü gibi başta Anayasa olmak üzere ilgili Kanunlar gereği toprağın korunması esastır.

NASIL KORUN (M) UYOR

Devlet Su İşleri Genel müdürlüğü (DSİ) verilerine göre Türkiye'nin yüzölçümü 783.562 Km² (78 milyon hektar) olup bununun 28 milyon hektarı da tarım arazisidir². Bu arazinin 5 milyon hektar kadarı 1.sınıf yani tarım için en uygun arazilerdir³. Tarım arazisinin korunması için çıkarılan 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu, arazileri sınıflandırmış ve niteliğine göre 5 e ayırmıştır. Bu 5 çeşit tarım arazisinin 4 ü için de (mutlak, özel ürün, dikili ve sulu tarım arazileri) **tarımsal üretim amacı dışında kullanılamayacağını belirtmiştir**. Tarım arazilerinin korunması için çıkarılan bir kanundan da elbette bu beklenir. Ancak ne yazık ki durum hiç de böyle değildir. İstisnalar hükmü ile neredeyse tüm tarım arazilerinin tarım dışı kullanımına imkan verilmektedir⁴. Bu istisnaların özellikle

² <http://www.dsi.gov.tr/toprak-ve-su-kaynaklari>

³ http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/c349155b122aa8a_ek.pdf

⁴ Savunmaya yönelik stratejik ihtiyaçlar, doğal afet sonrası ortaya çıkan geçici yerleşim yeri ihtiyacı, petrol ve doğal gaz arama ve işletme faaliyetleri, ilgili bakanlık tarafından kamu yararı kararı alınmış madencilik

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

ZUHAL SİRKEÇİOĞLU
DÖNMEZ'İN
KONUŞMASI

'plan ve yatırımlar' için tarım dışına çıkarma konusu çok geniştir. İdareler bunda sınır tanımamakta, çok verimli arazilerin üzerine örneğin akaryakıt istasyonu kurulabilmektedir. Hele hele marjinal sınıflı arazilerde bu istisnalar dahi aranmamakta, yalnızca toprak koruma projelerine uyulması kaydı ile valilikler tarafından tarım dışına çıkarılabilmektedir. Oysa bu tür araziler, üzerinde sadece geleneksel toprak işlemeli tarımın yapıldığı arazilerdir ve toplam içindeki oranı %10 a yakındır⁵. Bu oran hiç de az değildir. Bu istisnaların kullanılmasında tek ölçüt ise alternatif alan bulunup bulunmadığı ile Toprak Koruma Kurul Kararının alınmış olmasıdır. Zaten alternatif alana karar verecek olan da bu kuruldur. Toprakların korunması için karar verecek olan Kurulun yapısı nedeniyle ne yazık ki kararlarının büyük çoğunluğu tarım dışı kullanıma ilişkindir. Çünkü kararın alınmasını isteyen kuruluşlar İdarelerdir ve Kurul başkanı Vali, üyelerinin büyük bölümü de memurdur. Kurul kararını esas alan Bakanlık ya da ilgili valilik kararı ile de nihai karar olan tarım dışına çıkarma kararı verilmektedir. Bu kararın bertaraf edilebilmesinin tek yolu ise kararın iptalini istemek için idare mahkemesine başvurmaktır. Çoğunlukla Kurul üyesi meslek odası ya da sivil toplum örgütü temsilcisinin ilgisi nedeniyle kararlar yargıya taşınabilmektedir⁶. Hatta bir davada Kanunun istisna içeren maddelerinin Anayasaya aykırılığı iddiamız Danıştay 8.Dairesi tarafından **oybirliği ile** ciddi bulunmuş ve itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesine gön-

---

faaliyetleri, bakanlıklarca kamu yararı kararı alınmış plân ve yatırımlar, kamu yararı gözetilerek yol altyapı ve üstyapısı faaliyetlerinde bulunacak yatırımlar, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun talebi üzerine Elektrik Piyasası Kanunu uyarınca yenilenebilir enerji kaynak alanlarının kullanımı ile ilgili yatırımları, Jeotermal kaynaklı teknolojik sera yatırımları için bu arazilerin amaç dışı kullanım taleplerine, toprak koruma projelerine uyulması kaydı ile Bakanlık tarafından izin verilebilir.

⁵ Cemil CANGİR, Duygu BOYRAZ, Ülkemizde Yanlış ve Amaç Dışı Arazi kullanımı, Ziraat Mühendisliği 7. Teknik kongresi, 2010 ANKARA <http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/1f9fec9b080c742ek.pdf?tipi=14&sube=> (Amaç dışı kullanılan tarım arazileri alanının, 75 İl'in işlemeli tarıma uygun arazi varlığına göre her birinden daha büyük olduğunu belirtmektedirler)

⁶ Açılan davalar hk.genel bilgi için bkz.Toprak Mücadelemiz, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası 2010.www.zmo.org.tr

derilmiştir. Ancak AYM, **oyçokluğu ile** ilgili maddelerin Anayasaya aykırı olmadığına karar vermiştir. Mahkeme kararının gerekçesi özetle şöyledir:

*“Kanun’da, istisnaen başvurulması gereken bu yolun kapsamının genişletilmesini engellemeye yönelik bir takım tedbirler alınmıştır. Kamu yararı kararının bakanlıklar tarafından alınması zorunlu kılınarak, bu yatırımların, tarım arazilerine müdahaleyi haklı kılacak düzeyde kamusal yarar taşıyıp taşımadığı hususundaki değerlendirmenin herhangi bir makam tarafından değil, bakanlıklar tarafından yapılması sağlanmıştır. Ayrıca, ilgili yatırımın gerçekleştirileceği alternatif bir alanın bulunmadığının da ortaya konulması ve toprak koruma kurulunun uygun görüşünün alınması zorunluluğu getirilmiştir. Bunun yanında, ilgili plan ve projenin mutlak tarım arazileri, özel ürün arazileri, dikili tarım arazileri ile sulu tarım arazilerinde uygulanabilmesi, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının veya yetkilendireceği valiliğin iznine bağlı kılınarak yukarıda açıklanan koşulların oluşup oluşmadığının tarım konusunda **yetkili otorite tarafından denetime tabi tutulması temin edilmiştir”**.*

AYM Tarım Bakanlığını güvence olarak görmektedir. Oysa biliyoruz ki, bir çok yerde Bakanlığın kendi Müdürlüklerince düzenlenen raporlar olumsuzken, Bakanlık gerekli önlemler alınırsa bişey olmaz diye iki satır yazıp **olur** vermektedir.

AYM’nin diğer bir gerekçesi de idari yargı denetiminin olmasıdır. Diyor ki; *“..bu kapsamda alınacak kararlar ve tesis edilecek işlemlere karşı yargı yolu açık olup kuralın uygulandığı somut durumlarda maddede belirtilen tarım arazilerinde gerçekleştirilmesine izin verilen plan veya yatırımın kamu yararı yönünden zorunlu nitelik taşıyıp taşımadığı hususu idari yargı yerlerince denetlenebilecek ve bu nitelikte olmayan plan veya yatırımlara dayanılarak verilen izinler iptal edilebilecektir”*.

Sanki İdari yargı kendiliğinden harekete geçebiliyormuş gibi bir ifadeyi anlamak güçtür. Bir kere Toprak Koruma Kurul Kararları ve Bakanlık Olurları ilan edilmemektedir. Ancak kurul içindeki TEMA ya da ZMO temsilcilerinin haber verdikleri

ölçüde bilgi sahibi olabiliyor ve dava açabiliyoruz. Vatandaşın böyle bir davayı açabileceğinden haberi dahi yoktur⁷.

Sorun yalnızca tarım dışına çıkarılan arazinin kaybı değildir, ayrıca tarım arazilerinin kirlenmesidir. Arazinin bir bölümü tarım dışına çıkarıldığında kullanım biçimine göre, çevre arazilerinin zarar görme oranı çok yüksektir. Yalnızca toprağın değil su ve diğer doğal kaynakların zarar görmesi nedeniyle bu arazilerin verimliliğini kaybedeceği açıktır.

KENTLEŞME NEDENİYLE KAYIPLAR: Bu yetmezmiş gibi, 2012 yılında iki kanun çıkarıldı. Bu Kanunlar kentleşmeyi ve yapılaşmayı körükleyen düzenlemeler içermekte. 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun ile, riskli alan olarak belirlenen yerler ve riskli yapı olduğu tespit edilen binaların tasfiyesi ve yeniden yapılması öngörülmektedir. Bu kanunun uygulama alanı ise her yerdir. 6360 sayılı 14 İlde Büyükşehir Belediyesi ve 26 İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile de şehirlerin sınırları kırsalı yutacak şekilde büyümüştür. 2014 yılının Mart ayında yapılan yerel seçimlerden sonra ülkemizde toplam 30 büyükşehir belediyesi olmuş ve bu belediyelerin sınırı il sınırı olmuştur.. Bu il sınırları içindeki köylerin tümü kapanmıştır. İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğünün belirlediği listeye göre 16.062 köy (bunun 9.652 si orman köyüdür) kapanmıştır⁸.

Örnekler demiştim, kararlardan birkaç örnek vereyim. Aslında çok karar var da, şimdi artık akşam oldu yeter bitirelim. Mesela Adana Seyhan Küçükdikili, ne yazık ki artık Küçükdikili Belediyesi diye bir şey kalmadı, mahalleye döndü. Büyükşehir Yasasının etkileri de ayrıca konuşulması gereken bir şey.

Araç muayene istasyonu kurulup, binalar yapıldıktan çok sonra izin için başvuruluyor; zaten bu çok yaygın bir şey ne ya-

⁷ <http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/65256966-85c2-4ee0-89e6-b536638ea999?excludeGerekce=False&wordsOnly=False>

⁸ www.ogm.gov.tr/ormistatistik/ORKOY/ormankoyleri.xls

zık ki. Adana İdare Mahkemesi bunun doğru olmadığına karar verdi, Danıştay da onadı, ancak uygulanamadı. Zaten bizim de en büyük sorunumuz bu, yargı kararlarının uygulanmaması. Koray anlattığı için girmiyorum.

Bir güzel örnek karar da slaytta görüyorsunuz. Mahkeme diyor ki, **gelişmişlik ve toplumsal refah insanların doğayı ve doğa kaynaklarını akıllıca kullanmakta elde ettikleri başarının bir göstergesidir;** ne kadar güzel.

OSB kararları çok yaygın, organize sanayi bölgesi kararları, o da çok üzücü. Özellikle Tekirdağ'da yine planlama konusunda sanıyorum Feridun Hocam örnek vermişti. İstanbul'un dibi Ergene Havzası, sadece Tekirdağ değil ve Türkiye'nin en değerli topraklarının, aynı zamanda sulu toprakların olduğu yer. Herhalde en çok davayı da orada açıyoruz.

Mesela Hayrabolu'da çok yüksek miktarlı yerleri istiyorlar. Nasıl oluyor? Organize sanayi bölgesi kurulmuş, ama yetmiyor. İlave yer ver bana diyor. Başvuruyor, işte bütün işlemler yapılıyor. Birinci sınıf tarım toprağı. Tekirdağ İdare Mahkemesi artık bu konuda çok uzman oldu, çok güzel kararlar veriyorlar, çok memnunuz. Tekirdağ'dan şöyle bir örnek vereyim yine. İmar Kanununun 5. Maddesi demiştik, planlarda tarım arazileri gösteriliyor. 25 bin ölçekli plana dava açmıştık, Tekirdağ İdare Mahkemesi yürütmenin durdurulması kararı verdi, sonra iptal etti. 178 hektar tarım alanının kentsel donatı çalışma alanı olarak kullanıma açılması, enerji üretim depolama alanı, kömüre dayalı termik santral vesaire. 25 binlik planda **sanayi alanı olarak gösterilen alandan kullanmıyor da, tarım alanı olarak gösterilen alanı çıkartıyor.** Halbuki sanayi alanı var, git orayı kullan. Hayır, onu kullanmıyor. İşte bunlar tabii herhalde başka nedenlerle oluyor.

Giresun'da benzer bir şey var. Burası çok güzel bir yer, Bulancak Pazarsuyu ve gerçekten orijinal fındık üretilen bir yer, dikili tarım arazisi diye. Yani dikili tarım arazisinin tanımı da bu zaten, özel yetiştirilen demek. Burada da yine benzer bir şey oldu. Daha öncesinde izin verilmemiş, Ordu İdare Mahkemesi

iptal etmiş, ama peşini bırakmıyorlar. Yine bir bakan, bakanın ismini unuttum, o devreye giriyor ve 2007'de mi 2009'da mı tekrar bir başvuru yapıyor. Sanayi Ticaret Bakanlığı kamu yararı kararını veriyor vesaire derken, bu kez ne yazık ki kamu yararı kararı var diye Ordu İdare Mahkemesi reddetti, ama Danıştay dedi ki, madem burada fındık üretiliyor, bunu bir bildirin, ne zamandan beri. Çok eskiden beri üretiliyormuş. Bozdu kararı, şu anda tekrar Ordu İdare Mahkemesinde. Umarım çiftçilerin arazileri elden çıkmamıştır.

Çünkü şöyle oluyor, bir de o var. Acele kamulaştırma yapılıyor, çiftçilere bedel ödeniyor. Oysa kamulaştırma varsa bunun iptali için dava açılması gerekiyor, aksi halde biz burada tarım dışına çıkarılamaz kararını alsak bile, arazi çiftçinin elinden çıkmış oluyor.

Türkiye'de böyle yapıyoruz, tarım alanlarını tarım dışına çıkarıyoruz ama gidip Sudan'dan tarım arazisi kiralyoruz. Bilgi edinmeyle başvurduk, cevap verdi Tarım bakanlığı, 780 bin hektar arazi kiralayacakmışız, ama bunu özel sektör yapacakmış. Böyle işte.

Bizim bir Toprak Bayramı Kanunumuz var, halen yürürlükte. 1945 yılında çıkan tek maddelik bu kanuna göre Çiftçi Topraklandırma Kanununun kabul edildiği 11 Haziran tarihini takip eden pazar günü her yıl Toprak Bayramı olarak kutlanır. Geçen sene Tarım Bakanlığı bayramı kutlamaya karar verdi.

Dinlediğiniz için teşekkür ederim.

Doç. Dr. Süheyla Suzan ALICA (Oturum Başkanı)- Zuhale Hanıma da güzel sunumu için teşekkür ediyoruz. Tabii ki tarım toprakları Türkiye için çok önemli. Konuştuğunuz her şey çok önemli, bunları belki daha fazla konuşup yazmak gerekiyor.

Ben tekrar TMMOB avukatlarına özellikle teşekkür ediyorum. Çok önemli bir görevi Türkiye için yerine getiriyorlar. Ayrıca Türkiye Barolar Birliğine ve Sayın Necdet Basa'ya da tekrar teşekkür ediyorum, bu güzel organizasyon için.

ÇEVRE VE HUKUK
ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN - GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA

Çok önemli şeyler konuşuldu ve tartışıldı. Pek çok yerde görmediğimiz duymadığımız. Bunların tabii kitap haline getirilip basılması ve dağıtılması önemli; belki daha fazla kişiye o zaman ulaştırabiliriz.

ZUHAL SİRKECİOĞLU
DÖNMEZ'İN
KONUŞMASI

Dinlediğiniz için, katıldığınız için hepinize çok teşekkür ediyoruz. Hepinize iyi akşamlar.

ÇEVRE VE HUKUK

*ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN
GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA
SEMPOZYUMU*

SONUÇLAR

Çevresel değerlerin ve doğal kaynakların korunmasının en önemli araçlarından biri planlamadır. Yetkili kurumların ve bireylerin çevresel değerleri ve doğal varlıkları koruyan planlama ile planlama araçlarına yönelik önemli sorumlulukları bulunmaktadır.

Mekânsal planlar, sosyo-ekonomik politikaların hayata geçirilmesine yönelik araçlar olmalarının yanı sıra, ideolojik olarak mekânın düzenlenmesi açısından da temel araç olma özelliğine sahiptir. Ayrıca, kamusal yararların elde edilmesine yönelik ve toplumun ortak yaşamının düzenlenmesinin bir aracı olarak planlama, özel yararlar için kullanıldığında rant aktarım aracına dönüşmekte ve toplumsal zarar oluşmaktadır.

Mekânsal planlama ve şehircilik, esas olarak kamusal yararların, kamusalılıkların üretilmesiyle ilişkilidir. Planlama, mekânı oluşturan tüm unsurları etkilediği için doğal, sosyal, kültürel, arkeolojik ve tarihi varlıkların korunması ve devamlılığının sağlanması ilkesi doğrultusunda, sadece bugünün kamusal yararlarını değil, ileriye yönelik kuşaklar ötesi yararları da içermektedir. Bu nedenle, kısa erimli, sadece yerleşim amaçlı yaklaşım ile ekonominin arazi rantı üzerine temellendirildiği, kent toprakları üzerinden doğrudan sermaye birikimine indirgeyen neoliberal politikalar ile şehirciliğin ve planlamanın amacı, ilke ve esasları çatışmaktadır.

Kent olarak adlandırılan toplumsal ve mekânsal birliktelik, toplu yaşama düzeni ile ilişkilidir. Bu nedenle, planlama, insan öncelikli ve sağlıklı bir çevrenin gerçekleştirildiği; düşük gelirli, engelli, hasta, yaşlı ve kadınlar gibi dezavantajlı grupların her türlü sosyal, teknik ve kültürel kentsel hizmetlere erişiminin sağlandığı; demokratik katılımcı yönetim mekanizmalarının oluşturulduğu bir kamusal kaynağın yaratılması ve geliştirilmesiyle doğrudan etkileşim içindedir.

Benimsenen ekonomik politikalara göre oluşturulan kurumsal yapı ve planlama sistemine bağlı olarak planın içeriği şekillendirildiğinden, ülkemizdeki mevcut planlama sistemi ile

kurumsal yapılanmasındaki sorunlar iç içedir. 1940'lı yıllardan itibaren benimsenen liberal politikaların doğal sonucu olarak, planlı kentleşme yerine, kendiliğinden kentleşme olarak da adlandırılan, kamu arazilerine el koyma olarak gerçekleşen gecekondulaşma **süreci ve** daha sonrasında özellikle son 13 yılda neo liberal politikaların gereği küresel eklemleme sürecinde arazi rantı üzerine temellendirilen ekonomik politikalar bugün gelinen durumu açıklamaktadır.

Türkiye şehircilik tarihinde en fazla yasa ve yönetmelik ve plan değişikliği son 13 yılda yaşanmıştır. İmar planları ve plan değişiklikleri amaç ve kapsam olarak farklılaşmakla birlikte, aynı bilimsel, teknik ve hukuki sürece tabidir ve plan değişikliklerinin yapımında planlama mevzuatında belirtilen ve uyulması gereken kuralları vardır. İmar planlarının bazı eksiklikleri olabilir ve bu eksikliklerin giderilmesinin bir aracı olarak da plan değişiklikleri gündeme gelebilir. Ancak değişikliğe konu olan plan ve plan değişiklikleri arasında, planın genel kararları ve esasları açısından uyum zorunludur.

Ülkemizde son dönemlerde, kamu yönetimi, kentleşme ve planlamaya ilişkin olarak, ilgili tarafların bilgi ve deneyimlerinden yararlanılmaksızın, sadece, birbirinden bağımsız ekonomik sektörel ihtiyaçlar ve talepler dikkate alınarak hazırlanan yasal düzenlemeler ile yapısal değişikliklere gidilmiştir. Bu nedenle diğer kanunlarla çelişen ve aynı zamanda Anayasaya aykırı bir planlama/imar mevzuatı oluşmuştur.

80 sonrasındaki iktisadi politikalar ile öngörülmuş dönüşümün geldiği en son aşama olarak, doğanın ve çevresel varlıkların tüketimi ve hatta yapılı çevrenin yok edilmesi süreci yaşanmaktadır. Özalcılık olarak adlandırılan liberal ekonomik politikalarla başlayan ve AKP iktidarı ile zirveye ulaşan, milli üretimi yıkıma uğratan bir iktisadi politika söz konusu olup, arazi rantı-kentsel rantlar üzerinden kurulan iktidar ilişkileri, Türkiye'de bütüncül planlama anlayışını ortadan kaldırmış, planlama projeciliğe indirgenmiştir.

Doğal ve kültürel değerleri koruyan, mülkiyet hakkına duyarlı, toplumsal menfaati gözeten, disiplinler arası uzmanlıkları içeren bir planlama anlayışına ihtiyaç duyulmaktadır.

İnşaat ve gayrimenkul sektörleri ile sanayi ve diğer üretken sektörler arasında doğru ve akılcı bir ilişki kurmayan, kaynakları toplumsal gereksinimler çerçevesinde akılcı biçimde değerlendiremeyen gelişme politikalarının sonu, hem iktisadi hem de doğal varlıklar açısından tam bir yıkımdır. Bugün ülkemizde sürdürülen neo-liberal politikalar, doğal ve kültürel mirasımızı, çevresel değerlerimizi yok etmekte, kendi siyasi varlığının sürekliliğini sağlamak amacıyla da ekonomik getirisini inşaat piyasası üzerinden sürdürmektedir.

Neo-liberal politikaların mekâna yansımalarının somut biçimi plan değişiklikleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentsel yapıyı çevrede yapılan bir çok plan değişikliğinin nedeni, kentsel topraklardan elde edilen rantın bir sermaye birikim aracı haline gelmesidir. Doğal alanlardaki plan değişiklikleri ise tarımsal alanlarda yapılaşma, milli park ve orman alanlarında tahribatlar ile HES'ler, termik santraller, nükleer santraller olarak karşımıza çıkmaktadır.

Planlama konusunda yaşanan sorunların altında hukukun üstünlüğü ilkesinin yerleşmemiş olması ve kişisel çıkarların ön planda tutulması yatmaktadır.

Plan değişikliğinin arkasındaki politikaları göz ardı ederek, bütün değişikliklerin olumsuz sonuçları mekânsal planlara ve plan değişikliklerine yüklendiğinde, teknik bir işlem olan planlara amacını aşan bir anlam kazandırılmaktadır. Bu yaklaşım aynı zamanda gerçek sebebin gözden kaçmasına da yol açmaktadır. Oysa mekânsal planlar, sadece, mekânı düzenleyen önemli bir araçtır. İdeolojik, siyasal, ekonomik yada sosyal politikaların, diğer bir ifadeyle enerji, maden, yapılaşma, özelleştirmeye ilişkin olarak benimsenen politikaların uygulanmasındaki teknik ve hukuki araçlardır ve güdülen amaç doğrultusunda da işlev görürler.

Değişen siyasal, ideolojik ve ekonomik politikalara bağlı olarak mevzuatta yapılan düzenlemeler ve değişiklikler ile bunların niteliği, plan değişikliklerinin arka planındaki politikaları göstermektedir.

1950'li yıllardan başlamak suretiyle yapılan bir "içerik analizi" uyarınca, 75 adet kanun "muğlak kavramları" barındırmaktadır. Bu kavramların yoğunlaşması bakımından 2003 ve 2007 yılları dikkat çekicidir. Söz konusu kavramlardan en önemlileri: "şehircilik", "düzenli kentleşme", "fiziksel çevrenin yaşanabilir olması", "fiziki durum", "kent vizyonu", "imar uygulamalarında bütünlük sağlamak", "bütüncül bir anlayışla koruma", "çevre imar bütünlüğü", "mahalli hususiyet", "bölgesel şartlar", "çevre şartları", "çevre değerleri", "çevre sektörü", "dengeli çevre", "ekolojik denge", "koruma ve kullanma esasları", "koruma ve kullanma dengesi", "çevreye uyum", "çevreye duyarlılık", "sürdürülebilirlik"; "kamu yararı", "katılım", "planlama esasları", "planlama çerçevesi", "planlama ilkeleri", "şehirlerin özelliklerini gözetilen planlama", "planlamaya temel oluşturma", "mekânsal planlama, mekânsal gelişme stratejileri", "imar planına işleme", "plan notuna işleme", "imar mevzuatı kısıtlamalarına tabi olmama"; "fen ve sağlık şartları", "yapılanma hakkı", "imar hakkı", "rasyonel arazi kullanımı", "fen ve sanat kuralları", "imar esasları", "risk yönetimi" dir.

Turizm, sanayi, tarım, özelleştirme, konut gibi sektörler için yaratılan özel imar kuralları ile özel bölgelerlemlerin ve özel yönetim biçimlerinin, yerleşmelerin imar düzenleri ile mekân düzenlemelerine ve giderek çevreye olumsuz etkileri olmuştur. Bugün ülkemizde planlama, yetki karmaşası ve aşırı parçalanma ile nitelenmektedir. Bu durum "yeni merkezîyetçi parçalanma" ya neden olmuştur.

Ülkemizde bugün yaşananlar bir karşı devrim sürecidir. Cumhuriyetin mimari mirası ve yapılı çevresi çok ciddi tehditlerle karşı karşıyadır. Bu süreçte yapılı çevreye müdahale edilerek, ideolojik ve dünya görüşünü yansıtan bir planlama anlayışı ile kent ölçeğinde, mimari ölçekte iz bırakarak onun sürekliliği-

ni sağlayacak, belki de gelecek kuşaklara aktaracak ve geçmişte yok edecek bir yaklaşım sergilenmektedir.

Cumhuriyetle birlikte öne çıkan kamusal alanlar ve yapıları çevre bu dönemde değiştirilmeye başlanmıştır. Gençlik Parkı, Güvenpark, Kurtuluş Parkı gibi aslında daha büyük ölçekli yeşil alanların hepsi şu anda tehdit altındadır.

Cumhuriyetin üç önemli meydanı; Zafer Meydanı, Kızılay Meydanı ve Ulus Meydanı bir taraftan değiştirilmeye ve diğer taraftan da cemaat ve buluşma kavramları ile dönüştürülmeye çalışılmaktadır. Diğer bir ifade ile bir yandan Cumhuriyetin mimari mirası yok edilirken, öte yandan da planlama ölçeğiyle yapılan müdahalelerle başkentin muhafazakârlaştırılmasına olanak sağlayacak değişimler yapılmaktadır.

Atatürk Orman Çiftliği, Cumhuriyetin özgürleştirici ve kurucu mekânlarından birisidir ve Cumhuriyetle özdeşleşmiştir. AOC'nin hedef olarak seçilmesi rastlantı değildir.

Atatürk Orman Çiftliği, savaş koşullarından çıkmış bir ülkenin kendi kendine yetebilmesi için bir üretim modeli olarak tasarlanmış olan ve Atatürk'ün bizzat vasiyeti ile Türkiye Cumhuriyetine hibe ettiği bir emanettir. 1925 yılında kurulan çiftlik, Kanun ile kanun dışı protokol, kiralama ve tahsis yoluyla yüzölçümünün yaklaşık %42'sini kaybetmiştir.

Atatürk Orman Çiftliği arazileri 1992 yılında 1.derece doğal ve tarihi sit alanı ilan edilmiştir. Tüm vadilerin, derelerin toplanarak Ankara Çayına katıldığı, Ankara'nın havalandırma koridoru ve yeşil alan sisteminin en önemli parçası olan bu alana ilişkin 1924 yılından itibaren yedi imar planı çalışması yapılmıştır.

2006 yılında AOC Kuruluş Kanununda yapılan değişikliklerle AOC alanının planlama yetkisi Ankara Büyükşehir Belediyesine verilmiştir. Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin 2007 yılında onayladığı koruma amaçlı nazım imar planı ile 2010 yılında onayladığı 1/10000 ölçekli nazım imar planı ve 1/1000 ölçekli ulaşım şeması mahkeme kararları ile iptal edilmiştir. Meslek odalarının açtığı davaların sayısal verileri tek başına ele alın-

diğında, AOÇ arazilerine pek çok müdahalede bulunulduğu ortaya çıkmaktadır. AOÇ arazileri en büyük talanını 2012 yılında Başbakanlık Hizmet Binası olarak yapımına başlanan 2014 yılında Cumhurbaşkanlığı'nca kullanılan yapının ve eklentilerinin inşası ile yaşamıştır.

TMMOB'a iletilen 3194 sayılı İmar Kanunu'nda değişiklik öngören taslakta yer verilen hükümler ile yeni bir sistem getirilmek istenmektedir. Buna göre, değerlendirme temelinde ödeyebildiğiniz kadar yapı yoğunluğuna sahip olabileceğiniz plan değişikliklerinin yapılmasına olanak sağlanabilecektir.

Kamu kurumları, sahip olduğu izin ve denetim yetkileri ile çevre üzerinde etkiler yaratabilecek girişim ve faaliyetleri denetim altında tutabilmektedir. Bu nedenle, çevrenin korunmasında en etkin yöntem olarak koruyucu tedbirlerin alınmasında önemli bir işleve sahiptir. Kamu kurumlarının çevreye zarar verebilecek faaliyetlere izin vermeme, yapılan denetimler sonucunda çevreye zarar verdiği belirlenen faaliyetleri durdurma ve özellikle para cezası gibi idari yaptırımları uygulama yetkisi çevre koruma açısından önemlidir.

İmar planlama süreçlerinde geç verilen yürütmenin durdurulması kararları nedeniyle pek çok önemli alanda talanın önüne geçilememiştir. İmar planlama süreçlerine ilişkin açılan iptal davalarında farklı bir yargılama usulünün öngörülmesi halinde telafisi imkansız zararların doğmasına engel olunabilecektir.

ÇEVRE VE HUKUK

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNDEN
GEZİ PARKI'NA ÇEVRE VE PLANLAMA
SEMPOZYUMU

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Planlama etiği açısından, etik kuralları belirlenerek mevzuatta düzenlenmeli, lisans düzeyinde ve meslek içi eğitimlerde, planlama sistemi içerisinde yer alacak tüm meslek insanlarına bu etik değerlerin kazandırılmasına ilişkin eğitimler verilmelidir.

Planlama mekanı oluşturan tüm unsurları etkilediği için, doğal, kültürel, arkeolojik, tarihi varlıkların korunması ve devamlılığının sağlanması ilkesi doğrultusunda, insan öncelikli ve sağlıklı bir evre oluşturmak üzere, toplumun tüm kesimlerinin her türlü sosyal, teknik ve kültürel kentsel hizmetlere erişimini sağlayan, demokratik katılımcı yönetim mekanizmalarını oluşturulmalıdır. Bu şekilde benimsenen planlamanın bilimsel ilke ve esasları, teknik ve hukuki gereklilikleri, iktidarın veya kişiilerin talepleri doğrultusunda değişmemelidir.

Bütüncül planlama yaklaşımı tekrar benimsenerek, ulusal kalkınma planlamasıyla ilişkilendirilmiş, ülkesel düzeyde bir mekansal planlama sisteminin oluşturulması, planlama sürecinde disiplinler arası işbirliğine yer verilmesi ve yetki karmaşasının önlenmesi gerekmektedir.

Planlama sürecinde ve sonrasında, denetimin yetersizliği nedeniyle, yargısal denetime büyük bir sorumluluk düşmektedir. Bu nedenle, yargısal denetim süreci hızlandırılmalı ve farklı usullere tabi kılınması için gerekli yasal değişikler yapılmalıdır.

Merkezi ve yerel düzeyde planlama yetkisine sahip kurumların kapasitesinin güçlendirilmesi, ulusal düzeyde veri toplama ve uygulamaya aktarma mekanizmalarının geliştirilmesi gerekmektedir.

Planlamaya ilişkin mevzuatta her düzeyde halkın katılımına ilişkin hükümler geliştirilmeli, planlama sürecine ilişkin tüm bilgilere internet ortamından erişime ilişkin yasal düzenlemeler gerçekleştirilmelidir.

lke düzeyinde doğal, tarihi, arkeolojik ve kültürel değerlerin korunmasına yönelik politikalar oluşturulmalı; konut, ulaşım, sanayi, enerji, tarım, turizm sektörlerine ilişkin olarak kamu

yararını temel alan toplumsal politikalar oluşturulmalıdır. Bunların mekânsal planlara yansıtılması ve bu politikalar arasındaki uyumun sağlanarak kaynakların etkin ve verimli kullanılmasını gerektirmektedir.

Planlama süreciyle ilgili olan ve kamuoyunda çok tartışılan yatırımlara ilişkin ÇED süreci plan kararlarının uygulanmasında, çevresel etkiye sahip faaliyetlerin yer seçiminin belirlenmesinde önemli bir planlama aracıdır. Bu nedenle faaliyetlerin fizibilite çalışması sırasında ve eylem kararı öncesinde çevresel etkilerinin bilimsel çalışmalarla ortaya konulması, raporların da uzmanlardan oluşan komisyon marifetiyle değerlendirilmesi gerekmektedir. ÇED raporları karar süreçlerini etkileyecek niteliklere ve özelliklere sahip olmalıdır.

Gelişmiş veri tabanları ve güncel coğrafi bilgiler sağlıklı, güvenilir ve ulaşılabilir olmalı; faaliyetin yeri, arazinin niteliği, flora, fauna, ekosistem ve habitat bilgileri bilimsel çalışmalar ile sonucunda, bağımsız kurum kuruluş ve uzmanlardan temin edilmelidir.

Merkezi ve yerel ölçekte çevre yönetiminde görev alanların idari ve teknik kapasiteleri geliştirilmeli, karar süreçlerindeki yetkili kişiler teknik ve mesleki liyakat seviyelerine göre seçilmelidir.

ÇED süreci sırasındaki halkın katılımı etkin, tarafsız, özel çıkarıya dayalı olmayan, doğru bilgilendirmeye dayalı ve akılcı ölçütlere uygun olmalıdır.

ÇED süreci şeffaf, bilimsel, nesnel kriterlere dayalı olmalı; makul hızda ve sürede tamamlanmalıdır.

ÇED sürecinde izleme, denetleme ve yeniden değerlendirme aşamaları çevre yönetiminin en önemli araçlarından biri olduğundan, kamu idaresinin bu konuya ilişkin güçlü uygulama iradesi ve buna imkan veren mevzuat düzenlemeleri tavizsiz sürdürülmelidir.

İdarenin yetkisi dahilinde bulunan; çevreye zarar verebilecek faaliyetlere izin vermeme, yapılan denetimler sonucunda çev-

reye zarar verdiği belirlenen faaliyetleri durdurma ve özellikle para cezası gibi idari yaptırımları uygulama yetkisi hukuka uygun, eşit, adil ve şeffaf bir biçimde kullanılmalıdır.

Türk Mimar ve Mühendis Odaları Birliği ile Odaların yetki ve görevlerine müdahale edilmesi önlenmeli, özerk ve bağımsız yapıları korunmalıdır.

Mühendislik, mimarlık ve planlama hizmetlerine ilişkin düzenlemeleri yapma, norm ve standartları belirleme, mühendislerin, mimar ve şehir plancılarının görev yetki ve sorumluluklarına ve kayıtlarının tutulmasına ilişkin esasları belirleme, mesleki yeterliliklerini değerlendirerek tescil ve belge verme, kayıtlarının tutulmasını sağlama, meslek kuruluşlarının mevzuatını düzenleme ve denetleme gibi Çevre ve Şehircilik Bakanlığına verilen görev ve yetkilere ilişkin hükümler mevzuattan çıkarılmalıdır.

Çevre, planlama, imar gibi telafisi mümkün olmayan zararların oluşabileceği konularda idari yargı mercilerinde iptal davaları açıldığında, idarenin savunması alınıncaya kadar sınırlı bir süre için ve davacının istemine gerek olmaksızın otomatik yürütmeyi durdurma kararının verilmesi gerektiğine ilişkin yasal düzenleme yapılmalıdır.

Çevrenin, doğal varlıkların tarihi, arkeolojik ve kültürel değerlerin korunması, imar uygulamaları gibi kamu yararını ilgilendiren konularda İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda düzenlenen menfaat ihlali kavramı geniş yorumlanmalıdır.

Kuruluş belgelerinde yazılı olmasa bile her meslek kuruluşunun doğal varlıkları ve çevreyi ilgilendiren konularla ilgili olarak aynen gerçek kişiler gibi sübjektif dava ehliyetine sahip olduğu kabul edilmelidir.

İmar planları, kamu yararının gerekli kıldığı zorunlu durumlarda değiştirilebilmeli ve kişilere özel ayrıcalıklı imar hakları yaratılmamalıdır. Kişisel çıkarlar, kamu yararının üzerinde tutulmamalı ve eşitlik ilkesi korunmalıdır. Nihai planlar, imar

mevzuatına uygun olmalı, koruma ve kullanma dengeleri doğru ve akılcı bir şekilde sağlanmalıdır.

Üst ölçekli plana aykırı olduğu için iptal edilen alt ölçekli planları geçerli kılmak amacıyla üst ölçekli plan değişikliklerinin yapılmasını engelleyici yasal hükümler getirilmelidir.

İdari yargı kararlarının uygulanmasına yönelik olarak Danıştay Kanunu'nda değişiklik yapılarak, Danıştay Başsavcılığı'na yargı kararlarının gereğinin yerine getirilmesi amacıyla izleme yetki verilmelidir.

Yargı kararlarını uygulamayan ve gereğini yerine getirmeyen kamu görevlilerine daha etkin bir yaptırım uygulanması için yasal değişiklik yapılmalıdır.

Doğal varlıklar, çevre, imar, planlama gibi konulara ilişkin davalarda bilirkişilik sisteminin iyileştirilmesine ve ivedi bir usulün getirilmesine yönelik yasal değişiklikler yapılmalıdır.

Yargı kararlarının uygulanmaması nedeniyle yapılan suç duyurularında ilgili Bakanlıklarca soruşturma izni verilmemesi nedeniyle bir çıkmazla karşı karşıya kalınmaktadır. Bu nedenle kamu görevlileri hakkında soruşturma açılmasına ilişkin mevzuat hükümlerinin ve dokunulmazlık kavramlarının yeniden ele alınması, sorunların çözümü ve hukuk devleti ilkesinin hayata geçirilmesi açısından önemlidir.